

Halandóságunk nemzetközi viszonylatban.

La mortalité en Hongrie, comparée à l'étranger.¹⁾

Résumé. Les naissances ayant continué à décroître depuis la guerre, les écarts de la natalité diminuent sensiblement dans plus de la moitié de l'Europe et les différences se présentant dans la mortalité influencent plus qu'auparavant l'accroissement naturel des différents pays. La faible natalité française n'est plus une exception; tant dans le Nord-Ouest de l'Europe que dans l'Europe centrale, l'indice de la natalité dépassé à peine celui de la France. Dans la mortalité les différences sont considérables.

Pour bien établir ces différences, le coefficient brut, calculé pour 1000 habitants, est moins propre qu'avant la guerre, car la répartition par âge, qui influence la chance de mort, s'est modifiée partout considérablement en raison des pertes amenées par la guerre et encore plus à cause de la diminution des naissances, survenue depuis la guerre.

Les tables de mortalité présentant certaines lacunes, c'est en standardisant, d'après la méthode Ogle-Körösy, les indices de la mortalité des groupes d'âges que nous nous sommes efforcé de comparer la mortalité des différents pays, en analysant particulièrement la Hongrie. Pour certains détails, nous nous sommes cependant écarté de la méthode de Körösy; nous avons pris pour base de comparaison la répartition par âge de la population d'avant-guerre des Pays-Bas, parce que les séries de nombres de naissances y sont relativement stables, l'émigration et l'immigration s'y équilibrent à peu près et la répartition par âge n'y change guère.

Dans l'Europe d'aujourd'hui, oscillant quant à la répartition par âge et inclinant en dernière analyse vers le type sénil, il importe plus qu'autrefois de bien choisir les groupes d'âges à examiner séparément au point de vue de la mortalité; et puisqu'on commettrait une faute particulièrement grande si on faisait entrer dans un même groupe les plus de 50 ans et les habitants de 1 à 19 ans, nous avons écarté la division par 4 et séparé comme suit les groupes d'âges

à standardiser: 1. au-dessous de 1 an; 2. de 1 à 4 ans; 3. de 5 à 19 ans; 4. de 20 à 39 ans; 5. de 40 à 59 ans; 6. de 60 à 69 ans; 7. au-dessus de 70 ans.

Les nombres proportionnels de la mortalité de Hongrie doivent être considérés comme exceptionnels pour les années ayant immédiatement précédé et suivi le dernier recensement de la population (1920). Le communisme, l'occupation et la dévastation, en 1919, d'une grande partie du pays par l'armée roumaine, ainsi que les expulsions exécutées en masse dans les territoires annexés aux Etats successeurs, qui ont rendu extrêmement difficile, dans les années prises pour base de comparaison, la consolidation économique et sociale augmentèrent extraordinairement la mortalité.

Tandis qu'en 1920—21, au point de vue de la mortalité brute, parmi les 25 Etats choisis pour être standardisés la Hongrie a occupé la quatrième place, donc un rang défavorable, et la quatorzième si l'on considère aussi les 20 Etats non standardisés, elle a pris ces derniers temps la dix-septième et la dix-huitième place; ainsi la mortalité s'y est améliorée, ce qui a été dû, entre autres, au relevement du pays et au développement de la politique sociale. D'ailleurs, c'est surtout dans les territoires à majorité anglo-saxonne et situés hors du continent européen que la mortalité est la plus faible. Parmi les pays de l'Europe, les Pays-Bas et le Danemark sont, à cet égard, dans une situation supérieure même à celle des pays scandinaves.

Les coefficients de mortalité standard, éliminant les effets perturbateurs de la répartition par âge, donnent un tableau tout différent de la topographie de la mortalité (tableau de la page 857). Dans la plupart des unités observées, la mortalité standard est supérieure à la mortalité brute, la proportion des gens le plus menacés, à cause de leur âge, par la mort, les vieillards et les enfants en bas âge, étant particulièrement au-dessous de celle qu'ils ont dans la population standard.

Les pays où la mortalité standard dépasse la mortalité brute, c'est-à-dire ceux

¹⁾ Paraîtra en français dans un des Nos de 1929 du Journal de la Société Hongroise de Statistique.

où la chance effective de mort est inférieure au danger apparent de mort, sont les Etats scandinaves et la France; viennent ensuite, dans une moindre mesure, le Danemark, la Lettonie, l'Estonie et, des pays choisis des Etats-Unis, le New-Hampshire. Considérés au point de vue prémentionné, les rangs occupés par les continents changent, à l'exception de l'Australie qui tient toujours la première place, quoique dans une mesure également diminuée. Mais, après l'évaluation judicieuse, la mortalité, d'apparence faible, de certains pays des Etats-Unis, du Canada et de la population blanche de l'Union Sud-Africaine dépasse, si l'on procède à une correction convenable, la mortalité des Etats scandinaves, du Danemark et des Pays-Bas. C'est dans ces derniers, ainsi que dans la Nouvelle-Zélande et dans la Confédération australienne, que la vie humaine se conserve le plus. L'ordre de rangs change également pour les Etats de l'Europe: les Pays-Bas perdent la première place au profit de la Norvège, et la mortalité de la France tombe au niveau de la mortalité moyenne, et même, calculée sur ladite juste base pour les années ayant immédiatement suivi la guerre, au-dessous de celle de l'Allemagne.

Dans les années envisagées par nous, la Hongrie, ainsi qu'en général les anciens Empires centraux, ont une mortalité standard essentiellement supérieure à leur mortalité brute. Cet écart est généralement moindre dans les pays de l'Entente, car, pendant la guerre, les naissances y ont en général moins diminué et d'autre part, dans la seconde moitié de la guerre et au lendemain de l'armistice, la mortalité des vieillards y a été inférieure au chiffre correspondant des Empires centraux.

Le caractère dangereux (+) ou non dangereux (—) de la répartition par âge pour la formation de la mortalité totale ressort du tableau de la page 861.

Les nombres de mortalité standard des différents pays se modifient fort, suivant la population prise pour base de standardisation. Le rapport qu'ont entre eux les nombres proportionnels standard, diffère d'un pays à l'autre dans une mesure assez considérable, ce qui est signe de ce qu'il n'est pas indifférent quelle couche de la société doit être considérée comme *masse standard*.

En examinant la corrélation entre l'âge et la mortalité, on voit que c'est chez les Anglo-Saxons et les Scandinaves que les en-

fants au-dessous d'un an et de 1 à 4 ans sont le plus sains.

Dans ce groupe d'âge, la Hongrie, ainsi que l'Europe orientale et dans une certaine mesure l'Europe centrale, offrent un tableau très défavorable. Quant à la mortalité entre 5 et 40 ans, elle est fort influencée par les ravages de la tuberculose; cette influence s'accroît ou diminue suivant que la proportion des personnes mariées est moindre ou plus grande. Tandis que l'avantage qu'ont dans l'enfance les Anglo-Saxons, surtout ceux vivant au delà du continent, en général dans des villes industrielles et commerciales, diminue fort dans l'âge productif et surtout dans les groupes d'âge déclinant (de 40 à 70 ans), les populations en majeure partie agricoles de l'Est et du Nord de l'Europe, où la mortalité est élevée parmi les enfants et les adolescents, ont une mortalité d'une intensité relative diminuant considérablement entre 40 et 60 ans, 60 et 70 et même au-dessus de 70 ans. Il y a une connexion manifeste entre l'industrialisation et la diminution progressive de la vitalité, suivant les groupes d'âges.

En Hongrie, dans les années 1925—1926, la mortalité, rapportée à la population calculée pour le 31 décembre 1925, a été inférieure de plus de 20% à la moyenne de 1920—1921. Nous avons calculé, pour la fin de 1925, la population aussi suivant les différents groupes d'âges. L'amélioration, qui peut être observée dans tous ces groupes, a le meilleur rythme entre 1 et 4 ans et de 5 à 19 ans; elle est malheureusement légère parmi les nouveau-nés. De 1920—21 à 1925—1926, la mortalité standard s'est améliorée encore mieux que la mortalité brute, la répartition par âge de la population étant entre temps devenue plus sénile (naturellement, ainsi que nous l'avons dit plus haut, il ne peut être question ici que de valeurs approximatives).

En comparant, pour les groupes d'âges de 1924—1926, la mortalité effective de l'Allemagne à celle de la Hongrie, on voit que, dans cette dernière, la mesure de l'amélioration a non seulement atteint, mais encore dépassé de quelque peu, les chiffres correspondants de l'Allemagne (tableau de la page 874 et 875).

★

Az emberi élet konzerválásához fűződő kulturális, gazdaságpolitikai és népesedéspolitikai érdekek minden helyen és minden időben aktuális kérdéssé avatják a halan-

dóság problémáját. De amikor ezen érdekek sub specie aeternitatis fontosságát hangsúlyozzuk, nem mondjuk egyúttal azt is, hogy a halandóság lehető alacsony fokához kapcsolódó érdekek minden fejlődési fokozaton¹⁾ és minden helyen *egyformán* nyomósak. Hogy szorosabb tárgyunkhoz képest csak a népesedéspolitikai érdekeket ragadjuk ki, nem szükséges hosszabban igazolni az utóbbi állítás érvényét: nyilvánvaló ugyanis, hogy oly korszakokban, oly társadalmakban, amelyekben a népesedési mozgalom a gondnélküli terjeszkedés optimisztikus színezetét viseli magán, amikor a nemzet életfájának a virágzása dús, akkor a halálozás ezrelékszámainak egy-két egységgel való eltolódása nem okozhat komoly gondot. Hogy 25 vagy 20, esetleg 15 a halálozás ezer lélekre eső mutatója, az pl. 40‰-es születési index mellett — ha nem is egészen alárendelt — de nagyban-egészen egyre megy: a társadalom életerős növekvése így is, amúgy is biztosítva van. Ámde egyszeriben sorsdöntő különbségekké növekednek e fokozatok, mihelyt a születési mutató 25‰-re száll le. A 25‰-es halálozási arány ekkor már a teljes stagnálást fogja eredményezni, amihez képest az egyébként szerény 5‰-es szaporulatot lehetővé tevő 20‰-es mortalitás az életerős fejlődés szimbolumaként hat és a 15‰-es halálozási színvonal — a kiindulópontához mérten — elérhetetlennek látszó kedvező népszaporodás lehetőségét jelenti. Minél lejjebb száll a születési mutató, annál fontosabb lesz népesedéspolitikai szempontból a halálozás színvonalának leztorítása, az emberi élet megőrzését elősegítő okok erősítése.

Nincs kétség aziránt, hogy ma igen távol állunk attól, hogy az emberi élet megújulásának ütemét elevennek, optimisztikus színezetűnek tekintsük. Éppen főleg azok a társadalmak, amelyek a szellemtudományok, a technika és gazdasági élet terén vezetnek, már a nagy háború előtt is feltűntek születési arányszámaik tartós csökkenésével. A legutóbbi 8—10 év pedig nem is csak egyszerű folytatása a régebben tapasztalható irányzatnak, hanem annak kiélezett változata. Ha az 1000 lélekre eső születési szám egyébként tényleg következetesen eső tendenciáját nézzük, talán túlzásnak mondanók az utóbbi ténymegállapítást. Pedig valójában nem az. Mert nem

¹⁾ „Fejlődés“ alatt nem szükségképpen haladást, hanem csak társadalmi tünetny-komplexumoknak időbeli változását értve.

szabad felednünk, hogy a nagy háború után főleg az egykori hadviselteknel, de némileg a volt semleges államokban is a házasságkötések száma rendkívül megnövekedett s így a most eltelt decenniumban az összes házasságok közt tartamosan sokkal, de sokkal több volt a *friss házasságok tömege*, mint a régi békebeli társadalmakban. Már pedig a házasság gyermekpropagatív ereje a házasság tartamával fordítva arányos s így a feltűnően sok új házasságnak — a tiszta termékenység egyébkénti változatlansága esetén is — a békekötéstől számított 4—5 éven át¹⁾ legalább is, de még azon túl is több születést kellett volna produkálnia 1000 lélekre, mint békében.²⁾ E helyett a születési mutató majd mindenütt alacsonyabb, mint egykor s hozzá újabban erősen süllyedt is, jelölül annak, hogy azok a gátlások, amelyek gazdasági (termelési, jövedelemeloszlási), erkölcsi, kulturális és szorosabb értelemben vett lelki stb. okokból a gyermeknemzés elé tornyosulnak, sokkal erősebbek ma, mint egykoron.³⁾ Míg a múlt század második felében — főleg a 70-es, 80-as évek folyamán — a Smith-hirdette gazdaságossági főelv (minél nagyobb haszon minél kevesebb áldozattal) az európai népmozgalomban még alig érvényesült, noha az érvényesülés felé tendált a feltűnően stabilis vagy csak alig csökkenő születési arány és az ugyan csökkenést mutató, de még feltűnően magas halandóság egyenlegként létrejött természetes szaporulat nagysága révén, amely az áldozatok tekintetbevételével a *pazarló* gazdálkodás és életmód analógiáját juttatja eszünkbe, addig közvetlenül a háború előtt a „termelési költségek“ csökkentésére való törekvés kiterjedt teljes mértékben a születési arányra is, amelynek csökkenésével azonban a halálozási arány javulása egyelőre — főleg a század fordulóig, de még az első évtizedben is — lépést tartott, s így a nettó nyereség javulását visszatükröző népmozgalom azidőtájt fedte a *takarékos* gazdálkodásról alkotott fogalmainkat. A háború után, főleg a

¹⁾ 1924-ig bezárólag, amikor a háborút követő házasságkötési hullám lecsendesedett.

²⁾ Még a véres veszteségek által megszakadt házasságok dacára is.

³⁾ Ebből nem következik az, hogy azok a népesedéspolitikusok, akik a születési arány emelésének vagy legalább is egyszinten tartásának lehetőségében bíznak s az erre irányuló eszközöket keresik, elvesztették a csatát, hanem csak annyi, hogy nagyobb és mélyrehatóbb eszközökre van szükség, mint régebben.

legújabb években, a tiszta haszonra való — persze tudattalan de egy nemzet léte szempontjából annál fontosabb — törekvés teljesen háttérbe szorul a termelési áldozatok csökkentésére irányuló törekvésekkel szemben. Minél kevesebb áldozat! A felesleg mellékes! Ez a jelenlegi népmozgalom jelszava és szignatúrája. Az egyébként csodás ütemben javuló halandóság már nem tudja követni a születési mutató hanyatlását s ezért a „produit net”: a természetes szaporodás az európai államok túlnagy részében (Ázsiában nem!) egyre jobban összezsugorodik, deformálódik.¹⁾ Lehet, hogy egyéb irányú fejlődés áldozataként és visszfényeként, de tényleg előállóban van mind több európai államban a népesedési mozgalom azon típusa, amely hasonlatos a pesszimistán *fukar* ember gazdasági tevékenységéhez, akinek minden igyekezete az áldozatoktól, a költségektől való tartózkodás, aminek végső eredménye persze, — az életet és fejlődést is szolgáló beruházásoktól való tartózkodás folyamán — a mennyiségbeli stagnálás.²⁾ Ennek a jelentőségéről, értékeléséről különbözők lehetnek a vélemények, de ha az utánpótlás kielégítő voltában a gazdasági, technikai és kulturális fejlődés egyik hatalmas ösztönzőjét látjuk és

ha a születési arány emelkedését, de legalább is egyszinten való megállapodását elérni nem tudjuk, vagy nem akarják, akkor a jelenlegi fejlődési fokon csak a halálozási arány minimumra szorításával, e minimumhatár folytonos lejjebbtolásával lehet — ha nem is hatalmas —, de tűrhető szaporodást biztosítani. Most már ezen a fokozaton minden egyes ezrelék nagy érték lesz. Mert a másik oldalon (születés) a termelési költségek úgy leszállottak és olyan makacsul hanyatló tendenciát mutatnak, hogy remény sincs rövidesen arra, hogy a természetes szaporulat nagysága a *születések* révén növekedjék, vagy bár csak stabilizálódjék is. Annál fontosabb lesz ebben a fejlődési stádiumban a halálozási arány szorgos és csüggedést nem ismerő leszorítása, mert hiszen egy és ugyanazon időben a különböző népek távolról sincsenek azonos fejlődési fokon. A *Kelet* mindig szopora volt a *Nyugathoz* képest, de ma például a keleti és dél-szlávok, az oláhok, az ázsiaiak (japánok, hinduk) *előnye* a születések terén még sokkal *kifejezettebb*, mint a múltban; tehát hogyha a számbeli „Untergang des Abendlandes“ folyamatát *lassítani* akarjuk, (csak erről lehet szó!), akkor a valamelyest kielégítő szaporodás biztosítását le-

¹⁾ Jutott 1000 lélekre élveszületés: (a természetes szaporulat zárjelben)

É v	Anglia és Wales	Németország	Svédország	Franciaország	Magyarország	Ausztria	Japán
1908—13	25·0 (10·9)	29·2 (12·8)	24·5 (10·4)	19·2 (1·2)	35·7 (11·6)	23·5 (5·3)	32·9 (12·1)
1920	25·5 (13·1)	25·9 (10·0)	23·6 (9·0)	21·3 (3·0)	31·4 (10·0)	22·4 (3·3)	36·2 (10·8)
1921	22·4 (10·3)	25·3 (11·4)	21·4 (6·8)	20·7 (1·8)	31·8 (10·6)	22·8 (5·7)	35·1 (12·4)
1922	20·6 (7·7)	22·8 (8·5)	19·6 (7·4)	19·3 (2·4)	30·8 (9·4)	23·1 (5·5)	34·2 (11·9)
1923	19·7 (8·1)	21·8 (7·1)	18·8 (6·1)	19·2 (1·8)	29·2 (9·7)	22·4 (7·2)	34·9 (12·1)
1924	18·9 (6·7)	20·4 (8·2)	18·1 (5·8)	18·8 (1·5)	26·9 (6·5)	21·4 (6·5)	33·8 (12·6)
1925	18·3 (6·1)	20·7 (8·8)	17·5 (5·8)	19·1 (1·6)	28·3 (11·2)	20·5 (6·2)	34·9 (14·7)
1926	17·8 (6·2)	19·5 (7·8)	16·9 (5·1)	18·8 (1·3)	27·3 (10·6)	19·2 (4·3)	34·8 (15·6)
1927	16·7 (4·4)	18·3 (6·3)	16·1 (3·4)	18·2 (1·6)	25·7 (8·0)	17·8 (2·9)	—
1928	16·7 (5·0)	18·6 (7·0)	—	18·2 (1·7)	25·6 (8·5)	—	—

(Idézve a Magyar Statisztikai Közlemények 74. kötetéből, Népmozgalom 1919—1925. 18. l., a Magyar Statisztikai Évkönyv 1926. és 1927. évf. internacionális részéből, Wirtschaft und Statistik 1929. I. Mai-Heft 393. lap, Résumé Statistique de l'Empire du Japon 1928. 10. lap, továbbá Annuaire international de statistique V. La Haye 1921, 106 l.; Japánra 1904—1913 átlag.) Csak az utolsó év jelent némi megállapodást. Valószínű, hogy csak átmenetileg. Mert a folyó év első negyede már általánosságban romlást hozott, úgy a születéseknél, mint főleg a természetes szaporulat terén. Franciaország számainak viszonylagos stabilitása jóformán kivétel. Az erélyes népesedéspolitikán kívül, sőt azon bizonytalán túlmenően annak következménye ez, hogy az utolsó évtizedben jelentős volt az élet-erős, fiatal idegen elemek bevándorlása (v. ö. Résultats Statistiques du recensement général de la population le 7 mars 1926. Tome I. Paris 1928., amely szerint 1921-től 1926-ig egy millióval nőtt a

külföldi lakosok száma.) Emellett, de csak másodsorban Elzász-Lotaringia jobb népesedése is segített a mérlegen.

²⁾ Vajjon nem bekövetkezendő stationer népesedési típus előrevetített árnyéka-e az, hogy pl. a német birodalmi statisztikai hivatal, amely egyébként a spekulatív számításoknak nem barátja, már két egymásutáni hivatalos publikációban számítja ki egyfelől a népesség legközelebbi 50 éven belüli kor és családi állapot szerint való struktúráját az 1955-ig *csökkenő* születési arány mellett, másfelől a közeljövő népmozgalmát a *stationer* népesség feltételezésével (v. ö. I. Richtlinien zur Beurteilung des Bevölkerungsproblems Deutschlands für die nächsten 50. Jahre. Anhang 2. Stat. des Deutschen Reichs 316. 37. és következő lapokon. — II. Beiträge zum deutschen Bevölkerungsproblem. Sonderheft zu Wirtschaft und Statistik 1929. Nr. 5. 7. és köv. l.)

hetővé tevő halandósági szám javításának a kérdése *eddig nem tapasztalt kiélezett jelentőségre* emelkedik.

Hogy kevés születéssel is lehet kielégítő természetes szaporulatot produkálni, azt számos példával igazolhatnók. Hivatkozunk Kovács Alajosra, akinek egyik, a szaporodás áldozataival is behatóan foglalkozó előadói jelentése szerint az egyébként alacsony, illetve közepes születési arányt feltűntető Új-Zéland és Hollandia azok, amelyekben a természetes szaporodáshoz képest a szaporodás áldozatai a legkisebbek.¹⁾ Mindkét államban 10—15‰ az évenkénti születési többlet. De ugyancsak Kovács Alajos utalt a Franciaország és Németország közt felállítható párhuzamra,²⁾ amely szerint ma már születési színvonaluk annyira nivellálódott, hogy ezen a réven teljesen egyformán növekednék a két állam népessége. Ezidőszerint tisztán a halálozás kedvező arányának köszönheti Németország, hogy évről évre kb. ötszörte nagyobb méretű természetes szaporulatot tud felmutatni, mint Franciaország.³⁾ Dánia, Norvégia, a maguk alacsony, 20‰ alá süllyedt születési számukkal még mindég 8—10‰-es szaporulatot tudnak produkálni. Ez majdnem fedi a múlt század európai születési többletének átlagát, amelyet azonban átlagban csaknem 40‰-es születési aránnyal lehetett létrehozni az életerő nagy pazarlásának korszakában.

Mindezek alapján mondhatjuk, hogy a halandóság nemzetközi egybevetése, tüzetes és szabatos lemérése többlet jelent ma, mint a múltban. Magyarországra nézve a nyert eredmények értékelése és értékesítése annál fontosabb, mert keleti és déli szomszédaink kezdetlegesebb közegészségügyi viszonyaik ellenére is gyorsabb ütemben szaporodnak lélekszámban, magas natálitásuk révén. Ennek az ellensúlyozása csak a nagy halandóságot involváló okok tompításával, mérséklésével remélhető, tekintettel a születési arány valószínű tendenciájára.

¹⁾ Társadalompolitikai feladataink. (Közegészségi és társadalompolitikai országos értekezlet 1927. Népszerűségi politika 109. és köv. l.).

²⁾ K. A. dr.: A születések csökkenése. Magyar Statisztikai Szemle VI. 1928. 957. és köv. l.

³⁾ Kérdés persze, hogy ezt az egyébként visszacsúszásban lévő fölényt meddig őrzi meg Németország? De nem is kérdés, — mint majd látni fogjuk — hogy a két ország halandósági számai csak alapos átértékelés után állíthatók egymás mellé.

Amennyire fokozódott a halandóság népesedéspolitikai jelentősége, éppoly mértékben fokozódott az objektív szüksége annak, hogy az elhalálozás gyakoriságát a közhasználat szerint feltűntető, úgynevezett nyers hányados korrigáltassék. Tudvalevő, hogy a halottak számát az *össznépeséghez* viszonyító eljárás a legnormálisabb időkben sem adott hű képet a megmérni szándékolt életveszély nagyságáról, kivált pedig nem adott hű képet akkor, amidőn *különböző* társadalmak halandóságát akarunk szabatos összehasonlítás alá vetni. Oka ennek az, hogy míg egyrészt az életveszély a *különböző* életkorokban minden helyen és időben *tipikus*, addig a *különböző* társadalmaknak *életkor szerint való tagozódása eltérő*. Az elhalálozás rendje az élet *különböző* szakáiban *tipikus*: Sűrűn hull a csecsemők zsenge hajtása és nagy a halál aratása az öregek között, ellenben felettebb életerősek a serdülő kor évjáratai (5—20 évesek) és csekély az elhalálozás a produktívoknak fiatalabb tagozatában (20—40 évesek), míg a felcseperedett, de még az iskolás korban innen álló gyermekek (1—4 évesek) és a munkabírók megletebb csoportja (40—60 évesek) mortalitás dolgában átmenetet mutatnak a halálozás hullámhegyei és hullámvölgyei közt. Most már ha az egyik társadalomban akármily okból folyólag (sok születés, a javakorban állók elvándorlása, vagy az élemedett korúak visszavándorlása, stb.) viszonylag sok a gyermek és sok az öreg, ott pusztán a halandóságnak erősen kitett ezen rétegek nagy képvisellete folytán *nagyobb* lesz a népesség *egészéhez* viszonyított halálozási hányados, mint abban a másik társadalomban, amelyikben akármily okból (keves születés, bevándorlás, az élemedettebb korba való feljutást gátló nagy elhalálozás a produktívok közt stb.) felettebb telítettek a munkabírók és a serdülők sorai, de kevés a csecsemő és az agg. A nyers hányados amott túlozza, emitt szépíti az *igazi* halandóságot. Merőben azért, mert az életveszélyt kérlelhetetlenül determináló életkor szerinti tagozódás amott növeli, emitt csökkenti a kialakuló halottlétszámot, — egészen függetlenül a közegészségügyi viszonyok fejlettebb vagy fejletlenebb fokától. Tehát a *különböző* társadalmak többé-kevésbé eltérő kormegoszlása az élet veszélyeztetettségének hű képét elleplező s így a szabatos egybevetést gátló formális akadály. Csak természetes, hogy egy új *forma* kellett ahhoz, hogy ez

az akadály elháríttassék. Az *Ogle-Körösy*¹⁾ féle halálozási index, amely a lényegét nem érintő kisebb módosítások után a jelenleginél gyakoribb alkalmazást érdemelne, kiküszöbölte az eltérő koreloszlás zavaró hatását. Lényege — mint különben az eléggé ismeretes — egyfelől egy *abstractio*, másfelől egy *számítási művelet*. 1. Feltételezzük ugyanis, hogy a halandóságra összehasonlítható társadalmak kormegoszlás tekintetében teljesen egyformák, illetve azonosak egy az összehasonlítás céljából mintául kiválasztott társadalom (standardsokaság) korösszetételével. 2. Minthogy az életkor az elhalálozás veszélyét kifejezetten alterálja, ezért a halálozás nagysága szempontjából jellegzetesnek tekinthető korcsoportokban külön-külön kiszámítjuk a halálozási hányadosokat; az egy-egy társadalomra nézve megejtett korcsoport-halálozási arányszámokat rendre megszorozzuk azokkal a százalékszámokkal, amelyek mutatják, hogy a standardsokaságnak hányadrésze esik a megfelelő korosztályra. E szorzatoknak egy-egy társadalomra nézve megejtett összegelése adja a standard-halálozási arányszámot. Vagyis amikor ezt tesszük, tulajdonképpen azt a kérdést adjuk fel: mennyi lenne A, B, ... X társadalomban az összhalandóság, ha mindegyikben egyenlő volna a népesség rétegződése életkor szerint. Így vezetjük vissza, számítjuk át a térbelileg vagy időbelileg tetszőleges számban vizsgálendő társadalmak halandóságát azonos alapra, oly közös nevezőre, amelynek számlálói most már csak a *vizsgálendő szempontot*: t. i. az egyes korosztályoknak nemzetenként különböző *életveszélyfokát* juttatják érvényre, de kiküszöbölik azokból a valóban illegitim zavaró tényezőt: az életkor szerinti megoszlás eltérőségét.

Ezen jogosult *abstractio* nélkül nem tudnók a különböző társadalmak mortalitását *egyetlen* számértékben úgy összesűriteni, hogy az így nyert számok maradéktalanul tükrözzék vissza az életveszély terén fennálló különbségeket.

Nem hagyhatjuk ugyan figyelmen kívül azt, hogy egy népnek a szaporodása végeredményben a születések és halálozások különbözetétől függ, emez utóbbit pedig a *nyershányadosok különbözetei* tükrözik

vissza s ezért e nyershányadosok ismerete is *fontos*. De másrészt nemcsak a halálozásnak, hanem még a természetes szaporulatnak az értékelése is tévedésre vezet, hogyha a halottak kvantumát fokozó vagy csökkentő formális tényezőkre nem vagyunk tekintettel. Azonban még ha ezt bizonyos fokig teoretikus túlzásnak tekintenők is, az bizonyos igaz, hogy rossz úton járunk akkor, ha a fenti korrekció *nélkül a közegészségügyi viszonyok szabatos megítélésére s ezzel összefüggő oksági ítéletek felállítására vállalkozunk*.

Ha szükség volt az ezen módszer által nyert átértékelésre a nagy háború előtt, úgy még nagyobb hiányt pótol ez a javítás a háború után.

Az Európa népességének több mint 80% -át érintő világháború a népesség életkor szerint való felépítését alaposan megváltoztatta. A véres veszteségek a produktív korúak sorait megtizedelték; hogy ezek képviselte nem szállott le túlságosan, az a háború azon másik kormegoszlásdeformáló hatására vezetendő vissza, hogy a születéseknek a háború 9-ik hónapjától kezdve beállott rohamos és 52 hónapon át tartó csökkenése, illetve mélypontra szállása folytán a kisgyermek (1 és 1/2-től 5 és 3/4 évesek) száma a legutóbbi népszámlálás körüli években alig 60 százalékát teszi ugyanazon évjáratok régebbi képviselőinek. Ez a hiány, úgyszintén az életük teljében levő férfiak megfogyatkozása automatikusan növelte az ifjúkor s különösen az öregkor képviselőit. Ámde — s itt jelentkezik a halandóság nyers arányszámának a régebbi időkhöz mért fokozódó elértéktelenedése — ezek a hatások még a hadviseltek közt sem következtek be egyforma mértékben. Minél tovább vett részt az illető állam a háborúban, minél nagyobbak voltak a véres veszteségek, minél nagyobb részt tettek a behívottak az összes behívhatókhoz képest: annál jobban elváltozott a korösszetétel — és viszont. Ezzel szemben a volt semlegeseknél csak halványan jelentkeztek ezek a kordeformációk. Egyes államokban s ezek közé tartozik mindenekfelett hazánk, az államterületi változások miatt megindult vándor mozgalmak — nálunk a kiutasítottak, menekültek nagy száma — további, részben nivelláló változásokat vontak magukkal a korösszetétel terén. De más-más mértékben változott — bár a multhoz képest jóformán mindenütt erősen változott — a korösszetétel s így a halálozási arány legszabatosab-

¹⁾ *Ogle*: Annual summary of births, deats and causes of deats in London and other great towns. London 1883; *Körösy*: Mortalitáts-Coefficient und Mortalitátsindex. Bulletin de l'Institut International de Statistique. Wien 1891. 305. és köv. 1.

ban észlelhető determinánsa: az életkor a háború utáni társadalmak mortalitásának áttekinthetőségét még inkább megnehezítette s a zavaró faktor kiküszöbölését nélkülözhetetlenebbé tette, mint a multban. A kormegoszlás változása persze nem szorítkozik csupán az elmúlt népszámlálás körüli időre, hiszen a véres veszteségek okozta tágongó rések ma már a 30—50 évesek évjárataiban a legérezhetőbbek s viszont az elmaradt születések okozta s még ennél is nagyobb hiány ma már a legcsekélyebb mortalitású 10—14 éves gyermekek sorában tapasztalható s így a kormegoszlás abnormitása, nyugtalansága — mint terhes uszály — tartamosan továbbvonszolódik s csökkenteni fogja, ha lassan-lassan enyhülő mértékben is a nyers halandósági arányszámok egybevetésének amúgy is átértékelést igénylő becsét. Hozzájárul mindehhez, hogy a születéseknek a háború után bekövetkezett hirtelen megduzzadását gyorsan felváltotta a születések hanyatlása, ami azután a nagyhalandóságú legzsengőbb réteg erős fluktuálását, illetve hamaros hanyatlását s viszont a többi rétegeknek, leginkább pedig a háború által kevésbé érintett öregeknek viszonylagos erősödését s ezáltal a percentuális számok folytonos változékonyságát eredményezte. Általában Európa népessége kor szerint való összetétele a multhoz képest szenilis színezetű átalakulást mutat. De — ismételhetjük — távolról sem egyenlő mértékben mindenütt. És ez a labilitás, az átalakulás rendkívül gyors napjainkban. Mindennek eredménye azután, hogy — eltekintve a nyers hányados már előbb említett irrealitásától — magának e nyers arányszámnak átmeneti emelkedését vagy csökkenését az elmúlt évtizedben soha nem vehettük egyszerűen tudomásul, mert mindig fel-felmerült a jogos szkepszis: nem az *újszülöttek* arányainak hirtelen átmeneti *növekedése*, nem az ellenállóképesebb *serdülők* rendjének idővel, így pld. már az újabb években bekövetkezett viszonylagos *hanyatlása* idézete elő — mondjuk — a halálozás emelkedését? S viszont: a kisebbülő halálozás vajjon nem csalóka látszat csupán, nem Potemkin-fal-e, amely csak azért olyan tetszetős, mert falai mögött a halálozás veszélyének nagyon kitett *csecsemők megcsökkent száma* és másrészt a *legéleterősebb* fiatal produktív korúak viszonylag *megduzzadtabb* tömegei állanak.

Folyton változó, egymás közt nagy szélsőségeket mutató strukturák a mai Európa,

sőt kisebb mértékben Amerika társadalmi is korösszetétel tekintetében.¹⁾ A zavaró tényezők bántóbbak, mint valaha!

Itt van azután a gyermekkorlátozás aktuális problémája, amely a halandóság finomabb mérőmódját szintén fokozottabb mértékben szükségessé teszi, mint a multban. Régebben a magas nyers halálozási arányt egyoldalúan a *nagy születési arány* függvényének tekintették; ma ezt a véleményt revízió alá kell vennünk, tudván azt, hogy a nagyon kevés és hanyatló számú születés nem is túl hosszú idő elteltével milyen szenilis összetételűvé tehet egyes társadalmakat s ezáltal miképpen *növelheti* meg az *összhalandóságot*. Ma, amikor már a társadalompusztító gyermekkorlátozás és gyermektelenség korösszetétel-deformáló hatását jól lemérhetjük, világosan kivehető, hogy míg pld. Németországban is inkább azok a vidékek mutatják már a legkisebb halálozást, ahol a születések száma határozottan kedvező, de legalább is közepes (a Rajnamente, Ruhrvidék, Baden), addig Franciaországban éppen a legkisebb születési arányt mutató departementokban (Lot, Gers, Lot-et Garonne, Ariège) találunk viszonylag magas halálozást (216, 199, 197, 183 haláleset 10.000 lélek után az 1920—24. évek átlagában). De persze csak *látszat szerint!* Épp mert a *kevés születés miatt* itt már igen szenilis a korösszetétel. Ha a koreloszlás zavaró tényezőjét kiküszöböljük, egyszeriben kiderül, hogy e megyék halandósági koefficiensei tulajdonképpen a kedvezőek közé tartoznak (134, 128, 143, 131 haláleset 10.000 lélekre).²⁾ Mivel pedig a gyermekkorlátozás további folyamatával lehet számolni, számolni kell azzal is, hogy a nyers halálozási hányados és a tiszta (standard) index közötti különbségtétel jelentősége a jövőben még fontosabb lesz, mint ma.

Minderre való tekintettel, de meg hogy a halandóság közeljövőbeli alakulását gáncs nélkül értékelhessük, szükséges megrögzíteni a háború végeztét követő és a népszámlálások köré eső éveknek a *standardszámí-*

¹⁾ A mutatkozó eltéréseket jól szemlélteti 2. sz. táblázatunk. L.: 877. lap. A táblázat nem teljes, csak a standardizálásra alább említendő okokból kiválasztott államokat öleli fel. A népszámlálások időpontjainak részbeni különbözősége is zavarólag hat.

²⁾ Statistique générale de la France. Statistique du mouvement de la population. 1920—1924. Paris 1928.

tás segélyével átértékelt, ú. n. tiszta mortalitását.

Felvetődik az első kérdés: melyik népességet tekintünk *standard-népességnek*? Bizonyos, hogy ez nem döntő kérdés, de nem is olyan mellékes, mint amilyenek *Kőrösy* gondolta. Lesz még alkalmunk a dolgozat végén bemutatni azt, hogy mily változáson megy át nemcsak maga a standardhalandósági szám, hanem — s ez a lényeges! — az államok egymásközötti relációja is a standardhalandóság nagysága tekintetében, hogyha más-más standardot választunk. Ez ugyan „a posteriori“ bírálat a standardsokaság tekintetében követett eljárás felett, de apriorisztikusan is meg lehet állapítani irányelvül a következőket:

1. A standardnépességben legyen elegendő az *utánpótlás*, hogy így ne hanyatló, tehát abnormis népességre történjék az átértékelés. Ha ez utóbbit tennők, úgy térbelileg, de főleg időbelileg félszeg és a nyers arányszámoktól mesterkéltén eltávolított standardhalálalozási arányszámokat kapnánk eredményül.

2. A *születési arány időbeli alakulását* jelző számsoroknak legalább viszonylagos *stabilitása* jó ajánló levél a standard sokaság kiválasztására, míg a gyorsan zuhanó vagy akár, — kivételes módon — emelkedő születési indexet felmutató társadalmat mellőzni kell.

3. Az egyes *korosztályokra* eső százalékszámok *időbeli stabilitása*, ami egyébként jórészt (de nemcsak!) az előbbi feltétel folyománya, szintén előny a kiválasztásnál.

4. A *ki- és bevándorlás lehető hiánya*, vagy legalább is a kettős vándormozgalom megközelítő *egyensúlya* is kívánatos a standard népességnél.

5. *Kivételesen* zavaró körülmény (háború vagy évjáratokat elsodró nagy járvány, tömeges bevándorlása fiatal elemeknek stb.) ne forogjon fenn a kortagozódás szempontjából standardul választott társadalomban.

A kiválasztásnál figyelemmel lehetünk arra is, hogy halandóság tekintetében se legyen éppen kedvezőtlen helyzetben a standard népesség, (de ez nem fontos), valamint arra is, hogy az illető népesség foglalkozás, gazdaság-társadalmi rétegződés tekintetében is megközelítő egyezést mutasson az államok átlagával s végül, hogy válásfelekezettel se mutasson — mondjuk az európai átlagtól — igen nagy eltéréseket.

Mindezek azonban inkább imponderabilitások.

A főbb feltételek szerint eleve lemondunk arról, hogy a *háború utáni társadalmakat* (kivált az egykori hadviselőket) standardul válasszuk; hiszen a kivételes életkor-deformáló tényező nagy eltolódásokat idézett elő (kisgyermek, produktív férfiak megcsappanása). Ezt átszámításra érdemes alapnak megtenni logikátlan volna.

Az *európai békebeli* népességnek standardul választása ellen szól — a népszámlálások különböző időpontban való fogantatásának egyébként nem nagy súlyú ellenérvén kívül — az, hogy Európa népe hékében elég mobilis volt; a kivándorlók százezrei, sőt milliói szálltak hajóra évről évre s így a produktívak közt tátongó hézagok (amelyek azonban időnkint nagy ingadozásokat mutattak) eléggé visszatartanak attól, hogy e népességkomplexum korszerinti rétegződését természetesnek, kiegyensúlyozottnak lássuk. *Svédországban*, amelyet *Kőrösy* és az ő nyomán többen standardul választottak, az utánpótlás csekély, újabban születési számsorai feltűnően labilisak, hanyatlóak s az egész népesség nagymértékben szenilis, a stationer-népesség irányába alakuló s e mellett a kivándorlás is időnként figyelemreméltó. Ha e szenilis felépítésű társadalomra standardizálnánk, akkor a halálalozási tiszta arányszámok egyre jobban, hova-tovább abnormis mértékben túlszárnyalnák a nyers arányszámokat. *Svájc* ellen csak a bevándorlás intenzivítása és némileg a gyenge *succrescentia* szól.

Az összes feltételeknek — bizonyos százalékos sorrendszámoknak gyűjtőindexbe foglalása után — *Hollandia* látszott leginkább megfelelni. Úgyhogy ezen ország *békebeli legutolsó* népszámlálása által konstataált *kormegoszlását* tekintjük összes észleléseinknél átszámítási kulcsnak, *standardnak*, elejtve ezzel *Svédországot*, mint amelyet *Kőrösy* inkább érzelmi színezetű okokból (mert itt volt legnagyobb multja a halálalozási statisztikának) választott ki standard-népességül.

A népesség kiválasztása mellett az sem közömbös, hogy vajjon *hány korosztály* alapulvételével standardizáljunk? S melyek legyenek e korosztályok?

Kőrösy szerint nagyjában egyre megy, hogy 4, 6 avagy 11 korcsoportot választunk. Ugyan akkor sem ment teljesen egyre, ma azonban — a kormegoszlásban gyors-

sabban fluktuáló és térbelileg nagyobb eltéréseket mutató társadalmakkal állván szemközt — éppen nem mindegy. *Kőrösy* egyszerűség kedvéért a 4-es korcsoportbeosztás mellett foglalt állást. Ezt néhányan követik még a legújabb időkben is. Nyilván erős hibaforrásokkal dolgozván ilymódon. Mert, hogy csak a felsőbb korcsoportok egybefoglalásában rejelő hibaforrást illusztráljuk, — állítsuk egymás mellé az 50 éven felüliek halandóságát három közelálló, hasonló műveltségű, faji stb. viszonyok között élő államban.

Ezer 50 éven felüli egyénre jutott ugyanily korú elhalt az 1920—21. évek átlagában:

Svédországban . . .	36·53 = 100
Hollandiában . . .	36·17 = 99
Angliában ¹⁾ . . .	35·68 = 98

Ezzel szemben, ha külön megvizsgáljuk az egyes koralcsoportok halandóságát: az alábbi eredményre jutunk:

Ezer alább jelzett korú egyénre jutott ugyanily korú elhalt:

	50—59 éves	60—69 éves	70 é. f
Svédországban . . .	11·83	24·59	91·93
Hollandiában . . .	12·59	30·41	99·09
Angliában . . .	14·75	32·89	98·96

Mily téves következtetésekre juthatnánk, ha a 4-es korcsoportbeosztás alapján dolgoznánk és az 50 éven felülieket egybevonónók! Ezeknek az összhalandósága csak azért magasabb Svédországban, mint a másik két államban, mert az 50 éven felüliek közt Svédországban igen nagy a részesedése a legidősebb alcsoportnak (70 éven felüliek), akiknek az elhalálózása már itt is, amott is magas, de úgy ezen csoporté, mint a két fiatalabbé éppen Svédországban a legkedvezőbb s közülük két csoporté éppen az egyébként legkedvezőbbnek látszó Angliában a legrosszabb. S végeredményben ha az 50 éven felüliek eltérő kormegoszlásának zavaró befolyását kirekesztjük s e helytelenül egybefogott tömeg alcsoport-indexszámait a standardnépesség (Hollandia 1910) eloszlására számítjuk át, akkor a látszattal homlokegyenest ellenkező következő eredményre jutunk:

Volt az 50 éven felüliek *standard* halandósága:

Svédországban . . .	33·53 = 100
Hollandiában . . .	37·33 = 111
Angliában . . .	39·09 = 117

¹⁾ 1920/1922. évi átlag.

A svédországi hányadosokra (100) redukált indexszámok ellentétes változása a két számításmód szerint feltűnő és igazolja, hogy mily helytelen az 50 éven felüliek egy csoportba való összevonása.

Ugyanily megtévesztő Franciaország és Németország 50 éven felüli népességének mortalitását egyetlen arányszámmal jelezni s ezt azután a standardizálásra felhasználni. Franciaországban csak azért magasabb a mortalitás (42·56) mint Németországban (38·29), mert előbbiben kisebb a viszonylag még jobb halandóságú fiatalabb (50—59 éves) elemek súlya; ezen formális zavaró tényezőt kiküszöbölve kiderül, hogy a standardnépességre átszámított különbség jóformán a semmivel egyenlő, sőt így már Franciaország jelez (42·92‰-kel) valamivel jobb mortalitást, mint Németország (43·02‰). Bulgária, a sok öreg hazája is csak közepes (39·01‰-es) öregkori mortalitást mutat, — holott ha a 70 éven felüliek aránylag erős részesedése következtében megterhelt koreloszlást a standardra redukáljuk, akkor 37·55‰-kel a kedvezőbb államok közé javul mortalitása. Bizonyos tehát, hogy nem szabad megelégednünk az 50 éven felüliek egybefoglalásával. Az idősebb produktívak 20 évjáratot felölelő csoportját (40—59 éves) megtarthatjuk, de a 60—69 éveseket feltétlenül külön kell választanunk és a 70 éven túl levők egyébként már nem nagy létszámú, de annál nagyobb mortalitású s így feltétlenül külön elbírálást kívánó tömegét szintén külön kell vizsgálnunk.

Még nagyobb módszertani hiba — kivált a speciálisan megváltozott európai viszonyokra való tekintettel — az alsó régiókban való és a 4-es beosztás hívei általi véghezvitt összevonás. Értve ez alatt az 1—19 évesek egybefoglalását. A kisgyermek (1—4 évesek) halandósága egyébként is élesen elhatárolódik a serdülők alacsony mortalitásától. De a fentemlített kivételes ok miatt éppen az 1—4 évesek képviselete az államok jó részében nagyon lecsökkent, másutt majdnem változatlan maradt. Tehát az egész helytelenül egybevont tömegben hol jelentékenyen kisebb, hol számottevően nagyobb szerepet játszanak az elég nagy mortalitású kisedek s így a csoporthalalozási koefficiens ez a körülmény itt illetéktelenül leszállítja, amott illetéktelenül megrontja. Mindig, de most különösen meg kell tennünk a kettős csoport közt (1—4 éves, 5—19 éves) a disztinkciót. A 20—50 évesek összefoglalása már kisebb

hiba forrása, de e helyett is jobb a hasonlóbb halandóságú 20—40 és 40—60 évekre való szétbontás.

Ezek szerint a 7-es beosztást választottuk alapul. A *standard-népesség* (Hollandia 1910) a következő:

1 éven aluli	2·73%
1—4 éves	9·86%
5—19 éves	31·43%
20—39 éves	29·22%
40—59 éves	17·78%
60—69 éves	5·35%
70 éven felüli	3·63%

Az ismeretlen korúakat figyelmen kívül hagytuk, természetesen mind az élőknel mind az elhaltaknál.¹⁾

További kérdés az, hogy vajjon a férfi és női népesség halandóságát külön standardizáljuk-e, vagy összevonván a két nemet, korrigáljuk-e a nyers halandóságban lappangó hibaforrást? Az utóbbi megoldást választottuk. Nemcsak *Kőrösy*t követve ezzel és nem is a kétszeres fáradságtól való vonakodás miatt, hanem egyéb megfontolásoktól vezettetve. Nevezetesen helyén van a két nem külön-külön standardizálása, ha célunk a két nem halandóságának összehasonlítása. Ezért okkal-joggal disztingvált

¹⁾ Általában egészen elenyésző az a hiba, amit a gáncstalanabb standardizálás érdekében az ismeretlen korúak leszámításával elkövettünk. Így pl. jutott

	1000 egyénre általában halott	1000 ismert korú egyénre ismert korú halott
Magyarország	21·29	21·29
Ausztria	18·04	18·02
Franciaország	17·58	17·61
Belgium	13·87	13·88
Norvégia	12·14	12·12
New-York állam	13·85	13·86 stb.

Észtország (16·05, illetve 14·75^{0/100}), Ukrajna (17·56 illetve 17·37^{0/100}) és Görögország (15·22, illetve 14·90^{0/100}) voltak azok az államok, amelyekben a különbség számottevőnek mondható. Ezekben az ismeretlen korú halottak többé-kevésbé jelentős száma idézi elő a különbséget. Ez is inkább csak Észtországban zavaró. Valószínűnek tartottuk, hogy itt az ismeretlen korúak javarészt az öregek halottait gyarapították volna, s ezért úgy az ismeretlen korú élőket, mint az ily elhaltak számát a 70 éven felüliekhez adtuk, de óvatosságból a másik kombinációt is elvégeztük és a halálozási csoportszámokat úgy is kiszámítottuk, hogy az ismeretleneket mindkét vonatkozásban (élők, elhaltak) arányosan szétosztottuk a 7 korcsoport népessége, illetve elhaltjai közt. Ukrajnában és Görögországban a már jóval kisebb számú ismeretleneket — külföldi minták szerint — proporcionálisan osztottuk szét a 7 korcsoportba.

nagy munkájában *Laky*, amidőn a férfi és női tuberkulózis halandóságát hasonlított össze.¹⁾ Azonban ez nem célunk ezúttal. E mellett meg kellett gondolni azt is, hogy vajjon a nemi arány megváltozhatatlan tényként elfogadandó felbillenésének nem volt-e kihatása a nemek halandóságára? Így a kereső női tevékenységnek a fokozottabb nőtöbblet miatt gyakoribbá válása — az eddigi szabályszerűség szerint — nem maradhatott nyom nélkül a női nemnek a férfiakéhoz viszonyított mortalitására. Ha a két nem korcsoport halandósági koefficienseit az életkor és nem szerinti *standard népességre számítjuk át*, akkor ez annyit jelent, hogy a nemi arány megbillenését, amely pedig — úgy külföldi, mint hazai példák igen valószínűvé teszik! — éppen egyik oka volt egyes *korosztályokon belül* a nemek halandóságában beállott változásoknak, — egyszerűen *nem léteznek* tekintjük. Ez a redukció tudományos szempontból tehát azért volna kifogásolható, mert indokolatlan elszakadást jelentene a valóságtól.

Meg kellett még azt is gondolni, hogy vajjon az időpont (a túlnyomólag 1920-ban, 1921-ben megtartott népszámlálások körül) alkalmas-e az összehasonlításra? Nem volt-e kivételes helyzetben az országok többsége éppen ezidőtájt? Kétségtelen, hogy egy kiállott nagy háború mint előzmény nem a legalkalmasabb atmoszféra ahhoz, hogy a rajta átesett társadalom közegészségügyi viszonyai stabilizálódjanak. Ámde a legtöbb európai állam átesett a nagy válságon s így az összehasonlítás, amelyre mindenképpen szükség van — árnyalatnyi eltérésekkel talán, de nagyjában mégis reális. *Magyarország* közviszonyai azidőtájt azért voltak bizonyos fokig *kivételeseknek* tekintendők, mert a nemrég kiállott kommunista uralom és különösen az ingó jószágkészletünk roncsait kíméletlenül elrabló megszállás a gazdasági konszolidáció útjait felettébb rögzítővé tették. (Gondoljunk csak az ipar dezoláltságára!) Ezt azonfelül a megszálló hatalmak által foganatosított nagyarányú kiutasítás, a menekültek elhelyezkedési nehézségei és az ezzel járó szociális bajok is tetézték. Mindezek persze különösen kedvezőtlenül befolyásolták halandóságunkat és ezek a kivételesen ható okok némileg enyhítik a

¹⁾ L. *Laky* Dezső: A gümőkórhalandóság Magyarországon a XX-ik század elején. Budapest, 1925. Különlenyomat a Magy. Stat. Közl. 62. sz. kötetéből. 143. és köv. lap.

külföld és hazánk közt akkor fennállott különbség nagyságát. De óvakodnunk kell az önáltatástól és nem szabad a fenti kedvezőtlen körülmények számlájára túlsokat írni és ez alapon az 1920/21. éveket halandóság szempontjából *egészen kivételesnek* s így összehasonlításra *értéktelennek* tekinteni. Sajnos, erről szó sem lehet. Hogy a két év nem volt feltűnően rossz s hogy így ezen évek hozzávetőleg a háború utáni mortalitá-sunkat hűen tükrözték, azt eléggé bizonyítják a következő számok: Volt az 1000 lélekre eső halandóságunk 1920-ban 21·4, 1921-ben 21·2, másrészt a rákövetkező 1922-ös évben is még 21·4, 1923-ban 19·5, s 1924-ben 20·3 (csak 1925-ben állott be a nagy javulás).

A fenti két év ily csekély arányú kiemelkedése több európai államban tapasztalható s ez a 21-es színvonal, legalább ami a nyers arányszámokat illeti, még mindig jobb a régi békebeli évek arányszámainál s így az összehasonlítás időpontja — legalább is ez okból — aligha nehézményezhető.

Nagyobb baj az, hogy a jelzett években a népesség életkor szerinti tagozódása erős átalakulásban volt. Így pl. 1920 elején az 1—4 évesek száma számításom szerint kb. 20%-kal volt kisebb, mint 1921 végén s viszont az 5—19 évesek száma jónéhány százalékkal volt nagyobb az első év elején, mint a második év végén. Minthogy azonban a népszámlálás az időszak közepére esik, ez az aggály is veszít súlyából; mindazonáltal ez nem jelenti azt, hogy a halottak számának viszonyítása az élőkhez a háborúban résztvevő s így a születések elmaradása következtében nagy korbéli eltolódásokat mutató társadalmakban épp olyan hűen fejezné ki a mortalitást, mint rendes időkben; kivált áll ez a fentemlített 1—4 évesek korcsoportjára. Az 1—4 évesek halandósága az egykori hadviselt nemzeteknél a valóságosnál egy árnyalattal magasabbnak látszik. E hibát legalább Magyarországra nézve korigálni fogjuk.

★

Mielőtt vizsgálódásaink eredményére térnénk, néhány tájékoztató megjegyzést kell fűznünk azokhoz. Így elsősorban az összehasonlítás némely, a következtetések érvényét ugyan végeredményben nem érintő, mert a lehetőségig kiküszöbölt technikai nehézségeiről kell szólnunk.

1. *Magyarország.* Az 1920. év halottai életkor szerint az *akkor* impériumunk alatt álló, azóta elszakított *nyugatmagyarországi* halálozási lapokkal *együtt* dolgoztattak fel, míg 1921-ben a *trianoni* terület adatai szerepelnek. Az összes halottak száma (169.717) ugyan rendelkezésünkre áll az 1920. évre vonatkozólag is, de ezeknek a korszerinti feldolgozása már nem történt meg *elkülönítve* a nyugatmagyarországiakétól s így 6.145 halott terheli megindokolatlanul a népszámláláskor észlelt 7.980.143 főnyi, kor szerint a standardizálás céljaira kellően tagolt népességünk mortalitását 1920-ban, ami az 1920/21-es átlagra az egyébként fennálló 21·29⁰/₀₀-es halandóságunknak 21·67⁰/₀₀-re való romlását eredményezné. Holott tényleg csak 21·29⁰/₀₀ a halandóságunk. A 6.145-re rúgó területileg nem idevaló halottlétszám *életkor* szerinti tagozódása azonban nem lévén ismeretes, éppen ezért a korcsoportok 1920/21. évi átlagos halandósága a jelenlegi területre csak becslés útján volt kiszámítható. Megtehettük volna, hogy az 1921. év kor szerint tagolt halottait viszonyítsuk az 1920-as népszámlálás által észlelt korcsoportlélekszámokhoz, de ezt tekintettel a fentemlített gyors *átalakulásra*, amely a két év folyamán — kivált a népesség legfiatalabb évjáraiban — lejátszódott, sokkal nagyobb módszertani hibának tartottuk volna, mint a jó becslést, amely a rendelkezésre álló pozitív arányszámokat helyettesíti, s azt ezúttal legalább 98% erejéig megközelíti.¹⁾ A ké-

¹⁾ A feladat az volt, hogy meghatározzuk az 1920-ban 6.145 (tehát a két év átlagában 3.072·5) a jelenlegi népességgel nem homogén halott megoszlását a 7 korcsoport szerint a végből, hogy azokat leszámítva a megfelelő korú halottkvantumokból, megkapjuk a trianoni terület korcsoport-halandósági helyes koefficienseit.

Háromféleképpen próbáltam meg a szétagolást: 1. Feltételeztem, hogy a halottak ismeretes száma (6.145) éppen úgy oszlik meg a 7 korcsoport között, mint az egész akkori területen 1920-ban konstataált 175.862 halott. (Persze ez a szembeötölően mechanikus és önkényes eljárás sem jelenti azt, hogy az egyes korcsoportok halandósága a nyugat-magyarországi területeken és az aktuális trianoni területen egyforma, mert hiszen a 6.000-nyi halott az elszakított népességhez mérten csak 20·83⁰/₀₀-es összhalandóságot jelent.) 2. Minthogy azonban a koreloszlás Nyugat-Magyarországon más volt, mint a megmaradt területen, ezért erre is figyelemmel voltam a második korrekciónál és az egyes korcsoportokba fentebb kiszámított halottak számát annnyival emeltem, illetve annnyival csökkenttem, amennyivel nagyobb, illetve kisebb a nyugat-magyarországi népesség képviselője az egyes korcsoportokban a megmaradt terület népességéhez viszonyítva. Itt azonban az egy éven aluliaknál és a 70 éven felülieknél további becslést kellett alkalmaznom. 3. Az elcsatolt területek főbb népmozgalmi adatait 1920-ra vonatkozólag a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal oly sokszor tapasztalt szívességéből engedélyt nyervén rá — községenként kiírtam és így az egy éven aluli elhaltak számát az elveszett nyugat-magyarországi részekre vonatkozó-

sőbbieknek nem akarunk elébe vágni s itt csak azt jegyezzük meg, hogy a standard halálozási arányszámok alakulását a jegyzetben felsorolt becslésváltozatok jóformán *nem* érintik. Az I-ső és III-ik becslés alapján a végzett standardizálás két-két tizedesig kiszámítva teljesen azonos, a II-ik becslésnél 0·006 ezrelék az eltérés; egyenlő a semmivel!

A viszonyítás alapjául szolgáló össznépeességet szintén módosítani kell. Ugyanis a Csonkaország 7,980.143 főnyi népességéből hiányzik Szeged 17. város később felszabadult része, továbbá Somoskő, Somoskőújfalu nógrádvármegyei és Susa gömörvármegyei községek, amelyek a határigazítások során csatoltattak vissza. Szeged 1920 dec. 31-én még megszállás alatt álló részének a népessége 1910-ben 4.456 főt tett ki (újabb adat nincs), Somoskő stb. együttes népessége az 1919-es cseh-szlovák népösszeírás szerint 2.605 fő volt. Nem nagy tömegről van tehát szó, de a számítás pontossága érdekében ezt is fel kell venni a nevezőbe. Ha feltesszük, hogy Szeged megszállott része is úgy szaporodott 1910—1920 közt, mint a város többi része, akkor a 4·599%-os decennális szaporodási kulcs alapján 4.661-re volt tehető 1920-ban e maradvány-népesség. Minthogy pedig az egyes korcsoportok halálozási arányára van szükség, alkalmaztuk e nem jelentős számra Szeged kormegoszlásának a kulcsát s így az integer Szeged valószínű népességét 1920-ra 123.770-re vesszük fel, míg a 7-es korbeosztás szerint való tagozódása a népességnek a következő:

lag megállapítottam (1850 egy éven alóli elhalt 1920-ra vonatkozólag). Ez az adat tehát pozitív. A második módszerrel szemben tapasztalt többletet arányosan levontam a következő két korcsoport (1—4 éves, 5—19 éves) halottszámából. A három becslés közül természetesen az utóbbit tartjuk leg-helyesebbnek. Hogy egyébként a három változat mily kevésbé alterálja az *országos* korcsoport-halálozási koefficienseket, s hogy a közülük való választás mennyivel mellékesebb, mint maga az a tény, hogy az illetéktelen halott-többlettől megszabaduljon mortalitásunk, jól mutatja a következő egybeállítás:

Jutott 1.000 ismert korú lélekre oldalt jelzett korú elhalt Magyarországi *jelenlegi* területén:

	A nem homogén számok alapján	A z			Az 1921. évi adatok szerint
		I.	II.	III.	
1 éven aluli	233·10	228·81	229·33	228·55	231·61
1—4 éves	33·37	32·87	32·93	33·08	39·88
5—19 éves	6·25	6·13	6·14	6·18	5·94
20—39 éves	8·33	8·17	8·18	8·18	7·54
40—59 éves	14·20	13·93	13·93	13·93	13·58
60—69 éves	40·73	39·95	39·78	39·78	39·08
70 éven felüli ..	127·54	125·13	124·56	124·56	123·43
Összesen ..	21·67	21·27	21·27	21·27	21·30

1 éven aluli	2.532 +	99 =	2.631
1—4 éves	5.663 +	221 =	5.884
5—19 éves	36.973 +	1.447 =	38.420
20—39 éves	41.689 +	1.632 =	43.321
40—59 éves	21.905 +	857 =	22.762
60—69 éves	6.776 +	265 =	7.041
70 éven felüli	3.534 +	138 =	3.672
Összesen	119.072+	4.659 =	123.731
Ismeretlen	37+	2 =	39
Együtt	119.109+	4.661 =	123.770

Somoskő és Somoskőújfalu népességét Nógrád vármegye korviszonyai alapján, Susa községét Gömör vármegye kormegoszlása szerint dolgoztuk fel.¹⁾

Végeredményben a trianoni Magyarország kortagozódása, amely a viszonzszámítások alapjául szolgál, a következő (zárójelben az effektív népszámlálási számok és százalékok.):

100 ismertkorú lakos közül				
1 é. a.	212.708	(212.527)	2·66	(2·66)
1—4 éves	450.817	(450.416)	5·65	(5·65)
5—19 „	2,627.552	(2,625.205)	32·91	(32·92)
20—39 „	2,449.348	(2,446.961)	30·63	(30·68)
40—59 „	1,526.520	(1,525.200)	19·12	(19·12)
60—69 „	478.386	(477.967)	5·99	(5·99)
70 é. f.	238.231	(238.023)	2·99	(2·98)
Összesen:	7,983.562	(7,976.299)	100·00	(100·00)
Ismeretlen:	3.847	(3.844)		
Együtt:	7,987.409	(7,980.143)		

Az eltérés szóba sem jön. De mert a *halálozási arányszámoknál* mindig két tizedesig megyünk, kell e korrekció.

2. *Németország.* Az 1919-es népszámlálást olyan időben tartották, amikortájt (október 8.) a születések háború utáni emelkedése éppen hogy megkezdődött és az 1—4 éves gyermekek száma a mélyponton állott. Ehhez viszonyítani az 1920/1921. évi haláleseteknek a számát, különösen a már megizmosodott két alsó gyermekcsoportból származókat, vaskos módszertani hiba lett volna. Ezért a németbirodalmi statisztikai hivatal által az 1920. év végére kiszámított korcsoportokhoz viszonyítottuk az 1920/1921. évi átlagos halottszámot. A kiszámított²⁾ népesség azonban csak az 1 éven felüli népességet öleli fel s ezért az 1 éven alúkat úgy határoztuk meg, hogy az 1920. év folyamán élve születettek számából levontuk az ugyan-ezen évben 1 éven aluli korban elhaltak 80%-át. A

¹⁾ A 2.605 főnyi népességéből e szerint egy éven aluli 82, 1—4 éves 180, 5—19 éves 900, 20—39 éves 755, 40—59 éves 463, 60—69 éves 154, 70 éven felüli 70.

²⁾ L.: Statistik des Deutschen Reichs Bd. 307. Die Bewegung der Bevölkerung im J. 1920/1921.

köztapasztalat szerinti arány inkább a 70%-nak felelt volna meg (t. i. a bizonyos naptári évben születettek közül első életévük elérése előtt elhaltaknak mintegy 70%-a a szóbanforgó és kb. 30%-a a következő naptári évben szokott elhalni). Ámde az 1920-as év e tekintetben kivételesnek mondható; ugyanis az ezen évben 1 éven aluli korban elhaltaknak nyilván sokkal kisebb része származik az előtte való évből, mint rendszeren, mert 1919 augusztusáig a születések száma rendkívül alacsony volt, tehát kisebb az a réteg, amelyből az előző év kis halottainak a száma kikerülhet. Kétségtelenül jobb híján választott szükségmegoldás ez, ami az eredményeknek a valóságtól való árnyalatnyi eltérését előidézheti. A későbbi, 1924—1926-os halandósággal való összehasonlítás szabatlóságát a közben bekövetkezett kisebb területi változások érintik. Ezek azonban nem jelentős változások.

3. *Ausztria*. A népszámlálás időpontja 1920 jan. 30-a lévén, mindaz, amit Németországra mondtunk, nagyjában szintén áll; de mivel itt az 1920 végére *kiszámított népesség nem áll* rendelkezésünkre, azért a két rossz helyett (az 1919/1920. vagy az 1920/1921. évek átlagai) egy kompromisszumos megoldást választottunk. Az alsó korcsoportok létszámában az időtájt végbemenő evolúciót tekintve az 1920/1921-es halottlétszám viszonyításával a *homogenitás* következményei ellen vétettünk volna, viszont a háborúhoz még közelebb álló 1919/1920. évi átlagot a többi államokkal való *összehasonlítás* hűsége nem bírta volna meg. Mivel a két alsó korosztály az, amelynek a létszáma erősen fluktuált ez idő alatt s amelynél az észlelés időpontjánál részben két évvel későbbi, egészen más tömegből származó halottak viszonyítása torz eredményeket adott volna, ezért az 1 éven aluli és az 1—4 éves elhaltaknak 1919/1920. évi átlagát több joggal lehetett arányba állítani a népszámlálási eredményekkel. Az 5 éven felüli népesség korcsoportjában az évről-évre bekövetkező változás már nem nagyarányú — még az átmeneti években sem — s ezért itt a többi állammal való időbelileg homogén összehasonlítás érdekében az 1920/1921. évi elhaltak átlagát viszonyítottuk az 1920 eleji megfelelő korú élők számához. Igaz ugyan, hogy az 1919. és 1920. év nagy különbséget mutat a születések száma tekintetében és a nagy fluktuálás miatt az 1919/1920. átlag aggályosnak tartható. De viszont az élők száma is hűen tükrözi e nagy ingadozást, átmenetet, (az alacsony 1.69%-os aránya az 1 éven aluliaknak, amely arány — mint a 2. táblázatból látható — az 1923-as népszámláláskor kiszámított aránytól jelentősen elmarad, épp eléggé jelzi az átmenetiséget), s így a viszonyításnak komoly akadálya nincs. A többi államokkal való *összehasonlítás* céljaira ezt a *kombinált*, kétféle átlagból létrejött hányadost, illetve azok segítségével képezett

össz- és standard-halálozási arányszámokat tartjuk jobbaknak, homogénebbeknek, de mivel a különböző évekből származó adatok szépséghibája joggal szemet szúr, ezért párhuzamosan adjuk valamennyi korcsoportra az egységesen kiszámított 1919/1920. évi adatokat is.

4. *Cseh-Szlovákia*. A halálozási aránynak a többi államokéval homogén, szabatos összehasonlítását itt két körülmény gátolja. Az egyik az, hogy az elhaltak életkor szerinti csoportosítása nem egyezik a mi beosztásunkkal.¹⁾ Ez azonban a kisebb baj, amit úgy elimináltunk, hogy kiszámítottuk a standard-népességben a megfelelő korcsoportok részesedését s azután erre számítottuk át a cseh halandóságot. De már a többi államokkal való összehasonlítás a halottak ezen eltérő kortagozódása miatt nem teljesen kifogástalan. A hiba persze jelentéktelen. Nagyobb baj ennél, hogy az 1921. évi halottlétszám életkor szerinti feldolgozásban nem áll rendelkezésre. Az 1920-as adatokhoz legközelebb eső év az 1923-as a szükséges tagozást feltüntetők közül. Így — tekintve a halálozás akkortáiban jelentős javulását — irreálisan kedvező eredményt adott volna e két év átlagos halottlétszámának az 1921 eleji népességhez való viszonyítása. Minthogy az 1921. évi halálozás *végösszege* ismeretes, így az 1920/1921-es átlagra interpoláció segítségével beiktatható az 1921. évi valószínű — életkor szerinti — eloszlása az elhunytaknak. Az összes elhaltak 1920—1921. évi átlaga 7.217%-kal nagyobb, mint az 1920. és 1923. évek átlaga; most már kiszámítottuk a két utóbbi év halottainak az átlagos számát a 8 korcsoportban és az így nyert középarányosokat felemeltük 7.217%-kal. Nem tökéletes eljárás, de elvégre a főcél: t. i. Cseh-Szlovákia nyers halandóságának az *átértékelését*, a mienkéhez való viszonyát a közönségesen használt és a finom módszer szerint, ezen számítási művelet nélkül is tisztázhatjuk kifogástalanul (a mi korcsoport-halandósági koefficienseinknek a cseh kormegoszlásra való visszavezetése útján); a fenti számításnak inkább az ellenőrzés szempontjából van jelentősége, de amellett kívánatos, hogy az egyes életkorok veszélyeztetettségét legalább Cseh-Szlovákiában ismerjük (ha mindjárt csak megközelítően is), mivel a Sz. H. Sz. királyság és Románia *korcsoport-halandósági viszonyairól* teljes tájékozatlanságban vagyunk.

5. *Olaszország* népmozgalmi adatai 1924-ig bezárólag a régi királyság területére vonatkoznak. Ezért azután a Nemzetközi Évkönyvben és az Olasz Évkönyvben feltüntetett korcsoportok népszámából a népszámlálási kötet segítségével levontuk az újon-

¹⁾ Cseh-Szlovákiában úgy a Cseh Évkönyv, mint az *Annuaire International* (Aperçu) kimutatása szerint a halott-korcsoportok a következők: 1. é. a., 1—4, 5—14, 15—24, 25—39, 40—59, 60—79, és 80 éven f.

nan szerzett kerületek népességét korcsoportonként. Adataink tehát *homogének*.

6. *Kanada* népmozgalmi esetei s így halottainak koradatai nem az egész népességre vonatkoznak, hanem annak csak mintegy 73%-ára.¹⁾ Ezzel szemben a népesség kora az *egész* területre vonatkozólag áll rendelkezésre. Abban a feltevésben, hogy a népesség majd $\frac{3}{4}$ részét tevő tömeg kortagozódása, lényegesen el nem térhet az egész népesség tagozódásától, alkalmaztuk e népesség-részre az életkor szerinti megoszlás kulcsát. Így kaptuk meg azokat a többé-kevésbé valószínű abszolút számokat, amelyekhez a megfelelő korú halottakat viszonyítottuk. Összes műveleteink közt ez ellen lehetne a legtöbb kifogást emelni, de *Kanada* rendkívül kedvező halandósága szinte kihívja az érdeklődést megtudni: vajjon a közegészségügyi viszonyok, avagy inkább csak formális tényezők eredményezik-e a kedvezményezett helyzetet? A választ, ha mindjárt csak megközelítőt is, e becslés adhatja meg.

7. A standardszámaink elbírálásánál még figyelembe kell venni azt is, hogy *Spanyolország*, *Finnország* és az *Ausztráliai Államszövetség* álló népességében az 5 éven aluliak egy csoportban szerepelnek. Így azután az említett államokban az 5 éven aluliak mortalitását tudtuk csak kimutatni s az így nyert csoporthalálozási arányszámokat szoroztuk be a standardnépesség megfelelő korú rétegeinek részesedési arányával (12·59%). A 60 éven felüli elhaltakat nem tagolja részletesebben *Spanyolország*, a 60-on felüli élőket *Lettország*. Ezekben azután kénytelenek voltunk a 2 korcsoportot összevonni s a 849-ik lapon említett módszertani aggályunk fenntartása mellett beérni az így kapott halálozási koefficiensekkel, amelyeket a standarddal (8·98%) szoroztunk.

8. Az *Amerikai Egyesült Államok* halottainak hivatalos regisztrálása nem terjed ki az egész államterületre. Egyébként még a regisztrált terület némi fáradsággal összesíthető adataitól is eltekintettünk és inkább kiválasztottunk 10 tagállamot. Tanulságosabb ez a mód. Tudvalevő, hogy alig van állam, ahol nagyobb szélsőségek, eltérések volna település, demográfiai tagozódás, életmód, éghajlat és faj tekintetében, mint az *Amerikai Egyesült Államok*ban. Az átlag elmossa ezeket a különbségeket. Ez indított arra, hogy a kiválasztandó tagállamok közt olyképen válogassunk, hogy a legkülönbözőbb jellegű társadalomgazdasági, ethnikai stb. szerkezetek is szóhoz jussanak. A nagyvárosi népesség nagy tömegeit magábfoglaló és az európai bevándorlókat még ma is — de kivált a multban — mágnesként vonzó és európai szemszögből nézve is már sűrűn lakott *New-York*, *Massachusetts* mellett itt szerepel az *East North Central* területnek

hatalmas empóriumát: *Chicagot* magában foglaló *Illinois* állam, amely a népesség súlypontjának Nyugatra tolódása következtében — sőt annak egyik előidézőjeképpen, — még *New-Yorknál* is gyorsabban fejlődik. A megállapodott, nem fejlődő és túlnyomólag angolszász eredetű elemekből rekrutálódott, kevés városi elemet magába foglaló típust *New-Hampshire* képviseli. A fajilag erősen kevert népeiséget — a bevándorlók számottevő tömegei (*Japán*, *Kínai*) elől a sorompókat már régebben lebocsájtva, s így újabban már-már a stationer népesség típusát is reprezentálva — Nyugaton *Kalifornia*, Délen *Louisiana* képviseli, amely utóbbi *Texassal* együtt a négerék legnagyobb számát mutatja, de amely — ellentétben *Kaliforniával* — erősen fejlődő, eléggé agrárius színezetű államtagja az *Uniónak*, szintén alacsony népsűrűséggel. A rendkívül gyér, de rohamosan benépesedő és az újabb kivándorlók rajait gyorsan felszívó *Észak-Nyugatot*: a *Montaint* *Utah*, *Montana* és *Nebraska* reprezentálja, míg a már szinte trópusi éghajlat délkeleti képviselője *Florida*. Bizonyos következtetések céljából a sorrendszámok alább következő táblázataiban ezen államok külön-külön szerepelnek és ezen kívül a 10 állam összesített népességét, mely az *Unio* népességének 28·1%-át foglalja magában, még külön is felemlítjük „*Amerikai Egyesült Államok* reprezentatív népessége” címmel. Az adatok — mivel a *cenzus* 1920 jan. 1-én volt, az 1919/1920. évek átlagait tükrözik vissza. Itt a háború időpontjához egy évvel való közelítés nem oly aggályos, mint *Közép-Európában*, hiszen a háborút a vérből aranyat szüretelő s mindenek felett kevéssé vérző *Unio* összehasonlíthatatlanul kevésbé érezte meg, mint *Európa*.

9. Négy országban a jórészt az újabb időkben tartott népszámlálások körüli és a halottakat kellőleg tagoló évek közül csak egy-egy állott rendelkezésre (*Japán*, *Ukrajna*, *Lettország*, *Görögország*). Utóbbi adatai — mint arra később utalni fogunk — nem látszanak teljesen megbízhatóknak.

A táblázatokban szereplő és standardizálásra alkalmas államok adatai többnyire az 1920/1921., illetve az 1920/1922. évekből valók; ahol újabb adat szerepel, ott megemlítjük a megfelelő évet. Mégis az ellenőrzés és bizonyos differenciák esetleges indokolhatása céljából a túloldali táblázatban feltüntetjük az álló népesség és a halálozási adatok észleléseinek időpontját, illetve időszakát.

Ami a forrásanyagot illeti, úgy az adatok legnagyobb része a *Hágai Nemzetközi Évkönyvekben* (*Annuaire International* és *Aperçu*) levő, abszolút számokból számított ki, de sokszor felhasználtuk az egyes országok hivatalos népmozgalmi kiadványait is s azonkívül a nyers arányszámok időbeli átalakulását feltüntető részben használt vettük a német, francia és a magyar *Évkönyvek* gazdag nemzetközi anyagának is.

1) *Quebec*, *Yukon* és az északkeleti részek nélkül.

Állam — <i>Etats*</i>)	Népszámlálás időpontja <i>Date du recensement</i>	Halálesetek évei <i>Années de cas de décès</i>
Magyarország	1920 XII/31.	1920/21.
Anglia és Wales	1921 VI/19.	1920/22.
Ausztráliai Államszöv. ..	1921 IV/4.	1920/22.
Ausztria	1920 I/8.	1919/1921. ²⁾
Belgium	1920 XII/31.	1920/21.
Bulgária	1920 XII/31.	1920/21.
Kanada	1921 VI/1.	1921/22.
Chile	1920 XII/31.	1920/21.
Cseh-Szlovákia	1921 II/15.	1920/21. ⁴⁾
Dánia	1921 II/1.	1920/21.
Délafrikai Unió ¹⁾	1921 V/3.	1920/22.
Amerikai Egyes. Államok	1920 I/1.	1919/20.
Esztország	1922 XII/28.	1922/23.
Finnország	1920 XII/31.	1920/21.
Franciaország	1921 III/6.	1920/21.
Görögország	1921 I/1.	1921.
Németalföld	1920 XII/31.	1920/21.
Japán	1925 XI/1.	1925.
Lettország	1925 II/10.	1925.
Németország	1920 XII/31. ²⁾	1920/21.
Norvégia	1920 XII/31.	1920/21.
Olaszország	1921 XII/1.	1921/22.
Skócia	1921 VI/19.	1920/22.
Spanyolország	1920 XII/31.	1920/21.
Svájc	1920 XII/1.	1920/21.
Svédország	1920 XII/31.	1920/21.
Ukrajna	1924 VII/1.	1924.
Új-Zéland	1921 IV/17.	1920/22.

*) *Traduction dans les tableaux des pag. 876-880.*

¹⁾ Minden vonatkozásban csak a fehér színű lakosság.
— *Sous tous rapports, seulement population blanche.*

²⁾ L. a 852. lapon levő szöveget.

³⁾ L. a 853. lapon levő szöveget.

⁴⁾ L. a 853. lapon levő szöveget.

★

Minthogy a születési hányadossal együtt a nyers halálozási arányszám nagyságától függ a természetes szaporulat és így *gyakorlati* népesedéspolitikai szempontból e nyers quotiens ismerete rendkívül fontos: elsősorban e *nyers* arányszámokat adjuk, amelyeknek az ismerete tájékoztat arról a közgazdasági értelemben is értékelendő veszteségről, *áldozatról*, amelyet egy társadalomra tagjainak tömegesebb, vagy kevésbé tömeges pusztulása jelent és a mely arányszámok alapját képezik annak, hogy az életveszélyt a valóságtól jobbra vagy balra eltorzító *formális tényező* (koreloszlás) *konkrét* szerepe tisztáztassék. Különvéve először a *standardizálásra felhasznált államokat*, a következő eredményeket kapjuk a viszonzyszámok csökkenő rendje szerint:¹⁾

¹⁾ Magyarországnak 1925/1926. évi átlaga (a hivatalosan kiszámított 1925 december 31-i népességhez) azért szerepel, hogy az újabb adatokkal reprezentált államok (Japán, Ukrajna, stb.) viszonzyszámai reálisan hasonlíthatók legyenek. Az újabb arányszámokra egyébként tanulmányunk végé felé még rátérünk.

Állam — <i>Etats*</i>)	1000 lélekre jutott haláleset ¹⁾ <i>Cas de décès pour 1000 habitants¹⁾</i>	Oldalt jelzett állam arányát 100-nak véve volt Magyarországhoz <i>Si la proportion des pays si-dessous est de 100, celle de la Hongrie est</i>
1. Chile	31.80	67
2. Spanyolország	22.22	96
3. Bulgária	21.64	98
4. Magyarország	21.27	
(Magyarország 1925/26)	16.84	
5. Japán 1925	20.26	83
6. Cseh-Szlovákia	18.31	116
7. Ausztria	17.84 ²⁾ (18.02)	119 (118)
8. Franciaország	17.61	121
9. Ukrajna 1924	17.56	96
10. Olaszország	17.44	122
11. Esztország	16.05	132
12. Lettország 1925	15.24	111
13. Görögország	15.22	140
14. Finnország	14.96	142
15. New-Hampshire	14.92	143
16. Németország	14.57	146
17. Skócia	14.15	150
18. Belgium	13.88	153
19. New-York	13.86	153
20. Massachusetts	13.72	155
21. Kalifornia	13.64	156
22. Svájc	13.34	159
23. Amerikai Egy. Államok representatív államai	13.07	163
24. Svédország	12.84	166
25. Florida	12.52	170
26. Anglia és Wales	12.42	171
27. Louisiana	12.41	171
28. Illinois	12.30	173
29. Norvégia	12.12	175
30. Dánia	11.64	183
31. Németalföld	11.55	184
32. Utah	11.25	189
33. Kanada	10.65	200
34. Délafrikai Unió	10.36	205
35. Montana	10.11	210
36. Ausztráliai Államszöv. ..	9.93	214
37. Nebraska	9.65	220
38. Új-Zéland	9.22	231

*) *Traduction dans les tableaux des pag. 876-880.*

¹⁾ A fentebbi táblázatban kimutatott népszámlálás körüli években. — *Années ayant immédiatement précédé et suivi les recensements mentionnés dans le tableau ci-contre.*

²⁾ L. a 853. l. levő szöveget.

A lehető teljesség kedvéért felsoroljuk még azokat az államokat, gyarmatokat, amelyeknek nyers halandóságát különböző okokból (főleg mert a népességnek életkoradatai nem állottak rendelkezésre) nem vehetjük alá a standardizálásnak. Ezek halandósága az 1920—24. évek átlagában¹⁾, illetve az 1920—21. évi arányszámok nyers átlaga szerint²⁾ a következő:

Ceylon	29.3	Brit-India	27.7	Brit-Egyipt.	25.8
Brit-Guayana	28.3	Brit-Jamaika	26.9	Románia	24.6

¹⁾ A Magyar Statisztikai Évkönyv 1927. nemzetközi fejezetéből idézve.

²⁾ Statistik des Deutschen Reichs Bd. 336. Die Bewegung der Bevölkerung 1924. III. fejezet. Ceylon 1921/1922-es átlag.

Costarica	23·5	Argentina	15·7
Szovjet-Oroszorsz.	21·7 ¹⁾	Irország	14·4
Portugália	20·9	Columbia	14·0
Salvador	20·4	Luxemburg	13·2
Filippi-szigetek	18·7	Uruguay	11·8
Litvánia	17·0		

¹⁾ 1923-as adat, 1924-ben 21·2, 1925-ben 22·9%.

A kép, amely elénk tárul a felsorolásból, meglehetősen lehangoló. A homogén módon — azonos időre vonatkozólag képzett-sorrendszámokat tekintve és csak a standardizálásra alkalmas államokra figyelemmel 25 állam közül¹⁾ Magyarország a 4. helyet foglalja el. Ha pedig a nem standardizált államokat is figyelembe vesszük és az előbbi táblázatról Japánt — teljes joggal, Ukrajnát pedig a legújabb évek alapján — bizonyos fenntartással szintén kedvezőtlenebb halandóságúnak vesszük, akkor 45 megfigyelési objektum (állam és gyarmat) közül Magyarország a 14. helyen van a halandóság nagysága tekintetében. Újabban Portugáliánál s hihetőleg (1925. szerint) Salvadornál és a Filippi-szigetekenél is jobbra járulván, valószínű rangsorunk a 17. helyen van. Még mindig felettébb kedvezőtlen a pozíció, kivált ha figyelembe vesszük, hogy a nálunk kedvezőtlenebb helyzetben lévő egységek közt hány gyarmat van! Népesedéspolitikailag pedig igen aggályosnak kell minősíteni a $21·27\text{‰}$ -es színvonalunkat, ha tekintetbe vesszük azt, hogy míg a mortalitást tekintve rosszabb helyzetben levő országok *mindenike* megelőz minket születési arány dolgában, addig a hozzánk képest alacsonyabb halandóságot mutató országok közt nem egy akad, amelyikben a születési hányados kedvezőbb. (Litvánia, újabban Olaszország, a délamerikai államok, Filippi-szigetek.) A később még bővebben tárgyalandó és rangsorunkat már határozottan kedvezőbb megvilágításba helyező javulásnak, amely ugyan legújabbban (1927, 1928, 1929 első negyede) — fájdalom — megakadt, éppen ezért van igen nagy értéke számunkra. A felettébb feszélyező, veszélyes zónából, amelyben még az 1920—21. évben voltunk, kifelé tartunk; bár az egybevetés időpontjában hozzánk képest kedvezőbb helyzetben olyan államokat is találunk, — a súlyos gazdaságtársadalmi válságban lévő és azt ügyesen hangoztató Ausztriáról és Cseh-Szlovákiáról nem is beszélve, — mint a né-

¹⁾ Az Amerikai Egyesült Államok reprezentáns tagállamait egybefoglalva.

pünknél átlagban analfabétább Olaszország, Lengyelország,¹⁾ Litvánia, Görögország és a nem gazdag Észtország, egyes délamerikai köztársaságok, s. i. b. Ezek arányszámai szónál beszédesebben jelzik, hogy nálunk igen nagy az emberi élet tékozlása még most is, hogy a szaporodás termelési költségein még igen sok a csökkenteni való, továbbá, hogy nagyjában még most is kielégítő születési színvonalunkkal a halálozásnak bár csak az imént felsorolt államok egyébként elég magas színvonalára való leszorítása esetén természetes szaporulatunk a mostani közepes színvonalról kedvezővé emelkedhetnék fel.

Helyzetünk a legutóbbi népszámlálás körüli években csak körülbelül fedi a régi békebeli viszonyokat, mert pozíciónk azóta (ha az 1913-as arányt vesszük alapul),²⁾ mégis inkább javult, mert ha Ukrajna halandósága rosszabb is volt akkor, és így a javulás ott nagyobb, viszont megelőztük azóta a javulás nagysága tekintetében Spanyolországot, Japánt, Bulgáriát és Portugáliát, amelyeknek akkor kisebb (ma nagyobb) halandósága van. Persze e nyers arányok változásait értékelni a születési arányszámok változásának figyelembevételével nélkül bajos. De tisztán közgazdaságilag mégis örvendetes, hogy a szomorú rangsorban lassanként hátrább kerülünk.

Az indexszámok jelezte hátrányunk ma is óriási egyes államokkal szemben! Új-Zélandnál 131%-kal nagyobb a mi mortalitásunk s Hollandia nyers halandóságát is 84%-kal szárnyaljuk túl. Akár az 1905—09, akár az 1913-as adatokat vegyük, a kedvező alsó határzónába tartozó Hollandiához mérten még romlott is valamelyest az indexszámunk. (Akkor 176, illetve 181 volt a jelzőszám, míg fenti táblázat szerint 184.)

A minimális értékeket e táblázat szerint Európán kívül találjuk meg. Új-Zélandon és az Ausztráliai Államszövetségen kívül néhány, az Egyesült Államok keretébe tartozó államban, Kanadában és a Délafrikai Unióban látszik a legéleterősebbnek az ember. Még Európában sem a köztudomás szerint legegészségesebbnek tartott Skandináv államok, hanem Hollandia és Dánia mutatják a legkedvezőbb arányokat.

¹⁾ Jutott 1.000 lélekre haláleset Lengyelországban (egész terület!) 1923-ban 17·3, 1924-ben 17·9, 1925-ben 16·7%. (Bevölkerungsbewegung in Polen. Wirtschaft u. Statistik 9. Jahrg. Nr. 8. 1929. 347. és köv. l.)

²⁾ Statistik des Deutschen Reichs. Bd. 336.

Kulturális színvonalához viszonyítva szemet szúr Franciaország viszonylag magas halandósága.

Európa északnyugati és északi harmadában alacsony a halandóság, amely főleg délkeleti irányban félreismerhetetlenül emelkedik. Az éghajlati befolyásnak persze csak alárendeltebb szerepet tulajdonítva, ez a tendencia — ha ugyan a nyers számokból oksági ítéleteket szabad szövegeznünk, — következménye annak a gazdaságtársadalmi és műveltségbeli színvonalkülönbségnek, amely a Nyugatot és Északot a Kelettől és Déltől eléggé szembetűnően elválasztja. Amerikában a nyugati részek ritkán lakott, de újabban a külföldiek bevándorlása és a belső vándorlások révén is igen erősen fejlődő tagállamai mutatják a legcsodásabb arányokat,¹⁾ míg a Pacific és New England, szóval a szélső nyugat és a Kelet egyaránt nagyobb halandóság színtere. Mindazonáltal úgy főleg Észak- mint Délamerikában is kedvezőbb a nyers átlag az európainál.

★

Kérdés azonban, — s most térünk rá tulajdonképeni feladatunkra — vajjon *híven fejezik-e ki a fenti arányszámok a különböző nemzetek sorrendjét?* Tényleg ez-e az emberanyaggal való sáfárkodás ismérve? Nemzetközi helyzetünk vajjon *tényleg* ilyen rossz-e, avagy talán még rosszabb? S vajjon valóban *kontinensünkön kívül* találhatjuk-e meg a szembeötlően legkedvezőbb közegészségügyet, a legnagyobb ellenállóképességet? Mennyi írható a fenti hányadosokból a különböző nemzetek tagjait érő különböző *életveszély* számlájára s mennyi az illető társadalomnak sajátos szerkezetére, *életkor szerint való tagozódására?*

A standard számításokat elvégezve, a következő táblázatban adjuk a standardnépességre (Hollandia, 1910) átszámított és a kormegoszlás zavaró hatásától mentesített adatokat a csökkenő index sorrendjében.

A *nyers mortalitás* sorrendjét feltüntetető táblázattal szemben tapasztalható *leglényegesebb eltéréseket* a következőkben foglalhatjuk össze:

1. A megvizsgált társadalmak túlnyomó részében a *helyes alapon észlelt halandóság nagyobb*, mint a látszólagos (nyers) hányados. Mit jelent ez? Azt, hogy a civilizált

¹⁾ Annuaire sanitaire international 1927 (Népszövetség) szerint az 1925. évben Montana államban már csak 7·7, Idaho államban 7·0 az ezer lélekre eső halottak száma!

Állam <i>Etats *)</i>	Standard halandóság <i>Mortalité standard</i>	Nyers halandóság <i>Mortalité brute</i>	Utóbbi hány %-kal nagyobb (+) v. kisebb (-) a standardnál — <i>De combien de % cette dernière est-elle sup. (+) ou inf. (-) à la mort. stand.?</i>	Az illető ország nyers standard arányát 100-nak véve Magyarországé =	Si la proport. brute standard du pays respect. est de 100, celle de la Hongrie est
1. Chile	33·93	31·80	— 6·28	67	68
2. Spanyolország	24·36	22·22	— 8·78	96	94
3. Magyarország..	22·96	21·27	— 7·40		
„ 1925/26	17·87	16·84	— 5·76		
4. Bulgária	22·70	21·64	— 4·67	98	101
5. Japán 1925	20·44	20·26	— 0·88	83	87
6. Ausztria	19·84 ¹⁾	17·84	— 10·08	119	116
7. Cseh-Szlovákia	19·36	18·31	— 5·42	116	119
8. Ukrajna 1924 ..	17·93	17·56	— 2·06	96	100
9. Olaszország ..	17·62	17·44	— 1·02	122	130
10. Görögország ..	16·39	15·22	— 7·14	140	140
11. Németország ..	15·87	14·57	— 8·19	146	145
12. Észtország ..	15·75 ²⁾	16·05	+ 1·90	132	146
13. Finnország ..	15·70	14·96	— 4·71	142	146
14. Franciaország	15·33	17·61	+ 14·87	121	150
15. New-York ..	15·28	13·86	— 9·29	153	150
16. Louisiana ..	15·15	12·41	— 18·08	171	152
17. Skócia	14·57	14·15	— 2·88	150	158
18. Massachusetts	14·57	13·72	— 5·83	155	158
19. Lettország 1925 ..	14·50	15·24	+ 5·10	111	123
20. A. E. Áll. reprezentatív államai ..	14·31	13·07	— 8·66	163	160
21. Belgium	14·19	13·88	— 2·18	153	162
22. Florida	14·10	12·52	— 11·21	170	163
23. Svájc	14·02	13·34	— 4·85	159	164
24. Kalifornia ..	13·80	13·64	— 1·16	156	166
25. Illinois	13·76	12·30	— 10·61	173	167
26. New-Hampsh.	13·73	14·92	+ 8·67	143	167
27. Utah	13·19	11·25	— 14·71	189	174
28. Anglia és Wales	12·79	12·42	— 2·89	171	180
29. Délafrikai Unió	12·54	10·36	— 17·38	205	183
30. Montana	12·20	10·11	— 17·13	210	188
31. Németalföld ..	11·70	11·55	— 1·28	184	196
32. Kanada	11·61	10·65	— 8·28	200	198
33. Svédország ..	11·30	12·84	+ 13·63	166	203
34. Dánia	11·20	11·64	+ 3·94	183	205
35. Ausztráliai Államszövetség	11·15	9·93	— 10·94	214	206
36. Norvégia	11·09	12·12	+ 9·29	175	207
37. Nebraska	10·75	9·65	— 10·23	220	214
38. Új-Zéland	10·14	9·22	— 9·07	231	227

*) Traduction dans les tableaux des pages 876—880.

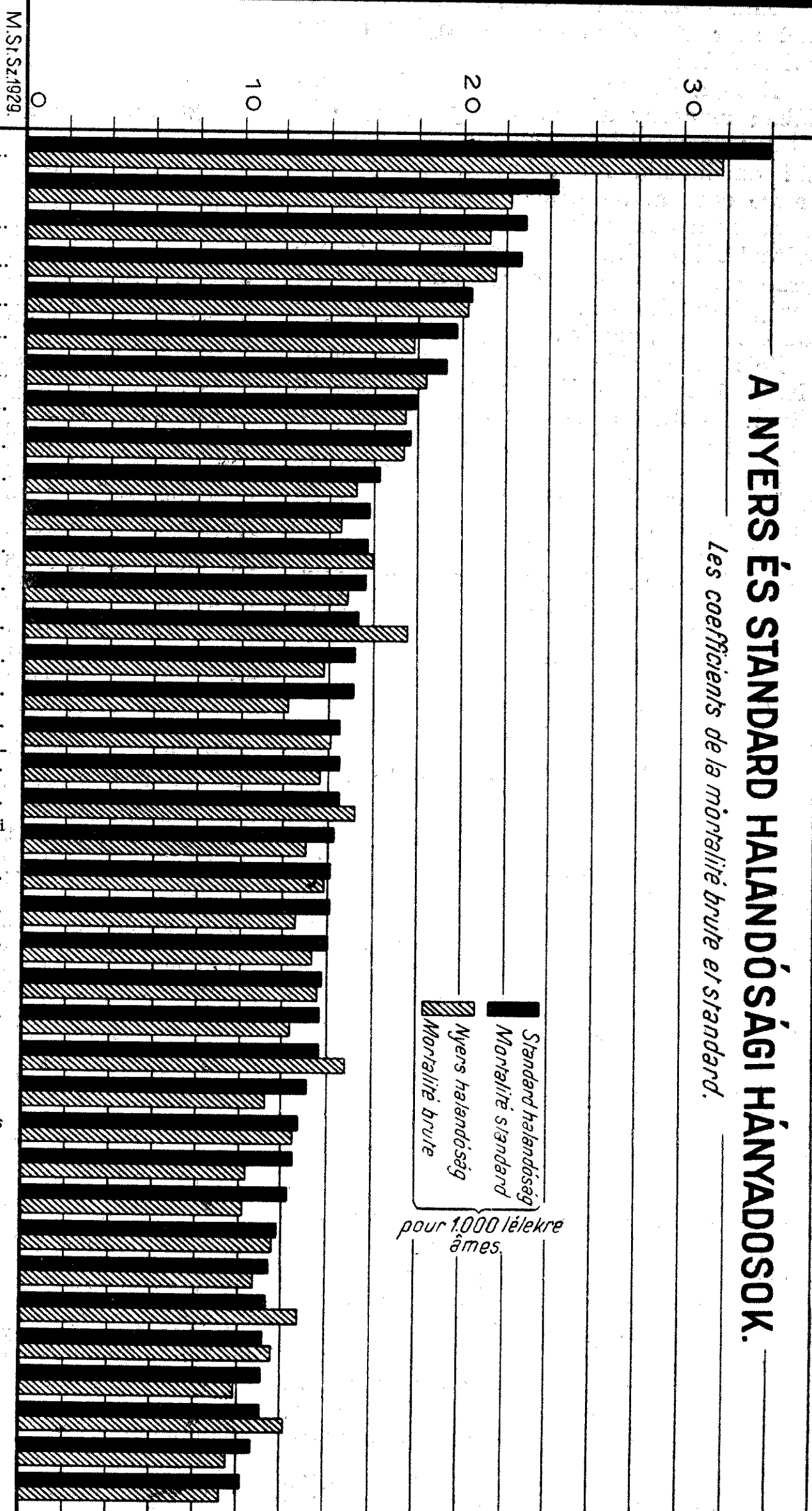
¹⁾ A 853-ik lapon levő szöveg értelmében a másikféle kombináció szerint kiszámított standard 20·02, aminél a nyers arány (18·02)—9·99%-kal kisebb. Magyarország ezekhez viszonyított index-számai 118 (nyers) és 115 (standard).

²⁾ A 850. lapon levő jegyzet szerint 2 standardizálást a másik kombinációban is elvégezve a standard arány 16·21‰, aminél a nyers arány (16·05)—0·98%-kal kisebb. Magyarország ezekhez viszonyított index-számai: 132 (nyers arány) és 142 (standard).

világ nagy részében a korösszetétel kedvezőbb halandóságra predestináló, tehát az életveszély fokát a standard népességéhez mérten leplező, szépítő, főleg azért, mert a nagy mortalitású, élemedettebb korba fel-

A NYERS ÉS STANDARD HALANDÓSÁGI HÁNYADOSOK.

Les coefficients de la mortalité brute et standard.

Standard halandóság
Mortalité standard
Nyers halandóság
Mortalité brute
pour 1000 lélekre
âmes.

M. S. I. SZ. 1929.

jutók száma (akár az azt megelőző csoportok nagy halandósága miatt, akár a fiatalabb rétegeket szaporító bevándorlás miatt) csekély; részben pedig azért, mert a születések átmeneti (háborús, vagy esetleg háború utáni) csökkenése következtében kicsiny a nagy veszélynek kitett legfiatalabb korcsoport részesedése. Azonban az öregkor kisebb vagy nagyobb képviselése döntőbb a standard és a nyers halandósági hányados egymáshoz való relációjának alakulására. Minél kisebb az öregkor képviselése — hacsak az újszülöttek rendkívül nagy száma nem közömbösíti legalább jórészt e hatást (Ukrajna, Japán) — annál nagyobb a standardhalandóság a nyershez mérten és viszont.

2. A sorrendszámok megváltozásából a figyelemre legméltóbbak a *kontinensek* halandóságának átértékelésére vezető helycserék. A *tengeren túli*, szinte fantasztikusan jó arányszámok presztizse az átértékeléssel — a valóban versenytárs nélküli Új-Zélandot s Ausztráliát nem tekintve — alaposan megkopik. Ezeknek a mortalitásoknak — ma még legalább — java-részt nem teljes az ércfedezetük, szemben a Skandináv államokéval; ez utóbbiak az Ausztráliai Államszövetséggel és Új-Zélanddal együtt (bár az utóbbiak halandósága szintén távolról nem oly kedvező, mint látszat szerint) tényleg a *közegészségügyileg, ellenállóképesség tekintetében legkedvezőbb területei földünknek*. Ellenben a Délafrikai Unió fehér lakossága, az Északamerikai Unió államai közül Montana, Utah, továbbá Kanada is, de azután a látszólag igen jó közepes halandóságú északamerikai tagállamok egész sora (főleg Louisiana, Florida, Illinois) csak azért mutatnak oly jó halandóságot, mert a nagy bevándorlás és — kisebb részben — az általán elég alacsony születési index automatikus hatására rendkívül jelentős az életerős fiatalok s munkabírók részesedése. Fiatalos, az általános halálozási eséllyel szemben jobban felvértezett szerkezetű társadalmak ezek. De ez a felvértezettség csak formális, illetve mesterséges; az életerős elemek bevándorlásán alapszik. Mihelyest a bevándorlás éltető ereje lankad (New-Hampshire, Kalifornia) egyszeriben vége a nagyon kedvező halandóságnak. Ez utóbbiak nyers halandósága, hogy ismételjük a hasonlatot — ércfedezettel bír, — de nem is alacsony.

3. Az átértékelés lényeges eltolódásokat

idézett elő az észlelési egységek *sorrendjében* és így ez a tény igazolja a fentebb mondottakat (lásd a 845—847. l.). A felső régiókban még általában kicsinyek a sorrendváltozások, de az államok mortalitás-számainak egymáshoz való viszonya még itt is módosul. A középrégióban, de az alsó határ felé is rendkívül ingadozók a sorrendszámok, a két különböző alapon történt sorrendképzés szerint.¹⁾

4. Európában a magas műveltségű, foglalkozásilag kiegyensúlyozott (mégis erősebben agrárius, semmint indusztrizált) hűvös éghajlatú *skandináv*, valamint az *északnyugati*, a háborúban *semlegesnek* maradt kis államok azok, amelyek az *emberi élet konzerválásában legelől állanak* s ezek azok egyúttal, — a két balti állammal és Franciaországgal együtt — amelyekben a mindenkor nyers halandósági arányszámból gondolatban jónéhány százalékot le kell ütni az összhalálozást formai okokból fokozó tényező (koreloszlás) terhére, tehát ezekben az államokban a *látszat* többé-kevésbé *kedvezőtlen* a valósággal szemben. Persze azután a többi államokkal való viszonylatban tapasztalt *előnyük* az átértékelés után *kifejezettebbé* válik, illetve *hátrányuk* (Franciaország!) jelentősen *enyhül*. Magyarázata ennek az, hogy általában igen magas ezen államokban az öregkorúak részesedése, amiben inkább csak a Skandináv államokban és Dániában van döntő része a valószínű élet-tartamot egyre jobban növelő és az élemedettebb produktívak, valamint öregek közt is észlelhető igen kedvező halandóságnak.

¹⁾ A halandóság nagyságsorrend számai:

Állam	a) nyers ha- landóság	b) standard alapon	Állam	a) nyers ha- landóság	b) standard alapon
Chile	1	1	Massachusetts	20	18
Spanyolország ..	2	2	Kalifornia ..	21	24
Bulgária	3	4	Svájc	22	23
Magyarország ..	4	3	Egy. Államok	23	20
Japán (1925.) ..	5	5	Svédország ..	24	33
Cseh-Szlovákia	6	7	Florida	25	22
Ausztria	7	6	Anglia és Wales	26	28
Franciaország ..	8	14	Louisiana ..	27	16
Ukrajna (1924.)	9	8	Illinois	28	25
Olaszország ..	10	9	Norvégia	29	36
Esztország ..	11	12	Dánia	30	34
Lettország (1925.)	12	19	Németalföld ..	31	31
Görögország ..	13	10	Utah	32	27
Finnország ..	14	13	Kanada	33	32
New-Hampshire	15	26	Délafrikai Unió	34	29
Németország ..	16	11	Montana ..	35	30
Skócia	17	17	Ausztr. Államsz.	36	35
Belgium	18	21	Nebraska ..	37	37
New-York	19	15	Uj-Zéland	38	38

Franciaországban s némileg Észtországban, sőt újabban Svédországban is a születések csökkenése is növeli automatikusan az öregek részesedését, akik azután nagy elhalálási intenzitásukkal tehertételeik a nyers arányszámnak; e mellett úgy a balti államokban, mint Franciaországban számba kell venni a háború deformáló hatását is, amely a véres veszteségek révén mindhárom országban nagy réseket ütött az életerős produktív soraiban (20—39); ezeknek például a 40—59 évesekhez való aránya sehol sem olyan alacsony, mint Franciaországban, Lettországban és Észtországban.

5. Ha a *volt hadviselőket* az egykor szembenállott két tábor szerint osztályozzuk, azt kell látnunk, hogy az előbb tárgyalt Franciaországot is beleértve — *a volt antant* államokban 1920/21 körül nemcsak hogy a *nyers halandóság* általában *alacsonyabb*, de — a korösszetételnek a valóságos viszonyokat leplező, szépítő befolyása is nagyobb lévén a volt központi hatalmaknál — az életveszélyt *hűen* visszatükröző *standard* hányados tekintetében a volt antant hatalmak (Anglia és Wales, Skócia, Belgium, Olaszország, sőt Ukrajna is) *még jobban állanak* (illetve kevésbé rosszul) — mint nyers quotienseik sejtetnék. Nálunk — s ez áll Németországra is, valamint az „utód“-államok közül Cseh-Szlovákiára is — *jobban megapadt a születések száma* a háború alatt s így a még elég nagy életveszélynek kitett 1—4 évesek arányszáma *jobban* leszállott; ez azután az értékelés időpontjában veszélytelenebbé, leplezőbbé tette koreloszlásunkat. E mellett a háború második felében beállott nélkülözések, gazdasági bajok okozta *itthoni többlethalandóság* a kis gyermekeken kívül éppen a legöregebb rétegekben pusztított leginkább s így az öregek képviselte általában nem volt az össznépeségben oly nagy, mint Angliában, Olaszországban stb., kétségtelenül a népmozgalom egyéb sajátságai által is befolyásoltan. Ehhez járult nálunk s valószínűleg jóval kisebb mértékben Németországban is az a körülmény, hogy az elszakított területekről folyó s javarészen produktívakat, ifjúkorúakat idesoroló menekülés életerős, tehát alacsonyabb összhalandóságra hajlamosító elemekkel növelte meg a népeséget. Nálunk legalább a csecsemők akkor viszonylag magas aránya ellensúlyozta valamelyest a kormegoszlásnak irreálisan alacsony mortalitást meghatározó jellegét, de Ausztriában a kisdedeknek akkor abnormisan ala-

csony száma egy okkal több lett volna arra, hogy az összhalandóság kivételesen kedvező legyen s ezért azután a különlegesen kedvezményezett kormegoszlást a standardra redukálván, Ausztriában a különbség még nagyobb a nyers és a standardhalandóság között, mint hazánkban.

6. Abban a középcsoportban, amely a nyers és standardhalandóság arányszáma tekintetében csak csekély eltérést mutat, különböző okok hatnak közre az arányszámok hasonló alakulására. Hollandia, amely, mint látható, veszélytelenebb összetételű lett valamivel a békebeli (standard) megoszlásához mérten, a bő utánpótlás és a kis halandóság hazája, de a háború alatt valamelyest itt is leszállott a születések száma, sőt mint egyebütt, úgy itt is érvényesül egy kevésbé a születési arány csökkenő irányzata s ezért a nagy halandóságú csecsemők száma kisebb lett valamivel, mint amilyen a békében volt. Olaszországban az öregek száma elég nagy s egyben kedvező a csecsemők aránya, amit a serdülőkorúak erőteljes képviselte ellensúlyoz s ezért mozog a standard a nyershányadossal egy színvonalon. Belgiumban kevés a gyermek ugyan, de a hanyatló produktív kor és az öregek rendje a normálisnál jóval telítetebb. Viszont Japánban kizárólag a nagy gyermekbőség teszi némileg veszélyeztetővé a korösszetételt. Olaszországban és Japánban a korösszetétel vitalitását a kivándorlás is rontja.

A standard és a nyers halálzási arány közt az előbbinek százalékban kifejezett különbséget „*veszély-index*“-nek nevezhetjük el, minthogy e szám mutatja, hogy hány %-ot kell hozzáadni (ha — előjelű), illetve levonni (+ előjel esetén) a közhasználatos (nyers) halálzási arányhoz, illetve arányból. E veszély-index sorrendjét a korösszetétel növekvő veszélyessége szerint a következő táblázat adja; egyúttal azokat az indexszámokat is felsoroljuk, amelyek a nagyon kedvező standardhalandósággal rendelkező, de aránylag nagy összhalandóságot eredményező korösszetétellel megterhelt *Svédországnak* a kétféle módon megállapított halandóságához viszonyítva határozzák meg a többi állam (tagállam) mortalitásának mértékét (l. a köv. oldalon lévő táblát).

Látjuk, hogy a sorrendszám szerint a nyers hányados figyelembevételével hovatovább a közepes régiókba romló Svédország halandósága mily előnyösen megváltozik a helyes módszer szerint s egész sorát azoknak

Állam

États*)

	A nyers halandóság hány %-kal volt kisebb (—) v. nagyobb (+) a standardhalandóságnál?	Svédország nyers- standard-halandóságát 100-nak véve volt az oldalt jelzett államé	
	<i>La mortalité brute est-elle inférieure (—) ou supérieure (+) à la mortalité standard? %</i>	<i>Si la mortalité brute standard de la Suède est de ci-dessous est</i>	
1. Louisiana	— 18·08	97	134
2. Délafrikai Unió	— 17·38	81	111
3. Montana	— 17·13	79	108
4. Utah	— 14·71	88	117
5. Florida	— 11·21	98	125
6. Ausztráliai Állam- szövetség	— 10·94	77	99
7. Illinois	— 10·61	96	121
8. Nebraska	— 10·23	75	95
9. Ausztria 1920. I.	— 10·08	140	177
10. Új-Zéland	— 9·98	72	90
11. New-York	— 9·29	108	135
12. Spanyolország	— 8·78	173	216
13. Am. Egy. Államok rep- rezentatív államai	— 8·66	102	127
14. Kanada	— 8·28	83	103
15. Németország	— 8·19	114	140
16. Magyarország	— 7·40	166	203
17. Görögország	— 7·14	119	145
18. Chile	— 6·28	248	300
19. Massachusetts	— 5·83	107	129
20. Cseh-Szlovákia	— 5·42	143	171
21. Svájc	— 4·85	104	124
22. Finnország	— 4·71	117	139
23. Bulgária	— 4·67	169	201
24. Anglia és Wales	— 2·89	97	113
25. Skócia	— 2·88	110	129
26. Belgium	— 2·18	108	126
27. Ukrajna 1924	— 2·06	137	159
28. Németalföld	— 1·28	90	104
29. Kalifornia	— 1·16	106	122
30. Olaszország	— 1·02	136	156
31. Japán 1925	— 0·88	158	180
32. Esztország	+ 1·90	125	139
33. Dánia	+ 3·94	91	99
34. Lettország 1925	+ 5·10	119	128
35. New-Hampshire	+ 8·67	116	121
36. Norvégia	+ 9·29	94	98
37. Svédország	+ 13·63	100	100
38. Franciaország	+ 14·87	137	136

*) Traduction dans les tableaux des pages 876—880.

az államoknak, amelyek látszólag megelőztek volt a halandóság kedvező aránya tekintetében, most már a kellő értékelés után maga mögött hagyja.

Az Amerikai Egyesült Államokban is nagyon megváltozik a sorrend a tíz reprezentatív tagállamon belül. A látszólag rosszhalandóságú New-Hampshire a helyes értékeléssel visszaesik az első helyről a 7-re, míg a jó közepes színvonalat, a 6. sorszámot tartó Louisiána a 2. helyre romlik. A gyorsan szaporodó erős bevándorlást felmutató államok elleplezett halandósága így alaposan megromlik, míg a már szaturált vagy egyéb okokból kívülről nem kellőleg táplált álla-

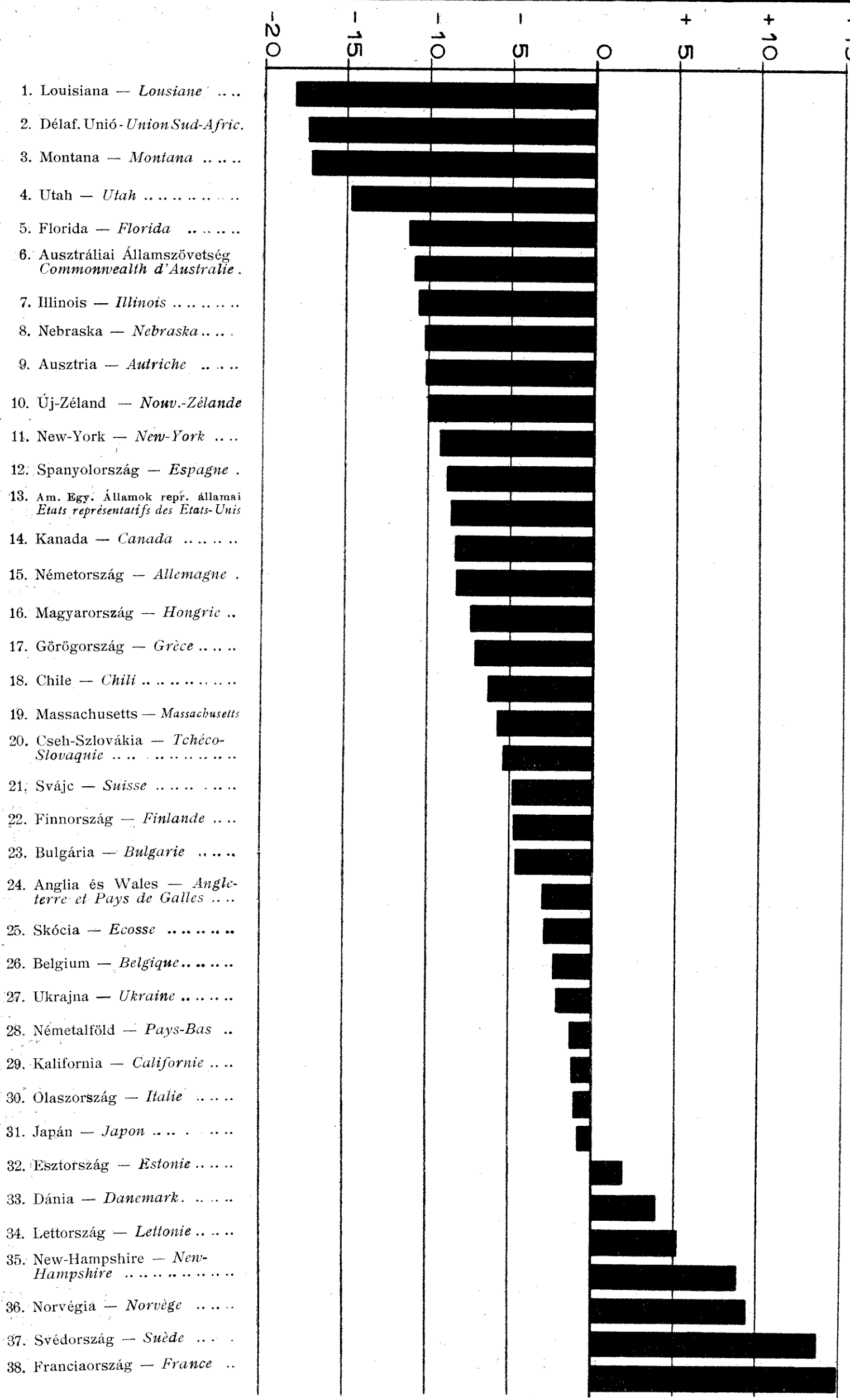
mok (New-Hampshire és Kalifornia) halandósága helyes értékeléssel egészen kedvezőnek bizonyul. S bár különböző okokból valószínűnek tartjuk, hogy a tiszta halandóság javulásának is legnagyobb eshetőségei a korlátlan lehetőségek hazájában vannak, a fenti két állam nyershalandóságának viszonylagos magassága előrevetíti a jövő alakulásának igen valószínű képét, arra való különös tekintettel, hogy a bevándorlást újabban ismételten korlátozták, s hogy az 1924-es erre vonatkozó törvény éle éppen a legszaporább európai fajok ellen irányul (szlávok, olaszok, spanyolok) s így Amerika népességének az a folytonos felfrissülése, amelynek következménye volt többek közt az igen jó látszólagos halandóságot involváló kormegoszlás, meglassodik s így a nyers halandósági szám jelentős javulására ott a közeljövőben nem igen számíthatunk; de ha mégis beállana ez, az csak kicsinyített mása lesz a standardhalandóságban bekövetkezendő nagy javulásnak.

Visszatérve hazánkra leszögezhetjük, hogy az európai államok túlnyomó részéhez képest standardhalandóságunk még kedvezőtlenebbül alakul, mint nyers arányszámunk. Németország és Ausztria a kivételek, a nem teljesen homogén korcsoportosítás szerint átszámított. Spanyolországtól eltekintve. Ezekhez képest halandóságunk *tényleg jobb*, mint *látszat* szerint. Lényegesen megjavult pozíciánk a *kontinensünkön túlfekvő* államok és tagállamok túlnyomó részével szemben. Egyébként Magyarország és a külföldi államok közt fennálló viszonylatot úgy is feltüntettük, hogy Magyarország koreloszlására standardizáltuk a különböző nemzetek halandóságát, amivel elérjük azt, hogy könnyűszerrel rendelkezésünkre áll az a kulcs, amellyel a konkrét szóbanforgó állam *látszólagos* halandóságát Magyarországgal való összehasonlítás céljából *emelnünk*, illetve *apasztanunk* kell; — persze ha újabb évekre is alkalmazni akarjuk e kulcsot, azt csak abban a feltevésben tehetjük, hogy a koreloszlás veszély-fokai közt fennállott reláció nem változott 1920 óta. (L. köv. oldalon lévő összeállítást.)

A túloldali táblázat nemcsak azt mutatja, hogy milyen változatosan módosulna az idegen államok összhalandósága Magyarország korösszetételére redukáltan, hanem azt is, hogy az államok sorrendje a Magyarországra való standardizálás esetén nem egyezik pontosan a hollandiai standardra való átszámítás után kialakult sorrenddel.

A NYERS HALANDÓSÁG KISEBB (-), ILLETVE NAGYOBB (+) A STANDARD HALANDÓSÁGNÁL.

La mortalité brute a-t-elle été inférieure (-) ou supérieure (+) à la mortalité standard?

Állam — <i>Etats*</i>	Volt az 1000 lélekre számított halandóság <i>Mortalité pour 1000 habitants, calculée</i>		Nyers arányszám hány %-kal növeledő (+) illetve csökkentő (-) ¹⁾ <i>De combien de % le pourcentage brut doit être augmenté (+) ou diminué (-) ¹⁾</i>
	Magyarország korösszetételére <i>d'après la répartition par âge de la Hongrie</i>	nyers módszerrel <i>sui vant la méthode brute</i>	
	szá m í t v a		
1. Chile	31·53	31·80	— 0·85
2. Spanyolország ..	21·43	22·22	— 3·55
3. Bulgária	20·85	21·64	— 3·66
4. Japán 1925	19·22	20·26	— 5·13
5. Ausztria	18·65	17·84	+ 4·54
6. Cseh-Szlovákia ..	18·41	18·31	+ 0·54
7. Ukrajna 1924	16·63	17·56	— 5·60
8. Olaszország	16·08	17·44	— 7·80
9. Németország	15·03	14·57	+ 3·06
10. Görögország	14·95	15·22	— 1·77
11. Esztország	14·75	16·05	— 8·10
12. Louisiana	14·73	12·41	+ 18·69
13. New-York	14·65	13·86	+ 5·70
14. Franciaország	14·58	17·61	— 17·21
15. Finnország	14·08	14·96	— 5·88
16. Lettország 1925	13·93	15·24	— 8·59
17. Massachusetts	13·91	13·72	+ 1·39
18. Am. Egyes. Államok reprez. államai ..	13·73	13·07	+ 5·51
19. Florida	13·70	12·52	+ 9·44
20. Skótország	13·68	14·15	— 3·32
21. Svájc	13·56	13·34	+ 1·65
22. Belgium	13·41	13·88	— 3·39
23. Kalifornia	13·37	13·64	— 1·98
24. Illinois	13·19	12·30	+ 7·24
25. New-Hampshire ..	13·18	14·92	— 11·66
26. Utah	12·75	11·25	+ 13·33
27. Délafrikai Unió ..	12·07	10·36	+ 16·51
28. Anglia és Wales ..	12·00	12·42	— 3·39
29. Montana	11·78	10·11	+ 16·52
30. Kanada	11·28	10·65	+ 5·92
31. Németalföld	11·03	11·55	— 4·50
32. Svédország	10·76	12·84	— 16·20
33. Dánia	10·69	11·64	— 8·16
34. Norvégia	10·65	12·12	— 12·13
35. Nebraska	10·25	9·65	+ 6·22
36. Ausztráliai Áll. sz.	10·09	9·93	+ 1·61
37. Új-Zéland	9·67	9·22	+ 4·88

*) Traduction dans les tabl. des pages 876—880.

¹⁾ A Magyarország nyers arányszámával leendő helyes összehasonlítás érdekében. — Pour permettre une juste comparaison avec le pourcentage brut de la Hongrie.

Az eltérések ismét csak igazolják azt, hogy nem mindegy: milyen sokaságot választunk alapul a koreloszlás zavaró befolyásának kiküszöbölése céljából. A jelentősnek egyébként csak ritkán bizonyuló eltérések fő oka az, hogy nálunk az 1—4 évesek rendellenesen kis számmal voltak 1920-ban; most már ahol ezek halandósága számottevő, vagy éppen nagy, ott a mi alacsony, kisgyermekarányt mutató kortagozódásunkra való standardizálás az ily államokban jelentékenyen leszállítja az összhalandóságot.

A standardszámítás frappánsan igazolja

az arányszámok viszonylagos értékét. Svédország ma már nem is oly alacsony (12·84) nyersaránya 9·17‰-re szállhatna le, ha a maga szenilis szerkezetű korösszetétele helyett a Délafrikai Unió fiatalos szerkezetű népességével egyezően alakulna az életkorok egymásutánja s ily megoszlás mellett a mi 1920/21-es halandóságunk sem emelkednék 19·80‰-en túl; ellenben ha Svédország korösszetételének a tehertételét kellene viselnünk, akkor 23·86‰-re emelkedett volna összhálalozási arányunk. New-York a maga közepesnél jobb halandóságát — Franciaországra redukálva — kénytelen volna 17·90‰-es halandósággal elcserélni s viszont az európai viszonyok között már kissé anachronisztikusan magas halandóságú Franciaország (17·61‰) csak 12·58 haláletetet tüntetne fel 1000 lélekre, ha kor megoszlása Montana (U. S. A.) államéval volna egyező. Van egy tagállam az Amerikai Egyesült Államokban (Wyoming), amelynek korcsoport-halálalozási számai nem ismeretesek, de amelynek rendkívül élet-erős, persze mesterséges korösszetétele esetén a svéd halálalozási arányszám 8·70‰-re, az új-zélandi meg éppen 7·36‰-re szállhatott volna le már 1920/21-ben. A mi halandóságunk 1920/21-ben 18·43‰-re, jelenleg pedig már (1925/26) kb. 14‰ alá javulhatott volna ilyen kortagozódás mellett.

Az ezen a téren kínálkozó és bizonyos fokig kedvtelésszerű variáláslehetőségeket a túloldalon levő táblázat tünteti fel a térszabta határokig.

A két táblázatból komolyabb érdeklődésre tartanak igényt az Új-Zélandra (1000) redukált *index* táblázat néha elég jelentősen változó *jelzőszámai*, ismét beigazolván, hogy *nem* mindegy: mire történik a standardizálás? ¹⁾ Magyarország ezen jelzőszámai különösen ingadozóak. Nagy lévén nálunk a csecsemők és kivált akkortájt az 1—4 évesek halandósága, mihelyest oly társadalmat választottunk standardizálásra, amelyben, mint főleg Franciaországban, de Svédországban is, kevés a csecsemő és a kisgyermek, egyszeriben kedvezőbb színben

¹⁾ Franciaország arányszámát mindenkor 100-zal egyenlőnek véve volt Magyarország halandósága a *nyers* hányados szerint 121, a mi *standardunk* alapján (Hollandia 1910) 150, *Magyarország* korösszetételének alapulváltásával 146, *Franciaországra* redukálva 134, *Svédország* standarddá választásával 140, *New-York* kortagozódása mellett 144, *Montana* szerint 154, *Dél-Afrika* standarddá avatásával 157, *Új-Zéland* kor megoszlására redukálva már ismét csak 147 és *Wyoming* alapulvételeivel 155.

Az 1000 lélekre eső halálozási szám az oldalt megnevezett államokban 1920/21-ben.¹⁾Nombre des décès pour 1000 habitants dans les pays ci-dessous, 1920—21.¹⁾

Állam Etats*)	Nyers arány — D'après la pro- portion brute		Calculé suivant la répartition par âge de							
	Standard — D'après la mor- talité standard (1910)		Magyarország Hongrie	Franciaország France	Svédország — Suède	New-York (U. S. A.)	Montana (U. S. A.)	Délafrikai Unió Union Sud- Afric.	Új-Zéland Nouv.- Zélande	Wyoming (U. S. A.)
	szerint		korösszetételére átszámítva							
Magyarország	21·27	22·96	21·27	23·56	23·86	19·76	19·42	19·80	20·57	18·43
Franciaország	17·61	15·33	14·58	17·61	17·06	13·72	12·58	12·61	13·98	11·92
Svédország	12·84	11·30	10·76	13·30	12·84	10·20	9·19	9·17	10·33	8·70
New-York (U. S. A.)	13·86	15·28	14·65	17·90	17·10	13·86	12·60	12·56	13·83	11·93
Montana (U. S. A.)	10·11	12·20	11·78	14·44	13·77	11·20	10·11	10·07	11·30	9·62
Délafrikai Unió	10·36	12·54	12·07	14·75	14·15	11·37	10·35	10·36	11·55	9·76
Új-Zéland	9·22	10·14	9·67	12·64	11·98	9·24	7·85	7·84	9·22	7·36
A mindenkori halandósági minimumot (Új-Zéland), 1000-nek véve volt az oldalt jelzett államok halálozási hányada. — Si le minimum de la mortalité (Nouv.-Zélande) est de 1000, la mortalité des pays ci-dessous est										
Magyarország	2.307	2.264	2.200	1.864	1.992	2.138	2.474	2.526	2.231	2.504
Franciaország	1.910	1.512	1.508	1.393	1.441	1.485	1.603	1.609	1.516	1.620
Svédország	1.393	1.114	1.113	1.052	1.072	1.104	1.171	1.170	1.120	1.182
New-York	1.503	1.507	1.515	1.416	1.428	1.500	1.605	1.602	1.500	1.621
Montana	1.097	1.203	1.218	1.143	1.149	1.212	1.288	1.285	1.226	1.307
Délafrikai Unió	1.124	1.238	1.248	1.167	1.181	1.230	1.319	1.321	1.253	1.326
Új-Zéland	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000

*) Traduction dans les tableaux des pages 876—880.

¹⁾ New-York és Montana (U. S. A.) államokban 1919/20. évi, a Délafrikai Unióban és Új-Zélandban 1920—22. évi átlag. — Pour l'État New-York et Montana (U. S. A.), moyenne de 1919—20; pour l'Union Sud-Afric. et la Nouv.-Zélande, moyenne de 1920—22.

tűnik fel a mi halandóságunk, viszont a legfiatalabb rétegek nagyon kedvező arányszámait feltüntető s így szintén nem normális társadalmak (Délafrikai Unió stb.) alapulvételével irreálisan elromlik a mi halandóságunk viszonya a többi nemzetekével szemben.

★

Vizsgálódásunk további folyamán kiterjeszkedünk, hacsak röviden is, a különböző korcsoportok halandósági viszonyainak nemzetközi összehasonlítására. Ez az egybevetés nemcsak azt mutatja meg, hogy az egyes korcsoportok veszélysorrendje államonként miképpen alakul, hanem azt is, hogy milyen a veszély progrediálása a korról a különböző társadalmakban s hogy mely korcsoportok igénylik a beavatkozásnak, a védelemnek legnagyobb mértékét, vagyis, hogy *relative* — az általános halandósághoz mérten, mely korcsoportok veszélyeztetettsége különösen nagy. Mint mondtuk, a korrallal együtt változó életveszély alakulása tipikus, de azért a veszélynek idővel beálló változásában elég nagy különbségek mutatkoznak az egyes államok között.

A csecsemők és kisgyermekek elhalálo-

zási valószínűségét a csökkenő sorrend szerint egy táblán mutatjuk be, mindenütt közzölve Magyarország újabb (1925/26) adatait is. Ezeket a kor szerint kiszámított népesség alapulvételével adjuk a két kedvező mortalitású év átlagaiban. Ez újabb adatokra egyébként a dolgozat végén röviden visszatérünk.

Szokásosabb eljárás az 1 éven aluliakat az elveszülöttekhez viszonyítani, de a háború utáni változó születési szám mellett ez módszertanilag is többféle kifogás alá esnék,¹⁾ nem is említve a vizsgált időszakok eltérő voltát; az így keletkező hibaforrások kiküszöbölése szinte leküzdhetetlen feladat elé állítana. Ezenkívül a csecsemőhalálozás nagyságának mérlegelésénél figyelemmel kell lenni a *halvaszületések* kisebb vagy nagyobb arányára, helyesebben arra, hogy mi a halvaszületés fogalmi elhatárolása a különböző államok törvényhozásában.²⁾ Ahol az életük első óráiban vagy éppen első nap-

¹⁾ V. ö. a „Csecsemőhalandóság mérése“ 1924. Pécs, c. dolgozatomat.²⁾ Kovács Alajos: A halvaszületések, koraszülések és csecsemőhalandóság statisztikájának egységesítése. Magyar Statisztikai Szemle 1925. 283. és köv. l.

jaikban elhunyt kisdedeket mint halvaszülöttek jelentik be (a Code Napoléon területi hatálya alatt volt államokban általában) vagy éppen nem is regisztrálják (Nagy-Britannia), ott a csecsemőhalálozás a valóságosnál kisebbnek mutatkozik. Ez azután nálunk, ahol a bár 1 percig is életben volt gyermeket elveszülöttként regisztrálják, a csecsemőhalálozás nagyságát az előbbi államokéhoz mérten túlozza. Kissé nehéz pontosan megállapítani az ezen külsőséges hibaforrás okozta differenciákat. De Hollandia példája, ahol a legújabb években áttértek a halvaszületés ismervének a helyes — nálunk is érvényben lévő — alkalmazására, igazolja, hogy a csecsemőhalálozás egyszerűen pár tizeddel emelkedett 100 elveszülötésre a régebben szokásos számbavételhez mérten. Magyarország nagy csecsemőhalandóságának elbírálásánál ezt a, persze nem súlyosan, latba eső enyhítő körülményt is figyelembe kell venni.

Az 1—4 évesek halandóságának helyes összehasonlítását más körülmény nehezíti. E kategóriában az egyes életévek halandósága távolról sem egyenlő. Az 1 évesek mortalitása nagy átlagban 2—3-szorta nagyobb, mint a 2 éveseké, ezeké ismét majdnem kétszeresét teszi a 3 évesekének stb. Most már a hadviselt államokban a születéseknek többször említett csökkenése, illetve mélypontja 1919 augusztusáig tartván, az akkor hirtelen megindult emelkedés azt eredményezte, hogy míg a népszámlálás időpontjaker az 1—4 évesek csoportjában a viszonylag kisebb halandóságú 2—4 évesek évjáratái egyaránt gyérek, addig éppen a legnagyobb halandóságú 1 évesek száma az augusztustól decemberig terjedő immár normális, vagy ahhoz közeljaro születések eredményeképpen sokkal telítettebb s így az egész vizsgálandó tömegben a jobban veszélyeztetett rész nagyobb szerepet játszóvan: a standardszámítás szüksége, mint a formális zavar kiküszöbölésének eszköze e szűkebb csoporton belül is felmerül. Hollandiában az 1—4 évesek csoportjából 25·25% az 1 évesek arányszáma 24·51% a 2 éveseké, 25·0% a 3 éveseké, 25·24% a 4 éveseké. Ellenben nálunk a megfelelő percentszámok: 35·96, 21·55, 20·86, 21·63. Ha most már a mi 1—4 éveseink életkor szerint Hollandiához hasonlóan tagozódtak volna, vagyis csak az egyes évjáratok eltérő halandósága jutott volna érvényre, akkor a 33·08‰-es halandóságunk e korcsoportban 30·17‰-re enyhült volna. Ezt a korrekciót tulajdonképpen az összes volt hadviselt álla-

mokban el kellett volna végezni, de a kellően részletezett adatok helyenkénti hiánya megátolt ebben. Mindenesetre gondolatban le kell vonnunk egy-két egységet a kisgyermek halandósági koefficienseiből a háborúban résztvev országoknál.

A két alsó korcsoportban a standardizálásra felhasznált államok mortalitásának sorrendje egyébként a következő:

Jutott 1.000 — Combien de décès pour 1.000 enfants de	
1 é. aluli gyermekre — moins de 1 an	1—4 éves gyermekre — ans
e l h a l t	
az 1920/21. évek átlagában ¹⁾ — moyenne de 1920—21 ¹⁾	
1 Chile*) 357·87	1 Chile 53·07
2 Magyarország 228·55	2 Bulgária 42·93
(" 1925/26) 198·77	3 Görögország 33·26
3 Bulgária 222·10	4 Magyarország 33·08
4 Cseh-Szlov. .. 191·43	(" 1925/26) 16·08
5 Ausztria 187·77	5 Olaszország .. 28·19
6 Japán 1925 .. . 154·63	6 Ukrajna 1924 .. 27·78
7 Olaszország .. 153·34	7 Japán 1925 .. . 25·92
8 Németország 146·54	8 Ausztria 20·18
9 Ukrajna 1924 .. 141·79	9 Cseh-Szlovákia 18·29
10 Esztország .. 127·88	10 Lettország 1925 18·22
11 Belgium 118·46	11 Esztország .. 15·28
12 Lettország 1925 114·06	12 Skócia 15·14
13 Franciaország 113·23	13 Németország 12·69
14 Massachusetts 107·27	14 Belgium 12·31
15 New-Hampshire .. 106·02	15 Franciaország 11·81
16 Skócia 104·73	16 Anglia és Wales 11·77
17 New-York .. 101·09	17 New-York .. 10·62
18 Kanada 95·26	18 Massachusetts 10·28
19 Am. Egyes. Államok reprez. 93·89	19 Florida 10·22
20 Illinois 92·64	20 Délafrikai Unió 9·88
21 Svájc 91·07	21 Illinois 9·64
22 Délafrikai Unió 88·34	22 Am. Egy. Államok reprez. 9·52
23 Anglia és Wales 86·76	23 Németalföld .. 9·10
24 Florida 84·25	24 Louisiana 8·31
25 Dánia 83·86	25 Kalifornia .. . 8·05
26 Kalifornia .. 83·30	26 Svájc 7·85
27 Louisiana .. 80·38	27 New-Hampshire .. 7·62
28 Utah 80·24	28 Svédország .. 7·31
29 Görögország 80·18	29 Utah 7·05
30 Németalföld .. 77·71	30 Montana 6·75
31 Nebraska .. . 72·28	31 Kanada 6·65
32 Montana 71·53	32 Nebraska 6·10
33 Svédország .. 64·04	33 Dánia 5·91
34 Norvégia .. . 56·23	34 Norvégia 5·76
35 Új-Zéland .. 50·06	35 Új-Zéland .. . 4·79

*) Traduction des noms des Etats dans les tableaux des p. 876—880.

¹⁾ L. a 855. lapon levő táblázatot; Spanyolország, Finnország és az Ausztráliai államszövetség adatai e két korcsoportban hiányoznak. L. a 854. lapon levő szöveget. Spanyolországban az 5 éven aluliak halandósága 77·70‰, Finnországban 37·07‰, az Ausztráliai Államszövetségben 19·48‰.

A csecsemőhalandóság terén arányszámunk megdöbbentően rossz. A többi, itt nem szereplő államok közül is csak Romániában

és minden valószínűség szerint Szovjet-Oroszországban rosszabb az 1 éven aluliak mutatója, nem tekintve egy-két gyarmatot, amelyeknek adatai kevésbé megbízhatóak.¹⁾

Szuperlativuszokat kellene keresni, hogy a magyar nemzethez nem méltó ezen elmaradás kedvezőtlen népesedési vonatkozásait kellő megvilágításba helyezzük. Ha még a szokásosnál is élesebb ítélettel és sötétebb jövőbenéssel állunk meg e számok előtt, annak több oka is van.

1. Mert Magyarországnak külföldhöz mérten ijesztően nagy csecsemőhalandósága a régi békeévekben is csak típegő ütemben, visszaesésekkel megszakítva javult s míg pl. a 900-as évek derekán pozíciójával még távolról sem állott elszigetelten, addig közvetlen a háború előtt a Magyarország színvonalához aránylag eleinte közel álló külföldi államok csecsemőhalálzási számai egyre jobban eltávolodtak a miénkétől;²⁾ az alábbi kimutatás világosan jelzi ezt, amelyből szándékosan kirekesztettük a legkedvezőbb csecsemőhalandóságot felmutató államokat. Még ha a születések csökkenésében mutatkozó *eltéréseknek* — mint a gyermekhalálzási coefficienssel ok és okozati kapocsban álló tényezőnek a csecsemőhalandóságra gyakorolt módosító hatását figyelembe vesszük is, még akkor is ijesztő volt már békében — az egyébként a maival nem homogén területen —

¹⁾ Ha az adatok hitelében bízhatunk, úgy Brit-Indiában sem igen állhatnak rosszabbul a csecsemőhalálzási arányszámok, mint nálunk. Jutott 100 élveszülöttre 1 éven aluli elhalt

	Magyarország	Brit-India
1921.	19·27	19·79
1922.	19·79	17·15
1923.	18·39	17·56
1924.	19·33	18·87
1925.	16·78	17·25

(Apercu de la demographie des divers pays du monde. La Haye 1927. abszolút számaiból kiszámítva.)

²⁾ Jutott 100 élveszülöttre 1 éven aluli elhalt:

	Magyarország	Németország	Auszt-ria	Olaszország	Franciaország
1904	19·5	19·6	21·0	16·1	14·4
1905	23·0	20·5	23·1	16·6	13·6
1906	20·5	18·5	20·2	16·1	14·3
1907	20·8	17·6	20·9	15·6	13·1
1908	19·9	17·8	19·9	14·8	12·7
1909	21·2	17·0	20·9	15·7	11·8
1910	19·4	16·2	18·9	14·0	11·1
1911	20·7	19·2	20·7	15·7	15·7
1912	18·6	14·7	18·1	12·8	10·4
1913	20·1	15·1	19·0	13·8	11·3

(Idézve a Statistik des Deutschen Reichs 275. kötetének 78. l.)

konstatált izolálódásunk folyamata. Ez az irányzat a háború után sem javult meg, sőt kivált Németországgal s kisebb mértékben Ausztriával szemben még határozottan romlott is. A teljesen gáncstalan összenasonlításnak a fluktuáló születési számra való tekintettel már említett nehézségei miatt az 1919. évet egészében kirekesztve s még az 1920. év eredményeit is csak fenntartással tudomásulvéve álljon itt a mondottak igazolására a következő kimutatás:

	Jutott 100 élveszülöttre 1 éven aluli elhalt				
	Magyarország	Németország	Auszt-ria	Olaszország	Franciaország
1920	19·3	13·1	15·7	12·7	9·9
1921	19·3	13·4	15·5	12·9	11·5
1922	19·8	13·0	15·0	12·6	8·0
1923	18·4	13·2	14·2	12·7	9·6
1924	19·3	10·8	12·8	12·6	8·5
1925	16·4	10·5	11·9	11·9	8·9
1926	16·8	10·2	12·3	12·6	9·7
1927	18·5	9·7	12·3	—	8·3
1928	18·0	8·9	—	—	9·4

2. Magyarország születési arányszáma az utóbbi éveket véve alapul a békebelihez képest 8—9 egységgel szállott le 1000 lélek után; már pedig a születési aránnyal karöltve a csecsemő- és gyermekhalottak száma nemcsak arányosan, de fokozott mértékben szokott süllyedni mind időbelileg,¹⁾ mind térbelileg; következésképpen már csak ezért is alacsonyabbnak s hozzá jóval alacsonyabbnak kellene lennie a csecsemőmortalitásnak, mint amilyen a békeidőkben volt.

3. Végül még a törvénytelen szülöttek száma is csökkent valamelyest a háború előtti színvonalhoz képest, már pedig köztük az elhalálzás nagyobb lévén, ceteris paribus, ez úton is csökkennie kellett volna az egy éven aluliak halandóságának.

Csak tovább szöjünk Kovács Alajosnak Norvégiával való összehasonlítás révén nyert számításait és azokat átvive a ma minimális értéket mutató Új-Zélandra, mondhatjuk, hogy az 1920/21. évek átlagában majd 49.000 főnyi halott helyett 10.000 és néhány száz halottal szerepelhetnénk s így évente 38.000-el több gyermek érhetne volna el első születésnapját s juthatott volna imígy már 90%-ban a termelő munka évjárataiba,

¹⁾ Sok kül- és belföldi munka állapította meg ezt. Hazánkra nézve: „A gyermekhalandóságról“ c. dolgozatom a kategorizálás alapján az integer ország vidéki népességére kiterjeszkedve szintén megállapította a parallelizmust. (Budapesti Szemle 1917.)

ha olyan alacsony lenne halandóságunk, mint Új-Zélandban, amiben persze súlyosabb akadályokat nem említve, már alighanem klimatikus körülményeink is meggátolnának. De abban ezek nem gátolnak, hogy legalább a szomszédok színvonalára szálljunk le.

Legkedvezőbb arányt a már említett Új-Zélandon kívül a Skandináv államok produkálnak s igen jó a hányados az Amerikai Egyesült Államok legtöbb államában is. Görögország alacsony arányszámának hitelét felettébb problematikusá teszi az a körülmény, hogy az 1—4 évesek közt már Görögország az él-csoportban szerepel.

Csecsemőhalandóságunk fenyegető voltát csak fokozza az, hogy olyan államok is, amelyek születési arány tekintetében messze tútesznek rajtunk, de legalább is egy szinten állanak velünk, (Bulgária, Ukrajna, Japán, Olaszország) határozottan kisebb csecsemőhalálozást mutatnak.

Bár most kitűzött feladatunkhoz szorosan nem tartozik, mégis önkéntelenül fel-tolul az aggódo kérdés és sürgetés: Mik hát a speciális okai a speciális elmaradásnak? A táplálkozás ki nem elégítő volta, a hiányos, rövid tartamú szoptatás, (rendkívül kellene már egy megbízható statisztika a szoptatás topográfiai alakulásáról!) az egészségtelen lakásviszonyok, az építkezés-mód, (nem szellőző földházak) az anyák ki nem elégítő táplálkozása, a családon kívüli (napszám) munkabaszegedés gyakorisága? Ezért kell olyan abnormis arányban hullani az elszigetelt, sokat próbált nemzet számára annyira szükséges zsenge hajtásnak, amelynek tömeges sírbaszállása azt a félelmetes látszatot kelti, mintha még e megcsökkent számban világrajött sarjadék is hivatlan vendég volna a magyar élet terített asztalán. Mert hiszen a tudatlanság terén mégsem állunk rosszabbul, mint az ukrán, a bulgár, vagy a felvidéki ruténeinkkel és tótjainkkal gazdagodott Cseh-Szlovákia és a hozzánk képest mégis analfabé-tább Olaszország! Néha sötétebben látó sejtéseink éppen csak felvetik, — anélkül, hogy pozitív adattal támogatnók egyelőre — a kérdést: vajjon tényleg nincs-e valami faj-degeneratív oka is az elmaradásnak? Vajjon a helyenkint felötölően nagy száma a teljesen meddő házasságoknak nem oly okok eredménye-e, amelyek azután a megszületett sarj tömegesebb pusztulását is előidézik? Vajjon az a szinte példátlanul sok harc, amin át kellett mennie a magyar-

ságnak s amelyekben a többi fajtaéknál nagyobb véráldozatot hozóan s exponáltabb helyzetéhez mért nagyobb kötelességtudással vett részt (az Árpádoktól kezdve 1918-ig) nem-e a legarravalóbbak évszázados kontraszelekciójával rontotta a faji „át-lag“-ot s ezért van a kisebb ellenállóképesség? Ámbár a lelkiismeretet bizonyos fokig elaltató ezen feltevést magunk sem tartjuk nagyon valószínűnek, de megemlítjük, tudatosan és pedig azért, mert a csecsemő-halandóságunk exorbitáns mérete ma népesedésünknek fokozottan fájó sebe. Legalább is annyira égető ez, mint amilyen a háború előtt volt a kivándorlás, vagy amilyen az 1905 körüli évötödben a tuberkulózis nagy pusztítása.

Bár nagy gyakorlati jelentősége nincs, mégis helyzetünk pontosabb illusztrálása céljából kiszámítottuk a fentemlített államok, tehát jóformán a civilizált világot fel-ölelő terület egészére vonatkozó csecsemő-halandósági átlagot. Ez 1000 élöre 137-et tenne ki. De figyelembe kell venni, hogy az Amerikai Egyesült Államok népességének csak 28·1%-át vettük eddig figyelembe. Az alacsony csecsemőhalálozású Unió töredéke arányában redukált hányados 132-vel egyenlő. Ez azonban nem exakt szám. Európa átlaga 134·63⁰/₁₀₀; ha pedig az 1920/22-es és későbbi évek halottszámaiból képzett átlagokat figyelmen kívül hagyjuk és csak a teljesen homogén (1920/21 adatokkal szereplő államok) európai átlagot vesszük alapul: akkor 139·22⁰/₁₀₀-es csecsemőmortalitást kapunk eredményül. A maximum-minimum értékingadozása több mint 7-szeres. Ha ennél jellemzőbb módon a felső és alsó határt képviselő 3—3 állam átlagát számítjuk ki, akkor az így nyert 258·18⁰/₁₀₀-es és a 60·07⁰/₁₀₀-es mortalitásátlagok aránya olyan, mint ahogy 429 viszonylik a 100-hoz. Az ezrelékszámok abszolút eltérése a maximum- és minimumcsoportok között 198·11 és a mi többletünk az alsó határ átlagával szemben 168·48. Csecsemő-halandóságunk *relatív intenzivitását* a majd sorra kerülő többi korcsoportban mutatózó többlethalandósághoz mérten kifejezhetjük úgy is, hogy a minimumcsoporttal szemben mutatózó többletét a mi halandóságunknak a minimum- és maximumcsoport halandósága közötti különbség %-ában fejezzük ki. Eredmény (168·48:198·11) = 85·04%; tehát ennyire hajol el csecsemő-halandóságnak az optimumcsoport átlagától az él-csoport átlaga felé.

Az 1—4 éves gyermekek halandósági arányszámainak a nemzetközi szemlét mindenekelőtt azzal a megállapítással kezdhettük, hogy az *ingadozások itt még jóval nagyobbak*, mint a csecsemőhalandóság terén. Az összes szereplő államok (tagállamok) halandósága átlagban 19.8% -et tesz ki e korcsoportban, míg ha a töredékében észlelt Amerikai Egyesült Államok számba vett népességére redukáljuk az abszolút számokat, akkor 17.8% -re esik a mutató. Az európai átlag (18.65) sem sokkal nagyobb ennél, viszont az időbelileg homogén európai adatok (1920/21) szerint a kisgyermek halandóságát 15.17% -es arány jelzi. Ennek alig több mint $\frac{1}{4}$ részét teszi Új-Zéland kisgyermekének halandósága, ellenben 3 és $\frac{1}{2}$ -szeresét a maximális arányt mutató Chile, úgyhogy az abszolút szélsőségek közt több mint 11-szeres különbség van. A 3—3 tagból álló *minimum- és maximum-csoportok* halálózásai: 5.66% , illetve 42.89% ; előbbi 100-nak véve, utóbbi *758-cal* lesz egyenlő. Magyarország a szélsőséges csoportok közötti differenciának az alsóbb csoportérték-től számítva, *73.65%-ánál* foglal helyet. Tehát bár halandóságunk itt is igen nagy, elmaradásunk viszonylag mégis kisebb, mint a csecsemőhalandóságnál. Bulgáriát, Görögországot már megelőzzük s Olaszország arányszámai is közelünkbe kerülnek. De azért az elmaradás igen nagy nemcsak a skandináv—amerikai csoporttal szemben, hanem a volt hadviselt államok jó részéhez képest is. Feltűnik, hogy Amerikában a kisgyermek szinte még védettebbek, egészségesebbek, mint az 1 éven aluliak. Idézett dolgozatunkban („a Gyermekhalandóságról”) arra az eredményre jutottunk, hogy a már felcseperedett gyermek (1—6 évesek) halandósága következetesebben függ a születési arány nagyságától, mint a csecsemők mortalitása. Ezt kiegészítve a területi, foglalkozási stb. vizsgálódások alapján azt is leszögezhetjük, hogy a társadalmi, jövedelemeloszlási, gazdasági, műveltségi, stb. tényezők is ezen kis gyermekek soraiban kifejezettebben éreztetik halandóság-moduláló hatásaikat, mint a csecsemőknél. Valószínűleg innen vannak a felülről nagy eltérések. S ezért van, hogy Amerika, mint a nagyobb átlagos kereset, a magasabb életstandard hazája éppen a kisgyermek elhalálózása terén van bizonyos fokig privilegizált helyzetben. Tekintve, hogy a fertőző gyermekjárványok szerepe e korcsoport összes halálesetei közt mily kimagasló, bizo-

nyos az is, hogy a helyi eltéréseket jelentős részben megmagyarázza a gyermekfertőző betegségek területenként más-más intenzitású fellépése és pusztítása. (Persze felülkérdezik a kérdés, miért pusztít emitt jobban a vörheny, kanyaró, mint másutt?) Azt lehetne gondolnunk, hogy azokban az államokban, amelyekben igen nagy a csecsemők pusztulása, legalább az 1 éven felülieké jelentékenyen mérséklődik arra való tekintettel, hogy az erős kiválasztás után is fennmaradott csecsemő ellenálló ereje majd annál nagyobb lesz. E várakozás alaptalan. Sokkal inkább konstatálható az, hogy egyes államokban (Japán, Ukrajna) a csecsemők mérsékelt, vagy legalább is nem nagyon erős pusztulása után a magasabb gyermek-kategóriában a halál veszélye viszonylag növekszik. Valószínű, hogy ezekben az államokban a szoptatás tartama sokkal hosszabb, mint egyebütt, s ez az egy évnél fiatalabbak halandóságát kedvezően befolyásolja; mihelyest a természetes táplálás véget ér, egyszeriben korlátlanabban, érvényesülnek azok a gazdasági, műveltségi, szociális okok, amelyeknek adott foka megfelelő halálózási nivót határoz meg.

A két legellenállóbb réteg halandóságát ismét a túloldalon lévő közös táblán mutatjuk be.

Az 5—19 évesek kivétel nélkül mindent a legkisebb halandóságot mutatják a hét korcsoport közül. A nagyság-sorrend kialakulása úgy ebben a csoportban, mint a másik korosztályban félreismerhetetlenül összefügg a tuberkulózishalandóság területi alakulásával, ami könnyen érthető, ha figyelembe vesszük azt, hogy e korcsoportok halottai közül a gümőkorbán elhunytak mily kimagasló részt foglalnak el. *Laky* forrásmunkája szerint nálunk a 7—14 éves korban elhaltaknál is már 24.62% , a 15—19 éveseknél meg éppen már 49.51% , a 20—24 évesek közt 55.19% és a 25—29 éveseknél 52.75% -ot tett ki a gümőkorbán elhunytak aránya.¹⁾ Nálunk a gümőkör pusztítása oly igen nagy, hogy csak ezen egy halálok is meggátolta volna az 5—19 évesek halandóságának a nyugateurópai értelemben vett kedvező határra való leszállását. Ha a tuberkulózis nagy pusztítását tekintjük, ak-

¹⁾ *Laky* Dezső: A gümőkórhalandóság Magyarországon a XX-ik század elején. Budapest, 1925. 43. l. Ugyanezek a számok Csonka-Magyarországra vonatkozólag 27.9 , 48.9 , 52.2 , 51.4 az 1920/1923. évek átlagában. (*Laky* Dezső: Csonka-Magyarország tuberkulózishalandósága. Budapest, 57. l.)

J u t o t t 1 0 0 0 Combien de décès pour 1000 habitants de	
5—19 éves — ans	20—39 éves — ans
e g y é n r e e l h a l t	
az 1920/21. évek átlagában ¹⁾ — moyenne de 1920—21 ¹⁾	
1. Chile*) 8·14	1. Chile 14·46
2. Bulgária 6·79	2. Bulgária 9·82
3. Magyarország .. 6·18	3. Louisiana 9·35
(„ 1925/26) 3·95	4. Japán 1925 9·09
4. Japán 1925 5·44	5. Görögország .. . 8·70
5. Spanyolország . 5·25	6. Florida 8·40
6. Ukrajna 1924 .. . 5·23	7. Spanyolország . 8·27
7. Finnország .. . 4·84	8. Magyarország . 8·18
8. Görögország .. . 4·83	(„ 1925/26) 6·35
9. Esztország .. . 3·74	9. Utah 7·74
10. Ausztria 3·67	10. Ukrajna 1924 .. . 7·71
11. Florida 3·55	11. Finnország .. . 7·65
12. Lettország 1925 .. 3·53	12. Kalifornia 7·58
13. Olaszország .. . 3·53	13. Ausztria 7·01
14. Louisiana 3·51	14. Franciaország . 6·79
15. Kalifornia 3·41	15. New-York 6·78
16. Norvégia 3·27	16. Am. Egyes. Áll- mok reprezen- tatív áll. 6·76
17. Franciaország . 3·19	17. Norvégia 6·51
18. New-York 3·11	18. Illinois 6·37
19. Am. Egyes. Álla- mok representa- tív államok .. . 3·08	19. Montana 6·19
20. Montana 3·06	20. Massachusetts 6·03
21. Svédország .. . 3·06	21. Németország .. . 5·99
22. Illinois 3·03	22. New-Hampshire 5·97
23. Németország .. . 3·02	23. Olaszország .. . 5·93
24. Utah 2·95	24. Esztország 5·91
25. New-Hampshire 2·87	25. Lettország 1925 .. 5·90
26. Massachusetts . 2·82	26. Svédország .. . 5·49
27. Svájc 2·79	27. Belgium 5·48
28. Belgium 2·70	28. Svájc 5·25
29. Skócia 2·65	29. Délafrikai Unió 5·01
30. Anglia és Wales 2·48	30. Skócia 4·99
31. Kanada 2·43	31. Dánia 4·44
32. Nebraska 2·34	32. Kanada 4·33
33. Délafrikai Unió 2·32	33. Anglia és Wales 4·27
34. Németalföld .. . 2·21	34. Nebraska 4·11
35. Dánia 2·20	35. Németalföld .. . 4·02
36. Ausztráliai Áll. szöv. 1·82	36. Ausztráliai Á.sz. 3·96
37. Új-Zéland 1·76	37. Új-Zéland 3·96

*) Traduction des noms des Etats dans les tableaux des p. 876—880.

¹⁾ Lásd a 855. lapon levő táblázatot; Cseh-Szlovákia, amely a halottakat más korcsoportosítás szerint részletezi, nem szerepel a kimutatásban; itt az 5—14 évesek halandósága 3·22‰, a 15—24 éveseké 5·66, a 25—39 éveseké 7·32‰.

kor pl. a 20—39 éveseknek a *lőtbi* halál-okokból származó halandóságát nem is mondhatjuk nagyon kedvezőtlennek internacionális viszonylatban.

A serdülés, illetve a munka-előkészület korában viszonylag rosszabbul állunk, mint a 20—39 éves korcsoportban, amely körülmény közgazdaságilag fájdalmas jelenség, hiszen a 20—40 év közt állók már legalább többé-kevésbé produkáltak, ellenben az 5—19 évesek javarészt csak nevelési költséget jelentettek a társadalomra nézve.

Hogy a gümőkör mily elhatározó szerepet játszik a csoportokban, azt szépen igazolja az a tény is, hogy az 1925/26. évi átlag alapulvételével kiszámított, approximativ arányaink éppen ezekben a korcsoportokban mutatják a kis gyermekekével együtt a legnagyobb csökkenést, ami nyilván arra vezetendő vissza, hogy tuberkulózishalandóságunk, mely e két csoportban játssza a legnagyobb szerepet, gyönyörűen javult a két legújabb évben az 1920/21-es átlaghoz mérten. A viszonylag elég nagy tbc. mortalitású skandináv országok megromlott rangsora is ezen összefüggésre vall.

Az angolszász faj előnyös helyzete mindkét korcsoportban szembeálló, de nem vonatkozik ez már Amerikára is,¹⁾ ahol a sorrendszámok a gyermekkorhoz képest erős rosszabbodást mutatnak. Különösen a déli államok (sok négerrel) és Kalifornia, de a következő korosztályokban már a nagy, iparilag legfejlettebb tagállamok is felötlően rossz halandóságot mutatnak. A legmunkaképesebb korúak kemény munkája vagy talán egészségtelen életmódja (erős alkoholélvezet, még ezidőtájt?) s mindenestre a *bevándorlással* odasodródott szegényebb rétegeknek e korcsoportban viszonylag nagyobb képvisellete okozhatják együttréve az Unió arányszámainak feltűnő visszaesését e korcsoportban; habár nem szabad feledni azt sem, hogy az 1919-es évben az *influenza* pusztítása az Unióban elég erős volt még, s e halálokban a 20—40 évesek részeseése az átlagosnál nagyobb. Érdekes, hogy Franciaország és Németország közt is miképpen módosul már a viszony e két korcsoportban. A csecsemőknél és a kis gyermekeknel Franciaország jóval kedvezőbb helyzetben volt, itt már a németeknek egyébként akkor a maihoz mérten leromlottnak tekinthető higiéniéje, kisebb tuberkulózishalandósága érezteti hatását s különösen a társadalomgazdaságilag legértékesebb munka korában határozottan jobb a helyzetük, mint a franciáké. Az ausztráliai angol területek mellett a dánok és hollandok állanak a legjobban e korcsoportokban.

A szélsőségek egyébként kisebbek, mint az előbbi korcsoportban. A tényleges maximumot, illetve minimumot figyelmen kívül hagyva és csak a 3—3 államból álló *szélső csoportokat* számbavéve, azt találjuk, hogy

¹⁾ Bár még itt is a fajilag erősebben angolszász New-Hampshire, Massachusetts, Nebraska helyzete elég jó.

az 5—19 éveseknél a maximum csoportát-laga 6·83%, a minimumé 2·01% s így utób-bit 100-nak véve a felső csoport indexszáma 340-et tesz ki, tehát az előbbi korcsoport megfelelő indexszámának felerészét sem teszi. Magyarország viszonylagos mortalitása azonban — nyilván nagy tbc. halandósága következtében — az 5—19 évesek sorában jobban kiemelkedik, mint az előző korcsoportban. Ugyanis a kettős szélsőséget képviselő csoport mortalitásának különbségéből ($6\cdot83 - 2\cdot01 = 4\cdot82$) 86·51% -ot foglal le azzal a differenciával, amely az optimum pontot képviselő csoport hányadosától elválasztja ($6\cdot18 - 2\cdot01 = 4\cdot17$). Az észlelt terület nyers átlaga 3·90‰, az Egyesült Államok részlegesen figyelembevett népességére redukált átlag 3·79‰, az európai átlag 3·68 ezrelék, az európai időbelileg homogén középátlagos szintén 3·68‰.

A 20—39 éveseknél a maximum-minimumcsoportok halálozási hányadosai: 11·46 ezrelék, illetve 3·99 ezrelék. Előbbi indexe utóbbihoz (100) viszonyítva: 287. Helyeztünk itt már sokkal jobb! Ugyanis a kettős csoport differenciájának az alsó határtól felfelé számítva 56·09% -ánál helyezkedünk el. A civilizáltszámba vett világ átlaga 6·72‰, ugyanennyi a redukált középátlagos is, míg az európai átlag 6·28‰ s végül a homogén (1920/21-re regisztrálható) átlag 6·62‰.

A produktív kortól kezdve s főleg épp a most tárgyalt 20—39 évesek közt a különbségekre befolyást gyakorol az is, hogy a lakosságból mennyien élnek családi kötelékben. Ott, ahol a késői házasság folytán nagy a nőtlenek és hajadonok aránya, — az ismert szabályszerűség alapján — már csak ezért is nagyobb lehet a mortalitás. Valószínű, hogy Svédország, Norvégia és Finnország relatív magas csoporthalandósága ezzel is összefügg; t. i. itt sok a nőtlen és hajadon ezekben a korévekben. Hogy minálunk a halandóságunk e korcsoportban elég mérsékelt, ez ha talán kisebb részben is, szintén folyománya annak, hogy nálunk a házasság arányszáma az átlagosnál jóval kedvezőbb és ez éppen a tárgyalt korcsoportban jut leginkább kifejezésre. Persze a szoros összefüggést bajos megállapítani, mert hiszen a halandóságra gyakorolt egyéb tényezők a családi állapot befolyását bőven ellensúlyozhatják.

A két élemedettebb korcsoport halandósági sorrendjének nemzetközi alakulását a következő táblázat tünteti fel:

Jutott 1000		Combien de décès pour 1000 habitants de	
40—59 éves — ans	60—69 éves ²⁾ — ans ²⁾	egyénre elhalt	
az 1920/21. évek átlagában ¹⁾ — moyenne de 1920—21 ¹⁾			
1. Chile*) 24·60	1. Chile 49·72		
2. Louisiana 15·57	2. Japán 1925 44·75		
3. Japán 1925 15·56	3. Ausztria 43·08		
4. Spanyolország 14·76	4. Magyarország 39·78		
5. Ausztria 14·39	(" 1925/26) 32·97		
6. Bulgária 14·17	5. New-York ... 39·35		
7. New-York ... 14·14	6. Svájc 38·61		
8. Florida 14·07	7. Massachusetts 36·50		
9. Cseh-Szlovákia 13·94	8. Németország .. 36·27		
10. Magyarország 13·93	9. Skócia 36·11		
(" 1925/26) 11·75	10. Louisiana ... 35·90		
11. Ukrajna 1924 ... 13·22	11. Am. Egyes. Álla-		
12. Am. Egyes. Álla-	mok repr. áll. 35·63		
mok repr. áll. 13·10	12. Franciaország 34·10		
13. Kalifornia ... 13·01	13. New-Hampshire 33·79		
14. Svájc 12·64	14. Bulgária 33·74		
15. Görögország .. 12·59	15. Kalifornia ... 33·46		
16. Franciaország 12·53	16. Illinois 33·33		
17. Massachusetts 12·49	17. Finnország .. 33·25		
18. Illinois 12·31	18. Ukrajna 1924 ... 33·03		
19. Finnország .. 12·07	19. Belgium 32·95		
20. Skócia 12·00	20. Anglia és Wales 32·89		
21. Utah 11·67	21. Olaszország .. 32·73		
22. Délafrikai Unió 11·54	22. Florida 31·92		
23. Montana 11·54	23. Délafrikai Unió 31·83		
24. Esztország .. 11·46	24. Utah 30·82		
25. Lettország 1925 .. 11·39	25. Németalföld .. 30·41		
26. Németország .. 11·10	26. Ausztráliai Ál-		
27. New-Hampshire 10·84	lamszöv. 29·75		
28. Anglia és Wales 10·70	27. Görögország .. 29·57		
29. Olaszország .. 10·62	28. Montana 29·09		
30. Belgium 10·37	29. Esztország .. 29·09		
31. Ausztráliai Ál-	30. Új-Zéland ... 27·63		
lamszöv. 10·03	31. Kanada 27·45		
32. Kanada 9·22	32. Dánia 27·06		
33. Svédország .. 9·06	33. Nebraska 27·04		
34. Norvégia 8·97	34. Svédország .. 24·59		
35. Németalföld .. 8·95	35. Norvégia 23·59		
36. Új-Zéland 8·93			
37. Nebraska 8·69			
38. Dánia 8·62			

*) Traduction des noms des Etats dans les tableaux des p. 876—880.

¹⁾ L. a 855. l. levő táblázatot. — V. tabl. de la p. 855.

²⁾ Spanyolország és Lettország a 60 éven felülieket egy csoportban mutatja ki. Halandóságuk 87·85‰, illetve 52·65‰, Cseh-Szlovákia a 60—79 éveseket egybefoglalja; halandóságuk 59·20, a 80 éven felülieké 234·21‰.

A különbségek szembeötlően kisebbek már, mint az előbbi korcsoportokban.

Kifejezésre jut ez különösen akkor, ha az előbbi eljárások szerint a maximumcsoport (15·99‰) és minimumcsoport (8·71‰) értékeit viszonyba állítjuk, amikor is a 100-zal egyenlőnek vett minimumhoz képest a felső határ 184-gyel lesz egyenlő. A 60—69 éveseknél ugyanezen indexszám 182. (44·75 ezrelékes átlagos maximum és 24·58‰-es átlagos minimum).

A 40—59 évesek halandósága terén az egészen kedvezőtlen arányokat feltűntető arányok közé felzárkózik most már több, az Egyesült Államokhoz tartozó tagállam is. Magyarország itt már a 10-ik helyre javul. Rangsor szerint viszonylag ebben a korcsoportban tűnik fel legkedvezőbbnek halandóságunk. Ha azonban elvégezzük a relatív intenzitás egyszerű érzékeltetésére az eddigi korcsoportokra vonatkozólag megejtett számítást, úgy azt találjuk, hogy a végletet képviselő csoportok közti különbség 71·70 % -ánál helyezkedünk el s így viszonylag már nem oly kedvező a helyzetünk, mint a 20—39 évesek közt. Kevésbé jut ez kifejezésre, ha az átlagot (12·4‰), illetve a redukált átlagot 12·5‰, vagy akár az európai 11·18 ezrelékes, illetve homogén európai átlagot (12·02‰) vesszük alapul.

Az alsó régiókban figyelemreméltó változás az, hogy Új-Zéland és Ausztrália már elveszítik az utolsó helyek dicsőségét s a kiváló helyzetét őrző egyik Unióbeli tagállammal együtt (Nebraska) Dánia, továbbá Hollandia és a Skandináv államok kerülnek itt, de kiváltképpen a 60—69 évesek közt a kiváltságos alsó csoportba.

Már valamelyest a 40—59 évesek közt is, de különösen a 60—69 évesek közt észlelhető az, hogy egyes, az előző korcsoportokban nagy halandóságot mutató s főleg Európa déli, valamint keleti részein fekvő, inkább agrárius, semmint ipari színezetű államok halandósága határozottan javulóban van (Olaszország, Bulgária, Ukrajna, Görögország és Esztország) ellenben Közép-Európában a helyzet romlik. (Nagyon feltűnik ez Svájcban, de némileg Ausztriában és Németországban is és kivehető Cseh-Szlovákiában is.) Eléggé megromlik a halandóság a nagy iparforgalmi népességgel bíró Angliában és Walesben, nemkülönben Belgiumban is.

A már hanyatló korúak (60—69 évesek) mortalitása nálunk szintén a rosszabbak közé tartozik és ha a fenti számítást [maximumcsoport (44·75‰) és minimumcsoport (24·58‰)] elvégezzük a különbség térközén való mikénti elhelyezkedésünkre vonatkozólag, akkor az eredményül nyert 75·36‰ azt jelzi, hogy halandóságunk pozíciója valamivel megint kedvezőtlenebb, mint az előtte álló korcsoportban.

A maximum és minimum körüli csoportosuláson, valamint az agrárállamok nagyrészt javulásán kívül feltűnik az, hogy az Egyesült Államok tagállamainak ha-

landósága ezen éltebb csoportban már ismét javul egy kissé. Feltehető, hogy ezekben az évjáratokban már sokkal kisebb a bevándorlott és így osztályhelyzetileg, gazdaságilag nyomottabb viszonyok között lévő rétegeknek a súlya; bizonyára ezzel is összefüggésben van a viszonzszámok javulása.

A 70 éven felüliek mortalitását a következő táblázat tünteti fel:

Allam — Etats *)	Jutott 1000 70 éven felülire ily korú elhalt az 1920/21. évek átlagában ¹⁾ Combien de décès de plus de 70 ans pour 1000 habitants de même âge, moyenne de 1920—21 ¹⁾
Chile	140·88
Ausztria	127·98
Magyarország	124·56
(„ „ 1925/26)	107·50
Esztország	117·44
Olaszország	114·98
Svájc	114·96
Japán 1925.	113·96
Franciaország	111·28
Németország	110·43
New-York	106·75
Skócia	106·29
Massachusetts	104·47
Belgium	101·66
New-Hampshire	101·48
Amerikai Egyesült Államok repr. államai	100·05
Louisiana	99·50
Németalföld	99·09
Ausztráliai Államszövetség	99·08
Anglia és Wales	98·96
Új-Zéland	97·25
Illinois	96·38
Kanada	94·93
Utah	93·35
Dánia	92·40
Kalifornia	92·22
Finnország	92·20
Svédország	91·93
Ukrajna (1924.)	91·10
Délafrikai Unió	91·07
Nebraska	89·46
Montana	88·32
Norvégia	88·10
Florida	87·02
Bulgária	85·01
Görögország	83·64

*) Traduction des noms des Etats dans les tableaux des p. 876—880.

¹⁾ L. a 855. l. lévő táblázatot. — V. tabl. de la page 855.

Látható, hogy az eltérések már sokkal kisebbek. Az elmúlás kérlelhetetlen törvényei már meglehetősen egyenletességgel követelik jogaikat s bárha a maximum- és minimum-csoport közt még mindig van 51 százalékos differencia (128·57‰, illetve 84·94‰), amely utóbbihoz képest [= 100.] az előbbi érték 151. Itt halandósági számunk viszonylagosan igen kedvezőtlen, mert az említett értékek különbségéből a minimumtól bennünket elválasztó differen-

cia nem kevesebb, mint 90·81% -ot tesz ki. A nyers átlagot is (107·0‰) közel 20 egységgel meghaladjuk. A redukált átlag 106·0‰, az európai 106·53, a homogén európai 107·50‰.

Feltűnik az alsó határon a mesés jó arányokkal szereplő Görögország és Bulgária megjelenése. Ha kivált Görögország arányszámainak a hiteléhez a kétely némi árnyéka is tapad, és ha Bulgáriában sem vesszük készpénznek a 100 évesek nagy számát s így talán a nevezőket kissé túlzottaknak is tartjuk (bár Bulgáriával szemben ez csak kevéssé jogosult), mégis félreismerhetetlen, hogy mennyire emelkedik az öregeknek a vitalitása e műveltség tekintetében határozottan elmaradt országokban; akár az egyszerűbb életmód, a kisvárosi népesség, a táplálkozás egyszerű volta (kevés húsetel?), akár a családoknak az előző kategóriákban és itt is mutatkozó nagyon kedvező aránya, akár egyéb (talán faji) okok hatnak közre, de kétségtelenül feltűnő ez a privilegizált helyzet. Alacsony hányadosaikhoz simul még Ukrajna és Finnország kedvező aránya is, amelyekkel együtt a Skandináv államok és az Egyesült Államok néhány határozottan agrárius jellegű tagállama helyezkedik el az alsó régiókban. A felső határon az elrendeződés nagyjában változatlan; mégis feltűnik Olaszország romlása, Japán javulása az előbbi korcsoportokhoz képest.

Az arányszámok ilyen elrendeződésében része lehet annak is, hogy a 70 éven felüliek egybevont tömege sem taglalódik egészen egyformán a kisebb életkorcsoportok szerint. Ahol a 70—79 év közt élő népesség viszonylag nagyobb részt foglal el az összes 70 éven felüliek számából, mint egyebütt, ott az összmortalitása a 70 éven felülieknek márcsak ezen okból kifolyólag is kisebb lehet, mert hiszen minél távolabb megyünk az élet legfelsőbb határától, annál kisebb a mortalitás.

Egészen röviden összefoglalva a korcsoportok halandóságának nemzetközi alakulását, leszögezhetjük, hogy a gyermekkor mortalitása legkedvezőbb a skandináv és úgy az ó-, mint az újvilági *angolszász* népek között. Magyarországgal együtt Kelet- és Közép-Európa általában a nagy gyermekhalandóság színtere. A középkor-csoportokban s kivált a javakor felső határán álló években a szélsőségek annyira tom-

pulnak, hogy meglehetősen feltűnővé válik az első vonatkozásban oly kedvezőnek bizonyult államok részleges elmaradása s másrészt egyes agrárjellegű népek mortalitásának — a gyermekkoréhoz mérten — viszonylag alacsony foka. Az Amerikai Egyesült Államok ipari jellegű tagállamai képviselik a szélsőséges I. típust, amelyben az új nemzedék szívóssága egészséges, pompás, de a javakorban állók az élet, a munka fokozottabb üteme s még közelebbi vizsgálatot igénylő egyéb okok miatt a fiatalok-rúakkal szemben szinte anakronisztikus kedvezőtlen eltérést mutatnak halandóság dolgában. Lehet, hogy tényleg anakronizmus is van a fiatalok és a meglettek halandósága közt abban az értelemben is, hogy a mostani fejlett hygiéné mellett és az osztályhelyzetileg emelkedő szülőktől származó, illetve felnövekvő generáció már egészen más halálozást fog mutatni felnőttekor is, mint a sok bevándorlóval szaturált, jelenleg idősebb rétegek.

Hogy a foglalkozásnak a korszerinti elhalálozás rendjére, alakulására van befolyása, azt eléggé megvilágíthatja a mindössze néhány, de talán elég tipikus példa, amely igazolja azt, hogy a veszélynek a korról való fokozódó üteme erősebb az iparforgalmi, semmint az agrár jellegű államokban. Persze a kiindulópont (5—19 évesek) kiválasztásának jogossága vitatható. S tény az is, hogy az agrárius jellegű országok éppen ezen korcsoportokban felette kedvezőtlen halandóságot mutatnak. A fokozódás viszonylagos lehetősége tehát kisebb. De mindenesetre az ellenállóképességnek a korról karöltve előrehaladó gyengülését a különböző jellegű államokban érdekesen szemléltetik a következő indexszámok:

	100-nak tekintve az 5—19 évesek halandóságát volt Si la mortalité des 5 à 19 ans est de 100, celle des			
	a 20—39 ans évesek	40—59 ans mortalitása est	60—69 ans mortalitása	az österme- lők aránya ¹⁾ prop. des producteurs du sol
Bulgária	146	209	497	82·4
Finnország	158	249	687	68·8
Magyarország	132	225	644	58·2
Franciaország	213	392	1.069	41·5
Németország	198	367	1.201	30·5
Belgium	203	384	1.220	19·1
Anglia és Wales	172	431	1.326	6·8
New-York állam	218	455	1.265	—

¹⁾ A Magyar Stat. Évkönyv 1927. nemzetközi rész 299. l. alapján.

A parallelizmus tetszetős és sokatmondó bárha ilyen kiélezetten inkább azért konstatalható, mert a viszonyítás kiinduló pontját képező réteg halandósági aránya (5—19 évesek) a hátrább sorakoztatott államokban általában jóval kisebb. De hogy a vitalitás romlása a korral együtt tényleg felülbő az ipari jellegű államokban, azt más úton is kimutathatjuk és pedig a kiinduló pont különböző voltának *zavaró hatása nélkül is*. Nevezetesen a Magyarországon már alkalmazott és a korcsoportok relatív halálozási intenzitását a célnak megfelelő egyszerűséggel meghatározó mód szerint. A megfelelő korcsoporthalandósági *átlagos maximum és átlagos minimum közötti differenciát* 100-zal vesszük egyenlőnek és megvizsgáljuk, hogy az alábbi államok megfelelő korcsoport halálozási koefficiense és a megfelelő átlagos minimum-érték közötti különbség mennyi, illetve miként aránylik az a 100-nak vett fenti differenciához mérten?

Az így képzett indexszámok a következők:

	5—19	20—39	40—59	60—69	Österme- lők aránya
Bulgária	99	78	75	45	82·4
Finnország	59	49	46	43	68·8
Magyarország	87	56	72	75	58·2
Franciaország	24	37	52	47	41·5
Németország	21	27	33	58	30·5
Belgium	14	20	23	41	19·1
Anglia és Wales	10	7	27	41	6·8
New-York állam	23	37	74	73	—

Ezek az indexszámok a kiválasztott korcsoportok halálozásának viszonylagos intenzitását tárják fel s egyben — lényegtelen ingadozást nem tekintve — igazolják, hogy az iparosodással, városi élettel karöltve a korosabb évjáratok felé menve fokozatosan tűnik, felmorzsolódik az az előny, amely a halandóság terén a fiatalabb években mutatkozott s viszont az agrárius jellegű államokban a vitalitás viszonylagos javulásáról adnak számot. Legjellemzőbben úgy szemléltethetjük a különbséget, hogy az 5—19 évesek (a termelő munkából még túlnyomólag részt nem kérők) és a 60—69 évesek (a munkás koron javarészt túlállók) relatív halálozási intenzitását vetjük össze, az első korcsoport fenti arányszámát 100-zal véve egyenlőnek. Volt ez esetben a 60—69 évesek halálozási relatív intenzitása:

Bulgáriában	46
Finnországban	73
Magyarországon	86
Franciaországban	196
Németországban	276
Belgiumban	293
Angliában és Walesben	410
New-York államban	317

A korcsoporthalálozási adatok egyébként tudva-tudott tanulsága reánk nézve, hogy mindenekfelett a csecsemőkor, és a munkaelőkészület szaka (15—19 évesek) azok, amelynek halandóságán igen sok javítanivaló van. Bár a kisgyermek (1—4 évesek) és az öregek is viszonylag rosszul állanak és csak a 20—59-ig, némi jóakarattal 69-ik évig terjedő csoportok azok, amelyekben elmaradásunk az európai és amerikai viszonyokhoz mérten mérsékeltnek mondható.

★

Egy rövid pillantást vetünk még a legújabb évek mortalitásának alakulására. Itt persze a nyers adatoknak általános nemzetközi átértékeléséről, az időközi népszámlálások hiányában — szó sem lehet. Azonban mivel izgatón érdekes kérdés az, hogy vajjon a mi halandóságunk újabb alakulása s kivált az 1925-ben beállott, a maga nyers méreteiben is felbecsülhetetlen javulás vajjon teljes értékű-e avagy talán jórészt csak a kormegoszlásban beállott eltolódások visszaverődése: ezért a természetes népmozgalom alapján igyekeztünk megbecsülni Magyarország népességének eloszlását 1925 december 31-re a 7 korcsoport között s az így nyert számokhoz viszonyítottuk az 1925/26. évek átlagában kor szerint tagolt elhúnytak számát. Úgy jártunk el, hogy az évről-évre az egyes korcsoportokba belépő évjáratokból levontuk a kilépőket és az elhaltakat. Az elég sok technikát igénylő munka végeredménye a Központi Statisztikai Hivatal által kiszámított 1925-végi népességtől kb. 3400-zal tér el, de ha figyelembe vesszük azt, hogy a legutóbbi népszámlálás 3800 és egynéhány ismeretlen korút talált s ily ismeretlen életkorú 1921. január 1-től 1925. december 31-ig 421 halt el, akkor a számítás formai helyességében nincs okunk kételkedni. Ennél sokkal nagyobb megnyugvást okozott az, hogy az 1920 óta becslésem szerint bekövetkezett

változások a korösszetételben pontról pontra, szinte nüanszokig menő *egyezeit* mutatnak a Németbirodalom által megtartott 1925 júniusi népszámlálás által észlelt, tehát *effektív életkoradatokkal*, illetve az 1920. óta beállott ottani változásokkal.

	100 lakos közül volt:			
	Magyarországon		Németországban	
	1920/XII. 31. népszám- lálás	1925/XII. 31. becslés	1920/XII. 31. hivatalos becslés	1925/VI. 15. népszám- lálás
1. é. a.	2·66	2·34	2·36	1·90
1—4 éves	5·65	8·42	5·25	7·51
5—19 „	32·92	28·49	31·54	26·83
20—39 „	30·68	32·02	31·20	32·57
40—59 „	19·12	19·47	21·13	21·96
60—69 „	5·99	6·14	5·58	6·06
70 é. f.	2·98	3·12	2·94	3·17

A vándorlások a lefolyt 5 év alatt bizonytalannal befolyásolták e számítások értékét, de *nem* jelentősen. Nem úgy, mint régen. Mert ha az effektív kivándorlás — kivált az európai kontinensre irányuló — nagyobb is a hivatalosan kimutathatónál, maga a tengerentúli kivándorlás nagyon leszálott a multhoz képest. S e mellett a megszállott területekről a beszivárgás sem volt elhanyagolható, sőt 1921-ben még elég tömeges is volt a kiutasítások stb. folytán. Úgy hogy a természetes szaporulat az ország egészére nagyban-egészben fedhette a ténylegeset s így a kiszámított népességgel való operálás ma sokkal kisebb hiba, mint a háború előtt.

1925/26-ban, mindenkor halandóságunk eddigi optimum-éveiben a halandósági nyers szám (Szeged, Somoskő, stb. kiszámított maradványnépességének a nevezőbe való betudásával) 16·84‰-es halandóságnak felel meg. Ez az 1920/21-es évek mortalitáshoz mérten (21·27‰) 20·8%-os hatalmas javulást jelent. Egyes európai államokban ugyan már pár évvel azelőtt beállott számottevő javulás (míg nálunk jobbra stagnált a mutató 1919—1924 közt), de azért ilyen jelentős javulást, mint amilyen nálunk az első szanálási évet követően beköszöntött, az évtized derekán alig találunk. Ehhez fogható csak Németország produkált 1923-ról 1924-re és Ausztria 1920-ról 1921-re. Úgyhogy — legalább, ami a nyers arányokat illeti — az 1925/26. években már jelentékenyen közelebb voltunk az átlagos európai nívóhoz, mint a részletesen tárgyalt 1920/21. évek átlagában.

Most már az a kérdés, hogy az 1925. és 1926. évi kedvező alakulás nem látszat-eredmény-e, a kortagozódásban beállott kedvező eltolódások velejárója?

Nem-mel felelhetünk. Sőt! A standard-népességhez képest Magyarország 1925-beli népessége némileg *nagyobb* veszélyindexet mutatott minden valószínűség szerint, mint 1920-ban annak következtében, hogy az idősök számaránya növekedett s hogy a nálunk kivált 1920 körül nagy halandóságú 1—4 éves gyermekek száma szintén jelentősen emelkedett s ez alapon *a helyesen kiszámított halandóság egy árnyalattal még jobban javult nálunk, mint maga a nyers hányados.*

Volt ugyanis a standardra redukált valószínű halandóságunk 1925/26-ban 17·87‰, ami a 22·96‰-es standardhalandósághoz mérten 22·2%-os javulást jelent. Veszélyességi indexünk — 5·76% (szemben az 1920-beli — 7·40%-kal).

Hogy mennyire általános volt a javulás, hogy mennyire nincs része ebben az üdvös változásban a korelosztás formális tényezőjének, az kifejezésre jut a fenti számításnak természetesen alapját képező korcsoport-halálozási indexek kedvező változásaiban.

	Jutott 1000 oldalt jelzett korú egyénre elhalt az		Javulás	az 1920/21 évi arány- szám ‰-ában
	1920/21	1925/26 (becslés)		
	évek átlagában			
1. é. a.	228·55	198·77	— 29·78	— 13·0
1—4 éves	33·08	16·08	— 17·00	— 51·4
5—19 „	6·18	3·95	— 2·23	— 36·1
20—39 „	8·18	6·35	— 1·83	— 22·4
40—59 „	13·93	11·75	— 2·18	— 15·7
60—69 „	39·78	32·97	— 6·81	— 17·1
70 é. f.	124·56	107·50	— 17·06	— 13·7
Összesen:	21·27	16·84	— 4·43	— 20·8

A javulás általános. Egészen szenzációs az 1—4 évesek arányának a visszaesése. Örvedetes, hogy az 5—19 évesek közt, ahol relative igen rosszul állottunk, szintén ennyire javultak a viszonyok. De amiként az 1—4 évesek 1920/21-es magas arányát bizonyos fokig a korcsoporton belüli sajátos korösszetétel okozta s így a korrigált hányados kisebb volt a látszólagosnál, úgy 1925/26-ban e csoporton belül a legnagyobb mortalitású 1 évesek száma volt valószínűleg a legkisebb az 1924-es születések csekély száma miatt és a kevésbé veszélyez-

tetettek a számosabbak. Tehát a $16\cdot08\%$ -es arányhoz ezen formális zavaró tényező miatt valamit (semmiesetre sem sokat, legfeljebb 1% -et) hozzá kell adnunk. De a javulás még így is fényes; eredménye ez részben a gyermekfertőző betegségek csökkenésének, a jobb orvosi ellátásnak s bizonyosan nem utóljára a beállott gazdasági konszolidációnak. A két értékes csoportban beállott és az átlagost túlhaladó javulás egyéb gazdaságtársadalmi okokkal együtt — mint említettük — a tuberkulózis nagyarányú javulásával függ össze. Igen szomorú, hogy éppen a csecsemőhalálozás javult legkevésbé. Holott itt lett volna arra a legnagyobb szükség. S még hozzá ezek kivételesen jó évek voltak, amelyeket azóta két gyengébb, nagyobb halandóságú esztendő követett.

Érdemes összehasonlítást végezni a gazdag, nagy Németbirodalom halandóságának alakulásával.

Ott az 1924/26. évek átlagát vesszük alapul. Tekintettel arra, hogy a népszámlálás 1925. június 16-án tartatott. A javulás összehasonlításánál persze figyelembe kell vennünk azt, hogy nagyobb halandóság mellett absolute is, relative is nagyobb a tér, a lehetőség a javulásra, mint ott, ahol a közegészségügy fejlett foka az emberi élet átlagos határát már amúgy is eléggé kitolta. De még ezt tekintve is állíthatjuk, hogy Magyarország halandóságának 1925-ben beállott javulása — ha azóta átmenetileg romlott is a helyzet — a legszebb reményekre jogosít, mert a nagyszerűen szervezett, egészségügyre sokat költő, tőkeerős Németbirodalommal a legtöbb korcsoportban kiállja a versenyt javulásunk üteme.

	Jutott Németországban az oldalt jelzett korcsoportokba tartozó 1000 lélekre elhalt az		Javulás	Javulás az 1920/21. arányszám %-ában
	1920/21	1924/26 évek átlagában		
1 é. a.	146·54	112·50	— 34·04	— 23·2
1—4 é.	12·69	7·11	— 5·58	— 43·9
5—19 „	3·02	1·98	— 1·04	— 34·4
20—39 „	5·99	4·25	— 1·74	— 29·0
40—59 „	11·10	9·82	— 1·28	— 11·5
60—69 „	36·27	32·85	— 3·42	— 9·4
70 é. f.	110·43	101·79	— 8·64	— 7·8

A produktivitás szempontjából már nem teljes értékű három felső csoportban a mi javulásunk határozottan nagyobb. A legértékesebb munkabíró csoportban a németek

javultak kétségkívül erősebben. Míg a serdülők és a kisgyermek rendje egy árnyalattal ismét nálunk javult jobban. Fájdalmas, hogy az amúgy is jóval alacsonyabb német csecsemőhalálozási koefficiens még sokkal gyorsabban is javult, mint a miénk. S az teszi a láthatárt még sötétebbé, hogy az ezóta (1927, 1928) bekövetkezett javulás Németországban számottevő, nálunk ellenben romlott a helyzet. Itt van hátrányunkra a legnagyobb, sőt egyedül számottevő kedvezőtlen különbség az időbeli alakulás tekintetében. De igen nagy dolog — írjuk akárminek is a javára (szerintünk itt a szánálással járó gazdasági konszolidációt és a népjóléti kormányzat nagyvonalú, lelkiismeretes politikáját a jelentős javító faktorok közé kell számítani) — hogy a Németbirodalommal lépést tudtunk tartani, ahol pedig, számításom szerint, az 1920. körüli évek óta a tiszta mortalitás is jobban javult, mint a volt entente-államokban.

Nyers halandóságunk mellett, amely $21\cdot27\%$ -ről $16\cdot84\%$ -re, tehát $20\cdot8\%$ -kal szállt alá, a Németbirodalomé $14\cdot57\%$ -ről $11\cdot95\%$ -re, tehát $18\cdot0\%$ -kal javult, ami még ha a javulásnak kisebb lehetőségét is figyelembe vesszük, körülbelül hasonló színvonaljavulást jelent. De ha a koreloszlás zavaró faktorát kiküszöböljük, azt találjuk, hogy nálunk még nagyobb is volt ezen — igaz, kissé kivételesen jó években — a javulás kulcsában mutatkozó előny, mint a nyers arányszámok szerint. Ugyanis a német standard $15\cdot87\%$ -ről $12\cdot83\%$ -re szállt le s így a %-os visszaesés $19\cdot2\%$ -öt tesz ki, míg nálunk ugyanez a javulási hányados $22\cdot2\%$. Németország korösszetétele is veszélyesebbé lett valamivel az öregek arányának növekedése miatt. De ezt ellensúlyozta az 1 éven aluli gyermekek számában beállott s a miénknél valamivel erősebb apadás.

Mily nagy tér kínálkoznék nálunk az összhalandóság javítására, ha az újszülötteket nagyobb számban tudnók megtartani a magasabb korévek számára, akik közt most már adataink szerint rohamlépésben megindult a mortalitás javulása s ezáltal a legjobb úton vagyunk ahhoz, hogy a fejlettebb, — persze azóta szintén javuló s így ha csökkent térközzel is, de előttünk járó — nyugat-európai nemzetek viszonyait elérjük.

Schneller Károly dr.

1. Kormegoszlás (abszolút számok).

Répartition d'âges (nombres absolus).

Állam — État	1 éven aluli Moins de 1 an	1-4 éves " ans	5-19 éves " ans	20-39 éves " ans	40-59 éves " ans	60-69 éves " ans	70 éven felüli plus de 70 ans	
Magyarország — Hongrie 1920 XII. 31.	212.708	450.817	2.027.552	2.449.348	1.526.520	478.386	238.231	
" 1925 XII. 31.*	196.117	704.900	2.385.012	2.680.799	1.630.209	514.035	261.248	
Ausztria — Autriche 1920 I. 30.	103.533	280.920	1.790.334	1.950.717	1.396.862	400.362	208.293	
" 1923 III. 7.**	133.129	423.251	1.714.819	2.104.218	1.499.785	433.009	230.152	
Németország — Allemagne 1920 XII. 31.**	1.431.500	3.234.000	19.418.500	19.206.000	13.016.500	3.436.500	1.814.000	
" 1925 VI. 16.	1.181.493	4.690.024	16.744.527	20.319.943	13.714.716	3.782.382	1.977.534	
Bulgária — Bulgarie 1920 XII. 31.	133.285	362.628	1.798.977	1.389.613	748.952	233.067	178.323	
Cseh-Szlovákia — Tcheco-Slovaquie	1921 II. 15.	336.211	700.569	4.430.656	4.150.843	2.720.479	825.286	436.791
Franciaország — France 1921 III. 6.	784.320	1.614.026	9.853.579	11.358.059	9.804.546	3.214.443	2.094.407	
Anglia és Wales — Angleterre et Pays de Galles 1921 VI. 19.	795.474	2.526.229	10.681.806	11.657.905	8.652.177	2.268.065	1.305.043	
Skócia — Ecosse 1921 VI. 19.	112.541	359.832	1.445.439	1.467.214	1.043.422	284.746	168.539	
Olaszország — Italie 1921 XII. 1.	935.870	2.544.645	11.722.955	10.747.829	7.117.885	2.397.751	1.475.871	
Belgium — Belgique 1920 XII. 31.	151.093	362.772	2.063.340	2.379.345	1.690.974	469.117	282.646	
Esztország — Estonie 1922 XII. 28.	20.279	67.959	302.487	338.711	245.959	82.337	49.327	
Lettország — Lettonie 1925 II. 10.	37.620	123.591	465.341	556.132	424.164	218.937		
Ukrajna — Ukraine 1924 VII. 1.	1.046.846	2.706.501	10.035.422	7.863.663	3.793.367	1.114.215	579.986	
Finnország — Finlande 1920 XII. 31.	336.058		1.061.284	1.020.032	639.846	189.007	118.570	
Svájc — Suisse 1920 XII. 1.	70.151	258.715	1.141.529	1.197.314	852.145	227.417	133.249	
Dánia — Danemark 1921 II. 1.	78.266	263.250	986.480	973.087	622.102	199.052	136.042	
Norvégia — Norvège 1920 XII. 31.	66.176	227.167	824.081	766.605	473.249	163.518	128.142	
Svédország — Suède 1920 XII. 31.	132.397	434.754	1.724.142	1.744.075	1.148.783	405.471	314.867	
Németalföld — Pays-Bas 1920 XII. 31.	183.344	594.026	2.135.180	2.041.404	1.307.714	361.137	242.509	
Görögország — Grèce 1921 I. 21.	100.489	383.995	1.771.294	1.380.231	938.716	262.288	184.777	
Spanyolország — Espagne 1920 XII. 31.	2.253.943		7.137.891	6.130.270	4.091.355	1.164.324	543.174	
Kanada — Canada 1921 VI. 1.	152.996	619.024	2.017.750	1.958.855	1.171.473	300.870	180.522	
Amerikai Egyesült Államok. — Etats-Unis.								
New-Hampshire 1920 I. 1.	7.920	33.471	113.705	131.728	102.488	31.086	21.893	
Massachusetts	74.891	310.870	995.495	1.279.310	858.887	207.845	121.926	
New-York	193.863	816.427	2.692.268	3.627.898	2.235.797	522.947	284.062	
Illinois	123.051	532.022	1.781.146	2.227.673	1.327.237	310.484	174.743	
Nebraska	26.814	116.426	391.740	421.184	235.902	63.539	38.221	
Florida	20.545	84.718	309.568	307.139	179.019	41.254	23.514	
Louisiana	40.260	168.953	630.762	568.264	289.955	62.147	33.843	
Montana	12.746	54.626	153.429	189.810	106.339	21.485	8.517	
Wyoming	4.218	18.306	53.123	73.747	35.114	6.446	2.573	
Utah	12.066	49.309	151.490	137.340	72.556	17.007	9.167	
Kalifornia — Californie 1920 I. 1.	53.920	221.807	782.881	1.198.848	838.167	203.743	118.070	
Chile — Chili 1920 XII. 31.	111.520	362.521	1.346.856	1.160.229	552.734	132.612	87.327	
Japán — Japon 1925 X. 1.	1.920.724	6.343.859	19.544.739	16.619.462	10.718.634	2.862.681	1.726.723	
Délafrikai Unió ¹⁾ — Union Sud- Afric. ¹⁾ 1921 V. 3.	39.126	149.526	523.367	450.533	275.172	55.025	26.338	
Új-Zéland — Nouv.-Zélande 1921 V. 3.	27.264	101.928	360.669	383.115	253.670	56.114	35.003	
Ausztráliai Államszövetség — Com- monwealth d'Australie 1921 IV. 17.	600.206		1.587.226	1.746.281	1.079.711	273.308	134.792	

*) Becslés, korigálva Szeged, Somoskő stb., töredék népességeinek beszámításával. — Evaluation corrigée, compte tenu de la population des régions non détachées de Szeged, de Somoskő, etc.

***) Becslés. — Evaluation.

¹⁾ Fehérszínű lakosság — Population blanche.

2. Kormegoszlás.
Répartition d'âges.

Állam — Etat	100 ismert korú lakos közül Sur 100 habitants d'âge connu, il y en avait						
	1 éven aluli moins de 1 an	1-4 éves " ans	5-19 éves " ans	20-39 éves " ans	40-59 éves " ans	60-69 éves " ans	70 éven felüli plus de 70 ans
Magyarország — Hongrie 1920... ..	2·66	5·65	32·91	30·68	19·12	5·99	2·99
" 1925 XII. 31*) .. .	2·34	8·42	28·49	32·02	19·47	6·14	3·12
Ausztria — Autriche 1920 I. 30 .. .	1·69	4·58	29·20	31·82	22·78	6·53	3·40
" 1923 III. 7 ¹⁾ * .. .	2·04	6·48	26·19	32·20	22·95	6·62	3·52
Németország — Allemagne 1920 XII. 31**)	2·36	5·25	31·54	31·20	21·13	5·58	2·94
" 1925 VI. 16 .. .	1·90	7·51	26·83	32·57	21·96	6·06	3·17
Bulgária — Bulgarie 1920 XII. 31 .. .	2·75	7·48	37·14	28·68	15·46	4·81	3·68
Cseh-Szlovákia — Tchéco-Slovaquie 1921 II. 15	2·47	5·15	32·58	30·52	20·00	6·07	3·21
Franciaország — France 1921 III. 6 .. .	2·03	4·17	25·45	29·32	25·32	8·30	5·41
Anglia és Wales — Angleterre et Pays de Galles 1921 VI. 19 .. .	2·10	6·67	28·19	30·77	22·83	6·00	3·44
Skócia — Ecosse 1921 VI. 19 .. .	2·31	7·37	29·61	30·06	21·36	5·84	3·45
Olaszország — Italie 1921 XII. 1 .. .	2·54	6·86	31·72	29·18	19·25	6·47	3·98
Belgium — Belgique 1920 XII. 31 .. .	2·04	4·93	27·86	32·16	22·85	6·34	3·82
Esztország — Estonie 1922 XII. 28 .. .	1·83	6·15	27·35	30·63	22·24	7·44	4·36
Lettország — Lettonie 1925 II. 10 .. .	2·06	6·77	25·49	30·46	23·23	11·99	
Ukrajna — Ukraine 1924 VII. 1 .. .	3·86	9·97	36·98	28·97	13·97	4·11	2·14
Finnország — Finlande 1920 XII. 31 .. .	9·99		31·54	30·31	19·02	5·62	3·52
Svájc — Suisse 1920 XII. 1 .. .	1·81	6·67	29·42	30·86	21·96	5·86	3·42
Dánia — Danemark 1921 II. 1 .. .	2·40	8·08	30·27	29·87	19·09	6·11	4·18
Norvégia — Norvège 1920 XII. 31 .. .	2·50	8·58	31·11	28·94	17·86	6·17	4·84
Svédország — Suède 1920 XII. 31 .. .	2·24	7·36	29·20	29·54	19·46	6·87	5·33
Németalföld — Pays-Bas 1920 XII. 31 .. .	2·67	8·65	31·10	29·74	19·05	5·26	3·53
" 1910 Standard .. .	2·73	9·86	31·43	29·22	17·78	5·35	3·63
Görögország — Grèce 1921 I. 1 .. .	2·00	7·66	35·33	27·53	18·72	5·23	3·53
Spanyolország — Espagne 1920 XII. 31 .. .	10·62		33·43	28·75	19·19	5·46	2·55
Canada 1921 .. .	2·39	9·67	31·52	30·60	18·30	4·70	2·82
Amerikai Egyesült Áll. tagállamai. — Etats Unis.							
New-Hampshire 1920 I. 1. .. .	1·79	7·73	25·66	29·73	23·13	7·02	4·94
Massachusetts .. .	1·95	8·07	25·86	33·24	22·31	5·40	3·17
New-York .. .	1·87	7·87	25·95	34·98	21·55	5·04	2·74
Illinois .. .	1·90	8·21	27·50	34·41	20·49	4·79	2·70
Nebraska .. .	2·07	9·00	30·28	32·56	18·23	4·91	2·95
Florida .. .	2·13	8·77	32·06	31·80	18·54	4·27	2·43
Louisiana .. .	2·24	9·42	35·16	31·67	16·16	3·47	1·88
Montana .. .	2·33	9·99	28·05	34·70	19·44	3·93	1·56
Wyoming .. .	2·18	9·46	27·82	37·73	18·15	3·33	1·33
Utah .. .	2·69	10·98	33·75	30·59	16·16	3·79	2·04
California .. .	1·58	6·49	22·93	35·07	24·52	5·96	3·45
Chile — Chili 1920 XII. 31 .. .	2·97	9·66	35·88	30·91	14·72	3·53	2·33
Japán — Japon 1925 X. 1 .. .	3·22	10·62	32·71	27·82	17·95	4·79	2·89
Déafrikai Unió — Union Sud-Africaine 1921 V. 3	2·57	9·84	34·46	29·66	18·12	3·62	1·73
Új Zéland — Nouv.-Zélande 1921 IV. 17 .. .	2·24	8·37	29·62	31·46	20·83	4·61	2·87
Ausztráliai Államszövetség — Commonwealth d'Australie 1921 IV. 4 .. .	11·07		29·28	32·21	19·32	5·04	2·48

*) Kiszámított népesség. — Population calculée.

***) Hivatalosan kiszámított népesség. — Population officiellement calculée.

1) Az elszakított Nyugatmagyarországgal együtt. — Y compris la Hongrie occidentale enlevée à la Hongrie.

2) A népszavazás alá esett schleswig-holsteini részekkel együtt. — Y compris les parties de Schleswig-Holstein ayant fait l'objet du plébiscite.

3. Elháltak életkor szerint.

Décès par âge.

Állam — États	1 éven aluli Moins de 1 an	1—4 éves " ans	5—19 éves " ans	20—39 éves " ans	40—59 éves " ans	60—69 éves " ans	70 éven felel plus de 70 ans
Magyarország — Hongrie 1920/21	48.616	14.913	16.241	20.043·5	21.266	19.030·5	29.673·5
" " 1925/26	38.983	11.331	9.432·5	17.034·5	19.149·5	16.950·5	28.085
Ausztria — Autriche .. 1920/21 ¹⁾	19.434·5	5.669·5	6.567·5	13.671·5	20.103·5	17.250·5	26.659
Németorsz. — Allemagne 1920/21	209.778	41.332·5	59.138	116.104·5	145.131	124.650	200.953
" " 1924/26	132.922	33.327·33	33.089·67	86.271	134.689·67	124.236·67	201.282·37
Bulgária — Bulgarie .. 1920/21	29.602	15.566·5	12.212	13.645	10.614·5	7.864·5	15.336
Cseh-Szlovákia — Tcheco-Slovaquie .. 1920/21 ²⁾	64.361	12.817	9.514	15.882·5	20.679	37.924·5	70.249·5
Franciaország — France 1920/21	88.804	19.055·5	31.461·5	77.078	122.868	109.624·5	233.058·5
Anglia és Wales — Angleterre et, Pays de Galles .. 1920/22	68.974·33	29.739·33	26.468·33	49.666·33	91.909·33	74.606·33	129.138
Skócia — Écosse .. 1920/22	11.786·33	5.448·67	3.832·33	7.320·67	12.516	10.280·67	17.910
Olaszország — Italie .. 1921/22	143.509	71.746	41.398·5	63.709	75.597·5	78.495	169.695·5
Belgium — Belgique .. 1920/21	17.898	4.467·5	5.571	13.019	17.528	15.455	28.731·5
Esztország — Estonie 1922/23	2.594·5	1.038·5	1.131	2.001	2.817·5	2.391·5	5.793·5
" " 1922/23 ³⁾	2.924	1.130·5	1.232	2.180	3.069·5	2.608	4.723·5
Lettország — Lettonie .. 1925	4.291	2.252	1.640·5	3.278·5	4.830·5	4.100·5	7.424
Ukrajna — Ukraine .. 1924	148.413	75.191	52.450	60.640	50.127	36.796	52.838
Finnország — Finlande 1920/21	7.982	4.475·5	5.134·5	7.802·5	7.719	6.284·5	10.934·5
Svájc — Suisse .. 1920/21	6.388·5	2.031	3.187	6.281	10.773·5	8.781	15.313
Dánia — Danemark .. 1920/21	6.563·5	1.556·5	2.179	4.323	5.363	5.384·5	12.566·5
Norvégia — Norvège .. 1920/21	3.721·5	1.307·5	2.697	4.992	4.244·5	3.857	11.286
Svédország — Suède .. 1920/21	8.479	3.178·5	5.282	9.571·5	10.403	9.971·5	28.946·5
Németalföld — Pays-Bas 1920/21	14.244·5	5.405·5	4.699·5	8.202	11.703	10.980	24.029
Görögország — Grèce .. 1921	8.058	12.771	8.544	12.001	11.821	7.757	13.767
Spanyolország — Espagne 1920/21	175.136		37.442	50.698	60.398	150.008	
Kanada — Canada .. 1920/21	14.574·5	4.119·5	4.911·5	8.499	10.801·5	8.261	17.088
Amerikai Egyesült Államok reprezentatív államai: États représentatifs des États-Unis:							
New Hampshire .. 1919/20	846	255	326·5	786·5	1.111·5	1.051	2.221
Massachusetts .. "	8.033·5	3.197·5	2.803	7.713·5	10.725·5	7.584·5	12.738
New York .. "	19.602·5	8.669	8.371	24.578	31.609	20.576	30.319·5
Illinois .. "	11.394·5	5.132	5.404·5	14.198	16.334	10.350	16.838
Nebraska .. "	1.937	710·5	917	1.731	2.050·5	1.717	3.417
Florida .. "	1.730·5	866	1.036·5	2.580·5	2.518	1.316·5	2.045
Louisiana .. "	3.236	1.403·5	2.201·5	5.312	4.514·5	2.232	3.367
Montana .. "	912	368·5	470	1.174·5	1.226·5	625	752·5
Utah .. "	968·5	347·5	447	1.062·5	847	524	856
Kalifornia — Californie .. "	4.491·5	1.784·5	2.668	9.070	10.901	6.818·5	10.882·5
Chile — Chili .. 1920/21	39.902·5	19.238	10.968	16.773·5	13.598	6.593	12.299·5
Japán — Japon .. 1925	296.995	164.411	106.305	151.186	166.800	128.124	196.794
Délafrikai Unió ⁴⁾ — Union Sud-Afric .. 1920/22	3.458	1.476·67	1.215·67	2.257·33	3.176·33	1.750·67	2.398·67
Új-Zéland — N.-Zélande 1920/22	1.364·67	488·33	632·67	1.518	2.265	1.550·33	3.403·67
Ausztráliai Államszövetség — Cw. d'Australie 1920/22	8.544·67	3.148·67	2.887·67	6.916	10.832	8.133·67	13.354·33

1) L. a 853. l. levő szöveget. — Voir texte de la page 853.

2) L. a 853. l. levő szöveget. — Voir texte de la page 853.

3) Az ismeretlen korú elháltak egyenletes szétosztásával. — En répartissant d'une façon égale les décès d'âge inconnu.

4) Fehérszínű lakosság. — Population blanche.

4. Az 1000 alább jelzett korú egyénre eső ily korú halott.
Décès des catégories d'âges ci-dessous pour 1000 habitants de même âge.

Állam — Etats		1 éven aluli Moins de 1 an	1—4 éves " ans	5—19 éves " ans	20—39 éves " ans	40—59 éves " ans	60—69 éves " ans	70 éven felüli plus de 70 ans
Magyarország — Hongrie	1920/21	228·55	33·08	6·18	8·18	13·93	39·78	124·56
	1925/26	198·77	16·08	3·95	6·35	11·75	32·97	107·50
Ausztria — Autriche	1920/21 ¹⁾	187·77	20·18	3·67	7·01	14·39	43·08	127·98
Németország — Allemagne	1920/21	146·54	12·69	3·02	5·99	11·10	36·27	110·43
	1924/26	112·50	7·11	1·98	4·25	9·82	32·85	101·79
Bulgária — Bulgarie	1920/21	222·10	42·93	6·79	9·82	14·17	33·74	85·01
Cseh-Szlovákia — Tchéco-Slovaquie ..	1920/21 ²⁾	191·43	18·29	3·22	5·66	7·32	13·94	59·20
Franciaország — France	1920/21	113·23	11·81	3·19	6·79	12·53	34·10	111·28
Anglia és Wales — Angleterre et Pays de Galles	1920/22	86·76	11·77	2·48	4·26	10·62	32·89	98·96
Skócia — Ecosse	1920/22	104·73	15·14	2·65	4·99	12·00	36·11	106·29
Olaszország — Italie	1921/22	153·34	28·19	3·53	5·93	10·62	32·73	114·98
Belgium — Belgique	1920/21	118·46	12·31	2·70	5·48	10·37	32·95	101·66
Esztország — Estonie	1922/23	127·88	15·28	3·74	5·91	11·46	29·09	117·44
	1922/23 ³⁾	143·55	16·62	4·07	6·43	12·63	31·65	97·90
Lettország — Lettonie	1925	114·06	18·22	3·53	5·90	11·39	52·65	91·10
Ukrajna — Ukraine	1924	141·79	27·78	5·23	7·71	13·22	33·03	91·10
Finnország — Finlande	1920/21	37·07		4·84	7·65	12·07	33·25	92·20
Svájc — Suisse	1920/21	91·07	7·85	2·79	5·25	12·64	38·61	114·96
Dánia — Danemark	1920/21	83·86	5·91	2·21	4·44	8·62	27·06	92·40
Norvégia — Norvège	1920/21	56·23	5·76	3·27	6·51			
Svédország — Suède	1920/21	64·04	7·31	3·06	5·49	9·06	24·59	91·93
Németalföld — Pays-Bas	1920/21	77·71	9·10	2·20	4·02	8·95	30·41	99·09
Görögország — Grèce	1921	80·18	33·26	4·83	8·70	12·59	29·57	83·64
Spanyolország — Espagne	1920/21	77·70		5·25	8·27	14·76	87·85	
Kanada — Canada	1921/22	95·26	6·65	2·43	4·33	9·22	27·45	94·93
Amerikai Egyesült Államok reprezentatív államai: <i>Etats représentatifs des Etats-Unis :</i>								
New Hampshire	1919/20	106·82	7·62	2·87	5·97	10·84	33·79	101·48
Massachusetts	"	107·27	10·28	2·82	6·03	12·49	36·50	104·47
New York	"	101·09	10·62	3·11	6·78	14·14	39·35	106·75
Illinois	"	92·64	9·64	3·03	6·37	12·31	33·33	96·38
Nebraska	"	72·28	6·10	2·34	4·11	8·69	27·04	89·46
Florida	"	84·25	10·22	3·35	8·40	14·07	31·92	87·02
Louisiana	"	80·38	8·31	3·51	9·35	15·57	35·90	99·50
Montana	"	71·53	6·75	3·06	6·19	11·54	29·09	88·32
Utah	"	80·24	7·05	2·95	7·74	11·67	30·82	93·35
Kalifornia — Californie	"	83·30	8·05	3·41	7·58	13·01	33·46	92·22
Chile — Chili	1920/21	357·87	53·07	8·14	14·46	24·60	49·72	140·88
Japán — Japon	1925	154·63	25·92	5·44	9·09	15·56	44·75	113·96
Délafrikai Unió ⁴⁾ — Union Sud-Afric.	1920/22	88·34	9·88	2·32	5·01	11·54	31·83	91·07
Új Zéland — Nouv.-Zélande	1920/22	50·06	4·73	1·76	3·96	8·93	27·63	97·25
Ausztráliai Államszövetség — Commonwealth d'Australie	1920/22	19·48		1·82	3·96	10·03	29·75	99·08

¹⁾ L. a 853. l. levő szöveget. — Voir texte de la page 853.

²⁾ L. a 853. l. levő szöveget. — Voir texte de la page 853.

³⁾ Az ismeretlen korú elhaltak egyenletes szétosztásával. — En répartissant d'une façon égale les décès d'âge inconnu.

⁴⁾ Fehérszínű lakosság. — Population blanche.

5. Az 1000 lélekre eső halálozási arányszám újabb alakulása.

Formation récente de la mortalité pour 1000 habitants.

Allam — É t a t	1905-909	1913	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	Moyenne p. 1920/24 átlag
a) Standardizált államok:												
<i>Pays standardisés:</i>												
Magyarország — Hongrie ..	¹⁾ 25.7	22.3	20.0	21.4	21.2	21.4	19.5	20.3	17.1	16.6	17.6	20.7
Ausztria — Autriche	—	18.3	20.3	19.0	16.9	17.4	15.3	15.0	14.3	14.9	14.9	16.8
Németország — Allemagne	18.3	15.0	15.6	15.1	13.9	14.1	13.9	12.2	11.9	11.7	12.0	13.9
Bulgária — Bulgarie	23.5	²⁾ 20.6	20.2	21.4	21.7	21.2	21.0	20.7	19.2	17.2	20.2	21.3
Cseh-Szlovákia — Tchéco-Slov. ..	24.1	19.3	18.5	19.0	17.7	17.6	15.0	15.2	15.1	15.6	16.0	16.9
Franciaország — France	19.5	17.7	19.0	17.2	17.7	17.5	16.7	16.9	17.4	17.5	16.6	17.4
Anglia és Wales — Angleterre et Pays de Galles	15.1	13.8	14.0	12.4	12.1	12.8	11.6	12.2	12.2	11.6	12.3	12.2
Skócia — Ecosse	16.3	15.5	15.6	14.0	13.6	14.9	12.9	14.4	13.4	13.0	13.4	14.0
Olaszország — Italie	21.7	18.7	18.8	18.8	17.4	17.7	16.6	16.8	16.8	16.8	15.5	17.4
Belgium — Belgique	16.2	14.6	15.0	13.8	13.8	14.1	13.3	13.0	13.1	13.3	13.0	13.6
Esztország — Estonie	19.2	—	27.0	20.0	16.3	16.9	15.0	15.2	14.9	16.2	17.3	16.5
Lettország — Lettonie	20.6	—	—	19.6	13.7	14.6	13.7	15.4	15.0	14.7	15.4	14.4
Ukrajna — Ukraine	—	23.7	—	—	—	—	17.0	17.9	19.2	17.8	17.8	—
Finnország — Finlande	17.7	16.1	18.9	15.9	14.0	14.4	13.8	15.3	13.5	13.4	14.5	14.7
Svájc — Suisse	16.5	14.3	14.2	14.4	12.7	12.9	11.8	12.5	12.1	11.7	12.3	12.9
Dánia — Danemark	14.1	12.5	13.0	12.9	11.0	11.9	11.3	11.3	10.8	11.0	11.6	11.7
Norvégia — Norvège	14.1	13.3	13.8	12.8	11.5	12.0	11.6	11.2	10.9	10.6	11.2	11.8
Svédország — Suède	14.6	13.7	14.5	13.3	12.4	12.8	11.4	12.0	11.7	11.8	12.7	12.4
Németalföld — Pays-Bas	14.7	12.3	13.2	12.0	11.1	11.4	9.9	9.8	9.7	9.8	10.3	10.8
Görögország — Grèce	—	—	—	—	15.2	16.9	—	—	13.1	—	—	—
Spanyolország — Espagne	24.9	22.1	23.3	23.8	21.3	20.5	20.8	19.8	19.5	19.1	18.9	21.1
Amerikai Egy. Áll. — Etats-Unis ..	15.4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12.1
Chile — Chili	32.5	31.1	37.5	31.1	32.7	28.4	32.8	29.2	27.6	27.2	27.4	30.8
Japán — Japon	20.9	19.4	22.8	25.4	22.7	22.3	22.8	21.2	20.3	19.2	19.8	22.9
Délfrikai Unió — Union Sud-Afric. ..	—	10.3	11.9	11.1	10.4	9.5	9.7	9.7	9.4	9.6	9.7	10.7
Új-Zéland — Nouv.-Zélande	9.7	9.5	9.5	10.2	8.7	8.8	9.0	8.3	8.3	8.8	8.1	9.0
Ausztráliai Államszöv. — Common- wealth d'Australie	10.8	10.8	12.7	10.5	9.9	9.2	9.9	9.5	9.2	9.4	9.4	9.8
b) Egyéb államok és gyarmatok:												
<i>Autres Etats et colonies:</i>												
Írország ³⁾ — Irlande ³⁾	17.2	17.1	17.6	14.8	14.2	14.9	14.2	15.2	15.7	14.1	14.7	14.4
Litvánia — Lituanie	—	—	—	20.2	14.6	17.2	14.7	16.3	16.7	15.3	17.1	17.0
Portugália — Portugal	21.6	20.6	24.2	22.5	19.5	20.8	23.2	19.4	17.5	19.0	19.7	20.9
Románia — Roumanie	⁴⁾ 25.9	26.1	20.6	25.9	23.0	22.8	22.3	22.9	21.0	21.4	22.2	23.6
Szovjet Oroszország — U. R. S. S. ..	29.4	—	—	—	—	—	21.7	21.2	22.9	21.8	22.7	—
Brit-India — Empire de l'Inde	35.4	28.7	35.9	30.8	30.6	24.0	25.0	28.5	24.7	26.8	—	27.7
Egyiptom — Egypte	26.5	26.6	29.8	28.4	25.3	25.2	25.7	24.6	26.3	26.2	24.5	25.8
Ceylon — Ceylan	—	28.4	—	—	31.2	27.4	31.5	25.7	23.5	—	21.4	—
Filippi szigetek — Iles Philipp. . .	—	16.8	31.7	18.7	18.8	18.2	17.8	18.8	18.1	19.0	20.7	18.5
Argentína — Argentine	—	16.3	18.4	15.5	15.8	14.0	14.8	14.3	14.3	12.3	13.8	14.8
Uruguay — Uruguay	13.6	12.3	13.1	12.9	12.2	10.5	11.4	11.4	11.5	10.4	11.5	11.7
Salvador — Salvador	—	18.2	21.3	20.8	19.9	18.1	15.9	20.8	20.4	—	18.0	19.1
Kolumbia — Colombie	—	—	15.5	13.5	14.5	15.0	13.6	12.9	—	17.6	—	13.9
Venezuela	—	19.2	—	22.7	—	—	23.0	—	—	—	19.2	—
Costarica — Costarica	—	23.5	26.0	27.4	19.6	19.6	19.2	21.4	24.7	—	20.3	21.4
Brit-Guyana — Guyane britann. . .	—	24.2	40.4	25.6	30.9	29.1	28.4	—	—	—	—	—
Brit-Jamaica — Jamaïque brit. . . .	—	25.7	22.2	25.4	28.4	23.5	23.6	—	—	—	—	—
Brit-Trinidad — Trinité brit.	—	23.5	24.3	—	21.6	23.3	21.7	—	—	—	—	—

¹⁾ Az integer ország Horvát-Szlavonország nélkül. — *Hongrie ancienne sans la Croatie-Slavonie.* —
²⁾ 1914-es adat. — *Chiffre pour 1914.* — ³⁾ 1925-ig bezárólag a régi Írország, 1926. és 1927. évben az Ír szabad állam adatai. — *Jusqu'à fin 1925, Irlande ancienne; pour 1926 et 1927, État Libre d'Irlande.* —
⁴⁾ A háború előtt Romániára vonatkozik. — *Roumanie d'avant-guerre.*

Palesztina népessége és települési viszonyai.

La population et la colonisation en Palestine.

Résumé. Occupée en 1917, la Palestine est depuis 1922 gouvernée par la Grande-Bretagne, chargée par l'Entente à cet effet, et les Anglais ont pour but d'y établir un foyer national juif. D'après le recensement de la population et les évaluations faites depuis, le nombre des Juifs y est bien inférieur à celui de la population mahométane et chrétienne. Suivant les chiffres du mouvement de la population, de toutes les confessions, ce sont les israélites qui ont, en raison surtout de leur natalité basse, le plus faible accroissement naturel. L'immigration de Juifs en Palestine, et qui, prenant un vif essor depuis le protectorat anglais, a pris des proportions particulièrement considérables en juillet—décembre 1924, en 1925 et dans la première moitié de 1926, a eu non seulement des causes économiques et religieuses, elle était due pour une bonne part au fait que les Etats-Unis rendirent presque impossible l'immigration. Mais la Palestine n'étant pas capable d'absorber une immigration aussi grande, celle-ci a fort diminué ces dernières années, et l'émigration même y a pris de grandes proportions. La plupart des Juifs y habitent des villes, de vifs dissentiments ont éclaté entre eux et les populations rurales. Selon toute évidence, la crise ne pourra cesser que lorsqu'on y aura augmenté la production agricole.

★

Palesztina jelenlegi területét az 1920 december 23-án kötött francia-angol szerződés állapította meg. Ezek szerint az ország 23.000 négyzetkilométer területet foglal el az északi szélesség 30—33 foka és a keleti hosszúság 34—36 foka között.

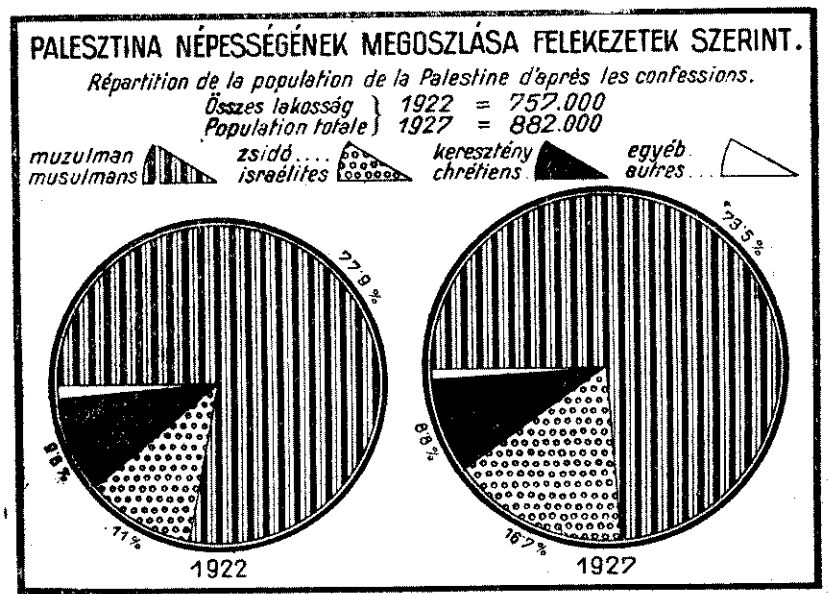
Palesztinát 1917-ben veszítette el Törökország és már ugyanezen év novemberében kelt az akkori angol külügyminiszter — Balfour — deklarációszerű levele, amelyben az angol kormány azon szándékát fejezi ki, hogy Palesztina a zsidó nép számára nemzeti otthonná alakuljon, Nagy-Britannia támogatásával, 1922 júliusa óta, mint angol mandátum, főmegbízott kormányzása alatt áll. Az 1922 szeptember elsejei alkotmány értelmében törvényhozói tanács alakult, aminek 22 tagja van, 10 kinevezett, 12 választott. Ennek a szervnek a működésére eddig a keresztény és arab választók ellenkezése folytán még nem került sor. Az

ügyeket egy ideiglenes tanács vezeti odáig, amíg a törvényhozói testület megalakítására a helyzet alkalmas lesz.

Az eddigi első és egyetlen hivatalos népszámlálás 1922 október 23-án volt, ami szerint az összes népesség 757.182 lelket tett ki. Ebből 590.890, azaz 78% muzulmán, 83.794, azaz 11% zsidó és 73.024, azaz 9.5% százalék keresztény.

A 673.388 lelket kitevő nem zsidó népességből 9.474 sem keresztény, sem muzulmán vallású. A muzulmán népességnek legalább 17.5 százaléka nomád életmódot folytat, valószínű azonban, hogy a le nem települtek száma 100 ezernél lényegesen több. A palesztinai népességi viszonyokra a felsorolt számok csak nagy általánosságban derítenek fényt. Az egyes felekezeteken belül ugyanis igen nagy eltérések vannak. Így pl. a zsidók között van ortodox, cionistaelles csoport, továbbá ortodox őstelepese. A széfardim zsidók Spanyolországból a XVI. század után vándoroltak be. Itt élnek ezenkívül a cionista telepesek, akiknek egy része még 1879. és 1914. között vándorolt be. Nagyjórészüket oroszországi és lengyelországi askenázim zsidó. (A legújabban bevándoroltakkal külön kívánok foglalkozni.) A teljesség kedvéért megemlíthető, hogy még arameus nyelven beszélő samaritanusok is élnek Palesztinában.

Az 1927. évi becslés szerint az össznépesség az év közepén 882.000-re emelkedett. Ebből 648.556 muzulmán, 147.687 zsidó és 76.839 keresztény; az öt esztendő alatt az össznépesség emelkedése 16% volt. Ez azonban a különböző felekezetek közt nagyon aránytalanul oszlik meg. Mert míg a zsidók száma 80%-kal növekedett, addig a kereszt-

tények száma öt év alatt 3.800 lélekkel emelkedett, ami csak 5·4 százaléknak felel meg. A muzulmánok szaporodási százaléka is alatta marad az országos átlagnak.

Elsősorban a népmozgalmi adatok világánál kell a lélekszám alakulását megvizsgálni. A születési arányszám a nem zsidók között sokkal kedvezőbb, mint a zsidóknál. Míg 1000 zsidó lakosra esett 1925-ben 33·2 születés, addig 1000 nem zsidóra 52·6. Legkedvezőbb arányszámuk van a különböző kisebb valláscsoportokhoz tartozóknak: 59·3. (Főleg drúzok). A muzulmánoké valamivel gyengébb, 54·7 százalék. A keresztények arányszáma a legkedvezőtlenebb ebben a csoportban, amennyiben 1000 keresztény lakosra 37·2 születés esik. A halálozási arányszám alakulása viszont a zsidókra nézve a legkedvezőbb. 1000 zsidó lakosra 15·5 haláleset esik, míg a nem zsidók arányszáma 29·7. Itt a szétszórt valláscsoportok arányszáma a legkedvezőtlenebb, 32·5. A muzulmánoké 31·2, a keresztényeké viszont kedvező, 18·8. A gyenge születési arányszám okozza azt, hogy a kedvező halálozási arányszám ellenére is a természetes szaporodás az összes Palesztinában élő felekezetek közt a zsidóknál a legalacsonyabb. A nemzsidók természetes szaporodása 22·9; ezt az arányszámot azonban erősen rontja a keresztények alacsony arányszáma: 18·4. A muzulmánok arányszáma 23·5 és az egyéb felekezeteké 26·8 százalék. Országos átlagban Palesztinában 49·3 születés és 26·3 halálozás esik 1000 lakosra, a természetes szaporodási arányszáma tehát 23·0‰.

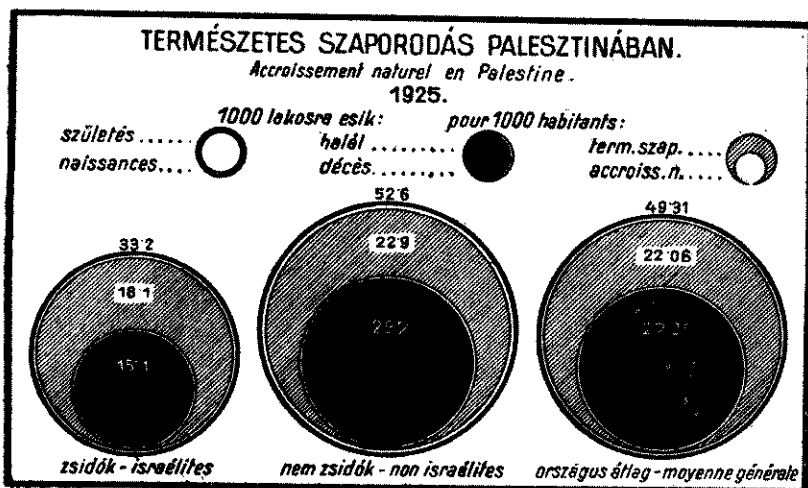
Az utóbbi években a palesztinai vándormozgalom a természetes szaporodásnál sokkal jelentősebb hatást gyakorolt a népességre. Másképpen fogalmazva az a tétel is áll, hogy Palesztina gyakorolt erős hatást a zsidó vándormozgalomra. Felesleges volna e helyen részletezni azt, hogy különösen a Kelet-Európában összefüggő tömbökben élő

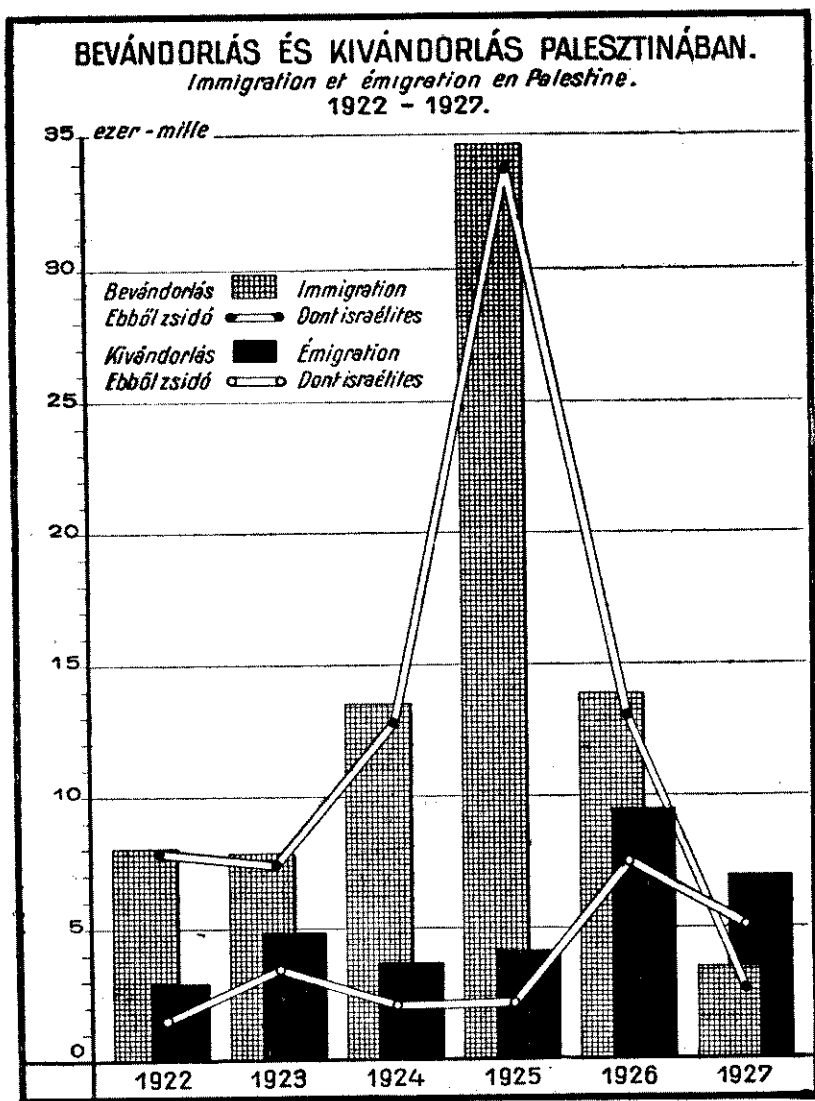
zsidóságnak milyen nagy része kényszerült a háború előtt, részben gazdasági, részben társadalmi okokból otthagyni szülőföldjét és kivándorolni. A háború és az azt követő mozgalmas évek még fokozták az anyagi nyomorúságot és ezzel a kivándorlási vágyat; ugyanakkor azonban megcsökkentek a kivándorlási lehetőségek; hiszen az állóharcok idején meg sem lehetett mozdulni, azok befejeztével az Amerikai Egyesült Államok úgyszólván lehetetlenné tette a területére való bejutást a keleti és délkeleti európaiaknak. Természetesnek kell találni, hogy a világ zsidósága, amely számára a Szentföld vallásilag is a legkívánatosabb lakóhelyet jelentette, lelkesen fordult Palesztina felé, amelyről a győztes Nagy-Britannia nyilatkoztatta ki, hogy ott védelme alatt a zsidó nemzeti állam alapjait kívánja megvetni. Így a letelepülők gazdasági jövője is szilárdnak látszott. Az ezzel megindult települési mozgalom persze igen érdekes és sok tekintetben egyedül áll a történelemben. Napjainkban olyan pontra értünk el, amikor a kísérlet eredményeiről és kilátásairól számszerű adatok alapján lehet bírálatot mondani.

Az adatok vizsgálata előtt néhány kritikai megjegyzést kell tenni.

A tapasztalat azt mutatja, hogy a bevándorlóknak elég jelentékeny része mint utasember érkezik és bevándorlóként csak letelepülése után kerül a statisztikába. Ennek az alapján feltehető, hogy a kivándorlók közül is sokan nem végleges távozási szándékkal hagyják el Palesztinát; ezeket azonban, ha másutt telepednek le, már nem lehet utólagosan a kivándorlók között kimutatni. Így tehát a kivándorlók száma magasabb a valóságban, mint a kimutatásokban; a bevándorlókat pontosabban lehet ellenőrizni.

A bevándorlást illetőleg viszont azt a körülményt kell figyelembe venni, hogy a zsidó bevándorlók csaknem kizárólag hajón és nyugatról érkeznek: a kikötőkben pedig az ellenőrzés tökéletesebb, mint a szíriai, transzjordáni és egyiptomi határon. Az északi, keleti és déli sivatagokon és karavánutakon beszűrődő — részben nomád — arabok és drúzok pontos ellenőrzése csaknem lehetetlen. Ennek következtében lehetséges, hogy a bevándorlók között a zsidók arányszáma a valóságban alacsonyabb a kimutatottnál. A vizsgálat alapját képező hat év alatt — tehát 1922—27 közt — összesen 81.818 ember vándorolt be Paleszti-

nába. Évi átlagot megállapítani nem célszerű, mert az irányzat erősen hullámzó volt. Ha a zsidó és nem zsidó bevándorlókat külön választjuk, akkor kitűnik, hogy a bevándorlóknak összesen 95 százaléka zsidó volt. A 4103 főre rúgó nem zsidó bevándorlás évente emelkedő tendenciát mutat. A zsidó hazát keresők száma viszont 1924 második felében erősen felemelkedik, 1925-ben eléri a csúcspontját, az ország lélekszámahoz és viszonyaihoz képest valószínűtlenül magas, 33.801 lélekszámot kitevő tömeggel. Ez a nagy beözönlés részben az európai zilált gazdasági viszonyok — (infláció, kezdődő dekonjunktúra) — részben pedig a cionista propaganda terjeszkedésének a következménye. A beáradó egyének majdnem mind a városi, kispolgári elemből kerültek ki. Ennek következtében a városok lakosszáma aránytalanul felduzzadt. Új, városias jellegű telepek keletkeztek, mint Tel-Aviv (Jaffa mellett). Ez például teljesen új, modern cionista város: 36.754 lakosa van. Ez a szám szembeállítva azzal, hogy a hat év alatt bevándorolt zsidók összes száma (a visszavándorlókat levonva) 56.023 volt, magában eléggé rávilágít az új cionista mozgalom ingatag számítására. Ez a több külső tényező által elősegített nagy lendület meghozta a maga ke-

serű gyümölcsét. A letelepülés rövidesen olyan kilátástalanná vált, hogy 1926 második felében már újra az 1924 első hónapjainak átlaga körül mozgott a bevándorlók száma. A viszonyokat — még pedig úgy a gazdaságiakat, mint a természetieket — bizonyos civilizáció és kényelem között felnövekedett városi emberek nem egykönnyen bírják ki. Azonkívül a kívülről jövő anyagi támogatás is évről évre nehezebben szerezhető meg — a nehézség olyan arányban növekszik, amilyen arányban nem válnak be a településhez fűzött remények. Palesztina termelésének fokozására olyan nagyfokú úttörő tevékenységre volna szükség, amelyik még a mezei munkához szokott és edzett európai parasztot is próbára tenné; érthető, ha nemcsak a beáradás szorult hirtelen szűk keretek közé, hanem a kivándorlás öltött egyre nagyobb, mondhatni fenyegető mérveket. Nem szabad elfelejteni, hogy Palesztina szegény, s mint ilyen alapján kivándorló ország. Magának a cionista mozgalomnak indító oka is részben a Szentföld elnéptelenedésétől való félelem volt. Ha a nem zsidók háború utáni kivándorlási számait nézzük, tehát olyan jelenséget, amelyet vallási propaganda és hasonló szempontok nem, gazdaságiak pedig normális keretek között befolyásoltak, akkor azt látjuk, hogy a hat év egyenlege 6.200 emberdeficitet mutat: azaz a nem zsidó lakosság minden évben több mint ezer emberrel lett kevesebb. A növekvő bevándorlással szemben évi átlagos 1700-as, valószínűleg gyengén emelkedő — kivándorló kvótát látunk. Az érkezők és távozók között nemcsak számbeli, hanem jellegbeli különbség is van. Míg az emelkedő számú bevándorlók a növekvő civilizáció és javuló kereseti lehetőségek által odavonzott elemek, addig az állandó kivándorlási hullám a szegény, ottani megélhetésről letett egyedikből tevődik össze. A kivándorlás általánosabb, az ország adottságaiból folyó kényszerűség-voltát mutatja az is, hogy a kivándorlók között a nem zsidók aránya magasabb, mint a bevándorlók közt. A legnagyobb és legerősebb bevándorlásra készítő érv a zsidókra hatott, (ezért van olyan magas arányszámuk a bevándorlók között); ezzel szemben a taszító erő egyformán kényszeríti a keresztényt, a muzulmánt is az ország elhagyására. A vizsgálat hat év folyamán összesen 31.995 ember hagyta el az országot. Az egész idő folyamán ezekből 21.692, tehát 67.8 százalék volt zsidó. A kép-

azonban csak akkor válik teljessé, ha a két felekezetsoport évenkénti arányát kísérik figyelemmel.

1922-ben majdnem egyenlő volt a megoszlás; ez még a várakozás esztendeje volt; a határok még nem igen nyíltak meg, a költözés nehézkes és kockázatos volt. A következő évben már majdnem eléri a kivándorlás középértékét; a zsidók aránya azonban az előző évhez képest erősen emelkedik. Az 1924. és 1925. év a nagy áramlás ideje: ez alatt a zsidó kivándorlás természetesen visszaesik. Különösen 1925 volt kedvező év: 100 bevándorlóra csak 7 kivándorló esett. Ugyanakkor a bevándorlás révén (a kivándorlókat leszámítva) a zsidók száma 31.650-nel emelkedett, holott a nem zsidó elemek vándorlási egyenlege 1109 ember fogyatkozást mutat. A szükségszerű visszahatás, melynek okait előbb láttuk, a kivándorlás számaiban még a bevándorlásnál is behatóbban tükröződik. Mert 1926-ban a zsidó bevándorlás 61 százalékkal esett, a kivándorlás azonban 253 százalékkal nőtt. A zsidók részvétele a kivándorlásban 52,5 százalékról 79,2 százalékra emelkedett; a nem zsidók abszolút száma lényegesen nem is változott. 1926-ban: az év első felének kedvező volta következtében még 5616 főnyi kivándorlásból eredő pluszt könyvelhetett ugyan a zsidóság; de a válság nem állott meg fele úton. 1927-ben a kivándorlás újból visszaesik, bár korántsem olyan nagy mérvben, mint a bevándorlás, amelyben különben is a zsidók addig el nem ért alacsony arányszámmal vettek részt. A kivándorlásban pedig az átlag feletti arányszámmal szerepeltek. Ezzel a települési mozgalom jelentős dátumhoz érkezett. Az utolsó tíz év közül ebben fordult először elő az, hogy a zsidó lélekszám a kivándorlás következtében csökkent: 2358-cal több hagyta el Palesztinát, mint amennyi odajött. Az összes bevándorlók adatai alapján pedig megállapítható, hogy ebben az évben 100 bevándorlóra 187 kivándorló esett.

Kérdés azonban az, vajjon nem lehet-e ezt átmeneti jelenségnek minősíteni, vagy több szerencsétlen módon találkozott gazdasági viszontagság számlájára írni? Vajjon az 1927. évi eredmény menyiben következménye és függvénye a cionista telepítésnek? Bár a számok kellőleg beszélnek magukért, egy további részlet feltárása nem lesz érdektelen. Elsősorban megállapítható, hogy a 2713 zsidó közt, akik 1927-ben jutottak be Palesztinába, 2029 keleteurópai s

652 ázsiai és északafrikai eredetű volt. Túlnyomóan olyanok, akik a legprimitívebb körülmények és gazdasági viszonyok közül érkeztek, és akikben a gazdasági boldogulás reménye valószínűleg alig maradt alatta a vallásos buzgalomnak, amely őket a megszentelt föld felé vonzotta.

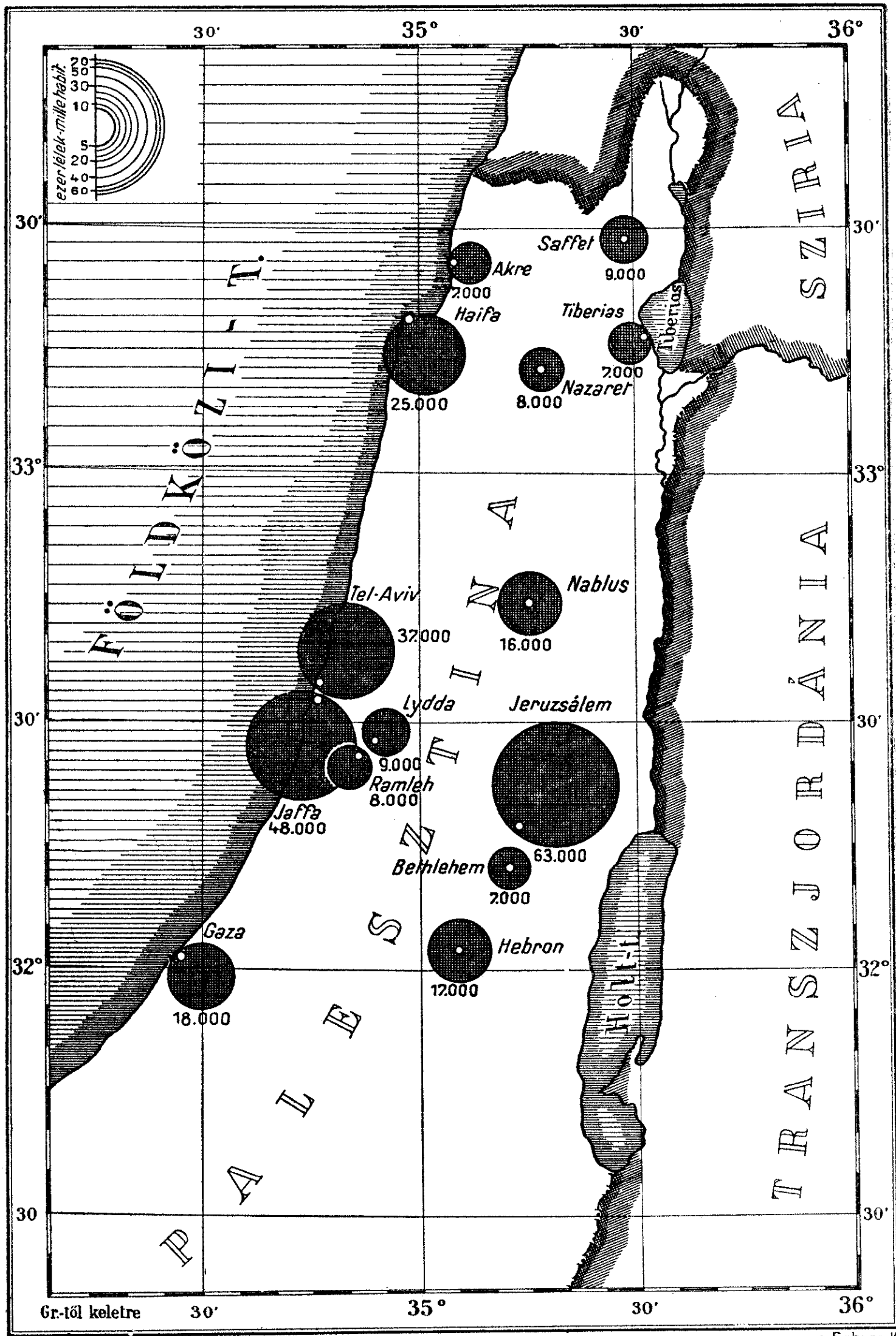
Az 5071 kivándorló zsidó közül 640 volt 1920 előtt letelepült és 4431 olyan, aki 1920 után jött. Ez világosan szemlélteti, milyen nagy azoknak a száma, akiknek nem sikerült új életet kezdeni, megalapozni a megélhetésüket. A zsidóság történetében jellemző vonás az, hogy mindenütt, ahol nagyobb tömegekben élnek, túlnyomóan városiak népként települnek le és mint ilyenek szembe kerülnek a föld népével. Ha már most a két réteg érdekei és nézetei összeütköznek, akkor a parasztság nemcsak a városiakot, hanem a szokásaiban, életmódjában elkülönült elemet is szemben látja magával és így a köztük levő szakadék még nagyobb lesz. Az 1922. évi népszámlálás adatai szerint a városok összes népessége megközelítette a háromezrezt, a cionista földműves telepek lélekszáma legfeljebb 35.000. Tehát annyi, mint csak Jeruzsálem zsidó lakossága. Megfelelő részletes adatok híján számítással a palesztinai zsidó népesség városiak részének aránya 70%-ra tehető. Ha a nomád arab törzseket 110.000 főre becsüljük és a letelepült tervszerű mezőgazdasági termelésből élő muzulmánoktól külön választjuk, még akkor is körülbelül tíz százalék a zsidó földművesek aránya a mezőgazdasági népesség közt, míg a városokban a zsidók arányszáma harminchárom. Ez kellőleg meg indokolja azt az állítást, hogy a háború utáni cionista települési mozgalom olyan válságot idézett elő, amelynek kimenetele ma még bizonytalan.

A kérdés népességügyi oldalát megvizsgálván, át kell tekinteni az ország gazdasági helyzetének azokat a tényezőit, amelyek a telepítéssel kapcsolatosak.

Palesztina elsősorban mezőgazdasági ország. Területének 24,2%-a megművelt, a többi terméketlen. További területek termékeny tétele, valamint a meglévők termékenységének fokozása nagy anyagi és munkaáldozatot kívánna. Kétségtelen, hogy az ezideig működő száztizenöt cionista mezőgazdasági telep ezen a téren igen sok elismerésre méltót alkotott, csak úgy, mint a német keresztény telepek. További fejlődésnek azonban útjában áll az, hogy a beruházásokhoz szükséges pénz mind nehezebben

PALESZTINA VÁROSAI.

Villes de Palestine.

gyúlik egybe, másrészt a bevándorló — és mint láttuk apadó bevándorló — elemek közt nem mindenki kapható az úttörő munka fáradalmaira, amikor az új, Tel-Aviv-szerű városok Nyugat-Európára emlékeztető életlehetőséget ígérnek. A más országokban is végbemenő városbatódulás Palesztinában megelőzi a mezőgazdasági elem kialakulását, holott az lenne előfeltétele a gazdasági fellendülésnek.

A termelési és külkereskedelmi adatok szembeállításában ennek a következményei tükröződnek. Palesztina földje 1927-ben 994.000 q búzát, 454.000 q árpát és 374.000 q durva kölest termelt; ugyanebben az évben közel kilenc millió pengő értékű lisztet hoztak be az országba. A behozatalban a természetesen vehető ipari cikkek mellett súlyos szerep jut a mezőgazdaság terményeinek is, a kivitelben viszont a szappan és a gyümölcsök értéke vezet, míg a kitűnő borok exportja háttérbe szorul. Képletesen szólva, azt lehet mondani, hogy Palesztina gazdasága még nem találta meg magát; nem illeszkedett bele a világgazdaságba. A dolgok így állván, nem csodálható, ha a külkereskedelmi mérleg az utóbbi években állandó magas passzívumot mutat, melynek értéke 120 és 180 millió pengő között mozog.

Tanulmányomnak nem lehet az a célja, hogy a cionista mozgalom fölött bírálatot gyakoroljon; pusztán a számadatokból kíván következtetéseket levonni. És ezzel térjünk is vissza a kiinduló ponthoz: Anglia a szétrombolt török birodalom egy darabjából zsidó nemzeti államot óhajtott alkotni. Az odavándorlás és a lelkesedés az első években elismerésre méltó eredményeket tudott létrehozni. Ezáltal azonban a Szentföld vonzóereje úgy megnövekedett, hogy a bevándorlás messze felülmulta azt a méretet, amely kívánatos, észszerű és gazdaságos lett volna. Beállott a városok hipertrofiaszerű

megnövekedése a mezőgazdasági telepek rovására. A visszahatás gyors és erős volt ugyan, de azért a mozgalom csődje helyett elegendő válságról beszélni. A nagyarányú elvándorlás az ország jövője szempontjából inkább kedvezőnek mondható, hiszen ezáltal nagy sereg gazdaságilag gyöngye, támogatásra szoruló egzisztenciától szabadult meg. A zsidóság szemszögéből viszont felettébb aggályos az, hogy a népmozgalmi adatok bizonyossága szerint, a zsidók a többi népelemhez képest fejlettebb típust képviselvé, szaporodásuk azoké alatt marad.

A további irányítás feladata odahatni, hogy az ország mezőgazdasági termelése fellendüljön; igaz ugyan, hogy ehhez olyan anyagi beruházásokra van szükség, amelynek alapjait megint csak külső források nyújthatják. Üzleti kifejezéssel élve: Palesztina még sokáig ráfizetéssel működő üzem lesz. Más út viszont nincs nyitva, mert Palesztina sohasem lesz kereskedelmi központ — keleti határa a sivatag, nyugati a tenger igen rossz kikötőkkel. Az idegenforgalomra sem lehet építeni. Mindenesetre segítségére van az a földrajzi tény, hogy politikailag olyan fontos pont, melynek birtoka mindig értékes lesz. Nemcsak a szuezi csatornához való közelsége miatt, hanem azért is, mert szárazföldi összekötő kapocs a kisázsiai török területek, Szíria, Mezopotámia, délen pedig Egyiptom és Szudán közt. Mint hadászati felvonulási terület és mint karavánút nem fogja elveszteni jelentőségét a belső és külső politikai változások ellenére sem. Hogy az angol világbirodalom ennek a területnek a megtartásában nem fog-e az eddigi zsidó támpont helyett muzulmán támpontot igénybevenni, ez igen súlyos kérdés, amely azonban nem tartozik a statisztika módszerével megoldható problémák körébe.

Sibelka-Perleberg Artúr dr.

MEZŐGAZDASÁG

Az 1929. évi termés.

La récolte de 1929.

Magyarország. — Hongrie.

Az augusztus 21-ig eltelt legutóbbi három hét időjárását túlnyomóan nagy meleg és helyenkint bőséges zivataros esők jellemezték.

A nappali felmelegedés az első hét folyamán csaknem mindenütt meghaladta a 30 C fokot. A nagy forróság a helyi zivataroknak igen kedvezett, melyek aztán néhány fokkal le is hűtötték az izzó levegőt. A második hét folyamán újabb felmelegedés állott be, mely 12-én érte el a legmagasabb fokot. Az augusztus 13-iki országos kiterjedésű zivatarok ismét átmenetileg 5—6 C fokkal csökkenték a levegő hőmérsékletét, mely azonban csakhamar ismét elérte a 30 C fokot.

Csapadék az ország déli részeiben kevés volt.

A szóbanlevő három hét időjárása a mindenütt folyamatban levő és sok helyütt már befejezésükhöz közeledő cséplési munkálatokra, egyes zivataros napok kivételével, általában kedvező volt; úgyszintén a tarlóhántás, keverőszántás és boronálás munkálataira is.

A hét főtermény terméskilátásainak adatait táblázatunk tartalmazza.

A hét főtermény terméskilátásai 1929 augusztus 21-én a m. kir. földművelésügyi minisztérium becslése szerint.

A termény megnevezése	Az 1928. évi	Az 1929. ¹⁾ évi	Az 1928. évi	Az 1929. ¹⁾ évi	Az 1928. évi	Az 1929. ¹⁾ évi
	bevetett terület kat. holdakban		átlagtermés kat. holdanként métermázsában		termésmennyiség métermázsában	
Búza	2,944.320	2,752.049	9·3	7·0	27,001.211	19,379.534
Rozs	1,144.955	1,128.771	7·3	7·3	8,277.641	8,233.716
Árpa	723.057	797.626	9·3	7·9	6,677.988	6,259.711
Zab	460.886	504.892	8·7	7·3	3,995.898	3,667.199
Szemes tengeri.. .. .	1,858.789	1,908.192	6·8	10·0	12,596.996	19,036.385
Burgonya	463.408	481.285	31·9	44·6	14,705.052	21 481.433
Cukorrépa	116.358	130.397	123·7	111·4	14,377.906	14,530.610

¹⁾ Előzetes adatok.

A búza cséplése túlnyomó részben befejezést nyert és csak nagy gazdaságokban van még csépelni való. A búza minősége általában igen jó; a szemek szépek, tömöttek és acélosak. A hektoliterenkénti minőség súlya 78 és 82 kg között váltakozik, országos átlagban pedig 78·88 kg.

A szalmatermés is általában igen jó.

A rozs cséplését a legtöbb helyen szintén befejezték. A szemek kevés kivétellel eléggé fejlettek és teltek. A rozs hektoliterenkénti minőségi súlya 66 és 76 kilogramm között mozog, országos átlagban pedig 72·28 kg. A rozs szalmája elég magas.

Az árpa cséplésével is a legtöbb helyen végeztek. Úgy mennyiségre, mint minőségre nézve jó termést adott. A szemek szép teltek és színük is kevés kivétellel kifogástalan. A hektoliterenkénti minőségi súly 60 és 72 kg között váltakozik és országos átlagban 64·92 kg. A szalma úgy mennyiségre, mint minőségre nézve jól fizetett.

A zab hordása és cséplése folyamatban van. A szemek minősége különböző. Legtöbb vidéken a szem kifogástalan, jól fejlett, helyenkint azonban gyenge. A hektoliterenkénti minőségi súly 40 és 51 kg között váltakozik, országos átlagban pedig 45·28 kg. A szalmahozam általában jó.

A szemes tengeri csösképződését a száraz időjárás gátolta. A kötöttebb talajokon, ott, hol a három hét alatt eső volt, szépen fejlődött és a cső- valamint a szemképződés is elég jó. A homokos talajokon azonban, hol kevés eső járt, vagy már az eső későn jött, a szemek nem fejlődtek eléggé és idő előtt kezdenek beérni. Békés vármegyében a tengeri törését már megkezdették.

A burgonya korai fajtáit jó eredménnyel szedik, gumói egészségesek és elég nagyok. A késői fajták azonban nagyon sínylik a szárazságot s emiatt sok az apró gumó. Újabb, jó kiadós eső még segíthet további fejlődésében.

A cukorrépa a szárazság miatt fejlődésében megakadt. Az alsó levélzet sok helyen már száradni kezd. Ahol eső járt, ott felfrissült. További fejlődéséhez kiadós esőre volna szükség.

A takarmányrépa fejlődése a nagy szárazság miatt visszamaradt, az utóbbi időben fellepett esőzés azonban javított rajta. Az őszi repce vetése helyenként megkezdődött. A kerti vetemények a hosszán tartó szárazságot megsínylették s fejlődésükben erősen visszamaradtak. A homokos talajon kiszültek. A helyenként fellepett esőzés azonban némi javulást hozott, közepes termést ígér. A paprika csövei elég nagyok, esőt kívánnak. A zöldpaprika nagyrészt piacra került, jó közepes hozamot adott. A vöröshagyma szedése folyamatban van, gumói szép nagyok, elég jó termést ígér. A bab szedését megkezdték. A szárazság következtében a szemek általában kicsinyek. Közepes termést ígér. Az egyéb hüvelyesek (borsó, lencse) szedését és cséplését jó közepes hozammal nagyrészt befejezték. A káposzta a szárazságot nagyon sányli s fejlődése egyes vidékektől eltekintve, visszamaradt. Kiadós esőt kíván. A komló tobozai szép fejlettek, szedése folyamatban van. A köles a szárazság miatt fejlődésében visszamaradt, de az utóbbi esőzések sokat javítottak rajta. A korai kölest legtöbb helyen közepes eredménnyel betakarították. A tatárka általában alacsony, esőt kíván. Helyenkint közepes eredménnyel aratják. A dohány törését megkezdték, jó közepes termésre van kilátás. A cirok a szárazság következtében lassan fejlődött, esőt kíván. A kender és len nyüvése és áztatása folyamatban van.

A mesterséges takarmányok közül a lóhere és lucerna a szárazságot sányli, második és harmadik kaszálása általában gyenge hozamot adott. Az egyéb mesterséges takarmányok közül a csalamádé a szárazság következtében gyenge és alacsony, a muhar is sok helyütt visszamaradt fejlődésében.

A rétek csak a mélyebben fekvő területeken adnak gyenge sarjútermést, a magasabb fekvésűekben a szárazság miatt sok helyen kiszültek.

A legelők szintén szenvedtek a szárazság következtében, az utóbbi esőzésekre legtöbb helyütt felfrissültek.

A gyümölcsök közül a szilva, őszi barack és dió gyenge termést ígér, a megmaradt szilva és dió többnyire férges és apró szemű, a szárazság következtében hullik. Az alma és körte fejlődését a nagy meleg megakasztotta, sok köztük az apró és férges. A koraiak már piacra kerültek.

A szőlők állapota. Az abnormis, tartós meleg száraz időjárás miatt a szőlők érésében még mindig bizonyos fokú elmaradottság volt észlelhető. A homoki szőlőkön egyes helyeken az alsó levelek száradni és sárgulni kezdenek. Az érés alá való kapálási, csonkozási és hónaljzási munkálatok folya-

matban vannak. Ezidőszerint közepesen aluli termés várható.

Külföld. — Etranger.

Egyiptomban a folyó termelési idényben 774.000 hektár terület van gyapottal bevetve. Ebből a területekből 356.000 hektár Sakellaridis és 418.000 másfajta gyapottal vettetett be. Az előző évi területtel összehasonlítva, mintegy 40.000 hektárnyi emelkedés mutatkozik a gyapottermelésnél. Ez a területgyarapodás a Sakellaridis és az egyéb fajták között aránylagosan oszlik meg. A gyapotvetések állása elég jó, júliusban a vetéshelyzet jelzőszáma a Sakellaridis fajtánál 99, az egyéb fajtáknál pedig 103 volt (100 = közepes).

Németországban augusztus hó elején a gabonaműveknek, továbbá a burgonyának és cukorrépának vetéshelyzete közepes volt. Későbbi becslés szerint az őszi búza termése 29.6 millió q-t tesz ki, szemben az előző évi terméssel, amikor is 34.6 millió q volt az aratás eredménye. Őszi rozsból 79.3 millió q termésre számítanak (1928-ban 84.0 millió q volt). Az árpa 29.3 millió (1928-ban 33.5 millió) q, a zab pedig 67.6 millió (1928-ban 70.0 millió) q termést ad. A gabonaművek terméseredményei tehát a tavalyi igen kedvező termésmennyiségeknek alatta maradnak, de mégis nagyobbak, mint a korábbi években voltak.

Lengyelországban az augusztus közepén közzétett becslések szerint 17.6 millió q búzatermés ígérkezik, mely termésmennyiség az előző évi mennyiségnél (16.1 millió q), valamint az 1923—1927. évi átlagos termésnél (14.7 millió q) jóval nagyobb. A rozs valószínű termése 67.8 millió (1928-ban 61.1 millió, 1923—1927-ben 55.5 millió) q, az árpatermés 14.4 millió (15.3, illetve 12.0 millió) q, végül a zabtermés 25.7 millió, (25.0, illetve 20.0 millió) q. A folyó évi búza-, rozs- és zabtermés tehát nemcsak a multévi terméseredményt, hanem az ötévi átlagos termésmennyiséget is túlszárnyalja, s nagyobb, mint a háború előtti évek termése. Egyedül az árpatermés kisebb (900 ezer q-val) az 1928. évinél, de ennek a termésnek terméseredménye is meghaladja az ötéves átlagot.

Ausztrália területén augusztus 14-i közlés szerint a vetéshelyzeten az esőzések sokat javítottak, úgyhogy a gabonafélék állása Ausztrália nyugati részein kitűnő, Viktória államban és Új-Dél Walesben elég jó, a déli részeken kissé középszerű. Megjegyzendő, hogy korábbi jelentések szerint a gabonavetések a középső és a déli részeken meglehetősen fagykárokat szenvedtek.

Az Egyesült Államokban a tavaszi gabonaművek vetéshelyzete a nagy meleg és szárazság folytán sokat romlott. Ezért a becslések szerint augusztus elején a termés kilátások kedvezőtlenebbek voltak, mint júliusban.

A termésmennyiség alakulása a következő:

	1923—27. évi átlagban			1928-ban			1929-ben		
	millió métermázsában								
	1923—27. évi átlagban	1928-ban	1929-ben	1923—27. évi átlagban	1928-ban	1929-ben			
Búza . . .	220·3	245·5	210·4	110·7	145·3	75·0			
Árpa . . .	45·6	77·7	66·2	19·6	29·7	20·0			
Zab . . .	195·2	210·3	174·6	67·7	69·7	46·0			

A folyó évi termés tehát búzából és zabból kisebb, mint az 1928. évi termés és kisebb, mint az ötévi átlagos termés. Az árpatermés szintén csökkent az előző évihez képest, az ötévi átlagot azonban elég nagymértékben meghaladja.

A szalmás gabonaneműek aratása befejezést nyert. A tengeri és gyapot, különösen nyugaton igen sýnyli a szárazságot és esőt kíván.

Kanadában a júliusi szárazság jelentős károkat okozott, úgyhogy az augusztus eleji becslés szerint a gabonaneműek terméskilátásai a július eleji állapothoz képest elég érezhetően rosszabbodtak. A három legfontosabb gabonanemű terméseredményei:

A korábbi évek terméseredményeihez viszonyítva tehát a folyó évben leggyengébb termést a búza ad, de a zab és az árpa termése is sokkal kisebb, mint tavaly volt.

Augusztus közepe után a nyugati részeken záporos helyi zivatarok jártak. A többi területen az idő általában hideg és meglehetősen száraz. Az aratás és a cséplés mindenfelé szépen előrehaladt.

Brit-Indiában a gyapotterület 6,430.000 hektárt foglal el, szemben a tavalyi 6,150.000 és az 1923—1927. évi 5,760.000 hektár átlagos területtel. A terület növekedése tehát az 1928. évihez képest 4·5%-osnak, az ötévi átlaghoz viszonyítva pedig 11·7%-osnak felel meg.

◎ KERESKEDELEM ÉS KÖZLEKEDÉS ◎

Magyarország külkereskedelmi forgalma 1929 július havában.

Le commerce extérieur de la Hongrie en juillet 1929.

La valeur des importations ayant représenté en juillet 1929 85·6 millions de pengős et celle des exportations 83·5 millions, la balance du commerce extérieur s'est soldée par un excédent d'importations de 2·1 millions. Comparativement au mois correspondant de l'année précédente, les importations ont légèrement diminué, mais les exportations ont considérablement augmenté en valeur. L'excédent d'importations a été inférieur de 26·6 millions à celui de juillet 1928.

Dans l'importation de juillet dernier, au point de vue de la valeur, les bois bruts et ouvrés ont occupé la première place, présentant une augmentation de 298.000 pengős par rapport à l'année précédente. La progression a été la plus vive à la valeur du charbon qui a été supérieure de 1 million et demi de pengős à celle de l'année dernière. Les importations de riz brut se sont élevées d'une valeur de près de 1 million de pengős. On voit un accroissement de valeur également vif (835.000 pengős) au groupe des automobiles à personnes, dont on a importé 246 contre 123 en juillet 1928. Parmi les postes importants de l'importation, le groupe du papier et des articles en papier accuse une augmentation de 100.000 pengős. La valeur des achats de peaux

1929 július havában a behozott áruk értéke 85·6, a kivitt áruk értéke viszont 83·5 millió pengőt tett ki. A külkereskedelmi mérleg 2·1 millió behozatali többlettel zárult. A múlt év július havi forgalomhoz viszonyítva a behozatal valamelyes csökkenést mutat, igen jelentős azonban a kivitel értékének emelkedése. A behozatali többlet a múlt év júliusához képest 26·6 millióval csökkent. Folyó év július havi behozatalában legnagyobb értékkel a nyers és megmunkált fa csoportja szerepel. Ennek értéke az előző évhez viszonyítva 298 ezer pengővel emelkedett. A legnagyobb emelkedést a szén értékénél találjuk, ugyanis 1·5 millió pengővel nagyobb értékű szenet importált Magyarország, mint az előző évben. A nyers rizs behozatalának értékemelkedése közel 1 millió pengő. Ugyancsak magas értéktöbblettel — 835 ezer pengővel — szerepel a személyszállító autók csoportja. A múlt év júliusában behozott 123 darabbal szemben 246 darab került importra folyó év július havában. A forgalom jelentősebb tételei közül 100 ezer pengős emelkedést mutat a papiros és papirosárak csoportja. Elég jelentős a nyers bőr és a kikészített bőr beho-

Magyarország külkereskedelmi forgalma az 1929. év július havában.
Commerce extérieur de la Hongrie en juillet 1929.

Az áruk megnevezése Marchandises	1928	1929	1928	1929	Az érték 1929 júl.-ban több (+) v. kevesebb (-) ezer pengőben Augment. (+) ou dimi- nution (-) de va- leur en juillet 1929. en milliers de pengős	Az 1929 július havi összérték %-ában En % de la valeur totale de juillet 1929	
	július — juillet						
	q		1000 P — pengős				
A) Behozatal. — A) Importations.							
Nyers és megmunkált fa — Bois brut et ouvré	2,545.187	2,744.771	12.770	13.068	+	298	15.27
Szén — Charbon	1,464.716	1,743.230	5.492	6.962	+	1.470	8.14
Pamutszövet — Tissus de coton	5.837	4.869	4.926	3.941	-	985	4.61
Ásványolaj — Huiles minérales	307.792	249.766	3.923	3.760	-	163	4.39
Gépek és készülékek — Machines et appareils	18.729	14.989	4.444	3.641	-	803	4.26
Papiros és papirosárak — Papier et art. en papier	62.712	62.486	3.502	3.603	+	101	4.21
Nyerspamut — Coton brut	8.147	9.538	2.272	2.296	+	24	2.68
Gyapjuszövet — Tissus de laine	1.558	1.389	2.425	2.270	-	155	2.65
Nyersfémek — Métaux bruts	18.173	16.364	2.193	2.005	-	188	2.34
Gyapjufonál — Fils de laine	2.352	2.520	1.525	1.783	+	258	2.08
Pamutfonál és -cérna — Fils de coton et fils à coudre de coton	4.531	3.950	2.294	1.772	-	522	2.07
Selyem és selyemfonál — Soie et fils de soie	534	1.045	1.174	1.758	+	584	2.06
Vasárak — Ouvrages en fer	13.032	10.088	1.755	1.754	-	1	2.05
Személyszállító automobil — Autos à personnes	¹⁾ 1.462	²⁾ 3.090	810	1.645	+	835	1.92
Kikészített bőr — Peaux apprêtées	1.113	1.121	1.546	1.643	+	97	1.92
Nyersbőr — Peaux brutes	3.520	5.359	1.164	1.577	+	413	1.84
Villamosgépek és készül. — Mach. et appar. électr.	1.658	1.834	1.694	1.544	-	150	1.81
Egyéb áruk — Autres marchandises	db — pièce 31.204	25.925	32.354	30.558	-	1.796	35.70
	pár — paire	75.223					
	q — q	1,354.610					
		1,756.229					
Behozatal össz. — Import. totales	db — pièce 31.204	25.925	86.263	85.580	-	683	100.00
	pár — paire	75.223					
	q — q	5,815.663					
		6,632.638					
B) Kivitel. — B) Exportations.							
Búza — Froment	77.377	418.316	2.476	11.295	+	8.819	13.53
Vágó- és igásáll. — Anim. de boucherie et de trait ³⁾	12.724	20.231	5.560	9.275	+	3.715	11.11
Ebből — Dont : Szarvasmarha — Bêtes à cornes ³⁾	5.744	6.281	3.615	4.674	+	1.059	5.60
Sertés — Porcs ³⁾	4.053	10.635	1.082	3.354	+	2.272	4.02
Ló — Chevaux ³⁾	2.154	2.614	832	1.214	+	382	1.45
Juh — Moutons ³⁾	764	688	31	31	-	-	0.04
Liszt — Farine	68.381	198.306	3.337	8.002	+	4.665	9.58
Gépek és készülékek — Machines et appareils	20.100	26.832	3.413	5.003	+	1.590	5.99
Gyapjú — Laine	8.704	13.047	2.830	3.607	+	777	4.32
Friss gyümölcs — Fruits frais	74.565	48.984	3.988	3.540	-	448	4.24
Friss főzelék — Légumes frais	73.897	190.506	1.326	3.191	+	1.865	3.82
Rozs — Seigle	121.645	99.199	3.528	2.282	-	1.246	2.73
Nyersdohány — Tabac brut	5.780	16.832	1.156	2.054	+	898	2.46
Cukor — Sucre	24.387	56.295	1.024	2.027	+	1.003	2.43
Szesz — Alcool	17.819	30.800	927	1.786	+	859	2.14
Friss és elkészített hús, kolbász — Viande fraîche et préparée, saucisse	2.909	4.298	1.228	1.674	+	446	2.00
Villamosgépek és készül. — Machin. et appar. électr.	2.752	2.683	1.543	1.642	+	99	1.97
Vasfélgártmányok — Demi-produits en fer	132.933	78.488	2.450	1.629	-	821	1.95
Baromfi — Volaille	⁴⁾ 8.260	⁵⁾ 5.027	2.437	1.567	-	870	1.88
Ebből — Dont : Élő baromfi — Volaille vivante	⁴⁾ 2.668	⁵⁾ 2.532	709	658	-	51	0.79
Leölt baromfi — Volaille tuée	⁴⁾ 5.592	⁵⁾ 2.495	1.728	909	-	819	1.09
Egyéb áruk — Autres marchandises	db — pièce 95	10.872	20.272	24.923	+	4.651	29.85
	pár — paire	3.413					
	q — q	967.217					
		1,196.591					
Kivitel össz. — Exportations totales	db — pièce 12.819	31.103	57.495	83.497	+	26.002	100.00
	pár — paire	3.413					
	q — q	1,606.726					
		2,386.204					

¹⁾ 123, — ²⁾ 246 darab — unités. — ³⁾ A mennyiség darabokban van kimutatva. — *En tête.* — ⁴⁾ — Az 1928. év július havában az élő baromfi 256.466 darab, a leölt baromfi 141.058 darab, összesen 397.524 darab. — *En juillet 1928, on a exporté 256.466 volailles vivantes et 141.058 volailles tuées; au total 397.524 volailles.* — ⁵⁾ Az 1929. év július havában az élő baromfi 235.733 darab, a leölt baromfi 121.937 darab, összesen 357.670 darab. — *En juillet 1929, on a exporté 235.733 volailles vivantes et 121.937 volailles tuées; au total 357.670 volailles.*

brutes et préparées s'est élevée assez considérablement; l'augmentation totale y a été de ½ million de pengős comparativement à juillet 1928. Au point de vue de l'agriculture, il est regrettable que les achats de maïs se soient accrus de 794.000 pengős. L'importation de tabac brut a aussi augmenté notablement (+ 374.000 pengős), ainsi que celle de café brut (+ 170.000 pengős). Parmi les textiles, les tissus de coton, occupant la première place quant à la valeur, sont en dégression de 985.000 pengős. Les importations de tissus de laine, qui ont une moindre importance, ont également baissé (— 155.000 pengős); celles de fils à coudre et de fils de coton ont diminué d'une valeur de 522.000 pengős. L'importation s'est élevée au coton brut (24.000 pengős); au fils de laine (258.000 p.); à la soie et aux fils de soie (584.000 p.); à la laine (138.000 p.).

A l'exportation, presque tous les principaux postes présentent une augmentation considérable. Parmi les produits agricoles, comparativement à juillet 1928, il n'y a eu régression que pour le seigle (1,246.000 pengős), les fruits frais (448.000 p.), la volaille (870.000 p.), les grains de trèfle et de luzerne (465.000 p.) et le saindoux (170.000 p.). C'est l'exportation de froment qui s'est le plus élevée, dépassant, par suite de la formation favorable des prix et de la demande croissante, de 8,819.000 pengős celle de juillet 1928. Aux exportations d'animaux de boucherie et de trait, on voit également une grande augmentation de valeur; la plupart (2,272.000 pengős) en revient aux exportations de porcs et une moindre part, 1 million, aux bêtes à cornes. La valeur des exportations de chevaux a peu changé; celle de moutons n'a point varié. Le fait que les farines exportées ont dépassé en valeur de 4,665.000 pengős le chiffre correspondant de juillet 1928, peut être également attribué en partie à la conjoncture favorable. Entre les articles saisonniers, les légumes frais accusent une progression notable (1,865.000 pengős). Quant aux produits de l'industrie agricole, le sucre (+ 1 million de pengős) et l'alcool (+ 859.000 p.) ont également trouvé plus d'acheteurs étrangers qu'en juillet 1928. Parmi les produits de l'industrie, il faut mentionner le groupe des machines et appareils, où l'exportation s'est élevée remarquablement (+ 1.5 million et demi de pengős).

zatalának értékelkedése. A két tétel együtt fél-millió pengőnél magasabb különbséget mutat a múlt év júliusához képest. A tengeribehozatal 794 ezer pengővel gyarapodott. Ugyancsak nagy emelkedést mutat a nyers dohány — 374 ezer pengő — és a nyers kávé — 170 ezer pengő. A textiliák közül legnagyobb értékkel a pamutzövetek szerepelnek, itt 985 ezer pengős értékcsökkenést látunk. A kisebb jelentőségű gyapjuszövetek behozatala szintén 155 ezer pengővel esett vissza. 522 ezer pengővel csökkent a pamutfonál- és -cérnabehozatalunk is. A textil-nyersanyagok és -félgyártmányok közül emelkedett a nyers pamut (24 ezer pengő), a gyapjúfonál (258 ezer pengő), a selyem és selyemfonál (584 ezer pengő) és a gyapjú behozatala (138 ezer pengő).

A kivitelnek legfontosabb tételei úgyszólván kivétel nélkül nagyarányú emelkedést mutatnak. A mezőgazdasági cikkek közül múlt év júliusához képest csak a rozs (1.2 millió pengő), a friss gyümölcs (448 ezer pengő), a baromfi (870 ezer pengő), és a lóhere- és lucernamag (465 ezer pengő), végül a disznósír (170 ezer pengő) estek vissza. A legjelentősebb emelkedést a kivitelben a búza mutatja. A kedvező áralakulás és a megfelelő kereslet folytán 8.8 millió pengővel nagyobb értékű búzát sikerült exportálnunk a folyó év júliusában, mint az előző évben. Nagy értéktöbbletet mutat a vágó- és igásállatok exportja is, ennek legnagyobb része — 2.3 millió pengő — a sertéskivitelre esik, míg kisebb része 1 milliós értéktöbblettel a szarvasmarhakivitelre jut. A lovak kiviteli értéke kevés, a juhkivitel értéke pedig semmivel sem változott. Ugyancsak részben a kedvező konjunktúrának tulajdonítható, hogy lisztkivitelünk értéke a folyó év júliusában 4.7 millió pengővel multa felül az előző évi júliusi kivitel értékét. Az évadszerű cikkek közül számottevő emelkedést mutat a friss főzelék 1.9 millió pengővel. Mezőgazdasági ipari cikkek közül a cukor és a szesz szintén kedvező piacra találtak, az előbbi 1 millió, az utóbbi pedig 859 ezer pengős kiviteli értékelkedést mutat fel. Ipari cikkek közül meg kell említeni a gépek és készülékek csoportját, a kivitel itt is másfélmillió pengős emelkedést mutat.

Közúti forgalmi balesetek Magyarországon 1928-ban.

Accidents de la circulation en Hongrie en 1928.

Résumé. Depuis le début de 1928, l'Office hongrois de statistique recueille régulièrement, pour le territoire entier, les données relatives au nombre et aux circonstances des accidents de la circulation, nombreux depuis l'extension de l'automobilisme.

Suivant ces données, il y a eu, en 1928, 4.660 accidents de ce genre, avec 3.186 victimes, soit 370 victimes pour 1 million d'habitants.

Dans les tableaux ci-après, nous donnons des renseignements détaillés.

★

A gépjárművek szélesebb körű alkalmazása óta megnövekedett forgalmi balesetek számbavétele és körülményeinek közelebbi megfigyelése céljából a Statisztikai Hivatal az 1928. év elejével az egész országra kiterjedő új adatgyűjtést rendszeresített. Az adatgyűjtés első félévének ideiglenes eredményeit már a Szemle 1928. évi 9. számában ismertettük. A teljes esztendőre vonatkozó végleges adatok a hiányzó bejelentések hosszabb időn át tartó pótlása miatt kissé megkésve, ez alkalommal kerülnek közlésre.

Az ország területén az 1928. év folyamán összesen 4.660 baleset fordult elő, me-

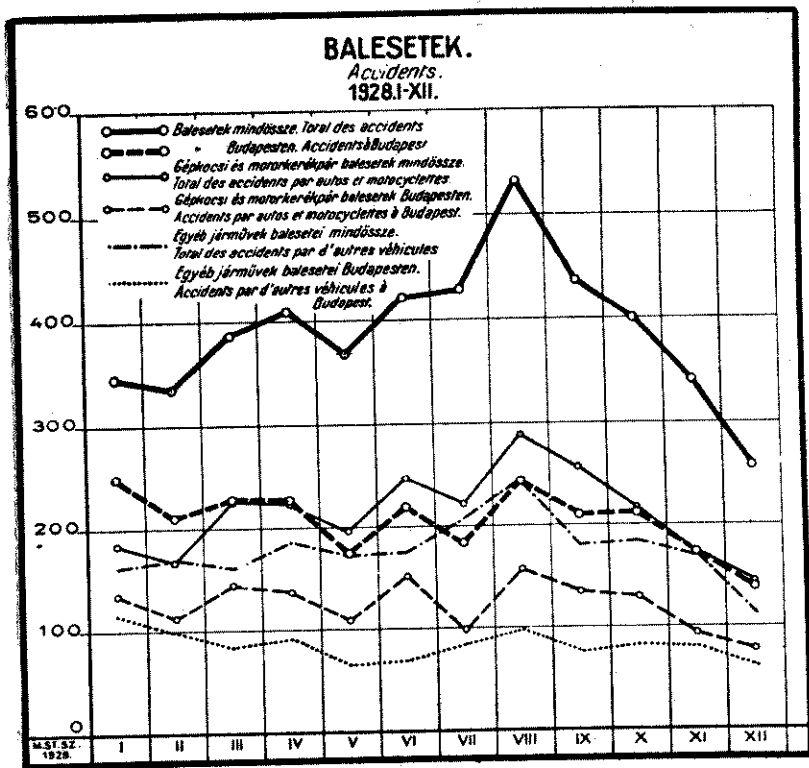
lyeknek kisebb, nagyobb vagy halálos sérülést szenvedve, 3.186 személy esett áldozatul. Az ország lélekszámához viszonyítva minden egymillió lakos közül a közúti forgalmi baleseteknek 370 áldozata volt. Az eseteknek több, mint felét, pontosan 54·6%-át, autók és motorkerékpárok idézték elő: ugyancsak ezek a járművek okozták a személyi sérülések nagyobb hányadát is (57·2%). Az áldozatok egymillió lakoshoz viszonyított aránya a gépjárműveknél 212-öt, míg az egyéb különféle közlekedési eszközöknél 159-et ad ki.

A balesetek havonkénti alakulását tekintve, az egyes hónapokban átlagosan 400 körül járt a balesetek száma. Ettől azonban meglehetősen nagy kilengéseket is tapasztalhatunk, amennyiben a maximumot felmutató augusztus 532, a legkedvezőbb december hó pedig felényi, összesen 256 esettel szerepel. A balesetek általában a kirándulásokra kedvező nyáreleji, nyári és a kora őszi hónapokban a gyakoribbak. Ez a körülmény emeli olyan magasra az augusztusi esetek számát, amit az is igazol, hogy ebben a hónapban a balesetek zöme a főváros falain kívül eső területekre esett. Az országnak Budapesten kívül eső részein augusztusban történt ugyanis a legtöbb baleset, amikor számuk 288-ra emelkedett.

1. A balesetek száma Magyarországon havonként.

Nombre des accidents en Hongrie, par mois.

Hónap Mois	Gépkocsik és motorkerékpárok <i>Automobiles et motocyclettes</i>			Egyéb — Autres járművek — véhicules			Az összes — Total des		
	által előidézett balesetek — accidents causés par eux								
	száma nombre des accidents	áldozatai — victimes		száma nombre des accidents	áldozatai — victimes		száma nombre des accidents	áldozatai — victimes	
		szám szerint nombre	egy millió lakoshoz viszonyítva rapportées à 1 million d'hab.		szám szerint nombre	egy millió lakoshoz viszonyítva rapportées à 1 million d'hab.		szám szerint nombre	egy millió lakoshoz viszonyítva rapportées à 1 million d'hab.
I.	184	92	10·7	162	78	9·1	346	170	19·8
II.	167	110	12·8	168	95	11·0	335	205	23·8
III.	227	162	18·8	160	109	12·7	387	271	31·5
IV.	224	191	22·2	185	129	15·0	409	320	37·2
V.	197	141	16·4	171	123	14·3	368	264	30·7
VI.	247	182	21·2	174	127	14·7	421	309	35·9
VII.	221	205	23·8	208	151	17·6	429	356	41·4
VIII.	288	211	24·5	244	178	20·7	532	389	45·2
IX.	257	187	21·7	180	118	13·7	437	305	35·4
X.	216	141	16·4	184	110	12·8	400	251	29·2
XI.	173	110	12·8	167	97	11·3	340	207	24·1
XII.	143	90	10·5	113	49	5·7	256	139	16·2
Össz. - Total	2.544	1.822	211·8	2.116	1.364	158·6	4.660	3.186	370·4

Közrejátszik e szám kialakulásában a túrázók járművein kívül még az is, hogy a nyári hónapokban a mezőgazdasági termények betakarítása idején az országutak forgalma különben is a legélénkebb szokott lenni. Budapesten legkedvezőtlenebb volt a baleseti statisztika január hóban, mikor számuk 250-re szökött fel. A legkevesebb baleset viszont mind Budapesten, mind pedig az ország többi részein december hóban fordult elő. A mult év decemberében ugyanis a balesetek száma a fővárosban 138-ra, vidéken 118-ra szállott alá. A vidékre eső balesetek számarányának csökkenése egyrészt onnan ered, hogy — mint elől is említettük, — a kedvezőtlen időjárás beálltával az országutak forgalma nagyon megcsappan, másrészt tapasztalat szerint a téli hónapok alatt a városok belterületén is a lábbal és motorral hajtott kerékpárokból jóval kevesebb van használatban, mint más időszakban. Ez a magyarázat azonban a fővárosra nézve nem állja meg teljesen a helyét, mert igaz ugyan, hogy a minimum Budapesten is decemberre esik, de a város falai közé kényszerült járművek sokasága a legtöbb balesetet a fővárosban szintén egy téli hónapban, januárban idézte elő.

A forgalom biztonságának megítéléséhez szükséges forgalomsűrűségi adatok nem állanak rendelkezésre. Egyedül a gépjármű járműveknél tehetünk némi összehasonlítást, ahol a havonként forgalomban állott autók és motorkerékpárok állománya ismeretes. A gépjárműállomány és a gépjárműbalesetek száma egymás mellé állítva a következőképen alakult:

Hónap	Gépjárműállomány szám szerint	index-számokban	Gépjárműbalesetek szám szerint	index-számokban
I.	18.121	100	184	100
II.	18.446	102	167	91
III.	18.819	104	227	123
IV.	19.819	109	224	122
V.	19.985	110	197	107
VI.	20.640	114	247	134
VII.	21.487	119	221	120
VIII.	22.290	123	288	157
IX.	23.163	128	257	140
X.	23.776	131	216	117
XI.	24.088	133	173	94
XII.	24.250	134	143	78

A gépjárműbalesetek számának alakulása a gépjárműállományhoz viszonyítva nem mutat valami kedvező képet, amennyiben az autók és motorkerékpárok által előidézett forgalmi balesetek a legtöbb hónapban aránylag erősebb mértékben szaporodtak, mint a gépjármű forgalmi eszközök állománya. Ebből a szempontból mégis legkedvezőbbeknek mondhatók a viszonyok február, május, október, november és december hóban, amikor a balesetek növekedése aránylag kevesebb volt az állomány szaporulatnál. A többi hónapokban azonban a gépjármű balesetek aránylag erősebb tempóban emelkedtek, mint az a gépkocsik és motorbiciklik állomány-növekedését tekintve várható lett volna.

A terület szerinti megoszlást tekintve a baleseteknek több mint fele (53,0%) a fővárosban fordult elő, míg a kisebb hányad (47,0%) az ország többi területére esett. A balesetek áldozatainak szempontjából már kedvezőbb Budapest helyzete, mert a fővárosban átlag véve körülbelül csak minden második balesetnek volt áldozata, ellenben vidéken majdnem minden baleset személy sérülésével járt. Az áldozatok számát a lakosság lélekszámahoz viszonyítva forgalmi eszközöktől legtöbbször Baján szenvedtek sérülést, ahol minden millió lélekre számítva átlag 1.673 áldozat esett. Ilyen aránylag magas arányszáma van még ezenkívül Budapestnek (1.447), Győrnek (1.165) és Pécsnek (1.081) is, mely az országos átlagot (370) jóval meghaladta. Legkedvezőbbek voltak a viszonyok Sopronban, ahol a közúti forgalmi baleseteknek egymillió lélekhez viszonyítva mindössze 54 áldozata volt. Ezeket a megállapításokat azonban csak bizonyos fenntartással szabad elfogadnunk. Az adatgyűjtésnél ugyanis tapasztalás szerint még mindig előfordul, hogy egyes helyeken az esetek egy része bejelentés nélkül marad, ami kedvezőbb színben

2. Balesetek és áldozataik törvényhatóságonként.

Les accidents et leurs victimes, par comitat et ville autonome.

Törvényhatóság <i>Comitats et villes autonomes</i>	Gépkocsik és motor- kerékpárok — <i>Automobiles et motocyclettes</i>			Egyéb — <i>Autres</i>			Az összes — <i>Total des</i>				
	j á r m ű v e k — v é h i c ű l e s										
	által előidézt balesetek — <i>Accidents causés par eux</i>										
	száma <i>nombre des accidents</i>	áldozatai <i>victimes</i>			száma <i>nombre des accidents</i>	áldozatai <i>victimes</i>			száma <i>nombre des accidents</i>	áldozatai <i>victimes</i>	
szám szerint <i>nombre</i>		egy millió lakoshoz viszonyítva <i>rapporités à 1 million d'habitants</i>		szám szerint <i>nombre</i>		egy millió lakoshoz viszonyítva <i>rapporités à 1 million d'habitants</i>		szám szerint <i>nombre</i>		egy millió lakoshoz viszonyítva <i>rapporités à 1 million d'habitants</i>	
Vármegyék. — Comitats.											
Abaúj-Torna	3	3	31.4	3	3	31.4	6	6	62.8		
Bács-Bodrog	9	7	67.8	3	3	29.1	12	10	96.9		
Baranya.	14	19	75.2	12	13	51.5	26	32	126.7		
Békés	76	61	182.7	71	42	125.8	147	103	308.5		
Bihar	2	1	5.6	3	4	22.5	5	5	28.1		
Borsod, Gömör és Kishont . . .	10	13	44.0	9	8	27.1	19	21	71.1		
Csanád, Arad és Torontál . . .	35	37	203.2	16	18	98.8	51	55	302.0		
Csongrád	18	18	115.9	45	32	206.0	63	50	321.9		
Fejér	20	16	65.1	7	6	24.4	27	22	89.5		
Győr, Moson és Pozsony	13	19	118.7	10	9	56.2	23	28	174.9		
Hajdu	31	28	150.1	7	4	21.4	38	32	171.5		
Heves	52	51	157.7	65	60	185.6	117	111	343.3		
Jász-Nagykun-Szolnok	73	75	178.1	48	32	76.0	121	107	254.1		
Komárom és Esztergom	19	15	80.5	21	17	91.2	40	32	171.7		
Nógrád és Hont	18	27	120.3	17	17	75.8	35	44	196.1		
Pest-Pilis-Solt-Kiskun	299	319	253.6	253	208	165.3	552	527	418.9		
Somogy	16	16	41.2	15	12	30.9	31	28	72.1		
Sopron	7	11	71.7	4	3	19.6	11	14	91.3		
Szabolcs és Ung	12	18	46.2	11	6	15.4	23	24	61.6		
Szatmár, Ugocsa és Bereg . . .	4	4	25.9	4	3	19.4	8	7	45.3		
Tolna	23	21	75.5	4	4	14.4	27	25	89.9		
Vas	43	34	115.7	105	76	258.7	148	110	374.4		
Veszprém	21	32	126.7	32	19	75.2	53	51	201.9		
Zala	35	35	93.2	24	24	63.9	59	59	157.1		
Zemplén	4	4	26.2	9	7	45.8	13	11	72.0		
Vármegyék összesen — En- <i>semble des comitats</i>	857	884	125.5	798	630	89.5	1.655	1.514	215.0		
Városok — Villes autonomes											
Baja	26	13	679.8	32	19	993.6	58	32	1.673.4		
Budapest	1.466	805	867.1	1.002	538	579.5	2.468	1.343	1.446.6		
Debrecen	3	4	36.8	4	4	36.8	7	8	73.6		
Győr	46	19	368.9	76	41	796.0	122	60	1.164.9		
Hódmezővásárhely	11	8	128.1	10	8	128.1	21	16	256.2		
Kecskemét	7	4	50.4	12	13	163.7	19	17	214.1		
Miskolc	19	22	373.7	15	14	237.8	34	36	611.5		
Pécs	26	26	551.0	25	25	530.0	51	51	1.081.0		
Sopron	2	2	54.2	1	—	0.0	3	2	54.2		
Szeged	75	31	248.1	138	69	552.2	213	100	800.3		
Székesfehérvár	6	4	100.7	3	3	75.5	9	7	176.2		
Tjv. összesen — Ensemble <i>des villes autonomes</i>	1.687	938	602.4	1.318	734	471.4	3.005	1.672	1.073.8		
Mindössze — Total général . . .	2.544	1.822	211.8	2.116	1.364	158.6	4.660	3.186	370.4		

tünteteti fel ezeket a helyeket azokkal szemben, ahol a jelentések beszolgáltatása pontosabban történt.

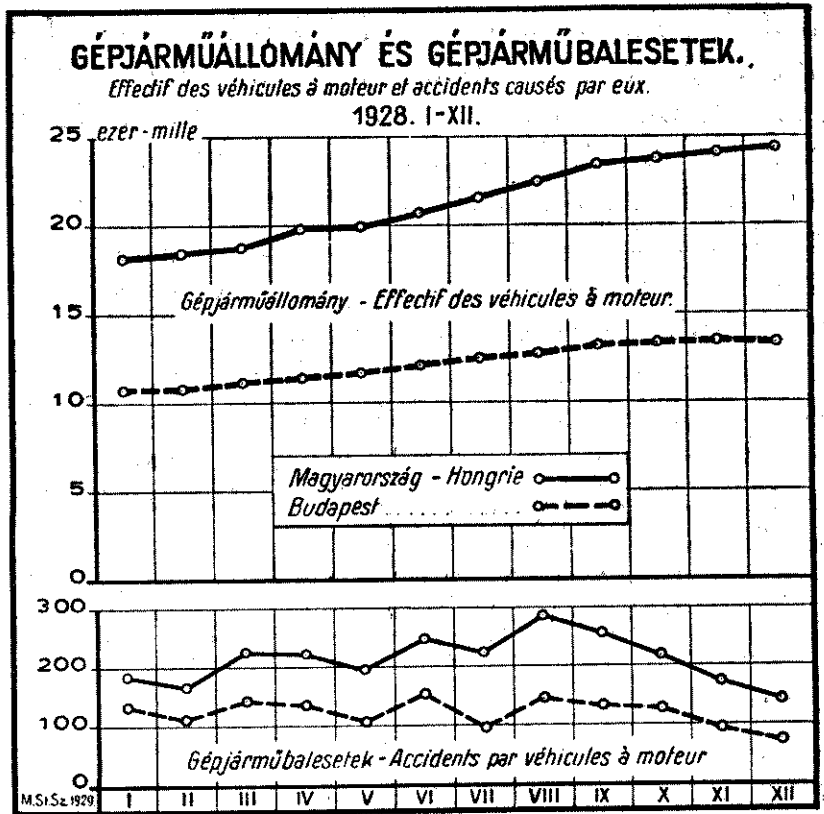
Az esetek színhelye szempontjából a baleseteknek csaknem háromnegyed része

egyenes útvonalon következett be, kb. egy negyede útkereszteződéseknél és tereken; a pontosan megállapítható vasúti átjáróknál történt balesetek száma pedig mindössze 43 volt, vagyis az összes eseteknek körül-

belül 1% -a. Az idevonatkozó részletes adataink a következők:

	A balesetek száma				
	összesen	egyenes úton	útkereszteződésnél	tereken	vasúti átjáróknál
Magyarország	4.660	3.194	1.096	327	43
Ebből Bpest	2.468	1.692	588	179	9

A balesetek időpontját nézve mind a fővárosban, mind pedig az ország többi részein a legtöbb szerencsétlenség délután hat óra tájban fordult elő. Ebben az órában a múlt év folyamán Budapesten 190, vidéken 199 volt az esetek száma, ami az üzletek zárása idején a hivatali és egyéb munkák befejeztével erősen megelégnülő utcai forgalomra vezethető vissza. A napnak egy másik szakában is van egy időpont, mikor a balesetek száma felszökik s ez a délelőtti 10—11 órára esik. A legkevesebb baleset történt az egészen minimális forgalmú hajnali órákban, 2 és 5 óra között. Budapesten a hajnali 4 óra mindössze 8, vidéken pedig az éjfél utáni 2 óra mindössze 6 esettel szerepel.

A hét egyes napjait vizsgálva, Budapesten, a külföldi nagyvárosokhoz hasonlóan, vasárnap történt a legkevesebb baleset: viszont a legtöbb balesetet a szombati nap

3. A balesetek időpontja.

Jour et heure des accidents.

Megnevezés Designation	A balesetek össz. száma Nombre tot. des accid.	ó r a — h e u r e																								ismeretl. heure inconn.	
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24		
Hétfő Lundi	Magyarország .. Hongrie Ebből Budapest Dont "	674	4	4	5	2	2	6	20	40	40	46	49	49	43	44	41	54	50	56	36	20	12	9	8	4	30
Kedd Mardi	Magyarország .. Hongrie Ebből Budapest Dont "	661	4	4	2	4	2	14	24	21	40	46	47	49	53	40	45	45	32	62	28	22	12	10	4	6	45
Szerda Mercredi	Magyarország .. Hongrie Ebből Budapest Dont "	678	6	4	2	2	2	5	22	30	44	53	57	50	40	38	48	36	39	53	36	37	14	9	7	6	38
Csütörtök Jeudi	Magyarország .. Hongrie Ebből Budapest Dont "	638	6	2	2	1	3	9	22	49	42	49	45	31	35	47	41	42	47	40	39	23	10	13	3	4	33
Péntek Vendredi	Magyarország .. Hongrie Ebből Budapest Dont "	621	2	6	1	2	3	5	13	24	29	43	40	58	44	44	47	36	36	52	31	32	9	9	7	5	43
Szombat Samedi	Magyarország .. Hongrie Ebből Budapest Dont "	731	3	—	1	3	5	4	27	28	38	54	50	59	49	44	39	50	52	64	53	40	14	15	7	7	25
Vasárnap Dimanche	Magyarország .. Hongrie Ebből Budapest Dont "	639	7	2	3	5	4	7	24	28	42	57	57	46	29	42	39	38	45	62	28	21	9	15	4	6	19
Ismeretlen Jour inconn.	Magyarország .. Hongrie Ebből Budapest Dont "	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18
Összesen Total ..	Magyarország Hongrie Ebből Budapest Dont "	4.660	32	22	16	19	21	50	152	220	275	348	345	342	298	299	300	301	301	389	251	195	80	80	40	38	251
	Ebből Budapest Dont "	2.468	20	16	9	8	13	22	70	94	129	173	168	165	158	166	157	158	109	190	123	126	59	55	31	29	220

mutatja fel. E két véglet között meglehetősen nagy a különbség, amennyiben a baleseti krónikában az év leforgása alatt a vasárnapok 247, a szombati napok pedig 390 esettel szerepeltek. Az ország többi területrészeit összevéve, ott éppen a vasárnap adja a maximumot 392 esettel, a legkedvezőbb volt viszont a pénteki nap 272 esetével.

A balesetek nemét tekintve, Budapesten az eseteknek több mint felénél összeütközés, csaknem egy harmadánál elgázolás történt; a többi baleset pedig egyéb különféle ok folytán következett be. A fővárosnál jóval kisebb forgalmú vidéki városokban és községekben, ahol az utcákon a forgalmi eszközök koránt sincsenek annyira összezúfolva, kevesebb alkalom nyílik arra, hogy az összetorlódott járművek egymásba ütközzenek. Ezért itt már más az arány, amennyiben az elgázolások tették a balesetek legnagyobb részét (38·2%) s az összeütközések kisebb arányban szerepelnek (33·8%).

A balesetek leggyakoribb nemére, az összeütközésekre nézve részletes adatok állanak rendelkezésünkre. Budapesten az összeütközéseknek zömét, az összes eseteknek csaknem kétharmadát (834) az autók és motorkerékpárok idézték elő. A különféle lófogató járművek 282 alkalommal s a közúti villamosvasutak 108 alkalommal voltak összeütközésnek okozói, a többi eset más járművek között oszlott meg. A járműkaramboloknál a legtöbb esetben (28·5%) gépjárművek egymással szaladtak össze. A második helyen az utcai forgalomban az

utóbbi időben erősen megszorodott lábbal hajtott kerékpárok következnek; ezekre esett ugyanis a járműösszeütközések 12·3%-a. Csaknem ennyi összeütközés történt még a motoros járművek és a lófogató járművek között (8·0%), valamint gépjármű és közúti villamos között is (10·4%); a többi pedig egyéb járművekre esett.

A balesetek okának megállapításánál a legnagyobb nehézségekkel kell megküzdeni. S bár az okok meghatározása a baleset körülményeinek egybevetése és azok mérlegelése alapján történt, mégis bizonyos fenntartással szabad csak e megállapítást elfogadnunk.

A Budapest utcáin előfordult baleseteknek csaknem háromnegyed részét minden valószínűség szerint a járművek vezetői, 17·8%-át az utcai gyalogjárók idézték elő; az eseteknek 8·5%-a pedig egyéb és ismeretlen ok folytán következett be. Ez a megállapítás nagyon súlyos kritika a járművek vezetőire nézve s első tekintetre talán hihetetlennek, illetőleg helytelennek tűnhetik fel különösen akkor, ha a vezetők mulasztásait a gyalogosok terhére írható esetek aránylag kis számával vetjük egybe. Az ilyen beállítás azonban helytelen, mert ha a forgalmi balesetek két legfontosabb tényezőjének, a járművezetőknek és gyalogosoknak egymáshoz való viszonyát akarjuk megismerni, akkor ki kell kapcsolnunk azokat az eseteket, ahol a gyalogjáróknak szerepe egyáltalán nem volt. Ezek azok a balesetek, mikor összeütközés történt. Az összeütközések pedig csaknem kivétel nélkül a vezetők számlájára írhatók, mert csak a legritkábban adódik elő olyan eset, hogy összeütközés az utcai járóelő hibájából következzen be. Az ilyen ritka eset olyankor szokott előfordulni, mikor a vezető a vigyázatlan gyalogos elgázolásának elkerülése végett az utcán közlekedő egyéb járművekre való tekintet nélkül kénytelen hirtelen irányt változtatni. Abban az esetben tehát, ha az összeütközések eseteit levonjuk, a következő arányszámokat kapjuk: Budapesten az 1928. évi utcai forgalmában történt elgázolásoknál és elütéseknél a járművek vezetői az eseteknek 43·7%-ában, a gyalogjárók 38·1%-ában, végül egyéb és ismeretlen okok az esetek 18·2%-ában voltak a balesetek előidézői.

A főváros összes baleseteinek, tehát az összeütközéseknek is, a részleteibe tekintve, a vezetők hibájából bekövetkezett balesetek zömét (69·1%) vigyázatlan hajtás, illetőleg vezetés okozta. A többi ok e mellett

4. A balesetek neme.

Genre des accidents.

Megnevezés <i>Désignation</i>	A balesetek összes száma — <i>Nombre total des accidents</i>	Összeütközés <i>Collision</i>			
		Elgázolás <i>Ecrasement</i>	Egyéb <i>Autr. causes</i>	Ismeretlen <i>Caus. inconn.</i>	
Motoros járművek <i>Véhicules à moteur</i>	2.544	1.238	720	504	82
Ebből Budapest <i>Dont</i>	1.466	839	422	130	75
Egyéb járművek <i>Autres véhicules</i>	2.116	817	823	406	70
Ebből Budapest <i>Dont</i>	1.002	475	283	183	61
Összes járművek <i>Ensemble des véhicules</i>	4.660	2.055	1.543	910	152
Ebből Budapest <i>Dont</i>	2.468	1.314	705	313	136

5. Az összeütközések részletezése.
Spécification des accidents.

Megnevezés — Désignation	Vasút — Train	Közúti villamos vasút — Tramway électr.	Személy- v. teherszállító gépkocsi — Automobile à personnes et camion automob.	Motorkerékpár — Motocyclette	Bérmocsi — Voiture de louage	Magánfogat — Voiture privée (à chevaux)	Teherkocsi — Camion à traction animale	Szekér — Char	Kerékpár — Bicyclette	Egyéb — Autres	Összesen — Total
Vasút — Train Magyarország	1	—	3	—	—	—	6	8	—	1	19
Hongrie											
Ebből Budapest	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	2
Dont											
Közúti villamos vasút — Tramway électr. Magyarország	—	21	45	—	—	—	46	2	7	6	127
Hongrie											
Ebből Budapest	—	16	38	—	—	—	41	1	6	6	108
Dont											
Személy- v. teherszállító gépkocsi — Automobile à personnes et camion automob. Magyarország	6	136	348	59	4	3	135	80	217	120	1.108
Hongrie											
Ebből Budapest	—	128	296	46	2	—	82	4	146	48	752
Dont											
Motorkerékpár — Motocyclette Magyarország	—	9	35	11	—	—	22	9	35	22	143
Hongrie											
Ebből Budapest	—	9	25	7	—	—	14	3	16	8	82
Dont											
Bérmocsi — Voiture de louage Magyarország	—	—	5	—	—	—	—	1	6	2	14
Hongrie											
Ebből Budapest	—	—	4	—	—	—	—	—	4	2	10
Dont											
Magánfogat — Voiture privée (à chevaux) .. Magyarország	2	—	4	—	—	—	1	—	3	1	11
Hongrie											
Ebből Budapest	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2
Dont											
Teherkocsi — Camion à traction animale .. Magyarország	2	121	78	14	—	—	38	3	24	21	301
Hongrie											
Ebből Budapest	—	115	75	8	—	—	31	—	18	20	267
Dont											
Szekér — Char Magyarország	3	2	16	6	1	—	3	21	11	4	67
Hongrie											
Ebből Budapest	—	2	—	—	—	—	—	—	1	—	3
Dont											
Kerékpár — Bicyclette .. Magyarország	—	13	66	12	1	—	18	1	129	19	259
Hongrie											
Ebből Budapest	—	9	35	5	—	—	6	—	21	7	83
Dont											
Egyéb — Autres Magyarország	—	1	1	1	—	—	2	1	—	—	6
Hongrie											
Ebből Budapest	—	1	1	1	—	—	2	—	—	—	5
Dont											
Összesen — Total Magyarország	14	303	601	103	6	3	271	126	432	196	2.055
Hongrie											
Ebből Budapest	—	280	475	67	2	—	177	8	214	91	1.314
Dont											

alig jöhet számításba. Ezenkívül aránylag leggyakrabban a gyorsajtás és vigyázatlan előzés fordult elő. A gyalogjárók rovására írható balesetek legnagyobb része (40·7%) azért történt, mert a gyalogjáró minden elővigyázat nélkül lépett az útestre. Egyéb figyelmetlenség játszott közre az esetek 27·3%-ánál, végül a mozgó járműre való fel- vagy leugrás a balesetek 17·5%-ának volt okozója. A különféle okok között a csúszós útest szerepel a legtöbbször (51·8%).

Az ország egyéb részein az egészen más jellegű forgalomban természetesen a helyi viszonyoknak megfelelően a baleseteknek előidézői gyanánt is más okok szerepeltek. A vezetők hibájából a balesetek legnagyobb része (35·4%) itt is vigyázatlan hajtás vagy vezetés miatt történt. E mellett vidéken jóval több balesetnek volt előidézője szabálytalan hajtás (18·0%), ami valószínűleg onnan ered, hogy a vidéki városok és községek, különösen pedig az országutak közle-

6. A balesetek valószínű oka.
Cause probable des accidents.

A balesetek okainak megnevezése Désignation des causes probables	A balesetek — Accidents					
	száma nombre		közül — dont causés par			
	mind- össze — total	Budapest à Budapest	a gépkocsik és motorkerékpárok automobiles et motocycl.		egyéb járművek autres véhicules	
			által előidézett balesetek száma nombre des accidents			
		mind- össze total	Bpsten à Bpest.	mind- össze total	Bpsten à Bpest	
I. Vezetők hibája — Fautes de conducteurs						
Vigyázatlan hajtás vagy vezetés — <i>Conduite imprudente</i>	1.776	1.257	976	753	800	504
Vigyázatlan előzés — <i>En dépassant imprudemment une personne ou une voiture</i>	167	91	134	82	33	9
Vigyázatlan ki- vagy behajtás — <i>En sortant ou entrant imprudemment</i>	101	70	66	54	35	16
Szabálytalan hajtás vagy vezetés — <i>Conduite irrégulière</i>	300	36	110	22	190	14
Szabálytalan ki- vagy behajtás — <i>Sortie ou entrée irrégulière</i>	93	16	53	11	40	5
Szabálytalan előzés — <i>Dépassement irrégulier</i>	62	22	51	19	11	3
Szabálytalan kitérés — <i>Ecart irrégulier</i>	12	7	7	4	5	3
Gyorsajtás — <i>Conduite trop rapide</i>	284	140	151	92	133	48
Hátratólatás — <i>Recul</i>	20	16	16	13	4	3
Jelzés elmulasztása — <i>Manque de signal</i>	133	52	74	42	59	10
Jelzés figyelmen kívül hagyása — <i>Il n'a pas été tenu compte du signal d'autres conducteurs</i>	35	24	22	15	13	9
Hajtás vagy vezetésben való járatlanság — <i>Manque d'expérience du conducteur</i>	27	2	21	2	6	—
Kivilágítási szabályok megszegése — <i>Infraction au règlement d'éclairage</i>	38	8	21	3	17	5
Vezető ittassága — <i>Ivresse du conducteur</i>	65	18	26	8	39	10
Egyéb — <i>Autres</i>	172	59	74	17	98	42
Együtt — <i>Ensemble</i>	3.285	1.818	1.802	1.137	1.483	681
II. Gyalogjárók hibája — Fautes de piétons						
Úttestre vigyázatlanul lelépő gyalogos — <i>Imprudence de piétons passant sur la chaussée</i>	369	179	233	120	136	59
Egyéb vigyázatlanság — <i>Autres imprudences</i>	181	120	96	66	85	54
Mozgójárműre való fel- vagy leugrás — <i>Saut dans un (ou d'un) véhicule en marche</i>	105	77	17	10	88	67
Testi hiba (nagyothallás, stb.) — <i>Défaut physique (oreille dure, etc.)</i>	31	8	14	3	17	5
Ittas állapot — <i>Ivresse</i>	39	23	24	14	15	9
Egyéb — <i>Autres</i>	68	33	19	6	49	27
Együtt — <i>Ensemble</i>	793	440	403	219	390	221
III. Különféle okok — Causes diverses						
Műszaki hiba — <i>Défaut de la voiture</i>	90	13	79	10	11	3
Lovak megbokrosodása — <i>Chevaux emballés</i>	172	17	64	—	108	17
Nedves, csúszós úttest — <i>Voie humide, glissante</i>	100	59	73	35	27	24
Gondozatlan úttest — <i>Voie non entretenue</i>	21	—	14	—	7	—
Egyéb — <i>Autres</i>	79	25	46	13	33	12
Együtt — <i>Ensemble</i>	462	114	276	58	186	56
IV. Ismeretlen okok — Causes inconn.						
120	96	63	52	57	44	
Mindössze — <i>Total général</i>	4.660	2.468	2.544	1.466	2.116	1.002

7. A baleseteknél szereplő járművek és azok vezetői.

Véhicules et conducteurs ayant figuré aux accidents.

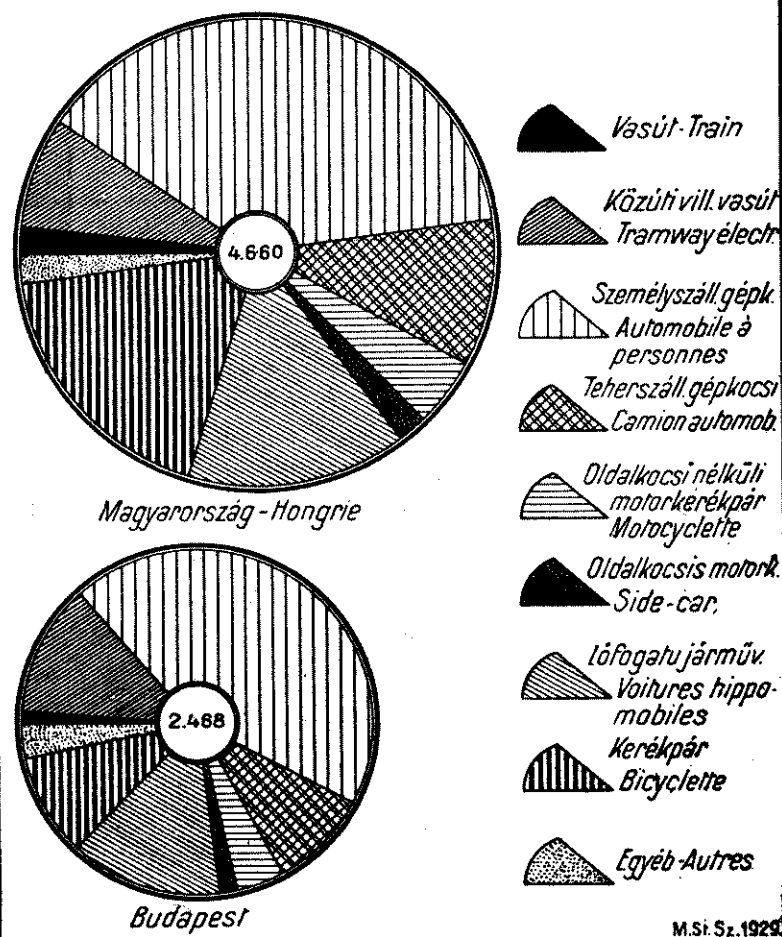
Megnevezés Désignation	A baleseteknél szereplő — Accidents:																												
	járművek — véhicules												járművezetők — conducteurs																
	összes száma — nombre total	neme — genre											összes száma — nombre total	neme — sexe	kora — âge					állampolgársága — nationalité									
		vasút — train	közúti vill.-vasút — tramway élect.	személyszállító gépkocsi automobile à personnes	tehersz. gépkocsi — camion automob.	oldalokosi nélküli motorkerékpár motocyclette	oldalokosis motorkerékpár — side-car	bétkocsi — voiture de louage	magánfogat-voiture privée à chevaux	teherkocsi — camion (traction animale)	szekér — char	kerékpár — bicyclette			egyéb — autres	ismeretlen — inconn.	férfi — masculin	nő — féminin	15 éves és azon aluli 15 ans et moins		16—20	21—30	31—40	41—50	50 éven felüli — plus de 50 ans	ismeretlen — inconn.	magyar — hongroise	idegen — étrangère	ismeretlen — inconn.
Gépkocsik és motorkerékpárok — Automobiles et motocycl.	2.544	—	—	1.767	466	225	86	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2.544	2.533	11	3	124	1.033	519	216	48	601	1.774	24	746
Ebből — Dont à — Budapest	1.466	—	—	1.089	229	109	39	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1.466	1.457	9	—	62	543	327	139	25	370	918	13	535
Egyéb járművek — Autres véhicules ..	2.116	82	366	—	—	—	—	30	38	493	160	847	37	63	—	—	2.116	2.078	38	88	317	605	276	188	114	528	1.443	11	662
Ebből — Dont à — Budapest	1.002	27	310	—	—	—	—	14	8	320	6	239	17	61	—	—	1.002	997	5	6	71	271	156	102	60	336	537	2	463
Összes járművek — Total des véhicules	4.660	82	366	1.767	466	225	86	30	38	493	160	847	37	63	—	—	4.660	4.611	49	91	441	1.638	795	404	162	1.129	3.217	35	1.408
Ebből — Dont à — Budapest	2.468	27	310	1.089	229	109	39	14	8	320	6	239	17	61	—	—	2.468	2.454	14	6	133	814	483	241	85	706	1.455	15	998

kedésének rendjét nem biztosítja akkora őrszemélyzet, mint a fővárosét. Erre mutat az a körülmény is, hogy a harmadik helyen levő gyorsajtás (9·8%) után az előírt jelzés elmulasztása idézte elő a legtöbb balesetet (5·5%). A gyalogjárók által előidézett baleseteknek okai nagyjából azok voltak, mint a fővárosban. A legtöbb baleset az útestre vigyázatlanul lelépő gyalogos (53·8%), vagy a gyalogjáró egyéb figyelmetlensége miatt következett be (17·3%). Vidéki városokban jóval kevesebb alkalom nyílik a mozgó járművekre, különösen villamos vasutakra való fel- és leugrásra s ezért itt az az ok már jóval ritkábban szerepel (7·9%). A különféle okok között a legtöbb balesetet a fővárosban már meglehetősen háttérbe szorított lófogatú járművek lovaik megbokrosodásával idézték elő (44·5%). E mellett vidéken is a síkos útest volt még legtöbb baleset okozója (11·8%).

A baleseteknél szereplő járműveket tekintve, a fővárosi baleseteknek több mint felét (59·4%) automobilon és motorkerékpárok idézték elő. Ezenkívül a lófogatú járművek és közúti villamosvasutak vannak még jelentősebb hányaddal képviselve (14·1, ill. 12·6%). A lábbal hajtott kerékpárok pedig az összes balesetek 9·7%-ában voltak részesek. Az ország többi részein is

A BALESETEKNÉL SZEREPLŐ JÁRMŰVEK.

Véhicules ayant causé les accidents

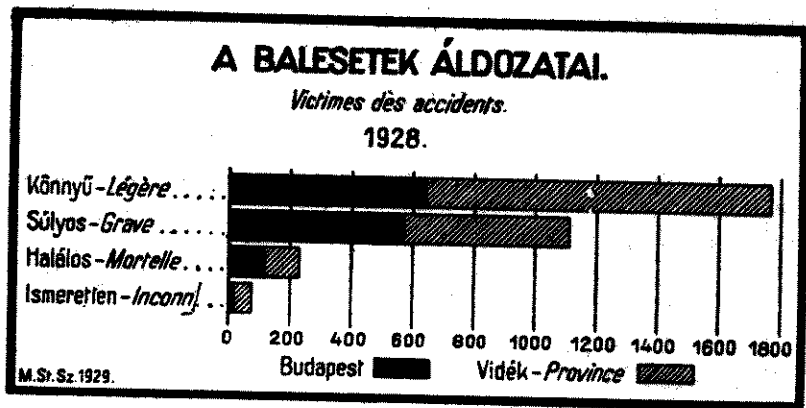

abban hasonló a helyzet, hogy a gépjárművek állanak első helyen s az eseteknek körülbelül fele (49·2%) az ő számlájuk ter-

hére írható. Második helyen azonban, mindent megelőzve, a lábbal hajtott kerékpárok következnek, melyek az összes balesetek 27.7%-ának előidézésében voltak részesek. A lófogató járművek aránya 17.0% volt.

A balesetek előidézésében részes járművek vezetőire nézve is állanak adatok rendelkezésre, azonban azok eléggé hiányosak, mert olyan kérdéseket tartalmaznak, melyekre a válasz vagy egyáltalán nem, vagy pedig csak hosszabb időt igénylő nyomozás után lenne megadható. Idevonatkozó adataink szerint a vezetők között mindössze 49 tartozott a női nemhez. A vezetők korát az eseteknek körülbelül egy negyedében nem ismerjük. A meglévő adatokból megállapítható, hogy a vezetők zöme (35.1%) a 21—30 évesek korcsoportjába tartozott; e mellett még a 31—40 éves korúak voltak jelentősebben képviselve (17.1%). Az állampolgárság szintén az eseteknek körülbelül egy negyedében nem volt megállapítható. A rendelkezésre álló adatok szerint 35 kivételével magyar állampolgárok által vezetett gépek szerepeltek a baleseteknél. A gépjárműveknél — habár ez is elég hiányosan — még a vezetők minősége is ismeretes. Ezek szerint a baleseteknél szereplő gépjárművek 54.1%-a hivatásos, 18.4%-a pedig nem hivatásos vezető kezeire volt bízva.

Az év folyamán előfordult baleseteknek,

mint említettük, 3.186 személy esett áldozatul, akiknek 42.2%-a magából a fővárosból került ki. A sebesülések közül könnyebb természetű volt 55.6%, súlyos 34.8%, végül halállal végződött 7.2%. Általában véve a fővárosi balesetek súlyosabb kimenetelűek voltak, mint az ország egyéb részein. A Budapesten szerencsétlenül jártaknak ugyanis 42.4%-a volt a súlyosan és 8.7%-a a halálosan sebesült, ezzel szemben a fővároson kívül eső területeken a súlyos sebesülések aránya 29.3%, a halálosaké 6.1%.

A forgalmi balesetek áldozataik zömét a férfiak sorából szedték; Budapesten 312, vidéken 498 nő kivételével, az áldozatok valamennyien férfiak voltak. A kor szerinti megoszlást tekintve, a szerencsétlenül jártak legnagyobb része mind Budapesten, mind pedig az ország többi részein a 21—30

8. A balesetek áldozatai.

Les victimes des accidents.

Megnevezés Designation	A balesetek — Accidents		A balesetet szenvedett egyének — Personnes ayant eu un accident												A baleset folytán — Par suite des accidents													
	összes száma — nombre total	közül személyek sérülése nélkül végződött — ou personne n'a été blessée	összes száma — nombre total	neme — sexe		k o r a — a g e							sebesülésének természete — nature de la contusion	megsebesült vagy elcsuszított állatok — animaux blessés ou péris			megrongálódott járművek — véhicules endommagés											
				férfi — mascul.	nő — féminin.	10 éven aluli — moins de 10 ans	11—15	16—20	21—30	31—40	41—50	50 éven felüli — plus de 50 ans		ismeretlen — inconn.	könnyű — légère	súlyos — grave	halálos — mortelle	ismeretlen — inconn.	összes sz. — nombre total	ló — cheval	egyéb — autre	összes száma — nombre total	vasúti v. közúti jármű — voiture de chemin de fer ou tramway	gépkocsi — automobile	motorkerékpár — motocyclette	hintó — calèche	szekér — char	kerékpár — bicyclette
Gépjárművek - Véhicules à moteur	2.544	946	1.822	1.418	404	161	87	139	390	238	186	193	428	972	694	105	51	143	121	22	1.447	131	793	123	5	39	208	149
Ebből — Dont à Budapest	1.466	622	805	630	175	57	41	62	159	103	69	81	233	397	347	52	9	18	17	1	823	124	473	61	3	1	109	52
Egyéb járművek — Autres véhicules	2.116	823	1.364	958	406	206	79	135	236	146	125	247	190	801	414	124	25	99	98	1	906	195	176	31	4	34	278	188
Ebből — Dont à Budapest	1.002	494	538	401	137	42	24	46	94	62	47	103	120	242	222	65	9	24	24	—	506	179	117	15	—	1	81	113
Összes járművek Tot. des véhicules	4.660	1.769	3.186	2.376	810	367	166	274	626	384	311	440	618	1.773	1.108	229	76	242	219	23	2.353	326	969	154	9	73	486	336
Ebből — Dont à Budapest	2.468	1.116	1.343	1.031	312	99	65	108	253	165	116	184	353	639	569	117	18	42	41	1	1.329	303	590	76	3	2	190	165

évesek közé tartozott (18·8%, ill. 20·2%). A vidéki balesetek krónikájában a 10 éven aluli gyermekek feltűnő nagy számmal szerepelnek, amennyiben részesedési arányuk 14·5% volt; az 50 éven felüliek 13·9%-kal voltak képviselve. A gyermekek szempontjából a fővárosban sokkal kedvezőbb a helyzet, mert az áldozatoknak csak 7·4%-a esett rájuk. Az öregek, 50 évesnél idősebbek korcsoportja Budapesten is elég magas aránnyal szerepelt (13·7%).

A balesetek folytán a forgalmi eszközök-

ben is elég tekintélyes anyagi károsodás történt. A vonóerőt szolgáltató lovak közül az év folyamán 219 sebesült meg, illetőleg pusztult el, melyek 41 kivételével a vidéken lettek a balesetek áldozataivá. A megrongálódott járművek száma 2.353-ra rúgott, melyeknek több mint fele a főváros utcai forgalmában ment tönkre. A megrongálódott járművek között legnagyobb számmal gépjárműveket (47·7%) s mellettük lábbal hajtott kerékpárokat találunk (20·7%).

Várszeghy János dr.

A világ gépjárműállománya.

Effectif mondial des véhicules à moteur.

A világ gépjárműállománya az 1927. év elején 29·4 millió darab volt, mely szám az 1928. év elejéig 31·6 millió darabra emelkedett. Az 1929. év január 1-én történt számbavétel szerint 34·3 millió a gépjárműállomány adata, tehát az utolsó évi szaporulat, amely 8·4%-nak felel meg, jóval felülmulta az előző év szaporulatát.

Az 1929. év eleji állományból az automobilonok száma 32·0, a motorkerékpároké 2·3 millió db volt.

A szorosabb értelemben vett automobilonok (kerékpárokat nem számítva) 79%-a személykocsi volt, 16%-ot tett a teherkocsi s 5%-ot az autobuszok részesedése.

Bár a személykocsik az automobilonok túlnyomó részét teszik, szaporulatuk az utolsó évben kisebb volt, mint a teherkocsiké és autobuszoké. Míg a személykocsik száma az utolsó évben csak 7·3%-kal szaporodott, a teherkocsik és autobuszok együttes állománya 11%-os szaporulatot ért el.

Az automobilonok világállománya 1922 óta megkétszereződött.

Az ideai számlálás alkalmával az „Automotive Division“ különös gondot fordított arra, hogy a világon forgalomban levő automobilonok gyártási helyét is számbavegye. Az adatgyűjtés eredménye szerint az automobilonok 32 milliót tevő számából 28·6 millió készült az Egyesült Államokban és Kanadában, vagyis a világ automobilállományának 89·4%-a amerikai gyártmány. Csupán a személykocsiknál ez a részesedés még valamivel nagyobb: 91%, míg a teherkocsik és autobuszok állományában az amerikai gyártmányok 79·3%-ot képviselnek.

Az amerikai automobilipar térfoglalására jellemző, hogy az Egyesült Államokon és Kanadán kívül forgalomban levő automobilonok 45·5%-a került ki a nevezett két állam gyáraiból.

A motorbiciklik szaporodásának aránya magasabb, mint az automobilonoké, mert míg ezeknek

utolsó évi szaporulata 7·9% volt, a motorbiciklik száma egy év alatt 16·4%-kal növekedett meg. Ennek tulajdonítható, hogy a világ motorkerékpárállományának megkétszereződése 4 és fél év alatt következett be. Érdekes mégis, hogy ott, ahol az automobilizmus fejlettsége igen nagy, a motorkerékpárt az automobilal szemben elhanyagolják. Míg Amerikán kívül a motorkerékpárok rohamos szaporodása figyelhető meg, Amerikában az évi motorkerékpárállomány fogyása következett be s az 1924. évi 202 ezer motorkerékpár helyett ma már csak 139 ezer db van forgalomban.

Álljanak itt különben a motorkerékpárok világ-részenkénti állományának 1924. és 1929. eleji adatai összehasonlításként:

	1924	1929
Afrika	23.447	62.926
Amerika	202.467	139.318
Ausztrália	76.566	122.057
Ázsia	35.287	61.879
Európa	739.568	1.876.752
Összesen:	1.077.335	2.262.932

Amerika motorkerékpáripára azonban így sem jelentéktelen, a világ összes motorbiciklijének 14%-a amerikai gyártmány, az európai állományban azonban az amerikai ipar részesedése csak 5·6%.

Országok szerint vizsgálva a gépjárműállomány adatait, az Egyesült Államok $\frac{3}{4}$ részt tevő részesedése a világállományban eléggé közismert dolog, míg a motorbiciklik száma Nagy-Britanniában a legnagyobb (725 ezer). Érdekes, hogy három ország-nak, Spanyolországnak, Kubának és Perzsiának gépjárműállományát az 1929. évi felvétel kisebbnek találta az előző évi állománynál. Nem lehetetlen, hogy itt adatgyűjtési hibáról van szó.

A világ gépjárműállománya 1929 elején.¹⁾
Effectif mondial des véhicules à moteur au début de 1929.¹⁾

Állam — Pays	Gépjárműállomány Effectif des véhicules à moteur		Ebből: — Dont:		Egy automobilra eső lélekszám Habitants pour 1 automob.
	1928. I. 1.	1929. I. 1.	Automobil Automobiles	Motorkerékpár Motocyclettes	
Algír — Algérie	31.550	41.180	39.080	2.100	155
Amerikai Egyesült Államok — Etats-Unis d'Amérique	23,386.542	24,751.577	24,629.921	121.656	5
Argentina — Argentine	268.047	312.755	310.805	1.950	34
Ausztrália — Australie	508.204	602.525	516.695	85.830	12
Ausztria — Autriche	51.679	64.796	28.874	35.922	232
Belgium — Belgique	139.000	148.385	113.385	35.000	70
Brazília — Brésil	136.800	166.800	165.200	1.600	223
Bulgária — Bulgarie	2.105	2.901	2.522	379	2.174
Ceylon — Ceylan	17.340	20.501	17.311	3.190	296
Cseh-Szlovákia — Tchéco-Slovaquie	63.490	71.890	47.100	24.790	305
Chile — Chili	19.471	25.675	25.440	235	158
Dánia — Danemark	105.900	122.600	98.600	24.000	35
Délafrikai Unió — Union Sud-Afric.	133.200	163.350	125.850	37.500	61
Egyiptom — Egypte	25.135	27.990	24.997	2.993	567
Esztország — Estonie	1.953	2.745	2.385	360	468
Filippi szigetek — Philippines	29.577	30.046	29.343	703	406
Finnország — Finlande	29.894	38.452	33.158	5.294	107
Francia Indo-Kína — Indo-Chine française	15.634	18.754	16.640	2.114	1.244
Francia Marokkó — Maroc français	14.556	19.618	17.809	1.809	237
Franciaország — France	1,114.000	1,418.000	1,098.000	320.000	37
Görögország — Grèce	14.360	17.750	17.250	500	359
Hawaii — Hawaii	37.652	41.799	41.382	417	6
Hong-Kong	2.298	2.602	2.077	525	421
India — Inde	109.978	140.422	125.155	15.267	2.548
Ir szabad állam — Etat libre d'Irlande	44.587	48.151	40.298	7.853	74
Japán — Japon	72.265	92.604	73.844	18.760	853
Kanada — Canada	957.108	1,069.733	1,061.830	7.903	9
Kína — Chine	21.804	26.964	25.581	1.383	17.000
Kuba — Cuba	45.254	40.827	40.527	300	88
Lengyelország — Pologne	25.656	34.020	29.423	4.597	923
Lettország — Lettonie	2.383	2.984	2.244	740	822
Litvánia — Lituanie	1.305	1.810	1.407	403	1.624
Madagaszkár — Madagascar	2.081	3.282	2.066	1.216	1.752
Magyarország — Hongrie	17.906	24.250	16.202	8.048	531
Mexikó — Mexique	57.687	72.788	72.167	621	201
Nagy-Britannia — Grande-Bretagne	1,795.061	2,043.007	1,318.169	724.838	30
Németalföld — Pays-Bas	102.859	119.400	89.400	30.000	85
Németország — Allemagne	861.000	996.000	531.000	465.000	118
Norvégia — Norvège	38.050	42.634	37.087	5.547	75
Olaszország — Italie	211.500	250.024	183.952	66.072	216
Oroszország — Russie	25.833	29.064	21.058	8.006	6.980
Perzsia — Perse	7.060	5.771	5.081	690	1.968
Portugália — Portugal	24.020	27.591	25.136	2.455	223
Románia — Roumanie	21.716	31.068	29.079	1.989	609
Spanyol-Marokkó — Maroc espagn.	1.047	1.524	1.491	33	669
Spanyolország — Espagne	194.200	154.613	146.088	8.525	151
Svájc — Suisse	85.000	106.395	65.607	40.788	60
Svédország — Suède	147.862	177.263	127.660	49.603	48
Sz. H. Sz. állam — Royaume S. H. S.	13.505	15.250	12.250	3.000	1.074
Törökország — Turquie	7.400	9.450	9.000	450	1.516
Új-Zéland — Nouv.-Zélande	169.286	187.067	151.454	35.613	9
Uruguay — Uruguay	34.725	40.610	40.420	190	42
Venezuela — Venezuela	13.400	16.150	15.350	800	197
Egyéb államok — Autres pays	371.877	368.109	324.744	43.375	
Összesen — Total	31,631.802	34,291.516	32,028.584	2,262.932	61

¹⁾ Commerce Reports 1929.

Az 1929. első félévi árstatisztikai és pénzügyi jelzőszámok.

Indices de statistique de prix et de finances en Hongrie dans la Ire moitié de 1929.

1. Áralakulás.

Formation des prix.

Résumé. Au calcul de l'indice des prix de gros de Hongrie, l'Office hongrois de statistique a apporté en août 1929 des modifications de méthode considérables, par suite desquelles, au lieu d'indices non pondérés, il établira des indices pondérés. Désormais, les coefficients de pondération auront pour base les données de la production de 1926, et les chiffres de l'importation seront en partie pris en considération pour les articles que la Hongrie ne produit pas ou dont la production y est insuffisante. Le groupement des marchandises servant de base à l'indice a été également modifié. Dans le tableau de la page 903, nous offrons des renseignements détaillés et sur le nouveau groupement et sur les coefficients.

Suivant le nouvel indice des prix de gros de Hongrie, le niveau moyen de ceux-ci, après avoir augmenté dans les premiers mois de 1929, retomba dans une grande mesure à cause surtout de la baisse importante des céréales.

L'indice a atteint son maximum (136) en février et mars et son minimum (— 22% par rapport à l'avant-guerre) en juin.

Dans la Ire moitié de cette année, l'indice du coût de la vie, variant assez capricieusement, a été en général supérieur à celui de la fin de 1928. En y comprenant le logement, il montait fin juin à 119·7; sans le logement, à 130·2.

★

1. A nagykereskedelmi áruk indexszámai.

Az 1929. év augusztus hónapja óta a Központi Statisztikai Hivatal a magyar nagykereskedelmi áruk indexszámának számításánál jelentősebb rendszerbeli változtatásokat léptetett életbe s mielőtt az 1929. év első felének árviszonyait ismertetnénk, célszerűnek látszik ezeket a rendszerbeli változásokat összefoglalni.

A Központi Statisztikai Hivatal tudvalevőleg az 1923. év vége óta számítja a magyar nagykereskedelmi áruk indexszámait. A régi index 52 árucikk mindenkori áralakulásá-

nak figyelembevételével készült, az 1913. évi átlagárak alapulvételével. Az indexszám maga mérlegeletlen volt, vagyis az egyes árukhoz a gazdasági élet szempontjából vett eltérő jelentősége nem volt figyelembe véve, hanem csupán az indexszámításához bevont cikkek kiválogatásánál igyekezett a hivatal elérni azt, hogy az indexszámban lehetőleg az összes termelési és fogyasztási ágazatok egy vagy több áruval képviseltessenek. Az indexszám mérlegelése már akkor, amikor a magyar nagykereskedelmi index első tervezete elkészült, tervbevetetett, az akkori viszonyok között azonban az a kísérlet, mely megfelelő mérlegelési koefficiensek felállítását célozta, nem járt sikerrel. A mérlegelési koefficienseket vagy a termelés, vagy a fogyasztás, vagy a forgalom alapján lehet felállítani és erre vonatkozólag akkor a magyar statisztika nemcsak hogy oly adatokkal nem rendelkezett, melyek az exakt statisztika szempontjából a kritikát kiállják, hanem még megfelelő becslésekhez sem sikerült kellő alapot szerezni. Ezért a mérlegeletlen számítási mód mellett kellett döntenet. A régi indexszámítási módszernél az átlagos index mellett hat csoportindex számított, és pedig:

1. Élelmezési cikkek és mezőgazdasági termékek.
2. Ipari anyagok és termékek.
3. Nyersanyagok.
4. Gyártmányok.
5. Belföldi áruk és
6. Külföldi áruk.

E csoportindexek közül a legfontosabb volt és állandóan a legnagyobb érdeklődést keltette a nagyközönség körében az első két csoport, az élelmezési cikkek és mezőgazdasági termékek csoportja egyrészt, másrészt az ipari anyagok és termékek csoportja. E két árucsoport volt hivatva szemléltetni azt a színvonalkülönbséget, mely az agrárius és az ipari jellegű áruk között fennállott és amelyet gyakran agrárrollónak szoktak nevezni. Mikor a nagykereskedelmi index első tervezete elkészült, ez a különbség még meglehetősen kiéleződött volt, úgyhogy nem látszott aggodalmasnak, hogy az agrárcsoportba, melynek elnevezése különben is „élelme-

zési cikkek és mezőgazdasági termékek“ csoportja volt, a tisztán agrárius jellegű árucikkek mellett felvétessenek az összes oly áruk is, melyek az élelmezési kategóriába tartoznak ugyan, tisztán agrártermékeknek azonban nem tekinthetők. Így a malomipar és a cukoripar termékei stb. Hasonlóképen — mint élelmezési cikkek — ide kerültek a gyarmatárak reprezentánsai is, mint a kávé és tea. Eleinte az ily módon számított csoportindexek is megfeleltek a célnak, később azonban az összehasonlítás már megnehezült, a beállott eltolódások egyre zavaróbban hatottak.

A Központi Statisztikai Hivatalt az indexszámítási módszer megreformálására főleg két körülmény indította: az egyik az, hogy most már megvan a lehetősége az indexszám mérlegelésének, a másik pedig az, hogy az indexszám kiszámításához bevont áruk csoportosításának megváltoztatásával teljes tisztán, minden zavaró körülménytől mentesen kidomborítható legyen az agrártermékek és az ipari anyagok és termékek árfejlődésének eltérő jellege. E mellett a statisztikai hivatal azzal a tervvel is foglalkozott, hogy a számításához bevont cikkek számát lényegesen kibővítse és erre vonatkozólag beható tanulmányokat is végzett már. Erre azonban egyelőre nem kerülhetett sor, mert nagyszámú új áruinak a bevonása szükségképen lehetetlenné tette volna az 1913. évnél, illetőleg ez év átlagárainak összehasonlítási alapul való fenntartását, mert az 1913. évi átlagáraknak meghatározása a bevonandó új áruk nagy többségénél ma már leküzdhetetlen nehézségbe ütközik. A régi árulajstrom kiegészítése némileg mégis sikerült, így bevonattak a szálastakarmányfélék, amivel szintén kiküszöbölődött a régi index egy hiányossága.

Mint már említettük, a nagykereskedelmi index mérlegelése három alapon, a termelés, a fogyasztás és a forgalom alapján lehetséges. Hogy ezek közül melyik a legmegfelelőbb, az aligha dönthető el. Sajnos, a statisztikai hivatalnak nem is állott módjában, hogy a lehetőségek közül válasszon, mert megfelelő forgalmi és fogyasztási statisztika híján eleve le kellett mondania arról, hogy a nagykereskedelmi index mérlegelési koefficienseit a fogyasztás vagy a forgalom alapján állapítsa meg. Erre egyelőre gondolni sem lehet s a termelés adatait kellett a koefficiensek meg-

határozásánál felhasználni. E szerint a koefficiensek megállapítása oly módon történt, hogy a hivatal megállapította, hogy egy-egy termény vagy áru mily fontossággal bír a magyar termelés szempontjából, vagyis hogy mennyi az előállított termények hozzávetőleges értéke, oly áruknál pedig, melyeknél a hazai termelés mellett nagyobb jelentőségű behozatalra is szorul az ország, vagy pedig olyanoknál, melyek idehaza egyáltalán nem termeltetnek (fémek, gyarmatárak), az import adatai is figyelembe vétettek. Külön elbírálás alá esett e mellett a malomipar, mert itt, illetőleg a malomipari termékeknel, a lisztnél és a korpánál csak a malomipar által előállított érték többet szolgáltat a koefficiensek meghatározásának alapjául, hogy az úgyszólván teljes értékben számbavett gabona kétszeres számbavétele elkerültesse. Miután a koefficiensek ily módon meghatározottak, az indexszám mérlegelése a következő módon történt: A szorosán vett áruk közül először is alcsoportok alakítottak. Így pl. egy-egy alcsoportot képez a gabona (búza, rozs, árpa, zab), a fémek (réz, ólom, ón, horgany) stb. Amennyire lehetséges volt, a mérlegelés már az egyes alcsoportokon belül is végrehajtott, ami pl. a gabona csoportjánál nem ütközött nehézségbe, de voltak mindenesetre egyes alcsoportok is, melyeknél ez a *belső mérlegelés* nem volt végrehajtható. Ide tartozik pl. a szarvasmarha csoportja, ahol az élő állatok és a hús indexszámai vonatnak össze. Miután itt semmi oly támpontot sem lehetett találni, melynek alapján a *belső mérlegelést* nyugodt lelkiismerettel meg lehetett volna ejteni, az alcsoport indexe egyszerű átlagolás útján határozott meg. Magától értetődik, hogy ily átlagolás csakis az alcsoportokon belül fordulhatott elő s a főcsoportokba való összevonás már kivétel nélkül a meghatározott koefficiensek alapján történt. Voltak — kevés számmal — persze oly áruk is, melyek magukban véve alkottak egy-egy alcsoportot, pl. a tojás és a cukor. Miután ily módon az alcsoportok indexszámai meghatározottak, következett a következő lépés: az alcsoportok indexeinek főcsoportokba való összevonása. Az új nagykereskedelmi index 4 főcsoportra oszlik, és pedig: I. Mezőgazdaság és állattenyésztés. II. Gyarmatárak. III. Malomipar és cukoripar és IV. Egyéb ipar. A gyarmatárak és a mező-

gazdasági ipar termékei tehát, melyek a régi indexnél az agrárcsoportban szerepeltek, kiemeltettek és külön főcsoportot alkotnak. A magyar mezőgazdasági ipar termékeit semmiképen sem látszott célszerűnek a többi ipari termékekkel összevonni. Ezek áralakulása többnyire mintegy középhelyet foglal el az agrártermékek és a tulajdonképeni ipari termékek áralakulása között, s beosztásuk bármelyik csoportba a kettő közül az ártendencia tiszta nyilvánulását kétségkívül megzavarta volna. Indokolja egyébként külön főcsoportba való sorozásukat az a rendkívüli fontos szerep is, melyet a malomipar és a cukoripar az ország gazdasági életében játszik.

A főcsoportokon belül végrehajtott azután a mérlegelés második része, amelyben egy-egy főcsoportot teljes egésznek, azaz 100-zal egyenlőnek véve, meghatározott minden egyes alcsoportnak a százalékos arányszáma és ez alapon számítattak ki a főcsoportindexek. Az I. főcsoport (mezőgazdaság és állattenyésztés) 11, a II. főcsoport (gyarmatárúk) 1, a III. főcsoport (malomipar és cukoripar) 2, a IV. főcsoport (egyéb ipar) 14 alcsoportból áll. A főösszevonás, vagyis az összes áruk átlagos indexének meghatározása azután ismét külön koefficiensek segítségével a négy főcsoportindex alapján történik. A 905. oldalon közölt táblázat teljes részletességgel közli az alcsoportok, a főcsoportok indexeit és természetesen az összes áruk átlagos indexét is, valamint a mérlegelési koefficienseket.

Az indexszám számítási módszerét a felhozottak eléggé megvilágítják, a technikai eljárásnak további részletezésébe szükségtelennek látszik belemenni. Csúpan annyit kell még megjegyezni, hogy a koefficiensek meghatározása az 1926. évi termelési (illetőleg némely részben külforgalmi) adatok alapján történt. A koefficiensek természetesen hosszabb időre szóló érvényességgel vannak megállapítva, mert hiszen a nagykereskedelmi árak indexszámának más célja nem lehet, mint az áralakulásnak teljesen tisztán, minden egyéb befolyásoló körülménytől mentesen való demonstrálása. A koefficiensek változtatása pedig eo ipso azt jelenti, hogy az indexszám alakulása nemcsak az árváltozásoktól függ, hanem a koefficiensek változtatásától. Az indexszámok kiszámítása épp úgy, mint eddig, minden hó

utolsó napjára vonatkozólag történik. Visszamenőleg egyelőre az 1929. év január hónapjáig történt meg az indexszám kiszámítása.

Az új indexszám alapján az 1929. év első felében az áralakulás a következő volt:

1929	Mezőgazdaság és állattenyésztés	Gyarmatárúk	Malomipar és cukoripar	Egyéb ipar	Az összes áruk átlaga
	(1913. évi átlagárak = 100)				
Január ..	130	147	110	139	132
Február ..	137	147	111	138	136
Március ..	136	150	111	139	136
Április ..	134	150	109	135	135
Május ..	120	147	104	134	123
Június ..	119	144	102	133	122

Az első tanulság, ami az új indexből levonható, az, hogy jóval érzékenyebb a régi indexnél. Egymás mellé állítva az új és régi indexet, a következő képet kapjuk:

1929	Régi index	Új index
Január	134	132
Február	137	136
Március	138	136
Április	134	135
Május	129	123
Június	127	122

Az év első három hónapjában a kétféle módszer szerint számított arányszámok között alig van eltérés. Mikor azután nyár felé megindult az agrárindex csökkenése, az új index rohamosan esik és pedig oly mértékben, hogy áprilistől júniusig, tehát 2 hónap alatt a csökkenés 13 pontot tett ki, vagyis közel 10%-ot. Ugyanez az irányzat érvényesült persze a régi indexnél, de itt az indexszám esése csupán hét pontot, azaz 5,2%-os volt. A beállott ár-csökkenésekre tehát az új index jóval erősebben reagált. Különösen érdekesen alakult a mezőgazdasági és állattenyésztési index. Ez az index az év elején meglehetősen magasan állott és februártól áprilisig megközelítette az ipari indexet is. Az agrárindex januárban 130-cal indul, bár ekkor a gabona, tehát az az alcsoport, melynek áralakulása a legnyomatékosabban befolyásolja a mérlegelés következtében az agrárius áruk csoportját, csak 105-ös indexszámot tudott felmutatni. Döntően hozzájárult azonban ekkor az index relatív magasságához a fontossági sorrendben második helyen álló alcsoport, a kapásnövények alcsoportja az ő 166-os indexszámával, a tengeri és a burgonya rendkívüli drágasága következtében. Je-

lentékenyen átlagon felül volt ezenkívül a hüvelyesek, a szálás takarmány, a tojás, valamint a tejtermékek indexszáma. Kivételesen nélkül átlag alatt voltak az állatok alcsoporthatárai. Februárra az index — az agrárindex — egyszerre 7 ponttal emelkedve elérte legmagasabb pontját. Ebben a hónapban éreztette hatását leginkább a szigorú tél és főleg az ezzel kapcsolatos szállítási nehézségek. Alig egy-két alcsoporthatárnál találunk némi és magában véve jelentéktelen lemorzsolódást, egyébként az agrárindex összes utóbbi tételei az egész vonalon emelkedtek s például oly fontos tömegélelmiszeri cikkek, mint a burgonya az indexszáma 200 fölé került és mint látni fogjuk, még ez sem jelezte legmagasabb szintjét. A gabonaindex ekkor 108, a kapásnövényeké 177. A bab indexe 375-ig emelkedett, csekély jelentőségénél fogva azonban (koefficiense 1, a gabonáé 39, a kapásnövényeké 20) ez az indexszám alakulását nem befolyásolta túlságosan. Ebben a hónapban a vágóállatok közül a sertés indexe árult el feltűnő emelkedést és 10 ponttal ugrott a januári fölé. A márciusi index nem hozott oly javulást, amilyent várni lehetett volna és az agrárindex indexszáma még mindig a rendkívüli tél által okozott abnormis viszonyok hatását tükrözi vissza. Mindössze egy pontos visszaesést látunk, mert az indexszámok visszaesése több alcsoporthatárnál jelentkezett ugyan, az előfordult további emelkedések azonban ezeket csaknem teljesen ellensúlyozták. Nagyot esett ekkor az idénynek megfelelően a tojásnak az ára, csökkent a takarmánynak, a tejtermékeknek és a borjúnak. A gabonaárak változatlanul tartották indexszámukat, a burgonya pedig 231-es indexével a kapásnövények alcsoporthatárát 186-ig emelte. Április sem hozza az agrárindex lényegesebb megkönnyebbülését (134), május és június hónapok azok, amelyek azután meghozták a rohamos visszaesést. Ekkor már a gabonaárak diktálják az iramot. A gabonaindex, mely még áprilisban is 107-en állott, májusra hatalmas zuhanással mélyen a békeparitás alá, 88-ig esett vissza és júniusban is 89-en állott. Ehhez járult a kapásnövények indexének 186-ról 155-re, majd júniusban 148-ra való esése. Hasonlóképpen számottevően kisebb lett a takarmányfélék indexszáma és elég nagyot

esett a sertés ára is. Végeredményben tehát az agrárindex februári legmagasabb pontjától számítva június végéig 18 ponttal, vagyis valamivel több, mint 13%-kal esett.

Szembeállítva ezzel a tulajdonképeni ipari anyagok és termékek indexét, melyek az „egyéb ipar“ főcsoportjában foglaltnak össze, itt is épp úgy, mint a régi ipari indexnél, azonnal feltűnik az index jóval nagyobb stabilitása. Az egyes alcsoporthatáraknál a kilengések többnyire egészen szűk keretek között mozogtak, sőt nem kevesebb, mint 5 oly alcsoporthatár akadt, melyek indexénél az elmúlt félév alatt a legcsekélyebb változás sem következett be. Így azután az ipari index irányvonalának fejlődése is sokkal nyugodtabb és egyöntetűbb, mint az agrárindexé. Januárban az ipari index 139-en áll, februárban 138-on, márciusban ismét 139-en. E három hónap ármozgalmai közül említendő a fémek indexének márciusi kiugrása, valamint a bórarak ingadozása. Áprilistól kezdve júniusig az index 135-ről 134-re, majd 133-ra esett. Ezt a már határozottabb lanyhuló irányzatot főleg a textilipari nyersanyagok és félgyártmányok, valamint a kőolaj indexszámainak a visszaesése idézte elő. Januártól júniusig az ipari index 139-ről 133-ra, vagyis 4,3%-kal esett.

A malomipar és a cukoripar főcsoportjának az indexe általában a legalacsonyabb és a januári 110-ről némi emelkedés után júniusig 102-re esett. A gyarmatárak indexe, mely csekély jelentőségénél fogva amúgy is alig befolyásolja az indexszámot, 144 és 150 között ingadozva, aránylag csak kevésbé változott.

Valószínű, hogy ezentúl az átlagos nagykereskedelmi index nagyobb arányú kilengések mellett valamivel alacsonyabb árszínvonalat fog mutatni, mint a régi index.

*

Ami az árakat magukat illeti, az általános irányzatról már felvilágosítást adott az indexszámok ismertetése s most csupán egyes fontosabb cikkek árára kell röviden kitérnünk. A gabonaárak alakulásánál még az 1929. évben is tartott az a sajátos árviszony, mely a kenyérmagvak és a takarmánymagvak között kialakult és

Áralakulás Budapesten az 1929. év január—június havában.

Formation des prix à Budapest, en janvier—juin 1929.

Megnevezés Designation	Mennyiségegy- ség — Unité de quantité	1913. évi átlagár Prix moyen de 1913		Á r a k p e n g ö k b e n Prix en pengős					
		kor-ban crown.	pengőben pengős	1 9 2 9					
				I.	II.	III.	IV.	V.	VI.
1. A nagykereskedelem árai.									
1. Prix de gros.									
a) Élelmezési cikkek és mezőgazdasági termékek. — a) Denrées alimentaires et produits agricoles.									
Búza, tiszavidéki 78 kg-os — Froment de la région de la Tisza, 78 kg	q	22.30	25.84	25.38	25.88	25.95	25.73	21.28	22.45
Rozs — Seigle	"	17.83	20.66	22.60	23.10	23.33	21.88	17.10	17.38
Takarmányárpa — Orge fourrager	"	16.11	18.66	25.25	25.88	26.38	26.75	23.63	20.25
Zab — Avoine	"	19.04	22.06	25.35	25.73	26.05	26.13	20.—	19.05
Tengeri — Maïs	"	15.11	17.51	27.28	28.88	29.50	29.40	24.75	24.80
Bab, fehér — Haricot blanc	kg	0.24	0.28	0.96	1.05	1.20	1.16	1.16	1.06
Burgonya, fehér — Pomme de terre blanche	q	5.61	6.50	12.50	13.50	15.—	15.—	12.50	10.50
Búzaliszt 0-ás — Farine de froment, No 0	kg	0.34	0.39	0.40	0.40	0.40	0.40	0.37	0.37
Búzaliszt 2-es — Farine de froment, No 2	"	0.33	0.38	0.38	0.39	0.39	0.39	0.36	0.36
Búzaliszt 6-os — Farine de froment, No 6	"	0.30	0.35	0.30	0.31	0.31	0.31	0.28	0.27
Maláta — Malt	q	31.—	35.91	45.50	45.—	45.—	45.—	44.50	42.50
Kristálycukor, zsákban — Sucre crist. en sacs	kg	0.81	0.94	1.09	1.09	1.08	1.07	1.07	1.08
Ökör, jobb minőségű — Boeuf de qual. supérieure	"	1.02	1.18	1.03	1.03	1.05	1.06	1.10	1.12
Borjú — Veau	"	1.14	1.32	1.54	1.50	1.35	1.25	1.57	1.48
Sertés, fiatal, nehéz — Porcs, jeunes et lourds	"	1.36	1.58	1.52	1.73	1.82	1.90	1.79	1.77
Juh — Mouton	"	0.64	0.74	0.56	0.56	0.58	0.62	0.64	0.64
Zsír — Graisse	"	1.51	1.75	2.—	2.10	2.34	2.29	2.10	2.18
Marhahús, Ia helybeli hátulja — Viande de boeuf, I-re qualité, partie postérieure, de Budapest	"	1.73	2.—	2.38	2.36	2.36	2.34	2.42	2.44
Vaj — Beurre	1440 drb	2.68	3.10	4.50	5.—	4.80	4.80	5.50	5.40
Tojás — Oeufs	" pièces	97.53	112.99	228.02	304.02	172.80	145.—	163.—	180.72
Rizs (Burma II.) — Riz (Burma II.)	kg	0.34	0.39	0.59	0.59	0.59	0.59	0.56	0.56
Kávé (Santos) — Café (Santos)	"	2.65	3.07	4.62	4.62	4.88	4.88	4.88	4.66
Tea (Souchong) — Thé (Souchong)	"	6.—	6.95	7.—	7.—	7.—	7.—	7.—	6.90
Korpa — Son	q	11.15	12.92	19.13	18.88	19.13	18.63	15.13	12.65
Széna — I. r. — Foin I-re qualité	"	9.25	10.72	17.25	17.—	16.—	16.—	15.—	15.—
Szalma — Paille	"	3.48	4.03	4.90	5.15	5.10	5.25	4.80	4.45
b) Ipari anyagok és termékek.									
b) Matières industr. et produits de l'ind.									
Rúdvas — Fer en barres	q	18.90	21.90	29.—	29.—	29.—	29.—	29.—	29.—
Vaslemez, 1 mm-es — Tôles de fer, de 1 mm.	"	29.00	33.60	39.20	39.20	39.20	39.20	39.20	39.20
Vörösréz (elektrolyt) — Cuivre (Electrolyte)	kg	1.72	1.99	2.20	2.40	3.—	2.40	2.30	2.30
Ólom (huta) — Plomb (de fonderie)	"	0.52	0.60	0.68	0.68	0.84	0.74	0.74	0.72
On (Banka vagy Billiton) — Etain (Banka ou Billiton)	"	4.95	5.73	10.—	10.—	8.50	8.50	7.—	8.—
Horgany (huta) — Zinc (de fonderie)	"	0.64	0.74	0.85	0.85	0.90	0.90	0.85	0.85
Szén, hazai barnaszén ¹⁾ — Charbon, lignite indigène ¹⁾	q	2.20	2.55	3.31	3.31	3.31	3.15	3.15	3.15
Szén, porosz, felsősziléziai — Charbon, prusse, de Haute-Silésie	"	3.50	4.05	5.90	6.—	6.—	6.—	6.—	6.—
Petróleum (világító) — Pétrole (à éclairage)	kg	0.34	0.39	0.32	0.32	0.32	0.31	0.30	0.30
Benzin, nehéz motorbenzin 0.765, 0.775 ^o Benzine lourde à moteur	"	0.30	0.35	0.46	0.46	0.45	0.44	0.43	0.42
Nyerspamut, amerikai — Coton brut, américain	"	1.45	1.68	2.92	3.03	3.04	2.80	2.79	2.78
Pamutfonál, 2-es számú — Fils de coton, No 2	"	2.30	2.66	4.07	4.13	4.16	3.96	3.90	3.84
Pamutszövet középszálú, fehérített — Tissus de coton blanchis, de fils moyens	m	0.60	0.70	1.20	1.15	1.15	1.15	1.15	1.10
Nyersgyapjú, középfinom szövetgyapjú, szennyben nyírott — Laine brute, laine demi fine pour tissus coup. s. dos	kg	1.47	1.70	2.70	2.70	2.70	2.70	2.40	2.40
Gyapjuszövet, férfi, téli, tiszta gyapjúból — Tissus de laine pure et chaude, d'hiver, pour hommes	m	6.—	6.95	12.62	12.62	12.42	12.42	12.32	12.32
Kender, gyári, tilolt — Chanvre de fabrique, teillé.	kg	0.80	0.93	1.62	1.62	1.59	1.55	1.48	1.33

1) Helyesbített adatok. — Chiffres rectifiés.

Megnevezés Désignation	Mennyiségi egy- ség — Unité de quantité	1913. évi átlagár Prix moyen de 1913		Ár a k e n g ö k b e n Prix en pengős					
		kor.-ban couronn.	pengőben pengős	1 9 2 9					
				I.	II.	III.	IV.	V.	VI.
Len, nyers — Lin brut	kg	1.20	1.39	2.54	2.54	2.44	2.41	2.29	2.20
Marhabőr, nyers, zöldsúlyú, vágóhídi Cuir de boeuf, brut, d'abattoir	"	1.30	1.51	1.55	1.40	1.60	1.30	1.20	1.30
Borjúbőr, nyers, zöldsúlyú, hosszúlá- bú, tejes — Cuir brut, de veau, à longs pieds, avec tête	"	2.05	2.38	2.78	2.38	2.—	2.30	2.20	2.30
Talpbőr — Cuir à semelle	"	5.85	6.78	5.90	5.50	5.60	5.30	5.10	5.10
Felsőbőr, box-calf, fekete — Cuir à empeigne, box-calf, noir	□ láb " pied	1.45	1.68	1.95	1.70	1.75	1.70	1.65	1.65
Újságpapíros, rotációs — Papier à journaux, rotat.	kg	0.25	0.29	0.35	0.35	0.35	0.35	0.35	0.35
Tégla, 25×12×6 cm méretű — Briques de 25×12×6 cm	1000 drb " pièces	31.—	35.91	46.—	46.—	46.—	46.—	46.—	46.—
Mész, darabos, égetett — Chaux, gros- sière et cuite	q	2.20	2.55	4.20	4.20	4.20	4.20	4.20	4.20
Portlandcement — Ciment portland	"	3.20	3.71	5.98	5.98	5.98	5.98	5.98	5.98
Románcement — Ciment romain	"	2.—	2.32	—	—	—	—	—	—
Épületfa, ácsolt, fenyőfából — Bois de sapin, d. construction, charpenté	m ³	45.—	52.13	54.—	54.—	55.—	54.—	53.—	52.—
Kénsav, 66° Bé — Acide sulfurique	q	10.—	11.59	14.—	14.—	14.—	14.—	14.—	14.—
Szuperfoszfát — Superphosphate	kg %	0.50	0.58	0.53	0.53	0.53	0.53	0.53	0.53
Tűzifa — Bois de chauffage	q	2.28	2.64	3.20	3.30	3.35	3.45	3.55	3.45
2. A kiskereskedelem árai.									
<i>2. Prix de détail.</i>									
Marhahús, levesnek való — Viande de boeuf, pour soupe	kg	1.93	2.24	2.40	2.40	2.40	2.40	2.60	2.60
Sertéshús, comb — Viande de porc, cuisse	"	1.98	2.29	2.35	2.74	2.70	2.70	3.—	3.—
Disznózsír — Saindoux	"	1.77	2.05	2.30	2.30	2.48	2.63	2.55	2.44
Tej — Lait	liter litre	0.31	0.36	0.40	0.40	0.40	0.37	0.38	0.37
Tojás — Oeufs	drb pièce	0.074	0.086	0.16	0.20	0.13	0.09	0.11	0.11
Liptói túró — Fromageon de Liptó	kg	1.95	2.26	3.30	3.30	3.30	3.40	3.40	3.30
Kenyér, félbarna, gyári — Pain demi- bis, de fabrique	"	0.30	0.35	0.44	0.44	0.44	0.44	0.43	0.42
Búzaliszt 2-es — Farine de froment, No 2	"	0.34	0.39	0.41	0.41	0.41	0.41	0.40	0.39
Burgonya, fehér — Pomme de terre blanche	"	0.08	0.09	0.16	0.17	0.18	0.18	0.18	0.14
Savanyúkáposzta — Choucroute	"	0.27	0.31	0.55	0.64	0.66	0.64	0.59	0.59
Bab, fehér, apró — Haricots blancs, petits	"	0.41	0.48	1.10	1.19	1.34	1.30	1.30	1.20
Cukor, finomított, kristály — Sucre raffiné, crist.	"	0.88	1.02	1.19	1.19	1.18	1.17	1.17	1.18
Férfi ruha, II.-rendű, gyári — Vêtements pour hommes, IIe qual., faits en fabr.	rend compl.	40.—	46.34	51.20	51.20	51.20	51.20	51.20	51.20
Női ruha, II.-rendű, gyári — Robes pour femmes, IIe qual., faites en fabr.	"	50.—	57.93	64.—	64.—	64.—	64.—	64.—	64.—
Gyermekruha II. rendű, gyári — Vête- ments pour enfants, IIe qual., faits en fabrique	"	20.—	23.17	28.—	28.—	28.—	28.—	28.—	28.—
Férfiing (munkásing) — Chemises pour hommes (chemises d'ouvrier)	drb pièce	2.90	3.36	4.88	4.88	4.88	4.88	4.88	4.88
Férfi alsónadrág — Caleçons pour hom- mes	"	3.—	3.48	5.28	5.28	5.28	5.28	5.28	5.28
Női ing — Chemises pour femmes	"	3.10	3.59	4.32	4.32	4.32	4.32	4.32	4.32
Férfi harisnya, rövid — Chausselles pour hommes	pár paire	0.52	0.60	1.86	1.81	1.81	1.75	1.75	1.75
Női harisnya — Bas pour femmes	"	0.90	1.04	2.70	2.70	2.70	2.65	2.65	2.65
Gyermekharisnya — Bas pour enfants	"	0.50	0.58	1.84	1.80	1.80	1.74	1.74	1.74
Férficipő, gépszeges, fekete box — Chaussures pour hommes, clouées à la machine, box noir	"	15.—	17.38	26.50	26.50	26.50	26.50	26.50	25.—
Női cipő, fekete box, magasszárú, fűzős — Bottines pour femmes, box noir, à lacets	"	16.—	18.54	26.50	26.50	26.50	26.50	26.50	25.—
Gyermekcipő 33—35. sz. — Chaussures pour enfants, p. 33—35	"	10.—	11.59	18.—	18.—	18.—	18.—	18.—	17.—
Fűtőszén, porosz — Charbon de chauf- fage, de Prusse	q	3.80	4.40	7.31	7.41	7.41	7.41	7.41	7.41
Tűzifa, aprított — Bois de chauffage, menu	"	2.96	3.43	5.60	5.90	5.90	6.10	6.10	6.10

Nagykereskedelmi árak indexszámai néhány országban.

Indices des prix de gros en quelques pays.

O r s z á g P a y s	Kiindulási idő- pont = 100 Epoque de base = 100	1928 XII.	1 9 2 9					
			I.	II.	III.	IV.	V.	VI.
Ausztria — <i>Autriche</i>	1914 I.—VI.	127	128	130	133	134	135	134
Belgium — <i>Belgique</i>	1914 IV.	125	126	126	126	125	124	123
Cseh-Szlovákia — <i>Tchéco- Slovaquie</i>	1914 VII.	955	953	950	964	963	940	917
Egyesült Államok — <i>Etats- Unis</i>	1926	97	97	97	97	97	96	
Finnország — <i>Finlande</i>	1913	101	100	100	100	99	98	98
Franciaország — <i>France</i>	1913	625	631	639	640	627	624	611
Japán — <i>Japon</i>	1913	174	172	171	171	170	169	
Lengyelország — <i>Pologne</i>	1914 I.	118	116	117	117	116	113	113
Magyarország — <i>Hongrie</i>	1913	135	132	136	136	135	123	122
Nagy-Britannia — <i>Gr.-Bre- tagne</i>	1913	138	138	138	140	139	136	136
Németalföld — <i>Pays-Bas</i>	1913	148	146	146	147	144	142	141
Németország — <i>Allemagne</i>	1913	140	139	139	140	137	135	135
Olaszország — <i>Italie</i>	1913	497	496	498	499	493	485	480
Oroszország — <i>Russie</i>	1913	177	177	177	178	179	180	
Svájc — <i>Suisse</i>	1914 VII.	144	143	143	142	140	139	139
Svédország — <i>Suède</i>	1913	145	144	145	144	141	140	139

amelynek következményeként pl. a tengeri ára az egész 1928/29. gazdasági évben magasabb volt a búza áránál. A múlt év nyarán és őszén a tengeri ára 30 pengő fölé került és bár ez év januárban 27 pengőig esett vissza, tavasszal egészen ápriliséig ismét 29 pengőn felüli tengeriárak voltak érvényben. A búza ára ennél mindig lényegesen alacsonyabb volt, sőt mikor azután ez év május és június havában a tengeri ára 25 pengő alá esett, a búza példátlan áresése ezzel karöltve járt és még júniusban is több mint 10%-kal került többre a tengeri, mint a búza. A lisztárak általában a búza árához alkalmazkodtak. Nagyobb áresést itt is a búzának május-júniusi alacsony árszínvonala idézett elő. Júniusban a nullásliszt 37, a 6-os liszt 27 fillérbe került kg-onként. A szarvasmarha ára meglehetősen egyenletes arányú emelkedést mutatott az év első hat hónapjában. Januárban 103 fillérbe került élősúly kilogrammonként, júniusban fokozatos emelkedés után 112 fillérbe. A drágulás tehát itt nem volt nagyarányú. A sertésáraknál a kilengések már jóval nagyobb arányúak voltak. A januári 152 filléres és az áprilisi 190 filléres árak jelzik a végletet. Június végéig a sertés ára ismét 177 fillérig esett. A bab ára, mely még tavaly — mint ismeretes — békebeli árának 3—4-szereséig emelkedett, 1929-ben is meglehetősen macacssággal tartotta magas árszínvonalát,

ügyszintén a burgonya is, de a burgonyánál május és június már jelentős visszaesést hozott. A tojás meglehetősen magas árszínvonal mellett — mely még a múlt év őszén alakult ki és amelyet a tél szigorú hidege csak megerősített — a szokásos szezon szerű ingadozásokat mutatta.

Az ipari anyagok és termékek közül a nyerspamut ára fokozatosan lemorzsolódott. A gyapjú ára egészen ápriliséig tartotta magát, ekkor azonban itt is áresés következett be. Mint már említettük, az ipari anyagoknál és termékeknél az árszínvonalak jóval szűkebb keretek között mozogtak, mint az agrártermékeknél. A következő táblázat az összes cikkek 1929 első felévi áralakulásáról részletes felvilágosítást adnak. A szénárakra vonatkozólag meg kell jegyezni, hogy a barnaszén árát — és pedig úgy jelenlegi, mint 1913. évi árát — a statisztikai hivatal szakemberekkel lefolytatott beható tárgyalások elég számottevően megváltoztatta.

II. Létfenntartási költségek.

A létfenntartási költségek indexszámai az 1929. év első felében meglehetősen hullámzást mutattak, általában emelkedő irányzat mellett. Az 1924. év december hónapja óta, mikor az indexszámok kiszámítása megkezdődött, az indexszámok változása a következő volt:

		Létfenntartási költségek indexszámai	
		lakbérrel együtt	lakbér nélkül
1924.	XII.	100	100
1925.	XII.	88	80
1926.	XII.	91	80
1927.	XII.	97	84
1928.	I.	97	83
	II.	97	83
	III.	98	84
	IV.	98	85
	V.	101	86
	VI.	102	87
	VII.	102	87
	VIII.	104	88
	IX.	104	89
	X.	103	87
	XI.	102	86
	XII.	101	86
1929.	I.	101	86
	II.	104	88
	III.	105	89
	IV.	104	88
	V.	107	90
	VI.	103	87

A lakbérrel együtt számított index, mely már a múlt évben túlhaladta az 1924. évi színvonalat, 1929-ben is állandóan e fölött mozgott, sőt májusban elérte eddigi legmagasabb színvonalát. Az 1913. évi költségeket 100-zal véve egyenlőnek, a lakbérrel együtt számított index ekkor 122·4 volt, ami — dacára a kötött lakberek viszonylagos alacsonyosságának — már 22·4%-kal magasabbnak jelzi az árnyót a háború előtti

Egy négytagú munkáscsalád heti kiadásainak alakulása indexszámokban.

Formation des dépenses hebdomadaires d'une famille ouvrière de 4 membres, en nombres-indices.

(1913 = 100.)

Időpont <i>Epoque</i>	Élemezés <i>Alimentation</i>	Ruházat <i>Vêtement</i>	Fűtés és világítás <i>Chauffage et éclairage</i>	Lakás <i>Logement</i>	Összes heti költség <i>Total des frais hebdomadaires</i>	Összes heti költség a lakásbér nélkül <i>Total des frais hebdomad. sans le loyer</i>
1924 XII. 31	145·0	166·0	123·0	25·0	116·0	149·0
1925 XII. 31	115·0	131·0	125·0	46·0	102·0	119·0
1926 XII. 31	115·0	124·0	134·0	60·0	105·0	119·0
1927 XII. 31	123·2	129·2	128·0	75·0	113·0	124·9
1928 XII. 31	125·5	134·3	129·4	86·3	117·6	127·5
1929 I. 31	125·0	134·1	130·8	86·3	117·6	127·5
" II. 28	130·4	133·9	133·7	86·3	120·6	131·4
" III. 31	131·8	133·9	133·7	86·3	121·4	132·4
" IV. 30	130·5	133·3	135·2	86·3	120·8	131·6
" V. 31	133·5	133·3	135·2	86·3	122·4	133·7
" VI. 30	129·1	130·3	135·2	86·3	119·7	130·2

színvonalnál. A lakbér nélküli index még általában több mint 10%-kal elmarad az 1924. évi színvonalától. Mint az adatokból látni, a létfenntartási költségeknek 1929. évi alakulásából alig lehet szabályszerűséget kiolvasni. Emelkedés és csökkenés egymást követték, csupán annyi bizonyos, hogy

Létfenntartási költségek indexszámai néhány országban.

Indices du coût de la vie en quelques pays.

Ország <i>Pays</i>	Kiindulási időpont = 100 <i>Epoque de base = 100</i>	1928 XII.	1 9 2 9					
			I.	II.	III.	IV.	V.	VI.
Ausztria — <i>Autriche</i>	1914 VII.	109	109	111	110	109	109	111
Belgium — <i>Belgique</i>	1921	213	213	214	216	215	213	211
Cseh-Szlovákia — <i>Tchéco-Slovaquie</i> ..	1914 VII.	739	745	748	754	746	744	744
Finnország — <i>Finlande</i>	1914 I—VI.	1.260	1.242	1.232	1.229	1.219	1.210	1.216
Franciaország — <i>France</i>	1914 I—VI.	531	547			556		
Lengyelország — <i>Pologne</i>	1914 I.	125	124	128	125	125	125	123
Magyarország — <i>Hongrie</i>	1913	118	118	121	121	121	122	120
Nagy-Britannia — <i>Gr.-Bretagne</i>	1914 VII.	168	167	165	166	162	161	160
Németalföld — <i>Pays-Bas</i>	1911—1913	170	.	.	169	.	.	.
Németország — <i>Allemagne</i>	1913—1914	153	153	154	156	154	153	153
Olaszország — <i>Italie</i>	1914 I—VI.	538	541	544	561	551	542	544
Svájc — <i>Suisse</i> ..	1914 VI.	162	161	161	161	159	160	161
Svédország — <i>Suède</i>	1914 VII.	.	170	.	.	171	.	.

az index minden hónapban magasabb volt, mint az előző év végén. A létfenntartási költségek egyes kategóriái közül éppúgy, mint a nagy kereskedelmi indexnél az agrártermékek csoportja, az élelmezési kiadások a legérzékenyebbek az árváltozások iránt. Az élelmezési kiadások indexszáma legmagasabban állott májusban (133·5), legalacsonyabban pedig januárban (125·0). A kiadások többi csoportjai nagyobb stabilitást árultak el, a lakbér pedig teljesen változatlan maradt.

2. A pénzügyi betétek.

Dépôts en banque.

Résumé. Dans la 1re moitié de 1929, aux 13 principaux établissements de crédit budapestois et à la Caisse d'épargne postale, les dépôts d'épargne se sont élevés de 63·7 millions de pengős, soit de 12·8%, montant en juin à 559·6 millions. L'accroissement, qui a été en moyenne de 10·6 millions par mois, a atteint son maximum en janvier (23·6 millions de pengős) et son minimum en avril (0·2 millions). En juin 1929, de l'effectif de ces dépôts, 47·9 millions étaient placés à la Caisse d'épargne postale.

Aux dits établissements, contrairement aux dépôts d'épargne, ceux sur comptes courants ont très peu augmenté dans les six premiers mois de 1929. Montant de 0·6 million de pengős seulement, ils se sont élevés en juin à 893 millions, dont 89·6 millions pour la Caisse d'épargne postale.

Au 30 juin 1929, les dépôts d'épargne représentaient 55·8% de leur effectif d'avant-guerre et les dépôts sur comptes courants, 104·3%.

*

I. Takarékbetétek.

A takarékbetétek álladékanak emelkedése az 1929. év első felében a pénz- és hitelpiacon jelentkező feszültség dacára sem akadt meg, sőt a rendelkezésre álló adatok szerint a növekedés mérve sem volt kisebb, mint az előző év hasonló időszakában. Ez azonban csak a szoros értelemben vett takarékbetétekre vonatkozik. A folyószámlákon elhelyezett betéteknél — mint alább látni fogjuk — teljes mértékben jelentkezett a gazdasági depresszió hatása. A budapesti 13 legnagyobb pénzügyintézetnél és a postatakarékpénztárnál elhelyezett takarékbetétek összege az 1928 december 31-i 495·9 millió

pengőről félév alatt 559·6 millió pengőre emelkedett, ami 63·7 millió pengő tiszta gyarapodásnak felel meg. Ez az összeg csaknem teljes pontossággal megfelel annak az összegnek, mellyel a takarékbetétek az előző év első hat hónapjában gyarapodtak és mintegy 12·8%-os növekedésnek felel meg. A takarékbetétek növekedése — mint ismertes — az infláció után a stabilizációval egyidejűleg indult meg; azóta szakadatlanul, szinte meglepő szabályszerűséggel évről-évre, sőt hónapról-hónapra is jelentkezik a takarékbetétek fokozatos növekedése, melyet — mint láttuk — a kedvezőtlen gazdasági körülmények sem tudtak megszakítani. Az 1924. év júniusától, tehát a szanálási időszak megindulásától kezdve a takarékbetétek alakulása félévenként összefoglalva a következő volt:

	A takarékbetétek összege	A félévi szaporulat összege	Az átlagos havi szaporulat
	m i l l i ó p e n g ő b e n		
1924 június végén	3·7	—	—
december „	30·6	26·9	4·5
1925 június „	82·9	52·3	8·7
december „	143·0	60·1	10·0
1926 június „	183·4	40·4	6·7
december „	231·9	48·5	8·1
1927 június „	308·5	76·6	12·8
december „	364·8	56·3	9·4
1928 június „	428·6	63·8	10·6
december „	495·9	67·3	11·2
1929 június „	559·6	63·7	10·6

A havi átlagokat tekintve, tehát azt látjuk, hogy két és fél esztendő óta a takarékbetétek havi szaporulata állandóan 10 millió pengő körül áll s a kilengések aránya felfelé és lefelé eléggé kismértékű. Bizonyos, hogy a hazai tőkeképződés szempontjából a takarékbetéteknek e néhány nagy intézetnél jelentkező havi 10 milliós növekedése gyorsíramúnak nem nevezhető, megnyugtató azonban e mellett a növekedésnek következetes, megszakítás nélküli előrehaladása. Hogy az 1929. év első felében hogy alakult az ország egész betétállománya, arra vonatkozólag adatokkal nem rendelkezünk. Miután azonban az 1928 december 31-i álladékról az ideiglenes adatok már összeállítottak az ország összes betétálladéka vonatkozólag is, nem lesz érdektelen, ha a szóbanforgó intézeteknél elhelyezett betétek adatait az utolsó három esztendőről szembeállítjuk az ország összes takarékbetéttálladékaival. Az adatok a következő képet adják:

A betétek alakulása a postatakarékpénztárnál és a 13 legnagyobb budapesti pénzügyintézetnél.
Formation des dépôts à la Caisse d'épargne postale et aux 13 principaux établissements de crédit budapestois.

Megnevezés <i>Désignation</i>	1913	1924	1928	1		9	2	9	
	XII.	VI.	XII.	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.
hó végén millió pengőben — à la fin des mois ci-dessus, millions de pengős									
Takarékbetétek álladéka. — Dépôts d'épargne.									
Postatakarékpénztár <i>Caisse d'épargne postale</i>	130·4	0·3	40·8	42·4	43·3	44·4	45·5	47·1	47·9
13 budapesti pénzügyintézet — 13 établissem. de crédit budapestois	871·8	2·8	420·1	441·0	448·3	457·1	453·8	456·1	465·9
Pengőértékű betétek össze- sen — <i>Total des dépôts</i> <i>libellés en pengős</i>	1002·2	3·1	460·9	483·4	491·6	501·5	499·3	503·2	513·8
Külföldi értékben elhelye- zett betétek — <i>Dépôts pla-</i> <i>cés en valeur étrangère</i> ..	—	0·6	35·0	36·1	37·2	37·8	40·2	43·3	45·8
Betétek összesen — <i>Total</i> <i>des dépôts</i>	1002·2	3·7	495·9	519·5	528·8	539·3	539·5	546·5	559·6
<i>Index-számok</i> <i>Indices.</i> (1913. XII. 31 = 100)									
Belföldi értékben elhelye- zett betétek — <i>Dépôts pla-</i> <i>cés en valeur intérieure</i> ..	100	0·3	46·0	48·2	49·0	50·0	49·8	50·2	51·3
Összes betétek — <i>Total</i> <i>des dépôts</i>	100	0·4	49·5	51·8	52·8	53·8	53·8	54·5	55·8
Folyószámlabetétek álladéka. — Dépôts sur comptes courants.									
Postatakarékp. — <i>Caisse</i> <i>d'épargne postale</i>	132·9	23·5	121·0	128·2	118·3	117·0	95·9	113·3	89·6
13 budapesti pénzügyintézet — 13 établissem. de crédit budapestois	723·2	40·6	506·4	502·8	511·2	500·5	517·7	498·9	492·2
Pengőértékű betétek össze- sen — <i>Total des dépôts</i> <i>libellés en pengős</i>	856·1	64·1	627·4	631·0	629·5	617·5	613·6	612·3	581·8
Külföldi értékben elhelye- zett betétek — <i>Dépôts pla-</i> <i>cés en valeur étrangère</i> ..	—	21·1	265·0	296·8	284·6	284·0	291·2	295·5	311·2
Betétek összesen — <i>Total</i> <i>des dépôts</i>	856·1	85·2	892·4	927·8	914·1	901·5	904·8	907·8	893·0
<i>Index-számok</i> <i>Indices</i> (1913 XII 31 = 100)									
Belföldi értékben elhelye- zett betétek — <i>Dépôts pla-</i> <i>cés en valeur intérieure</i> ..	100	7·5	73·3	73·7	73·5	72·1	71·7	71·5	68·0
Összes betétek — <i>Total</i> <i>des dépôts</i>	100	10·0	104·2	108·4	106·8	105·3	105·7	106·0	104·3
Betétek összesen. — Total des dépôts.									
Postatakarékp. — <i>Caisse</i> <i>d'épargne postale</i> ..	263·3	23·8	161·8	170·6	161·6	161·4	141·4	160·4	137·5
13 budapesti pénzügyintézet — 13 établissem. de crédit budapestois	1595·0	43·4	926·5	943·8	959·5	957·6	971·5	955·0	958·1
Pengőértékű betétek össze- sen — <i>Total des dépôts</i> <i>libellés en pengős</i>	1858·3	67·2	1088·3	1114·4	1121·1	1119·0	1112·9	1115·5	1095·6
Külföldi értékben elhelye- zett betétek — <i>Dépôts pla-</i> <i>cés en valeur étrangère</i>	—	21·7	300·0	332·9	321·8	321·8	331·4	338·8	357·0
Betétek összesen — <i>Total</i> <i>des dépôts</i>	1858·3	88·9	1388·3	1447·3	1442·9	1440·8	1444·3	1454·3	1452·6
<i>Index-számok</i> <i>Indices</i> (1913 XII 31 = 100)									
Belföldi értékben elhelye- zett betétek — <i>Dépôts pla-</i> <i>cés en valeur intérieure</i> ..	100	3·6	58·6	60·0	60·3	60·2	59·9	60·0	59·0
Összes betétek — <i>Total</i> <i>des dépôts</i>	100	4·8	74·7	77·9	77·6	77·5	77·7	78·3	78·2

	Takarékbetétek álladéka		Az előbbi az utóbbi %-ában
	a 13 legn. p.-intézetnél és a postatakarék-pénztárnál millió	az ország összes. pénzügyintézeteinél pengő	
1925 végén	143·0	318·9	44·8
1926 „	231·9	515·4	45·0
1927 „	364·8	733·6	49·7
1928 „	495·9	935·0	53·0

Hangsúlyozni kell, hogy az ország összes betétálladékára vonatkozó 1928. évi adat egyelőre még ideiglenesnek tekintendő, bár lényegesebben már semmiesetre sem változhatik. Az összes betétálladéknál a postatakarék-pénztár adatai is teret foglalhatnak. Az adatokból látjuk, hogy az ország összes takarékbetétálladéka 1926-ban 196·5 millió pengővel, 1927-ben 218·2 millió pengővel, 1928-ban pedig 201·4 millió pengővel növekedett. Az a meglehetősen egyöntetű növekedés tehát, melyet az előbb tárgyalt nagy intézeteknél láttunk, az ország összes takarékbetétálladékánál is jelentkezett. Fel-tűnő csupán az, hogy a nagy intézetek e növekedésnek mindig nagyobb hányadát foglalják le maguknak és míg a 13 legnagyobb budapesti pénzügyintézetnél és a postatakarék-pénztárnál elhelyezett takarékbetétek összege az 1925. év végén még csak 44·8%-át tette ki az ország egész betétálladékának, ez az arányszám az 1928. év végén már 53%-ra emelkedett. A tőkekoncentráció szempontjából ez a jelenség annál figyelemreméltóbb, mert ismeretes, hogy a háború előtti időkben a takarékbetéti üzlet súlypontja a vidéken volt. A szóban forgó nagy intézetek szerepe a takarékbetétállomány növekedésénél az utolsó három évben a következő volt:

	Takarékbetétek évi szaporulata		Az előbbi az utóbbi %-ában
	a 13 legn. p.-intézetnél és a postatakarék-pénztárnál millió	az ország összes. pénzügyintézeteinél pengő	
1926-ban	88·9	196·5	45·2
1927-ben	132·9	218·2	60·9
1928-ban	131·1	201·4	64·8

Itt tehát még élesebben kidomborodik a fővárosi nagyintézetek előnyomulása, mint az álladék összegére vonatkozó adatoknál. A takarékbetétek szaporulatának 1926-ban még csak 45·2%-át foglalták le a fővárosi nagy intézetek, 1927-ben azonban már 60·9 százalékát, 1928-ban pedig 64·8%-át, vagyis az országos betétszaporulatnak csaknem kétharmadát. Aligha tévedünk, ha ezt az eltolódást a termésértékesítésnek az utóbbi években jelentkező nehézségeivel hozzuk összefüggésbe, ami kétségkívül hatással volt

a vidéki népességnél jelentkező tőkeképződésre. Kétségtelen, hogy a takarékbetétüzletnél ismét a vidék megerősödésének kell jelezni a jövő fejlődés helyes irányát.

Visszatérve a fővárosi intézetek 1929. évi adatainak további ismertetésére, ha a betétszaporulatnak havi megoszlását tekintjük, természetesen az egyes hónapok szerint igen nagy kilengéseket találunk. Az átlagtól való eltérések meglehetősen nagy arányúak és ezek az eddig levont tapasztalatok szerint többé-kevésbé idényszerűen jelentkeznek. A takarékbetétek szaporulatának megoszlása az 1929. év első felének egyes hónapjai szerint a következő volt:

1929	Havi szaporulat millió P	%
Január	23·6	4·5
Február	9·3	1·8
Március	10·5	1·9
Április	0·2	0·0
Május	7·0	1·3
Június	13·1	2·3

A végleteket január és április képviselik 23·6, illetőleg 0·2 millió pengő betétszaporulattal. A téli hónapok erős betétszaporulata, az azt követő tavaszi visszaesés, majd a nyári megerősödés már meglehetősen szabályszerűen visszatérő jelenségnek tekinthető, tipikus idényhullámszerűségnek. Mint látni, ebben az időszakban mindössze két oly hónap volt, melynek betétszaporulata a félévi átlagot felülmulat, január és június. Áprilisban viszont eddig nem tapasztalt csekély összegű volt a növekedés.

A postatakarék-pénztár betétálladéka az 1929. év júniusának végén 47·9 millió pengő volt, 7·1 millió pengővel több, mint félévvel azelőtt. Mint a multévi adatok ismertetésénél annak idején már volt alkalmunk rámutatni, a postatakarék-pénztár még nem tudta visszahódítani azt a pozíciót, melyet a betétek gyűjtése terén a háború előtt elfoglalt, mert míg az 1913. évi adatok szerint a szóban forgó pénzügyintézetek takarékbetétálladékának kerek 13%-a esett a postatakarék-pénztárra 1928 végén csak 8·2%. Az a fokozatos javulás azonban, mely a postatakarék-pénztári betétek részesedésénél állandóan jelentkezik, 1929 első felében is megnyilvánult, amennyiben ekkor 8·6%-ig emelkedett a postatakarék-pénztári betétek részesedése, különösen, ha figyelembe vesszük, hogy ez az arányszám 1927 végén csak 7·4%, 1926 végén pedig mindössze 6·7% volt.

A takarékbetétek túlnyomó része természetesen pengő értékben volt elhelyezve. Az

559·6 milliónyi betétösszegeből 1929 júniusában 45·9 millió volt idegen valutára szóló könyvecskékre elhelyezve, ami az idegen értékre szóló takarékbetétek további számottevő emelkedését jelenti. Az 1927. év végén a külföldi értékben elhelyezett takarékbetétek összege mindössze 21·4 millió pengő volt, 1928 végén már 35 millió, s mint láttuk, az 1929. év első fele további 10 milliót meghaladó szaporulatot hozott. Másfél esztendő alatt az idegen valutára szóló betétek összege 114% -kal növekedett, részesedési arányuk pedig az 1927. decemberi 5·9% -ról 8·2% -ra emelkedett. A pengő megingathatatlanul szilárd pozíciója mellett az idegen valutájú betétek erős növekedése mindenestre feltűnő.

A takarékbetétek álladéka az 1929. év első felének szaporulatával együtt már elérte az 1913. évi álladékanak 55·8% -át. E szerint a szóban forgó intézeteknek sikerült már az 1913. évi beállománynak jóval több, mint felét ismét összegyűjteni. 1928 végén 49·5%, 1927 végén 36·4%, 1926 végén 23·1% volt a takarékbetéteknek a békebelihez viszonyított arányszáma s ehhez képest az 1929. év ismét erőteljes emelkedést, illetőleg javulást mutat.

II. Folyószámlabetétek.

A folyószámlabetétek a takarékbetétek-nél jelentkező további fejlődéssel ellentétben teljes mértékben visszatükrözik a kedvezőtlen pénz- és hitelviszonyok káros befolyását. A folyószámlabetétek álladéka a dolog természeténél fogva jóval érzékenyebb a gazdasági élet konjunkturális változásai iránt és rendes körülmények között sem találjuk itt azt a nyugodt iramú fokozatos fejlődést, melyet a takarékbetéteknél a szanalás kezdete óta látunk. A folyószámlabetétek gyarapodása ugyan egészen az 1928. év végéig erőteljesebb volt, mint a takarékbetéteké és már ez év folyamán nemcsak elérte, hanem túl is haladta az 1913. évi álladékot, az ingadozások végletei azonban sokszorosan felülmúlták a takarékbetétek havi szaporulatánál jelentkező kilengéseket. Így az 1928. év folyamán volt oly hónap, melyben a folyószámlabetétek álladéka közel 75 millió pengővel növekedett, de volt olyan hónap is, melyben több mint 25 millió pengővel csökkent. Az 1929. év első felében azután a folyószámlabetétek alakulása a kedvezőtlen hitelviszonyok köpette végeredményben jóformán teljesen megállott. Az év elején ugyan jelentkezett

bizonyos emelkedés, ezt azonban a következő hónapban beállott csökkenés abszorbeálta. Az 1924. év júniusa óta a folyószámlabetétek növekedése félévi részletezéssel a következő volt:

	A folyószámla- betétek összege	A félévi szaporulat összege	Átlagos havi szaporulat
	millió	pengő	pengő
1924 június végén	85·2	—	—
debember „	237·5	152·3	25·3
1925 június „	303·2	65·7	11·0
december „	378·2	75·0	12·5
1926 június „	414·4	36·2	6·0
december „	502·2	87·8	14·6
1927 június „	589·0	86·8	14·5
december „	682·2	93·2	15·5
1928 június „	750·3	68·1	11·4
december „	892·4	142·1	23·7
1929 június „	893·0	0·6	0·1

Amióta csak a hitelintézetek folyószámlabetétálladékanak regenerálódása megkezdődött, még nem volt példa oly fokú stagnálásra, mint az 1929. év első felében. Eddig ebből a szempontból a legkedvezőtlenebb időszak az 1926. év első fele volt, mikor az emlékezetes nagy fizetésektelenségek, valamint a frankügy izgalmi következtében beállott feszültség a folyószámlabetétek alakulására is visszahatott. De még ekkor is meghaladta a félévi gyarapodás a 36 millió pengőt, a havi átlag pedig a 6 millió pengőt. Az 1929. év első felében azonban azt látjuk, hogy a félévi szaporulat mindössze 600.000 pengő volt, ami alig 100.000 pengős havi átlagnak felel meg. Ez oly csekély összeg, hogy joggal mondhatjuk, hogy ebben az időszakban a folyószámlabetétek növekedése megállott. Sőt, nemcsak hogy megállott, hanem, ha a folyószámlabetétek álladékanak hónapról-hónapra való alakulását nézzük, határozottan a visszafejlődés tünetei mutatkoznak. A folyószámlabetétek gyarapodása ugyanis az 1929. év első felében havi részletezés szerint a következő volt:

	Folyószámlabetétek havi szaporulata	
	millió pengő	%
Január	+ 35·4	+ 4·0
Február	— 13·7	— 1·5
Március	— 12·6	— 1·4
Április	+ 3·3	+ 0·4
Május	+ 3·0	+ 0·3
Június	— 14·8	— 1·6

Különösen akkor domborodik ki élesen az irányváltozás, ha figyelembe vesszük,

hogy az előző hat hónapban, tehát az 1928. év második felében a folyószámlabetétek összesen 142·1 millió pengővel, havi átlagban pedig 23·7 millió pengővel növekedtek. Az 1929. év januárjában még nagy emelkedés mutatkozik, innen kezdve azonban elég élesen kidomborodik a csökkenő irányzat. Az áprilisi és májusi csekély növekedés semmiképpen sem tudta a február, március és június hónapokban jelentkezett és 10—10 milliót meghaladó csökkenést ellensúlyozni. Igen figyelemreméltó jelenség azonban, hogy a folyószámlabetétek csökkenése csak a pengőértékben elhelyezett betéteknél jelentkezett, míg a külföldi értékben elhelyezett betétek értéke ebben az időszakban számottevően, 265 millió pengőről 311·2 millió pengőre növekedett. Ennek a következménye volt azután, hogy míg 1928. decemberében az összes folyószámlabetéteknek 29·7% -a volt idegen valutában elhelyezve, félévvel később ez utóbbiak részesedése az egész álladéknak 34·8% -áig emelkedett.

A postatakarékpénztárnál elhelyezett folyószámlabetétek álladéka, mely 1928-ban is csak mérsékelt fejlődést mutatott, 1929 első felében 121 millió pengőről 89·6 millió pengőre csökkent.

A folyószámlabetétek álladéka 1929 június 30-án elérte az 1913. évi álladéknak 104·3% -át. Ez az arányszám csupán egytized százaléknyi javulást mutat az 1928 december 31-i álladékkal szemben.

A takaré- és folyószámlabetétek együttes álladéka 1924 júniusa óta a következő fejlődést mutatja:

	Összes betétek álladéka	A félévi szaporulat összege
1924 június	88·9	—
december	268·1	179·2
1925 június	386·1	118·0
december	521·2	135·1
1926 június	597·8	76·6
december	734·1	136·3
1927 június	897·5	163·4
december	1.047·0	149·5
1928 június	1.178·9	131·9
december	1.388·3	209·4
1929 június	1.452·6	64·3

E néhány nagy intézetünk által kezelt betéti tőkék összege tehát már közeledik a másfél milliárd pengő felé. Öt év tőkegyűjtő tevékenységének ez eléggé szép eredménye és már eléri az 1913. évi álladéknak 78·2 százalékát.

3. A részvények értéke.

Valeur des actions.

Résumé. Au cours de cette année, d'après l'indice relatif à la Bourse de Budapest, la valeur des actions y cotées présente une forte diminution. Si, en calculant l'indice, les changements de capitaux survenus depuis 1913 ne sont pris en considération que jusqu'à la limite des droits de priorité d'achat ayant affecté l'effectif de 1913, on voit que dans la 1re moitié de l'année, l'indice est descendu de 19·3 à 16·6, ce qui correspond à une baisse de 14%, contre 7·2% en janvier-décembre 1928. Mais si l'on tient compte de l'ensemble des changements de capitaux, c'est-à-dire si on ne les considère pas seulement jusqu'à la limite des droits de priorité d'achat ayant affecté l'effectif d'actions de 1913, l'indice diminue de 29·8 à 26·3, soit de 11·8%. La baisse a été la plus considérable aux actions d'imprimeries, d'entreprises chimiques, de forges, d'ateliers de construction mécanique et de fabriques de sucre.

*

A budapesti tőzsdén jegyzett részvények értékének alakulása a hanyatló irányzatnak további előrehaladását mutatja. Az árfolyamok általában csökkentek, még pedig eléggé számottevő mértékben, úgy hogy megállapítható, hogy a hanyatlás irama meggyorsult. Most már több mint két esztendeje, 1927 tavasza óta tart a budapesti tőzsde stagnálása, illetőleg az árfolyamesés és az 1929. év mozgalmában semmiféle oly jelenséget nem láttunk, melyből esetleg az irányzat megfordulására lehetne következtetni. A Központi Statisztikai Hivatal által számított kétféle tőzsdeindex szerint, melyek közül az első (I.) az 1913. év óta beállott tőkeváltozásokat csak az 1913. évi részvényállományt érintő elővételi jogok gyakorlásának határáig veszi figyelembe, a másik (II.) pedig, mely az összes tőkeváltozásokra figyelemmel van, az 1928. év eleje óta a budapesti értéktőzsde árfolyamalakulása — az 1913 de-

A budapesti tőzsdén jegyzett részvények árfolyamingadozása.

Fluctuation de cours des actions cotées à la Bourse de Budapest.

Részvénycsoport Groupes d'actions	(1913. XII. 31 = 100) ¹⁾							
	1924 VII. 1.	1928 XII.	1 9 2 9					
			I.	II.	III.	IV.	V.	VI.
			hó végén — à la fin des mois ci-dessus					
I. Bankok — Banques	7·7	10·0	10·0	9·7	9·6	9·4	9·3	9·4
II. Takarékpénztárak — Caisses d'épargne	5·3	7·6	7·6	8·2	8·6	8·6	8·6	8·6
III. Biztosítótársaságok — Compagnies d'assurance	7·2	8·0	8·0	7·8	7·7	8·0	8·8	8·5
IV. Gőzmalmok — Minoteries	18·5	9·6	9·5	9·2	8·5	8·1	7·8	9·2
V. Bányák és téglagyárak — Mines et briqueteries	23·6	70·7	72·3	71·9	69·5	61·1	61·3	58·9
VI. Könyvnyomdák — Imprimeries	12·5	30·6	31·9	29·6	28·8	24·8	21·5	17·9
VII. Vasművek és gépgyárak — Forges et ateliers de construct. mécanique	25·3	33·5	32·8	32·6	31·0	27·4	25·7	24·4
VIII. Közlekedési vállalatok — Entreprises de communication	3·3	7·0	6·8	6·6	6·4	6·4	6·1	6·0
IX. Cukorgyárak — Raffineries de sucre	71·6	59·0	58·5	56·1	53·3	53·0	52·0	46·6
X. Gáz- és villamossági vállalatok — Gaz et électricité	14·9	83·4	90·5	90·1	87·9	81·5	83·4	79·3
XI. Sörgyárak és szeszipari vállalatok — Brasseries et distilleries	17·4	102·2	100·2	99·9	96·2	84·7	84·6	81·4
XII. Szállodák és gyógyfürdők — Hôtels et établissements balnéaires	14·2	50·9	50·9	50·9	50·2	49·4	49·4	47·0
XIII. Textilipari vállalatok — Entreprises d'ind. textile	18·2	34·8	36·4	36·6	33·1	31·1	29·9	29·4
XIV. Vegyészeti vállalatok — Entreprises chimiques	32·2	36·7	36·9	36·9	36·4	31·1	29·7	28·7
XV. Különböző vállalatok — Entreprises diverses	20·3	48·8	49·2	49·2	46·6	45·3	45·4	41·1
Az összes részvények — Total des actions	11·4	19·3	19·4	19·1	18·6	17·3	17·1	16·6

¹⁾ Az 1913. évi részvényállományt érintő tőkeváltozások számbavételével. — *Compte tenu des changements de capitaux ayant affecté l'effectif d'actions de 1913.*

cember 31-i árfolyamokat 100-zal véve egyenlőnek — a következő volt:

	I.	II.
	(1913 = 100)	
1928.		
Január	20·9	31·5
Február	20·0	30·3
Március	19·8	29·9
Április	19·8	29·9
Május	20·4	30·9
Június	19·9	30·7
Július	19·8	30·5
Augusztus	19·9	30·7
Szeptember	19·5	30·0
Október	18·8	29·1
November	19·1	29·5
December	19·3	29·8
1929.		
Január	19·4	30·0
Február	19·1	29·6
Március	18·6	28·9
Április	17·3	27·0
Május	17·1	26·9
Június	16·6	26·3

A tulajdonképeni tiszta árfolyamala-

kulás helyzetét az I. sor mutatja. A II. sor az intézetek tőkeerejét hasonlítja a háború előttihez, ezt tehát az árfolyamalakulás mellett egyéb tényezők is befolyásolják. Az első sor adatai szerint a részvények árfolyama az 1928. évben átlagosan 7·2 százalékkal csökkent. Az 1929. év első felében, tehát hat hónap alatt az árfolyamesés annyira meggyorsult, hogy az árfolyamesés elérte a 14%-ot és ha figyelembe vesszük, hogy az 1927. évben az év elején jelentkezett javulás következtében — dacára annak, hogy már a tavaszi hónapokban megállott az emelkedés — 33·3 százalékkal növekedett a tőzsdeindex, az adatok világosan mutatják a tőzsde kedvetlen helyzetét, mely utóbbi hónapokban még hozzá rohamosan rosszabbodott. Az 1929. év januárjában még tartották magukat az árfolyamok, sőt némi árnyalati javulás is észlelhető volt, a többi hónapok

alatt azonban szakadatlanul tartott az árfolyamok lemorzsolódása. A júniusi 16·6-es index régen látott mélypontot jelez. A II. sor adatai szerint az index csökkenése 11·8%, tehát valamivel kisebb mértékű volt. 1929 első felében tehát a tőzsde is a teljes és fokozódó depresszió képét mutatja. Legerősebb volt a csökkenés — az I. sor adatai szerint — áprilisban (7%) és júniusban (3%).

Az 1929. évi árfolyamesés kiterjedt a részvényeknek csaknem valamennyi csoportjára. Legnagyobb volt az áresés a könyvnyomdák (41·5%), a vasművek és gépgyárak (27·2%), a vegyészeti vállalatok (21·8%) és a cukorgyárak részvényeinél (21%). Meghaladta az átlagot még a bányák és téglagyárak (16·7%), a „különbféle vállalatok“ csoportjába tartozó részvénytársulatok (15·8%), a textilipari vállalatok (15·5%) és a közlekedési vállalatok (14·3 százalékos) részvényeinek az árfolyamesése. Az általános csökkenő irányzat alól figyelemre méltó kivételként jelentkezett a takarékpénztárak és a biztosító társulatok részvényeinek árfolyamemelkedése. Az előbbieket árfolyama 13·1 százalékkal, az utóbbiaké 6·2%-kal emelkedett, míg a bankrészvények már nem mutattak ily ellenállóképességet és 6%-ot vesztek árfolyamukból. Elég jól tartották magukat a gőzmalmok, valamint a gáz és villamossági vállalatok részvényei, melyeknek árfolyamvesztése 5%-on alul maradt. Az egyes csoportok részvényeinek árfolyamalakulása az 1928. évvel összehasonlítva elég jelentékeny eltolódásokat mutat. Így azok a részvények, melyek 1929 első felében a legnagyobb zuhanást mutatták fel, a könyvnyomdarészvények, az előző évben még azok között a részvények között szerepeltek, melyek némileg javítani tudtak árfolyamukon. A biztosítórészvények tavaly a 10%-ot meghaladó lanyhulást mutató csoportba tartoztak, míg az idén — mint láttuk — javultak. Mind a két időszakban javuló volt azonban a takarékpénztárak részvényeinek árfolyamalakulása.

A békeparitáshoz viszonyítva 1929 júniusában legjobban állottak a sörgyárak és a szeszipari vállalatok (81·4%), azután a gáz és villamossági vállalatok (79·3%), továbbá a bányák és téglagyárak (58·9%), végül a szállodák és gyógyfürdők részvényei (47%). Legalacsonyabban állottak — épp úgy, mint tavaly — a közlekedési

vállalatok, a biztosítótársulatok és a takarékpénztárak részvényei, melyek indexe 9-en alul maradt.

A II. index, mely az 1913. év óta beállott tőkeváltozásokat nemcsak az 1913. évi tőkeállományt érintő elővételi jogok határáig, hanem teljes egészükben veszi számba, tulajdonképpen a vállalatok mai tőkeerejét viszonyítja a háború előttihez. Itt is elég lényeges eltolódások mutatkoznak a múlt évi helyzettel szemben. Legjobban állottak 1929 június 30-án a sörgyárak és szeszipari vállalatok (157·8%) és a gáz és villamossági vállalatok (121·5 százalékos), amelyek paritás felett voltak. Leginkább meggyöngültek viszont ebből a szempontból a biztosító társaságok, valamint a közlekedési vállalatok, amelyek indexe a tizet sem érte el.

4. Fizetéseképtelenségek.

Insolvabilités.

Résumé. Dans le premier semestre de 1929, on a enregistré 1.058 insolvabilités, soit 58 de plus que dans la période correspondante de l'année précédente. Les passifs en ayant représenté 55·3 millions de pengős et les actifs 35·6 millions, la proportion des actifs, rapportée aux passifs, était de 64·4%. Parmi les cas d'insolvabilités, on comptait 121 faillites et 937 concordats privés ou judiciaires. A Budapest il y a eu 284 insolvabilités, avec 24·5 millions de pengős de passifs et 15·9 millions d'actifs.

★

Az 1929. év első felében az előfordult fizetéseképtelenségi esetek száma emelkedett. Ismeretes, hogy az úgynevezett szanálási krízis elmúltával az 1927. év volt a fizetéseképtelenségek szempontjából a legkedvezőbb esztendő. 1926-ban még 2.503 fizetéseképtelenségről kellett beszámolni, 1927-ben pedig ennek fele sem, mindössze 1.097 eset fordult elő. Az 1927. év második felében azonban már emelkedő irányzat került felszínre s 1928-ban ez még inkább folytatódott, úgy hogy ebben az évben az előfordult fizetéseképtelenségi esetek száma már 1.580-ra emelkedett, 1929-ben, illetőleg ez év első hat hónapjában pedig 1.058 új fizetéseképtelenséget jelentettek. 1928-ban és az 1929. év első felében a bejelentett fizetéseképtelenségek

Az 1929. év első felében előfordult új fizetéseképtelenségek.
Nouvelles insolvabilités, Ire moitié de 1929.

H ó M o i s	Az új fizetés- képtelensé- gek száma <i>Nombre des nouvelles insol- vabilités</i>	A bíróságnál nyitott			Az O. H. E.-nél, illetve P. K.-nál bejelentett		Az összes magán- és kény- szeregyességek <i>Conc. priv. et jud., ensemble</i>	
		azon csődök száma, melyeket kényszer- egyességi eljárás nem előzött meg <i>Faillites ouvertes aux trib. et n'ayant pas été précédées de concord. judic.</i>	kényszer- egyességek <i>Conc. judic. ouverts aux tribunaux</i>	Az O. H. E.-nél, illetve P. K.-nál bejelentett <i>déclarés à l'O. H. E., respectiv. à la P. K.</i>	magán- egyességek <i>Concordats privés</i>	kényszer- egyességek <i>Concordats judic.</i>	aktívái <i>actifs</i>	passzívái <i>passifs</i>
					s z á m a — n o m b r e		pengőben — pengős	
1929 I.	164	20	2	14	128	4,499.221	7,431.819	
” II.	160	19	1	24	116	4,922.272	7,792.880	
” III.	164	22	1	17	124	5,483.868	8,381.813	
” IV.	175	19	—	25	131	6,760.107	10,453.079	
” V.	191	20	—	23	148	7,464.991	11,153.244	
” VI.	204	21	3	19	161	6,501.087	10,135.807	
Összesen — Total	1.058	121	7	122	808	35,631.546	55,348,642	
<i>ebből Budapest: dont Budapest :</i>								
1929 I.	48	4	—	3	41	1,892.124	3,088.937	
” II.	39	5	—	8	26	2,824.365	4,331.420	
” III.	52	5	—	6	41	3,169.281	4,841.672	
” IV.	47	6	—	9	32	2,012.614	3,440.737	
” V.	55	7	—	6	42	3,923.603	5,367.121	
” VI.	43	7	—	9	27	2,106.187	3,440.026	
Összesen — Total	284	34	—	41	209	15,928.174	24,509.913	

száma havi részletezés szerint a követ-
kező volt:

1928	Fizetés- képtelenség száma	A passzívák összege (millió pengő)
Január	180	15.9
Február	156	11.4
Március	171	9.9
Április	153	5.0
Május	176	9.3
Június	164	11.2
Július	115	5.4
Augusztus	67	3.7
Szeptember	59	2.4
Október	105	6.9
November	114	8.9
December	120	7.1
Összesen	1.580	97.1
1929		
Január	164	7.4
Február	160	7.8
Március	164	8.4
Április	175	10.5
Május	191	11.1
Június	204	10.1
Összesen	1.058	55.3

Az új fizetéseképtelenségek félévi össze-
gét tekintve, úgy tetszik, mintha az 1929.
évi emelkedés valóban nagyarányú lenne,
legalább is az előfordult esetek számát
illetőleg. Figyelembe véve azonban a fize-
tesképtelenségek szezonzerű ingadozásait
és főleg azt, hogy az esetek többnyire az
év első felében fordulnak elő nagyobb

számban, a fizetéseképtelenségek számának
emelkedése korántsem nevezhető túlnagy
arányúnak. A múlt évben is az első félév-
ben az évi összegnek mintegy kétharmad
része, kerekén 1000 fizetéseképtelenségi
eset került bejelentésre s ehhez viszony-
lítva 1929-ben csak 58 esettel több for-
dult elő, vagyis csak 5.8%-kal több. Sőt
ha az esetek súlyosságát tekintjük, 1929-
ben némi megkönnyebbülés is észlelhető,
mert míg 1928 első felében a passzívák
összege 62.7 millió pengőre emelkedett,
1929-ben az esetek számának növekedése
ellenére is a passzívák összege mindössze
55.3 millió pengőre rúgott. Ennek követ-
keztében egy-egy esetre átlag 1928-ban
több mint 62 ezer, 1929 első felében pedig
csak 52 ezer pengő jutott. A fizetéseképte-
lenségek számának és a passzívák össze-
gének alakulásánál aggasztó tünetnek még
leginkább az tekinthető, hogy míg az előző
évben nyár felé ingadozások mellett csök-
kenő irányzat volt észlelhető, 1929-ben
úgy az esetek száma, mint a passzívák
összege az év elejétől kezdve júniusig ha-
tározottan növekvő tendenciát árult el.

Egyébként 1929-ben a passzívákkal
szemben összesen 35.6 millió aktívát mu-
tattak ki, ami a passzívák 55.3 millió pen-
gős összegének 64.4%-át érte el. A múlt

Az 1929. év első felében lebonyolítást nyert fizetéseképtelenségek.

Insolvabilité terminées dans la 1re moitié 1929.

H ó M o i s	A befejezett fizetés- képtelenségek száma Nombre des insolvabi- lités terminées	E b b ó l — D o n t			A befejezett összes fizetéseképtelen- ségek — Toutes les insolvabilités terminées	
		a bíróság előtt befejezett		az OHE, ill. PK által lebonyolított	aktívái actifs	passzívái passifs
		csődök faillites	kényszer- egyettségek concordats judic.	magán- és kényszer- egyettségek — concor- dats privés et judic. réglys		
		terminés devant les tribunaux		par l'OHE ou la PK		pengőben — pengős
s z á m a — n o m b r e						
1929. I.	116	17	1	98	5,720.098	9,494.265
II.	96	16	1	79	3,354.937	6,560.526
III.	174	45	2	127	4,438.359	7,644.244
IV.	122	30	1	91	4,592.932	6,968.668
V.	133	29	1	103	3,488.198	5,907.034
VI.	163	38	—	125	6,283.165	10,238.735
Összesen — Total	804	175	6	623	27,877.689	46,813.472
Ebből Budapest Dont Budapest						
1929. I.	43	8	—	35	3,180.429	5,379.483
II.	30	5	—	25	1,259.750	2,103.041
III.	54	9	—	45	2,251.604	3,858.657
IV.	34	8	—	26	2,839.188	4,020.291
V.	40	8	—	32	1,842.855	3,264.964
VI.	43	11	—	32	1,818.159	3,563.995
Összesen — Total	244	49	—	195	13,191.985	22,190.431

pengő aktívával. A fővárosra esett tehát az esetek számának 26·8%-a, a passzívák 44·3%-a és az aktívák 44·7%-a. A budapesti fizetéseképtelenségek tehát súlyosabbak voltak, egy-egy fővárosi fizetéseképtelenségre több mint 86 ezer pengő passzív jutott, míg a vidéki esetekre csak valamivel több, mint 25 ezer pengő.

A fizetéseképtelenségi esetek közül 1929 első hat hónapjában 121 volt a csődök száma, 808 volt az O. H. E.-nél, illetőleg a P. K.-nál bejelentett kényszeregyettségek és 122 a magánegyettségek száma. Feltűnően emelkedett a kereskedelem szerepe a fizetéseképtelenségeknél. A múlt évben 88·7%-kal részesegett a kereskedelem az esetek számánál, míg ez év első felében 93%-kal. Az ipari fizetéseképtelenségek viszont, melyek a múlt évben még 9·1%-kal szerepeltek, már csak 5·6%-kal szerepelnek. Viszont az ipari esetek súlyosabbak voltak, mert a bejelentett 59 esetre nem kevesebb, mint 8·1 millió passzív jutott, az összes passzíváknak 14·6%-a. Egy-egy ipari fizetéseképtelenségre tehát 137 ezer pengő passzív esett. A mezőgazdaságban csak 8 fizetéseképtelenséget jelentettek (melyből 3 csőd volt), másfél millió pengő passzívával és 1·3 millió pengő aktívával.

Lebonyolítottak (befejeztek) az 1929. év első hat hónapjában összesen 804 fizetéseképtelenséget, melyből 175 volt a bíróságok által megszüntetett csődök száma. A befejezett fizetéseképtelenségek összes passzívája 46·8 millió pengő volt, amivel szemben állott 27·9 millió pengő aktíva. A befejezett esetek közül 244 esett Budapestre, 22·2 millió passzívával.

5. Váltóóvások,

Lettres de change protestées.

Résumé. Tant au point de vue du nombre que de la valeur, les lettres de change protestées ont présenté une forte augmentation dans la première moitié de 1929, où l'on en a protesté plus de 68.000 (d'une valeur totale de 48·6 millions de pengős) contre 60.000 dans la IIe moitié de l'année précédente. A Budapest on a protesté 23,618 lettres de change, d'une valeur totale de 20·6 millions de pengős.

★

A váltóóvások úgy a váltók darabszáma, mint értéke tekintetében nagyot emelkedtek az 1929. év első felében. Az előző évben az országban összesen 120.518 váltó került óvatolásra s ennek a mennyiségnek csaknem pontosan fele az év első

Óvatolt váltók az 1929. év I-ső felében.

Lettres de change protestées, Ire moitié de 1929.

Hónap Mois	Lettres de change protestées d'une valeur de								Összesen Total	
	- 100 P		101—1000 P		1001—2000 P		2000— P			
	értékű óvatolt váltó								db	P
	db pièces	P	db pièces	P	db pièces	P	db pièces	P	db pièces	P
1929. I.	1.553	112.949	7.108	2.451.434	902	1.327.969	748	3.970.771	10.312	7.863.123
II.	1.563	115.522	6.932	2.443.026	768	1.125.536	648	3.872.441	9.911	7.556.525
III.	1.897	143.469	7.642	2.563.411	810	1.118.764	641	3.412.001	10.990	7.237.645
IV.	1.967	151.319	8.389	2.852.544	773	1.153.920	659	3.699.801	11.788	7.857.584
V.	2.034	150.658	9.181	3.132.204	960	1.391.490	734	3.868.538	12.909	8.542.890
VI.	2.003	145.027	9.225	3.310.271	956	1.380.120	811	4.753.273	12.995	9.588.691
Összesen Total	11.018	818.944	48.477	16,752.890	5.169	7,497.799	4.241	23,576.825	68.905	48,646.458
Ebből Budapest — Dont à Budapest										
1929. I.	598	42.408	2.344	818.341	339	490.333	372	2.164.922	3.653	3.516.004
II.	636	47.020	2.356	873.664	298	432.715	260	1.893.972	3.550	3.247.371
III.	702	51.601	2.524	857.701	297	432.501	270	1.591.529	3.793	2.933.332
IV.	723	54.922	2.642	971.198	316	488.821	291	1.803.259	3.972	3.318.200
V.	751	51.557	2.882	1.057.129	418	586.941	288	1.826.979	4.339	3.522.606
VI.	676	42.268	2.900	1.215.846	388	568.115	347	2.189.873	4.311	4.016.102
Összesen Total	4.086	289.776	15.648	5,793.879	2.056	2,999.426	1.828	11,470.534	23.618	20,553.615

hat hónapjában. 1929-ben az óvatolások száma 68.905-re növekedett s ez a szám 15·4%-kal magasabb a váltóóvások 1928. első félelvi számánál. 1928 januárja óta a váltóóvások számának havi megoszlása a következő volt:

1928	óvatolt váltók száma db	értéke millió P
Január	10.062	7·8
Február	9.243	6·9
Március	9.641	6·9
Április	10.549	6·8
Május	10.863	7·0
Június	9.335	5·8
Július	9.789	6·4
Augusztus	10.286	6·7
Szeptember	9.883	6·8
Október	10.714	8·5
November	9.870	6·8
December	10.283	6·7
Összesen.. ..	120.518	83·1
1929	óvatolt váltók száma db	értéke millió P
Január	10.312	7·9
Február	9.911	7·5
Március	10.990	7·2
Április	11.788	7·9
Május.. .. .	12.909	8·5
Június	12.995	9·6
Összesen.. ..	68.905	48·6

Különösen február-március óta jelentkezik az óvatolások nagyarányú emelkedése és május-júniusban az óvatolt váltók száma már 13.000 felé jár, tehát eddig

nem tapasztalt magasságra emelkedett. 1928-ban a legnagyobb számú váltót májusban óvatolták, mikor 10.863 váltó került bemutatásra s ezt a számot 1929-ben március óta minden hónap lényegesen felülmúlja. 1929 első felében az óvatolt váltók értéke 48·6 millió pengő volt, míg az előző év hasonló időszakában csak 41·2 millió. A váltók értéke tehát 18%-kal, jóval erősebben emelkedett még darabszámuk növekedésénél is. 1928-ban — az egész évet tekintve — a bemutatott váltók átlagos havi értéke nem egészen 7 millió, 1929 első felében pedig 8·1 millió pengő volt. A közölt táblázatok a bemutatott váltókat egyes nagyságkategóriák szerint részletezve mutatják ki s ezek szerint a váltók megoszlása a következő volt:

	Az összes váltók közül volt (db)	
	1928-ban	1929-ben
100 P-ön aluli	14·9	16·0
100—1000 P között ..	71·0	70·4
1000—2000 P között..	8·0	7·4
2000 P-ön felüli	6·1	6·2

Eltolódás — mint látni — annyiban következett be, hogy a legkisebb és a legnagyobb váltók arányszáma megnövekedett, míg a közbenső kategóriáké csökkent. Az 1000 pengőn aluli váltókra 1929-ben is

csaknem kilenc-tizedrész (86·4%) jutott. A legnagyobb váltók előnyomulása természetesen inkább a váltók értékénél jelentkezett. Ezekre esett — a 2000 pengőn felüli kategóriára — az összes értéknek

48·5%-a, míg 1928-ban csak 45·4%-a. Az összes váltók közül Budapesten 23.618-at mutattak be, 20·6 millió pengő értékben. Budapesten a nagyobb váltók arányszáma a vidéknél jóval magasabb.

◎ KONZULI JELENTÉSEK ◎

A Magyar Statisztikai Szemlében az egyes államokról megjelent utolsó konzuli jelentések:

Állam neve	Évf.	Lap	Állam neve	Évf.	Lap	Állam neve	Évf.	Lap	Állam neve	Évf.	Lap
Ausztria	1929	422	Esztország	1928	227	Mexikó	1928	787	Spanyolország . . .	1928	793
Bajorország	1928	532	Finnország	1926	759	Nagy-Britannia . . .	1928	1027	Svájc	1929	655
Brazília	1927	708	Franciaország	1926	709	Németbirodalom ..	1929	305	Sz. H. Sz. állam..	1928	524
Bulgária	1929	767	Görögország	1927	982	Olaszország	1928	923	Törökország	1928	798
Cseh-Szlovákia	1929	543	Kanada	1926	110	Románia	1928	626	Württemberg	1928	1113

Románia.

Roumanie.

A bukaresti m. kir. követség gazdasági jelentése az 1928. évről.

Románia közgazdaságának egyik legnehezebb évét élte 1928-ban; a közgazdasági élet nagy problémái, melyeket az előző év megoldatlanul hagyott hátra: a külföldi kölcsön és a vele kapcsolatos valutastabilizáció, súlyos hagyatékként nehezettek rá.

Az év tavaszán egyes jelek arra engedtek következtetni, hogy a várva-várt külföldi segítség mégis csak megérkezik. Hivatalos tényezők kijelentései a tárgyalások kedvező menetét és sikeres befejezését sejtették. A közgazdasági élet megélénkült, a pénzpiac is élénkebb lett; a reményeket azonban a közgazdasági csapások sora rövidesen megdöntötte, nyilvánvalóvá vált ugyanis, hogy a kölcsöntárgyalások megint nem vezettek eredményre és a megszavazott felhatalmazási törvény csak a közvélemény megnyugtatására szolgált.

További kiábrándulás volt a rossz termés, amely a lakosság főtáplálékát képező tengerinél egyenesen katasztrófális volt. A tengeri 25 év óta nem hozott olyan rossz termést, mint 1928-ban.

Az állam pénzügyi helyzetében is kedvezőtlen fordulat állott be. Az államkincstár bevételei már az első hónapban deficitel zárultak. A hiány hónapról-hónapra növekedett és ősszel már kétségtelenül vált, hogy az évi zárlat egy eddig még nem tapasztalt nagy hiányt fog felmutatni. Erősen passzív volt a külkereskedelmi mérleg is.

A kölcsöntárgyalások sikertelensége, a törvényes stabilizálás eltolódása, rossz termés, az állam-

kincstár 7 és fél milliárdos deficitje, végül a külkereskedelem több mint ötmilliárdos hiánya, azok a passzívák, amelyeket a román közgazdaság mérlege 1928 december 31-én felmutatott.

Östermelés.

Románia östermelő állam lévén, mezőgazdaságának kedvező vagy kedvezőtlen helyzete egész közgazdasági életét súlyosan befolyásolja. A román föld produktivitása úgyszólván tisztán a meteorológiai viszonyok behatása alatt áll s ha a csapadék bő és helyes eloszlású, a termés óriási lehet, mint volt 1926-ban, ellenesetben az Oroszország felől érkező tikkasztó szelek és a hőség óriási károkat okoznak. Kétségtelen, hogy az 1928. évi rossz termés nagyrészt és elsősorban a rossz időjárás, hőség, csapadékhiány folyamánya volt, azonban nem hagyható figyelmen kívül az sem, hogy a román gazdálkodási rendszer még ma is a legprimitívebb és ha volt is rekordtermés rendkívül kedvező időjárás mellett 1926-ban, az utolsó évtized átlageredménye messze mögötte marad annak, amit normális racionális gazdálkodás mellett el kellett volna érni.

A gazdálkodási rendszer már a földreform végrehajtása előtt sem volt megfelelő. A nagy kiterjedésű latifundiumokon a szó szoros értelmében vett külterjes gazdálkodás folyt. Rosszabbodott azonban a helyzet az agrárreform által, amely a birtokok elaprózásával a törpebirtokok tömegeit

tette elsőrangú tényezővé. A reform által földhöz juttatottak sem a megfelelő képzettséggel, sem gazdasági instrukcióval, sem pedig megfelelő forgótőkével nem rendelkeznek. Az agrárreform így az égető gazdasági problémák egész sorát vetette fel. Kisajátítottak az Ókirályságban 2·8 millió ha-t, Besszarábiában 1·5 millió ha-t, Erdélyben 1·8 millió ha-t, Bukovinában 76.000 ha-t. A birtokreform előtt a kisbirtok az összes művelés alatt álló területnek 57·6, míg a földbirtokreform után 88·8%-át képezte. A földreform által körülbelül 2 millió paraszt jut földbirtokhoz, ebből eddig birtokba helyeztek kb. egy és háromnegyed milliót.

Ez adatok tisztán megvilágítják, hogy mily erőszakos változáson ment keresztül a földtulajdon és hogy mennyire befolyásolhatta a termelés eredményét az, hogy a földtulajdont erőszakosan olyan kezdekbe juttatták, amelyek azt évekig nem fogják tudni a hasznos nemzeti termelés szolgálatába állítani.

Románia 29,487.000 hektár területéből:	
szántóföld	12,751.000 ha (43·3%)
rét, legelő	4,054.000 ha (13·7%)
erdő	7,224.000 ha (24·5%)
gyümölcsös	613.000 ha (2·1%)
utak, víz, bányák, épü-	
letek, stb.	4,845.000 ha (16·4%)

A szántóföldek területe 1927-ben 12.448 millió hektár volt, tehát 1927-től 1928-ig 303.000 hektárral növekedett.

A hivatalos kimutatás szerint a főterményekkel bevetett területek nagysága, a terméseredmény és a hektáronkinti országos átlag 1927-ben, illetőleg 1928-ban a következő volt:

Termény	Bevetett terület 1000 ha-ban	Hektáron- kinti átlag 1000 q-ban	Termésere- mény 1000 q-ban
Búza ..1927	3.101·2	8·5	26.327·1
1928	3.206·5	9·8	31.446·4
Rozs ..1927	281·3	8·4	2.368·1
1928	295·7	9·9	2.916·9
Árpa ..1927	1.764·3	7·2	12.617·2
1928	1.749·2	8·1	14.110·4
Zab1927	1.084·4	8·0	8.681·4
1928	1.116·5	8·8	9.804·4
Tengeri ..1927	4.219·4	8·4	35.331·5
1928	4.455·5	6·2	27.523·1

A kalászosok közül 1928-ban búzát, rozsot, zabot nagyobb, árpát kisebb területen termeltek, tengerivel pedig kb. 230.000 hektárral több terület volt bevetve, mint 1927-ben.

A háború utáni évek átlagos fogyasztása alapján várható belső fogyasztás (élelmezés, vetőmag és ipari felhasználás) beszámításával a következő termésfelesleg, illetve hiány mutatkozik:

Termény	Össz- termés	Belfo- gyasztás	Felesleg	Hiány
Búza	314.000	280.000	34.000	—
Rozs	29.000	21.000	8.000	—
Árpa	141.000	96.000	45.000	—
Zab	98.000	78.000	20.000	—
Tengeri	275.000	305.000	—	30.000

Az 1927. évben csak zabban mutatkozott egy csekély hiány, 1928-ban pedig óriási a hiány tengeriben. A tengeritermés egyenesen katasztrófálisnak mondható és dacára, hogy a tengerivel bevetett terület évről-évre növekszik, a termés eredménye az 1923—27-es átlag kétharmada alá esett vissza. A rossz tengeritermés annál inkább sújtja az országot, mert az a román lakosság főtáplálékát képezi és fő kiviteli cikk. Míg az elmúlt években élénk tengerikivitel támogatta a külkereskedelmi mérleget, addig 1928-ban a termés még a belfogyasztás fedezésére sem volt elegendő.

A külkereskedelem a legnagyobb mértékben reávan szorulva a mezőgazdasági termények kivitelére. Elég rámutatni arra, hogy a gabonaneműek — mint legfontosabb exportcikk — kivitele 1926-ban az összkivitel 29·1%-át, 1927-ben 40·2%-át tette ki; az 1926. évi nagy termésből ugyanis óriási feleslegek maradtak és juthattak kivitelre. 1927-ben még mindig 38.000 vagon búza, 5.900 vagon rozs és 50.000 vagon árpa és 64.000 vagon tengeri felesleg maradt, amelyből levonva a zabban mutatkozó hiányt (15.000 vagon) 142.900 vagon termésfeleslege volt a mezőgazdaságnak. Ezzel szemben 1928-ban a búza 34.000, a rozs 8.000, az árpa 45.000, a zab pedig 20.000 vagonnal termelt többet a belfogyasztásnál, viszont a tengeri 30.000 vagon hiányt mutatott, összesen tehát ebből a termésből csak 77.000 vagon juthat kivitelre. Megjegyzendő, hogy a belfogyasztás megállapítására végzett számítások a legkülönbözőbb eredményre vezettek és így a termésfeleslegre vonatkozó fentebbi adatok csak irányadó szerepet játszhatnak.

A mezőgazdasági termények kivitele az utolsó években a következő volt:

Év	Búza	Tengeri	Rozs	Árpa	Zab
	v a g ó n b a n				
1926	27.228	69.039	2.656	38.110	6.106
1927	20.971	176.776	6.106	70.330	8.930
1928	2.792	47.313	3.251	41.454	1.685

Terménystandardírozás. A gabonaexport fokozását célozza a termények osztályozásáról és elraktározásáról 1928 májusában hozott gabonastandar-

dírozási törvény. A törvény közraktárak felállítását rendeli el, amelyekbe a termények raktárjegy ellenében elhelyezhetők és onnan értékesíthetők. További célja a törvénynek a külföldre szánt termények és pedig egyelőre a búza, rozs, árpa, zab és tengeri osztályozása. A felsorolt terményeknek a nemzetközi gabonapiacra csak államilag garantált minőségi bizonyítványok kíséretében szabad megjelenni. A belföldi kereskedelemre az osztályozás egyelőre nem terjed ki, azonban itt is bárki igénybe veheti az állami osztályozást.

A szőlőtermés kielégítő volt. Hozzávetőleges számítások szerint a szőlővel beültetett 239.825 ha területen 26,3 hl hektáronkénti országos átlag mellett összesen 6,3 millió hektoliter bor termett (1927-ben a termés 7,1 millió hl volt). Erdély 37.291 ha-nyi szőlőterületén 805.000 hl bor termett, 21,6 hl hektáronkénti átlaggal.

A gyümölcsstermés úgy minőség, mint mennyiség tekintetében gyenge közepes, egyes vidékeken, ahol a korai hidegek pusztítottak, minimális volt. A termés mennyisége megközelítőleg a következő volt: 8.200 vagón dió, 81.200 vagón szilva, 26.600 vagón alma, 8.700 vagón körte, 11.300 vagón cseresznye és 1.800 vagón barack.

Az állattenyésztésre vonatkozó 1928. évi adatok még hiányzanak. Az 1927. évre kiadott hivatalos statisztika szerint az állatállomány a következő volt:

Ló	1.939.438 db.
Szarvasmarha	4.552.166 db.
Bivaly	192.268 db.
Juh	12.941.051 db.
Kecske	418.616 db.
Sertés	3.075.782 db.
Öszvér	2.516 db.
Szamár	11.584 db.

Az állatállományból Erdélyre esik:

Ló	468.447 db.
Szarvasmarha	1.557.889 db.
Bivaly	145.091 db.
Juh	2.976.958 db.
Kecske	195.007 db.
Sertés	1.127.163 db.
Öszvér	848 db.
Szamár	2.678 db.

A szarvasmarha-, juh- és kecskeállomány az 1926. évvel szemben lényegesen visszaesett, de kisebb visszaesés tapasztalható a bivaly- és sertésállományban is. Növekedést a lovak, öszvérek és szamarak számában tapasztalhatunk. A földművelésügyi minisztérium a loállomány növekedését a lovak gazdasági munkákban való intenzívebb alkalmazásának, a többi állatállomány csökkenését az állattenyésztés jövedelmezőségében beállott válságnak tulajdonítja.

Jelentékeny jövedelmi forrása a közgazdaságnak a halászat, amely 1895 óta részben az állam kezelésében áll. A halászatra alkalmas területek 69,3%-a tengeri, 30,7%-a belvízi terület.

Az állami halászat a Dunára és deltájára terjed ki, a magánhalászatok (1.200 természetes és 12 mesterséges tó) az ország belsejében fekszenek. Az állami halászterület, mely az összes halászterületnek 97,6%-át teszi ki, az utolsó években körülbelül évi 19 millió kg halat szolgáltatott a közfogyasztás céljaira. A kihalászott mennyiség ténylegesen azonban sokkal több, mert ha hozzászámítjuk a halások fogyasztását, a csempészetet és a 10 millió kg-nyi magánhalászatot, a halászat összterménye 39,1 millió kg-ra tehető. A kaviártermelés 1926-ban 11.600 kg, 1927-ben pedig 10.900 kg volt.

A bányászatra vonatkozó adatok, — az 1928. évi hivatalos statisztika hiányában, — meglehetősen hézagosak. Frissítőleg hatott a bányászatra a valutabizonytalanság megszűnése. A bányatörvény közeli módosításának valószínűsége is kedvezően befolyásolta a bányáipart.

A szénbányászat eredménye 1927-ben 3,2 millió tonnát tett ki, 2,737 millió lei értékben. A széntermelés 74,6%-a Erdélyre esik, míg az Ó-királyság 15,4%-kal, a Bánság pedig 10,0%-kal részesedik benne. Maga Hunyad megye, Petrozsény, Lupény, stb. az össztermelés 58%-át szolgáltatta.

A kibányászott szén mennyisége állandó emelkedést mutat és 1927-ben az 1919-iki termelés kétszeresére emelkedett. A szén 84,4%-a lignit volt. A termelés részben a vasút szükségletének kiegészítésére, részben ipari célokra szolgált. Míg azonban az államvasutak szükségletét a belföldi szén teljesen fedezte, addig ipari, különösen fémipari célokra a lignit nem megfelelő, úgyhogy ezen a téren lengyel, német és angol szén behozatalára van szükség.

A vasbányászat eredménye 1927-ben 97.100 tonna volt. 1923 óta ez az év mutatja a legkisebb termelési eredményt.

A sóbányászat eredménye 1927-ben 328.000 tonnára rúgott. Erdélyben, Marosújváron 119.000 tonna sötét bányásztak ki, ami az össztermelés 36,3%-a. A sótermelés tekintélyes része kivitelre szolgál. Az 1927-ben kibányászott só 29%-át exportálták. A sóexport nagyrészt a Balkán-államok (Bulgária és a Sz. H. Sz. állam) felé irányul.

Egyéb bányatermékeknél a termelés eredménye 1927-ben a következő volt:

Arany	2.000 kg.
Ezüst	4.370 kg.
Réz	215.415 kg.
Ólom	836.880 kg.
Higany	3.560 kg.

A bányavállalatokban és -üzemekben 1927-ben 86.761 egyént alkalmaztak. Ebből a petróleumiparban 30.375 (35%) volt foglalkoztatva.

Ipar.

Az ipar a háború előtt nem játszott jelentékeny szerepet. 1914-ben az Ó-Királyságban 1.114 telep működött, 190.000 lóerővel. E telepek egy része a hadviselés folytán vagy elpusztult, vagy nagy károkat szenvedett. A háború befejezése után, az új területek hozzácsatolásával, az ipar csaknem 150%-kal növekedett és jelentőségében is ennek megfelelően nyert. Az ország ezáltal elvesztette tiszta agrár jellegét. Az ipar mai fontos szerepére mutat, hogy az ipari termékeknek több mint fele belföldi eredetű.

Az állam iparfejlesztést célzó politikájában két eszközt alkalmazott: 1. a nemzeti ipar fejlesztésére hozott törvényt és 2. a vámvédelmet. Az 1912-ben hozott és 1919-ben átdolgozott ipartámogatási törvény az új üzemek céljaira 5 hektárig terjedő területeket nyújt. A berendezéshez szükséges felszerelés és mindenekelőtt gépek vámmentesen hozhatók be. Végül jelentékeny szállítási tarifa-engedményeket is ad. A vámtarifát több ízben átdolgozták, jelenleg az új végleges vámtarifán dolgoznak, ami az 1921-es tarifánál is jelentékenyebb kedvezményeket fog nyújtani a fejlődésképes nemzeti iparágaknak. Az iparvédelem e két eszközével a nemzeti ipar jelentékenyen fejlődött, úgyhogy ma a belfogyasztás mintegy 60%-át ellátni képes.

Az ipar általános helyzete 1928-ban nem javult, sőt talán kedvezőtlenebb volt mint 1927-ben. Súlyos adók, magas kamatok neheztedek reá. A hitelválság nem enyhült; a Creditul Industrial ez évben sem tudta hivatását teljesíteni.

Az iparágak tárgyalása előtt meg kell jegyezni, hogy az egyes iparágak gazdasági fontosságuk szempontjából nagyon különböző jelentőségűek. Vannak iparágak, melyek úgyszólván az egész közgazdaságot uralják, — pl. petróleum, fa, — mások annyira fejletlenek, hogy a belfogyasztás lényegtelen hányadát sem képesek fedezni. Az üzemek nagy része természetesen a belfogyasztás céljait szolgálja, csak a petróleum-, fa-, malom- és kémiai ipar termelnek kisebb-nagyobb mértékben kivitelre is.

Fentebb említettük, hogy 1914-ben az iparüzemek száma 1.114 volt, ez a szám az új területek hozzácsatolása által 1.633 üzemmel növekedett, 1919-ben 2.747-et tett ki. 1927-ben az összes üzemek száma már 3.922, géperezük 458.000 lóerő, az 1927. évi termelés értéke pedig kb. 42 milliárd lei volt. Az egyes iparágakban az üzemek száma 1928 január 1-én a következő volt:

fémipar	493
textilipar	503
kémiai ipar	364
élélmezési ipar	940
faipar	820
elektrotechnikai ipar	17
bőripar	266

épfőipar	306
kerámiai ipar	46
üvegipar	33
papír- és grafitipar	134
összesen	3.922

Az egyes iparágak között legfontosabb a *petróleumipar*, amely az egész román közgazdaságnak egy hatalmas természeti forrása.

Az elmúlt év a petróleumtermelés újabb jelentékeny fejlődését eredményezte. Termelési adatok egyelőre csak a január 1-től október 31-ig terjedő időszakra állanak rendelkezésre; ezek szerint az év első tíz hónapjában kitermeltek 3·5 millió tonnát, vagyis majdnem annyit, mint az egész 1927. évben. A petróleumtermelés központját Moreni hatalmas üzei képezik, amelyek a tárgyalt tíz hónapban 1·3 millió tonna petróleumot termeltek ki, ami az össztermelésnek 37·1%-át képezi.

A január-októberi termelési adatok alapján végzett számítások szerint az évi nyerspetróleumtermelés 4·2 millió tonna lesz, míg 1927-ben a termelés 3·7 millió tonnára rúgott; ez a petróleumtermelés 13·5%-os fejlődését jelentené.

Az év végén 1.472 petróleumszonda állott a termelés szolgálatában, 141 szonda fúrásán dolgoztak, 444 működése szünetelt, 132 szondát pedig végleg feladtak. A működő szondák száma nagyobb volt mint a megelőző évben, a fúrás alatt állóké kisebb, aminek oka a nehéz pénzügyi viszonyokban rejlik.

A petróleumtermelés fejlődése magával hozta a finomítók nagyobb aktivitását is. Az év első kilenc hónapjában valamivel több mint 3 millió tonna petróleum került feldolgozásra, az előző év ugyan ezen időszakának 2·6 millió tonnájával szemben. Az év végéig feldolgozandó petróleum az első kilenc hónap adatai alapján kiszámítva a petróleumfinomításnak kb. 18%-os növekedését fogja kimutatni. Az összes petróleumfinomítók termelési képességét körülbelül 88·9%-ig használták ki.

A petróleumkivitel 1928-ban több mint 2·3 millió tonnát tett ki. A belföldi fogyasztás 1928. évi alakulásáról még nincsenek adataink; ez 1927-ben 1·4 millió tonna volt.

A petróleumtermelés és finomítás adatai igazolják, hogy a román petróleumipar helyzete, dacára a nehéz pénzügyi viszonyoknak, 1928-ban is előnyösen alakult. Viszont a finomítóknak, részint pedig a szállítási központokban felhalmozott készletek mutatják, hogy a petróleumkereskedelem nehézségekkel küzd; a kivitel részben az alacsony világpiaci árak alatt nem volt jövedelmező.

A petróleumüzemek működésére bénítólag hatott a szállítási lehetőségek korlátozottsága. A petróleumszállítás részben vasúti tartányoknak, részben csővezetékek (pipe-line) útján történik. A vasutak közismert rossz állapota, a ciszternakocsik elégte-

lensége, a csővezetékek fokozatos kiépítését teszik szükségessé.

Faipar. Talán egyetlen iparág sem nyert annyit az ország területének megnövekedésével, mint a faipar. A régi Románia területén 3 millió hektárt borítottak erdők, ez a háború után 7 millióra emelkedett. Ennek megfelelően emelkedett a fatermelés és faipar is. Az ország ma a negyedik helyen áll Európa fatermelő államai között. Az erdők 28·4%-a állami, 41·3%-a magánkézben van és 30·3%-a közintézmények tulajdonát képezi.

Az utolsó években, 1925-től 1928-ig az állami erdőkből és a közintézményekéből 20—20.000 hektárt, magánerdőkből 30.000 hektárt, összesen 70.000 hektárt termeltek ki évenként. A kitermelt famennyiség összesen 15 millió tonna volt.

A fatermelés évről-évre való fejlődése következtében ma a belfogyasztás teljesen fedezve van a kitermelt mennyiség 30%-ával, 70% kivitelre szolgál. Az exportált famennyiség 1928-ban 1·8 millió tonna volt. A kivitel 1924-ben volt a legerősebb (2·5 millió tonna), azóta állandóan csökkent.

Az elmúlt év nagyjelentőségű volt a faiparra. A faipart érintő és reá súlyosan nehezítő problémák egy része közelebb jutott a megoldáshoz, ennek folytán a faipar helyzete is némileg javult.

A faipar helyzetét javító tényezők között mindenekelőtt meg kell említeni a kiviteli illetékek 1928 júniusában történt módosítását. Egyrészt megszűntek bizonyos faipari cikkek fennállott kiviteli tilalmak, másrészt a fennálló illetékeket enyhítették. Támogatta továbbá a faipart az új vasúti tarifa is, amely, bár távolról sem elégítette ki az érdekelteket, mégis lényeges mérséklést jelent a multtal szemben. A kiviteli illetékek módosításához és az új vasúti tarifához hozzájárult az eladási árak egységesítése is. Ezzel szemben további panasz a faiparnak a súlyos adók és a hitelrendezés megoldatlan kérdése.

Nagy jövőnek néz elébe az *élelmezési ipar*. Ágai, a malom-, cukor-, szeszesital-, sör-, csokoládé-, húskonzerv-, hűtő-, stb. iparok, nyersanyaggal a belföldi termelésből bőven el vannak látva. A *malomipar* újabban fejlődésnek indult és ha a liszt kivitel feltételei javulnak, a ma működésben lévő malmok termelése még tekintélyesen növelhető. Az ország több malmalra kivitelre dolgozik. A *cukoripar* termelése ma már meghaladta a belföldi szükségletet és a kivitelre is dolgozik. A *szeszesitalok* termelésének előretörését megakadályozta a szesztörvény, amely a termelést kontingentálta. Ma még nagyon fejletlen a *konzervipar*, amelynek pedig előfeltételei — hal, hús, gyümölcs, bőséges termelése — minden tekintetben megvolnának.

Az élelmezési iparban összesen 840 üzem működött, 100.000 Hp. géperővel. A befektetett tőke

10 és félmilliárd lei, a termelés értéke 15 milliárd lei volt.

A *textilipar* viszonyai az utolsó években nem változtak. Bár az országban már minden ágú textilüzem van, még távol áll a textilipar attól, hogy a belfogyasztást fedezze. A textiláruk több mint 60%-a a külföldről jön be. Az ország 462 textilvállalatába 3.681 millió lei van befektetve, termelési eredménye 6.656 millió lei.

A *fém- és elektrotechnikai iparban* 552 üzem működik, 87.000 lóerővel. A befektetett tőke közel 8 milliárd. A fémipar termelése a belfogyasztás fedezésére nem elégséges, a szükségletnek kb. 60%-át behozatallal fedezik.

A *bőripar* (cserző-, cipő- és bőraruipar) fejlődése figyelemre méltó és ma már a belfogyasztás 75%-át képes fedezni. A különleges bőrök és luxusképpel behozatala azonban egyelőre elkerülhetetlen. A bőripar üzemeinek száma 1928-ban 312 volt, 1.658 millió lei tőkével. Termelési értéke 3 milliárd lei volt.

Megerősödött a *kémiai ipar is*, melynek 251 üzeme, 4.125 millió lei befektetett tőkével 2 és félmilliárd lei értéket termelt. Termelése azonban még messze áll a belfogyasztástól, amelynek 50%-át behozatallal fedezik.

A *papír-, építő-, üveg- és kerámiai ipar* a fogyasztás 60—70%-át fedezik. Nagy fejlődésnek indult az építőanyagok ipara, amely úgyszólván fedezi a belfogyasztást. A román cement élénk kivitelnek örvend.

Kereskedelem és közlekedés.

Úgy a bel-, mint a külkereskedelem az 1928. évben legsúlyosabb évei egyikét élte át. Az 1927. évi válság csak a belkereskedelmet sújtotta, míg 1928-ban a külkereskedelmi mérleg nagy passzívuma járult hozzá a helyzet súlyosításához. A *belkereskedelem* válságának egyik fő oka a fogyasztóképesség csökkenése. A nehéz gazdasági viszonyok, a rossz termés, a pénzszűke és hitelnehézségek egyaránt csökkentették a népesség fogyasztóképességét.

A belkereskedelmi válság mély nyomokat hagyott maga után. Komoly, évtizedek óta fennálló vállalatok tűntek el a piacról, az év folyamán a főváros kerületében 104.460 *váltót óvatoltak*. Az óvatolt váltók száma majdnem kétszerese a megelőző éveknek. A *csődök* száma 1928-ban 334 (1927: 322) és a *moratóriumoké* 64 (40) volt.

A *külkereskedelmi mérleg* ijesztő passzívummal zárult. A mérleg eredménye 1928 január 1-től december 31-ig 32·1 milliárd lei bevétel és 26·9 milliárd lei kivitel, a deficit tehát 5·2 milliárd lei volt. Az 1927. évben 37·7 milliárdnyi kivittel 33·4 milliárdnyi behozatallal állott szemben, a mérleg tehát 4·3 milliárddal aktív volt.

A kivittet illetőleg a hivatalos statisztika csupán a négy legfontosabb kivitteli cikkre, a gabonaműek, petróleum, fa és élőállatok kivittelésére vonatkozólag tartalmaz adatokat. A kivittet az előző évvel szembeállítva, gyengülésre hajló. Leggyengébb volt a gabonaműek és fa kivittete. Kivittelt csak a deszkafa képezett. Erősen gyengült az élőállatkivittet is, amelynek legfontosabb tétele, a sertés-kivittet, erős visszaesést mutat. A petróleumtermékekből a mazut, finomított petróleum és benzín kivittete emelkedett, a motorin- és ásványolajkivittet visszaesett.

A kivittelből *Magyarországra* az első 11 hónapban alábbi tételek estek: gabonaműekből búza 1.320 tonna, rozs 1.481, tengeri 10.778, árpa 6.187, zab 149, búzaliszt 361 tonna; petróleumtermékekből motorin 14.530 tonna, mazut 29.995, finomított petróleum 68.759, benzín 55.394, ásványolaj 4.499 tonna; élőállatokból 1.012 ökör, 231 tehén, 300 juh, 230 sertés; fatermékekből tűzifa 597.584 tonna, fenyő-épületfa 32.944, tölgy-épületfa 6.491, deszkafa 239.638 tonna.

Magyarország a román kivittelben Németország, Ausztria és Olaszország után a negyedik helyet foglalja el az exportált érték 9·9%-ával. Ellenben első helyen áll a fakivittet tekintetében.

A *fizetési mérleg* deficitje 1927-ben 6.442 millió lei volt. 1928-ban a mérleg sokkal rosszabb, egyrészt mert a külkereskedelmi mérleg nem 4.275 millió lei felesleggel, hanem 5.226 millió lei hiánnyal zárult, vagyis a fizetési mérleget 1927-tel szemben 9.501 millió leivel rontja, másrészt a külföldi adósságok kamatterhe és annuitása is emelkedett. E tételek hozzáadásával a fizetési mérleg deficitje 1928-ban 15—17 milliárd leire becsülhető. E deficit csak külföldi segítséggel egyensúlyozható ki. Csak külföldi tőke támogatása emelheti a termelést arra a fokra, amelyen majd az állam úgy kölcsöntörlesztési, mint egyéb kötelezettségeinek az egyensúly felborítása nélkül megfelelhet.

A közgazdaság egyik betegsége a *vámtarifa* bizonytalansága, az egymást sűrűn követő, más és más politikai irányú kormányok ellentétes vámpolitikája.

Az *általános bevitteli vámtarifa* módosításának kérdése az egész éven keresztül húzódott. A jelenleg életben levő vámtarifát a néppárti kormány hozta 1927 április havában. Ez volt Románia első általános vámtarifája, amelyet rögtön megjelenése után minden oldalról, minden gazdasági érdekcsoport részéről erősen támadtak. A liberálisok egyik programpontja volt a vámtarifa teljes átdolgozása, azonban, bár az erre megalakított bizottságok állandóan dolgoztak, az új vámtarifa, az egyéves liberális uralom alatt sem került tető alá. A nemzeti parasztpárt a liberálisok bukása után újult erővel

fogott hozzá egy új, az ő gazdasági koncepciójának megfelelő vámtarifa megalakításához.

A *kivitteli illetékek* rendszerét még mindig nem szüntették meg. A jelszó ugyan a kivittet teljes szabaddá tétele, azonban az államkincstár eddig nem volt abban a helyzetben, hogy nélkülözhetette volna az ebből befolyó jövedelmeket. Az irányzat a kivitteli illetékrendszer lassú leépítése felé irányul. 1928 folyamán is számos kivitteli cikk illetékét csökkentették, sőt egyeseket teljesen megszüntették. Valószínű, hogy ez a folyamat a külkereskedelmi mérleg nagy deficitjének hatása alatt 1929-ben még erősbödni fog, annál inkább, mivel a gazdátársadalom súlyos helyzetének egyik okát a kivitteli illetékrendszerben látja és mind erőteljesebben sürgeti a gazdasági termékek kivittelésének teljes szabadságát.

Kereskedelmi szerződések nincsenek. Az 1916 előtt megkötött szerződések lejártak és azokat nem újították meg. A külkereskedelmi forgalmat a legtöbb állammal a legnagyobb kedvezmény elve alapján álló egyezmények szabályozzák. Az év a kereskedelmi szerződések terén semmi változást nem hozott. Az Olaszországgal folytatott tárgyalásokat felfüggesztették és nem vették fel újra. A Törökországgal 1923 július 24-én kötött lausannei kereskedelmi egyezményt 1929 augusztus 11-ig meghosszabbították. Görögországgal is fennáll 1927-től egy tarifaegység, amelynek gazdasági jelentősége azonban úgyszólván semmi.

Nemzetközi vásárok 1928-ban sem voltak. A kereskedelmi kamarák Uniója három éve rendez *repülő kiállításait*, amelyek célja azonban csak a belföldi ipar termékeinek propagálása. A repülővásárt, mely meglehetősen primitív kiállítási anyaggal rendelkezik, az ország összes nagyobb városában, így Brassóban, Kolozsvárt, Temesvárott, Aradon, Nagyszebenben és Marosvásárhelyen is bemutatták.

Közlekedés. A román közlekedési és szállítási viszonyokban az elmúlt év folyamán sem történt változás. A közlekedésügy válsága a háború befejezése óta tart és a helyzet azóta évről évre rosszabbodik. A vasutak teljes átépítésre szorulnak, állomási berendezéseik átalakítandók, a gördülő anyag kicserélendő. Az országutakon még a legszükségesebb javításokat sem eszközlik. A közlekedés megjavítására, a vasutak és országutak átépítésére felállított program hiábavaló tervezet, mert az ország saját erejéből azt keresztülvinni nem képes. A közlekedésügyi válság egyike a közgazdaság legfőbb bajainak, orvoslása azonban csak külföldi tőke igénybevételével lehetséges.

Talán a legszomorúbb a *vasutak* állapota. A vasutaknak — melyeket már a hadviselés erősen próbára tett és a gördülő anyag nagy része tönkrement, — a háború után a hozzácsatolt területek forgalmát is le kellett bonyolítaniuk. Erdély és

Bukovina forgalma azelőtt nyugat felé, Besszarábiáé pedig Odesszának irányult; 1919 óta ezen országreszek forgalma is a Duna-medence, illetve a Fekete-tenger felé orientálódik s e mellett a tranzit-kereskedelem (Lengyelország és Cseh-Szlovákia felől) is megsokszorozódott. A túlzott követelményeknek a vasutak nem tudtak megfelelni, úgy felépítményük, mint kocsiparkjuk lassan tönkrement. A katasztrófát siettetette az is, hogy javítási munkálatokra csak a legminimálisabb összegeket fordították.

Hogy a vasutak állapota mennyire rossz, az kitűnik abból, hogy a C. F. R. igazgatóság a vasutak teljes újjászervezésére készített programjában a meglévő hálózat jókarba helyezésére 39 milliárd leit, a hálózat kibővítésére s a szükséges új vonalak felépítésére pedig 43 milliárd leit óhajt. A francia vasutak szakértője a vasutak állapotát tanulmányozva, megállapította, hogy a vasúti hálózat rendezéséhez legkevesebb 12 milliárd leire, új vonalak építéséhez minimálisan 10 milliárd leire volna szükség.

1928 szeptember 1-én az üzemben levő vasútvonal-hálózat 56.1%-a volt rendes vágányú fővonal, 37.4%-a rendes vágányú mellékvonal és 6.5%-a keskenyvágányú vonal.

A rendes nyomtávú gördülő anyag 1928 szeptember 1-én a következő volt:

Mozdonyok	2.849
Személykocsik	2.493
Poggyázkocsik	716
Postakocsik	230
Zárt teherkocsik	19.028
Nyitott teherkocsik	23.761
Tartálykocsik	8.000

Az üzemen kívül gördülő anyag ugyanakkor alábbi képet mutatta:

	erős javítást igénylő	használha- talan
Mozdonyok	—	—
Személykocsik	316	665
Poggyázkocsik	106	133
Postakocsik	33	52
Zárt teherkocsik	3.570	3.550
Nyitott teherkocsik	4.621	5.372
Tartálykocsik	1.291	811

A hiány vasúti gördülő anyagban oly nagy, hogy a gazdasági forgalmat a szó szoros értelmében megbénítja. Különösen érezhető ez az agrártermékek betakarítása utáni időszakban, jó termés idején, mikor a terményexport megindulna. A mozdony-és kocsipark oly nagy mértékben szorul javításra, hogy az állami, valamint magánüzemek a legszükségesebb javításokat is alig képesek elvégezni. A

gördülő anyag pótlása új kocsikkal és mozdonyokkal úgyszólván szünetel.

Az államvasutak bevételei 1927-ben 11.4 milliárdra rúgtak, míg az 1926. évi bevétel csak 8.3 milliárd lei volt. Az államvasúti költségvetés 1928-ra eredetileg 13.6 milliárd leire volt előirányozva. Ezt az összeget a parlament 672 millió leivel redukálta.

Az 1928. esztendő első kilenc hónapjában az államvasutak bevétele 8.1 milliárdot tett ki, mely összeg 32.5%-a személyszállításból, 1.3%-a podgyászszállításból, 64.5%-a áruszállításból és 1.7%-a egyéb forrásból eredt. A 8.5 milliárdnyi összkiadás 48%-a személyi, 33.3%-a dologi, 2.9%-a általános kiadásokra, 6.5%-a gördülő anyag javítására és 9.3%-a egyébre esett.

A vasúti hálózat kibővítésére jelenleg több vonalon folynak munkálatok. Közgazdasági szempontból a legnagyobb jelentősége van ezek között a Brassó—Keresztvár—Buzaui kettős vágányú vonalnak, melynek célja, hogy az erdélyi forgalmat közvetlenül a dunai és tengeri kikötők felé irányítsa és a Brassó—Ploesti fővonalat tehermentesítse. A munkálatok ezen a vonalon már évek óta folynak és valószínűleg még több évig fognak eltartani. Egy másik vonal Erdély és Bukovina összekötésére fog szolgálni, egy Besszarábiában, egy Dobrudzsában épül, míg egy Petrozsényből kiinduló vonal munkálatait az év folyamán pénzhiány miatt beszüntették. A vasútépítési munkálatok tőkehiány miatt csak a leghaladtabban haladnak előre vagy szünetelnek.

A közutak állapota sem tekinthető kedvezőnek. Az úthálózat különösen az Ó-Királyságban és Besszarábiában elégtelen, elhanyagolt. Az úthálózat hossza: országút 11.400 km, megyei út 13.500 km, vicinális út 30.600 km, községi út 46.500 km. Az utak $\frac{9}{10}$ -ed része tönkre van téve és hivatalos tényezők beismerése szerint a legtöbb szakaszon még a háború okozta károkat sem javították ki.

A gépkocsiforgalom a teher- és személyautomobilforgalom évről-évre erősödik. Az üzemanyag, benzín, olaj olcsósága a teherautobillet az áruforgalom lebonyolításában a vasutak versenytársává tette. Viszont bénítólag hat a gépkocsiforgalomra az utak és hidak elhanyagolt állapota.

A kereskedelmi *aviatika* gyermekkorát éli. Egyetlen komoly társaság van, amely Bukarest—Belgrád—Budapest, stb. és Bukarest—Konstantinápoly között tart fenn rendes forgalmat. Újabban az állam az ország belsejében több légivonal rendszeresítését vette tervbe.

A hajózás lebonyolítása részben magántársaságok, részben az állam kezében van. A hajópark (postahajó, vegyeshajó, teherszállító gőzös, stb. együttesen) 1928-ban a következő: Tengeren 46 egység, ebből állami tulajdon 17 és magántulajdon

29 egység, a folyamhajózásban pedig 964 egység, amiből állami tulajdonban van 349, magántulajdonban 615 egység.

Pénzügy.

Az *állami pénzügyek* tekintetében az 1928. esztendő a súlyos megpróbáltatások, a keserű csalódások hosszú sorozatát hozta. A pénzügyi helyzet kulcsa, az egész közgazdasági élet kardinális pontja, a *külföldi kölcsön* az év folyamán sem jött létre. Ennek következménye volt, hogy a valuta törvényes stabilizációját sem lehetett megvalósítani. Úgy a liberális kormány, mint az azt követő nemzeti parasztpárti kormány pénzügyi politikájának első nagy célja a külföldi kölcsön megkötése volt. A kölcsön érdekében egész évben több irányban folytak a tárgyalások, ezek azonban az év végéig nem vezettek eredményre. A tárgyalások lassú menete, valamint a siker csekély kilátása hovatovább nehéz helyzetbe sodorta a közgazdaságot.

A pénzügyi politika egyedüli sikere a német-román egyezmény megkötése volt. Az egyezményben a szerződő kormányok kijelentik, hogy a két kormány, illetőleg a jegybankok között az egyezmény életbeléptekor fennállott összes pénzügyi jellegű függő kérdéseket véglegesen rendezetteknek tekintik. Ezzel szemben, vagyis a függő pénzügyi kérdések törlése fejében Németország 75 és félmillió aranymárkát fizet Romániának, a Román Nemzeti Bank pedig beleegyezését adja ahhoz, hogy a Reichsbank, illetve a Német Birodalom ellen benyújtott döntőbírósi panaszok visszavonassanak.

Az 1928. évi *költségvetés* deficitje december 31-én 7.558 millió lei volt. Az utóbbi évek költségvetései között ez volt az egyedüli, amely hatalmas deficittel zárult. Az 1928. évi költségvetés 38.350 millió leiben állapított meg, ezzel szemben január 1-től december 31-ig az év számlájára az államkincstárba összesen csak 30.792 millió lei folyt be, a hiány tehát több mint hét és félmilliárd lei.

A hét és félmilliárd tényleges hiányból levonandó lesz az az összeg, amit a budget-év hat kiegészítő hónapjában, tehát 1929 január 1-től június 30-ig fog az államkincstár a múlt év számlájára bevételezni. Ez utólagos bevételeket a költségvetési indokolás kétmilliárd leire értékeli, végeredményben tehát az 1928. évi költségvetés tényleges deficitje 5 milliárd lei.

Az ijesztő deficit természetesen nagy befolyással volt az 1929. évi költségvetés felépítésére. Az időközben uralomra jutott új kormány pénzügyi politikájának feladata volt egyrészt a nagy hiányt pótolni, másrészt egy olyan kiegyensúlyozott költségvetést alkotni, amely reális számítások alapján tett bevételi előirányzatokkal dolgozva, az állam kiadásait tényleg fedezze is.

Az 1929. évi költségvetés a bevételek és kiadások végösszegét 37.700 millió leiben állapította meg. Az államvasutak 1926 január 1 óta, a posta, táviró és telefon 1927 január 1 óta, végül az állami nyugdíjintézetek 1927 október 1 óta külön költségvetéssel bírnak.

Az összes állami költségvetés ezek beszámításával, 1929-ben 56.595 millió leit tesz ki.

Az utolsó évek költségvetései állandó emelkedést mutatnak és az 1922. évi 10.498 millió leiről 1928-ban 53.729 millió leire és 1929-ben 56.595 millió leire emelkedtek; aranyleire átszámítva az 1929. évi költségvetés 1.833 milliót tesz ki.

Az új költségvetés 37.700 milliónyi bevételi végösszege a következő forrásokból ered:

Egyenesadókból	7.762	millió lei
Közvetett adókból	11.992	" "
Monopoliumokból	8.153	" "
Illetékekből	1.500	" "
Közüzemekből, közszolgálatásokból	701	" "
Állami birtokokból	2.061	" "
Különbözőkből	2.531	" "

Az 1928. évi budget deficitjének fedezésére és a költségvetési egyensúly biztosítására a kormány kénytelen volt az adósrófhhoz nyúlni és a költségvetési törvényjavaslattal egyidejűleg több új *adó-törvényt* megszavaztatni.

Az *államadósságok* nagysága, tekintettel arra, hogy azok különböző valutákban, fontban, frankban, dollárban, lirában, stb. költettek, csak aproximatív állapíthatók meg. Szakértők az államadósságok végösszegét 180—200 milliárdban állapítják meg.

Az államadósságok *kamatterhe* a költségvetés szerint a múltévihez képest 647 millió leiel emelkedett és 1929-ben 6.463 millióra rúg. Megjegyzendő, hogy ez a kamatteher az egyezmények szerint évről-évre fokozatosan emelkedni fog.

A *lei törvényes stabilizálás*át illetőleg megjegyzendő, hogy annak megvalósítása a külföldi kölcsön megkötésétől függ. 1928-ban nem sikerült megkötni a kölcsönt, tehát halasztást kellett szenvednie a törvényes stabilizációnak is. Ezzel szemben meg kell állapítanunk, hogy a román valuta már körülbelül másfél éve ténylegesen stabil. 1927 augusztusáig nem lehetett szilárd valutáról beszélni. Ez időponttól kezdve azonban a lei kilengései mindinkább tompultak és 1928 januártól kezdve állandóan a zürichi 3·15 svájci centimes értékhatár körül mozogtak. Kisebb jelentőségű volt a lei tavaszi hossza, amikor (április 2-án) 3·30 centimesre emelkedett, december elején viszont — a nyugati értéktözsdékről kiindult váratlan támadás következményeként — 3 centimesre esett vissza. A Nemzeti

Bank erélyes devizavásárlása azonban megakasztotta a külföldi tőzsdemanóvert, úgyhogy december 10-étől kezdve a lei ismét 3·12 svájci centimesen állt.

A *fejjenkinti adóteher* nagyságára nincsenek pontos adatok. Az egyenesadóval megadóztatottak száma foglalkozási ágak szerint a következő:

Földbirtokosok	7.011 ezer
Házbirtokosok	588 „
Kereskedők	250 „
Iparosok	63 „
Szellemi munkások	12 „
Szabadfoglalkozásúak	16 „
Munkások	334 „
Napszámosok	420 „

A *hitelhiány* a gazdasági élet minden ágában, úgy a mezőgazdaságban, mint az iparban és kereskedelemben nyomasztólag hatott.

A Nemzeti Bank *bankjegyforgalmát* az 1928. évig az állammal 1925-ben kötött jegybank-egyezmény szabályozta. Az egyezmény szerint a bankjegyforgalom nem léphette túl a 21.071 millió leit. Az utolsó évek bankjegyforgalma a következő volt:

1925-ben	20.126 millió lei
1926-ban	20.950 „ „
1927-ben	21.026 „ „
1928 december 31-én	21.211 „ „

Az 1928 júliusi törvény ugyanis felhatalmazta a Nemzeti Bankot, hogy bankjegyforgalmát devizakészletének növelése céljából az egyezményben megállapított határon túl is emelhesse. Mivel azonban a piac csak kevés külföldi devizával rendelkezett, a bankjegyforgalom alig emelkedett. Átmenetileg növekedett ugyan a kibocsátás összege kb. 1 milliárdal, ezt azonban a jegybank az év vége felé nagyrészen visszavonta.

Az *érfedezet* a bank évi mérlege szerint 1928 december 31-én 7.540·1 millió lei értéket képviselt. Törölték az érkészlet tételeiből a 15 milliónyi berlini aranyletétet és az ugyancsak Berlinben rendelkezésre álló 315 milliót, amelyek az ősszel megkötött német-román egyezmény értelmében megszűntek.

A *bankjegyfedezet* aránya 1927 decemberében 33·45% volt. 1928 december 31-én a *váltótárca* 9.407 millió, a *leszámítolási forgalom* 43.409 millió leiből állott.

A visszleszámítolási hitelek terén külön meg kell emlékezni az erdélyi magyar bankok mellőzéséről. A magyar intézeteket magába tömörítő erdélyi bankszindikátusnak a Nemzeti Bank kormányzójához mult év tavaszán benyújtott orvoslást kérő memoranduma szerint a szindikátus 214 tagintézete 1926-ban 398 millió és 1927-ben 547

millió saját tőkével rendelkezett és ezzel a tőkével összesen 2.771 millió betétet kezelte, továbbá váltóra, valamint folyószámlára összesen 3.663 millió hitelt folyósított. Dacára a szindikátus eme fontos gazdasági és pénzügyi szerepének, a kebelébe tartozó 214 pénzintézet közül csak 16 kapott a jegybanktól visszleszámítolási hitelt, amelynek teljes összege 1927 december 31-én csak 26 millió, tehát a pénzintézetek tőkéjének 4·7%-a volt. Ezzel szemben a román intézetek alaptőkéjüket többszörösen meghaladó hitelt élveztek.

A hivatalos leszámítolási *kamatláb* továbbra is 6% (1920 június óta nem változott). Természetes azonban, hogy az általános közgazdasági bizonytalanság éveiben, amikor a hitelhiány súlyosan volt érezhető, a tényleges kamat sokszor az uzsorakamat méreteit öltötte magára. Nagybankok biztos elhelyezés után 12—18%-ot, gyengébb kezektől pedig 18—24%-ot követeltek. Vidéken és kisebb bankokban a helyzet még előnytelenebb volt, itt 24—30%-kal is találkozunk. Ámbár kétségtelen, hogy a pénzpiacon a megelőző évekkel szemben bizonyos javulás volt észlelhető, ami a hosszabb ideje fennálló tényleges stabilizálás következménye, a hitelélet azonban még mindig nagyon messze áll a normális viszonyoktól. A Nemzeti Bank kora tavasszal a lehetetlen kamatviszonyok megszüntetésére erélyes akciót indított, de dacára az e tárgyban hetekig tartott ankézésnek, a Nemzeti Bank kamatletörési akciója a nagybankok ellenállása miatt nem vezetett teljes sikerre. A jegybank és a nagy pénzintézetek között 1928 április 19-én létesült megegyezés szerint a nagybankok 12% kamattal mellett nyújtanak hitelt azoknak a kisebb intézeteknek, amelyeknek alaptőkéje a 20 millió leit meg nem haladja. A magánosoknak nyújtott hitel kamata ugyanezen megegyezés szerint 18%.

A normális hitelviszonyokhoz való visszatérés csupán a külföldi kölcsön megkötése és a lei törvényes stabilizálása után várható. Ugyanezek a feltételei az egészséges tőkeképződésnek is. A betétállomány 1928-ban szaporodott, a tőke azonban még ma is bizalmatlansággal tekint a bankok felé és inkább más elhelyezkedést keres.

A *magánbankok*, eltekintve egy pár tőkeszegény vidéki intézet bukásától, a mult év kritikus viszonyai között is megállották helyüket. Több fővárosi nagybank új üzleti kapcsolatot létesített az Amerikai Egyesült Államokkal, Svájjal, stb. és ezzel egyidejűleg tőkéjét is emelte. A bankok száma 1928-ban 1.142 volt, 9 milliárd tőkével, a biztosító intézeteké pedig 41, ezek alaptőkéje 336 millió leire rúgott.

A nemzeti ipar támogatására egy külön törvény alapján a Nemzeti Bank 30%-os és az állam 20%-os részvételével külön bank, a Creditul Industrial létesült 500 millió lei alaptőkével. Az Ipar-

bank 1924-ben kezdte működését, mérlege a múlt évben 558 millió tőkét, 220 millió betétet és 1.690 millió visszleszámítolási hitelt mutatott ki.

Értéktőzsde a fennálló törvények értelmében egy működik a fővárosban. E mellett a kereskedelmi gócpontokon, Galatzban, Braziliában és Constanzában gabonatőzsdék működnek. A háborút követő évek virágzó tőzsdeviszonyai után, 1926—1927 óta a tőke a nyomasztó viszonyok hatása alatt lassan kivonult a tőzsdéről, hogy más, jövedelmezőbb elhelyezést keressen.

A *devizák* a bukaresti piacon az év folyamán mérsékelten emelkedtek. A devizaforgalom még mindig kötött, a valutakereskedelem korlátozott. A jegybank a decemberi leibessz után a devizakereskedelmet újra szabályozta, meghatározva a bankokhoz intézett körrendeletében a külföldi valuták megengedhető legmagasabb árfolyamát. A devizaforgalom lebonyolítása az Országos Deviza-Központ ellenőrzése mellett, erre felhatalmazott bankok kezében van. Külföldi átutalások a deviza-központ engedélyéhez vannak kötve. Effektív leit az országból kivinni egyáltalában tilos, idegen valutát 10.000 lei értékig szabad kivinni, azon felül a deviza-központ engedélye szükséges.

Munkapiac.

A munkanélküliség problémája mind súlyosabbá válik. Az ország minden egyes részéből érkeznek jelentések arról, hogy a munkanélküliség rohamosan terjed, a munkátlanok száma mind nagyobb mértékben emelkedik. A munkaügyi hivatal által kibocsátott statisztikai adatok csak részben tárják fel a munkanélküliség nagy arányait. A hivatalos adatok szerint 1927—1928 telének folyamán a munkanélküliség erősen emelkedett; novemberben 11.500, decemberben 13.500, januárban 15 ezer volt a hivatalosan megszámlált munkanélküliek száma. Ez adatok alapján nem lehet tiszta képet alkotni a valódi helyzetről, egyrészt, mert csak az ipari munkásság adatai fog-

laltaknak benne, másrészt pedig a szervezeten kívüli munkanélküliek sehol nem szerepelnek. Hivatalos jelentés szerint különben a növekvő munkanélküliség egyrészt a faipar foglalkoztatásában beállott stagnációnak, másrészt a kikötőmunkások munkahiányának következménye. Sajnos, megállapítható, hogy a munkanélküliség egyik főfészke Erdélyben fekszik.

Kivándorlás.

A *kivándorlásra* és *visszavándorlásra* nézve nincsenek hivatalos adatok.

Az országba 1927 folyamán bevándorolt *külföldiek* száma összesen 7.938 volt. Nagyrésztük ipari (2.284) és gazdasági munkás (2.048). A bevándoroltak között 630 magyar volt.

A *kivándorolt külföldiek* száma 1927-ben 14.382 személyre rúgott. Ebből ipari munkás 3.461, gazdasági munkás 3.245 volt. A visszavándoroltak között volt 1.386 magyar.

A külföldieknek Romániában való állandó tartózkodását hatósági intézkedések fokozatosan megnehezítik, ez a magyarázata annak, hogy a visszavándoroltak száma erősen emelkedik.

A Romániában élő *magyar állampolgárok* számát illetőleg statisztikai adatok nem állanak rendelkezésre. 1927-ben állandó tartózkodásra bevándorolt 630, ugyanazon idő alatt visszavándorolt 1.386 magyar állampolgár. A magyar kolónia¹⁾ nagyságának megközelítő meghatározása azért is lehetetlen, mert még ma is rengeteg azoknak a magyar nemzetiségűeknek száma, akiknek magyar, vagy román állampolgársága még nem nyert megállapítást. A mellett, — minden hatósági ellenőrzés dacára, — jelentékeny számban vannak magyarok, akik útlevél nélkül jöttek be és hatósági engedély nélkül tartózkodnak az országban.

¹⁾ A magyar kolónia nemcsak a magyar állampolgárokból áll!

Könyvismertetések.

Chronique de livres.

Gortvay György: Az alkoholkérdés társadalompolitikai megvilágításban.

Georges Gortvay: La question de l'alcool au point de vue de politique sociale.

Különnyomat a Társadalombiztosítási Közlöny 1929. júliusi számából.

Tirage à part du no de juillet 1929 du Társadalombiztosítási Közlöny. — Budapest 1929. 51 l. — pages.

Résumé. *L'auteur expose que depuis 1924, l'alcoolisme est partout en augmentation. En Hongrie, la consommation des boissons, en considérant la teneur en alcool des eaux-de-vie, vins et bières consommés, passa de 4.08 litres par tête d'habitant en 1920—21 à 5.94 litres en 1924—25. La consommation du vin s'y élevait notablement (10.27 litres par tête en 1910—11, 37.9 litres en 1924—25), et si celle de l'eau-de-vie a baissé des trois quarts par rapport à l'avant-guerre, c'est que les populations qui en boivent le plus (Slovaques, Ruthènes, Roumains) ont été transférées aux Etats successeurs. Dans toutes les villes autonomes, la consommation par tête est supérieure à celle des comitats.*

L'aliénation, des maladies du coeur et du foie peuvent être les conséquences de l'alcoolisme. Comme intermédiaire, il a un rôle notable dans les maladies sexuelles; beaucoup de décès par pneumonie, hémorragie cérébrale et maladies des reins peuvent également être attribués à l'alcoolisme. La baisse de capacité de travail et les charges sociales causées par lui sont pour l'Etat une perte supérieure à celle qu'il aurait, en cas de prohibition, en contributions.

La lutte contre l'alcoolisme commença en Hongrie au milieu du XIXe siècle, lorsque, sous la direction du baron Nicolas Wesselényi et avec l'appui du comte Etienne Széchenyi, fut créée la Société de tempérance de Budapest. Après la guerre, en 1925, a repris en Hongrie l'activité des Associations fondées contre l'alcoolisme. Une prohibition analogue à celle édictée en 1920 par les Etats-Unis y serait prématurée; il faudrait d'abord y préparer l'opinion par une propagande intense. On devrait y organiser des oeuvres préventives dans le cadre des institutions et assurances sociales, et avant tout, confier la question de l'alcoolisme aux autorités, plus qualifiées à cet effet que les dilettantes oeuvres privées.

★

Az alkoholkérdés szociális, gazdasági, politikai és kulturális vonatkozásaiban a modern társadalom-

nak egyik legégetőbb problémája. Aki a társadalom betegségeit vizsgálja, az lépten-nyomon szemben találja magát az alkoholkérdéssel. Különleges időszerűséget ad e kérdésnek az a tény, hogy az alkoholizmus 1924 óta világszerte emelkedik, ami a jogosan kifogásolt nagy szociális terheket bonyolult kihatásaikban igen jelentékenyen fokozni fogja.

Hazánkban is emelkedőben van az alkoholizmus. A világháború után ugyan a pálinkafogyasztás a háborút megelőző békés évek országos adataihoz viszonyítva úgy abszolút mennyiségben, mint az összfogyasztáshoz, vagy a lélekszámhoz is viszonyítva, jelentékenyen csökkent. A legerősebb pálinkaivó nemzetiségek: a hegyvidéket lakó tótok, ruthének és románok elszakadtak tőlünk. Csökkent a sörfogyasztás is. Ezzel szemben azonban a borfogyasztás ily összehasonlításban is határozottan és állandóan emelkedik. Ha tekintetbe vesszük a különböző szeszesitalok különböző szesztartalmát is, Gortvay munkájából kiszámíthatjuk, hogy a mai területen is emelkedőben van az alkoholfogyasztás. 1920/21-ben a fejenként való alkoholfogyasztás (pálinka, sör és bor alkoholtartalma összesen) csak 4.08 liter volt, 1924/25-ben már 5.94 liter. Borivó népünknel legjelentősebb a borfogyasztás intenzív terjedése. Ez 1924/25-ben fejenként már 37.9 liter, pedig 1920/21-ben még csak 19.25, 1910/11-ben meg éppen csak 10.27 liter volt. Az alkoholtartalomra redukálva a borfogyasztás 1924/25-ben már 3.79 liter alkoholt jelent fejenként, míg 1920/21-ben csak 1.92, 1910/11-ben meg 1.03 litert.

Az ország egyes törvényhatóságai közül — a m. kir. népjóléti és munkaügyi minisztérium 1922. évi adatgyűjtése szerint — a városok sokkal több szeszesitalt fogyasztanak (fejenként és literekben), mint a vármegyék. Legtöbb bort Szegeden és Baján isznak. Az előbbi városban fejenként 82.4 litert, az országos átlagnak (36.3 fejenként és literekben) közel háromszorosát. Az utóbbi városban 71.6 litert fejenként. Legtöbb sört ugyancsak Baján fogyasztanak, fejenként 23.2 litert. Igen magas a székesfehérvári átlag is: 23.0 liter. A pálinkafogyasztás terén Miskolc vezet fejenként 9.7 literrel. A sorban utána következő Debrecenben már 4.2 liter a fejenként való pálinkafogyasztás. Így a miskolci maximum e tekintetben igen kimagasló. A sokkal kisebb átlagokkal szereplő vármegyék közül az alkoholfogyasztás e három kategóriájában mégis a következők emelkednek ki. A borfogyasztás a vármegyék közül Sopron vm-ben maximum, ahol fejenként

19·3 liter a fogyasztás. A sörfogyasztás a megyék közül 8·8 literrel Győr-Moson egyesített vármegyék csonka területén jelentkezett legnagyobb mérvűnek. A vármegyei pálinkafogyasztás maximumát pedig ez az adatgyűjtés Veszprémben állapította meg 1·9 literrel fejenként. Látható tehát, hogy az összes vármegyei szélső értékek mélyen a tj. városiakra vonatkozó eredmények alatt állanak.

Az alkoholizmus terjedésének többféle oka van. A szeszivás maga ősrégi szokás, amely az alkoholnak hangulatkeltő, gondűző, euphoriás hatásán és azon a képességen alapszik, hogy az éhség, fáradtság és szomjúság érzetét befolyásolni tudja. Nagy szociális jelentősége abban rejlik, hogy a hatása alatt kifejlődő kellemes lelki affektusok miatt — akár a morphin — szervezeti szükségletté válik, amelytől az alkohol rabja elszakadni nem tud s végezetül az ital az egyéniség teljes megváltozásához, testi, erkölcsi és lelki lezülléséhez vezet. A sajátságos alkattípusok közül könnyen válik alkoholistává a cyklothym alkatú, kedélyes ember (törzsasztalok tagjai), a labilis kedélyhangulatú, nervosus vagy passzív természetű ember (a dipsomániás) és végül a schizophrén típusú psychopatha, aki már fiatal korában alkoholista és bűnöző lesz. Az alkoholizmusnak az alsóbb néprétegek, munkások stb. között való feltűnő elterjedtségében szerepe van annak is, hogy az alkoholt stimuláló, erőtadó anyagnak tartják. Szerepe van a fogyasztás emelkedésében az alkoholérdekeltség propagandájának is.

Az alkoholizmus terjedése a társadalomra felettkáros. Az alkohol betegségokozó is lehet és mint a betegségek létrehozását elősegítő momentum is jelentős. Az elmebetegségek 10%-a alkoholra vezethető vissza. A haláloki nomenklatúrában nemcsak a heveny és idült alkoholizmust, hanem a májzsugor miatt elhaltakat is jórészt az alkohol áldozatainak tekinthetjük. Szerepe van a szívbetegségek, a tüdőgyulladás, az agyvérzés és az idült vesebetegségek által okozott elhalálozásokban is. Az alkoholizmusra vezethető vissza úgy a közlekedési, mint az ipari üzemi balesetek tekintélyes része. Az alkohol nemi betegségkövetítő: fokozza a libidót s csökkenti az ítélőképességet, ami könnyelművé tesz a nemi objektumok megválogatásában. Hatása van a vétségek és büntettek gyakoriságára is. Csökkenti a munkaképességet és rontja a produktív korúak egészségét, erejét és munkateljesítményét. Ez s az alkohol áldozatai révén jelentkező szociális teher nagyobb kár az államra, mint az alkoholfogyasztásból származó alkoholjövedelemnek törvényes prohibíció esetén való elmaradása. Népelelmezési szempontból is nagy teher, hogy az alkoholtermelés következtében igen sok tápanyagérték vesz el, hogy a szeszgyártás révén hasznos földterületek vonatnak el közvetlen élelmezési anyagok termelésétől s hogy végül az alkoholra elköltött pénz árán mennyiségi-

leg és minőségileg is kifogásolható népelelmezésünk erősen javítható volna. Az 1926/27. évben előállított 320 ezer hl. szesz nyersanyagainak termelésére 74 ezer kat. holdat kellett elvonni más hasznos növények termelésétől!

Az alkoholelles mozgalom legelőször Angliában és az Amerikai Egyesült Államokban indult meg, melyekben már XVIII. század végén erős absztinens társadalmi egyesületek működtek. Legnagyobb eredményt e küzdelemben tudvalevőleg az Unió ért el az 1920-ban életbelépetett állami tilalommal. Hazánkban az antialkoholizmus először a múlt század közepén jelentkezik az irodalomban. (Rosenthal, Nagy Ferenc stb.) 1840-ben alakult a budapesti mértékletességi egyesület báró Wesselényi Miklós vezetése és gróf Széchenyi István támogatása mellett. A nagy háború előtt az alkoholelles propaganda a kormány támogatása mellett már az ország minden vidékére is kiterjedt; a háború után azonban csak 1925-ben kezdik meg újra munkájukat a magyar alkoholelles egyesületek. Az alkoholelles küzdelem legfontosabb eszközei részben szociálpolitikai és szociálpedagógiai, részben pedig gazdasági és közigazgatási természetűek. Igen fontos az alkoholelles tanítás és nevelés. A magyar levente- és cserkészmozgalom ebből a szempontból a legjobb reményekre jogosít. Küzdeni kell az ivási szokások ellen is. Különösen olyan társadalmi közvélemény kialakítása volna fontos, hogy az ittasság nem férfias dolog. A munka-, lakás- és élelmezési viszonyok javítása is visszahatna az alkoholizmus csökkenésére. A nép jólétének és műveltségének emelése révén kevesebbeknek volna a korcsmai tartózkodás kellemes és szórakoztató. Különleges szerepe van nálunk egyes vidékek alkoholfogyasztásában a rossz ivóvíznek, mert 3.390 községünk közül csak 500-nak van egészséges ivóvize. Bár a kormányzat a legutolsó három évben is közel 1 millió pengőt fordított ivóvízszerezésre, e téren még sok a tennivaló! Közigazgatási természetű eszközök volnának: az árusítás időtartamának állandó vagy alkalmi korlátozása, az italmérések számának csökkentése, a szeszitalok drágítása, illetve az alkoholadók emelése, az italmérési ügy új szabályozása, a vendéglői reform, alkoholmentes polgári és munkásétkezők, népkonyhák, népházak, olvasótermek stb. felállítása. A legidősebb eszméje az alkoholelles Európának a szeszitalok árusításának helyi tilalom, illetve községi vétőjog (lokálopció) útján való szabályozása. A nyilvános részegeskedőket e mellett alkoholgondozói felügyelet alá kellene helyezni. A szőlő és más erjesztésre használt gyümölcs szeszmentes feldolgozására és gyümölcsként való értékesítésére irányuló mozgalom már komoly eredményeket regisztrálhat az egész országban. Az alkoholtermelés és alkoholfogyasztás eltiltása, illetve csupán orvosi és technikai célokra szükséges mennyi-

ségnek előállítása volna azonban a leghelyesebb, mert kétségtelenül gyökeresen oldaná meg az alkoholizmus kérdését. Ehhez azonban egy alkoholelles közfelfogást nevelő, átmeneti időszakra van előbb szükség. A modern preventív alkoholgondo-

zást a szociális igazgatás és a társadalombiztosítá-
sok keretében sürgősen és szakszerűen meg kell
szervezni és az alkoholkérdést a dilettáns társa-
dalmi tevékenység köréből a hatósági vagy közsé-
gondozás körébe kell emelni. Sz. T. dr.

A M. kir. Közp. Statisztikai Hivatal könyvtárába érkezett munkák.

Ouvrages arrivés à la bibliothèque de l'Office central royal hongrois de statistique.

Nemzetközi vonatkozású művek és elméleti munkák. (*Publications d'intérêt international et de théorie générale.*) — *Aperçu de la démographie des divers pays du monde*, 1929. Office permanent de l'Institut international de statist. La Haye.

Renseignements sur l'organisation actuelle des statistiques de l'état civil dans divers pays. Office permanent de l'Institut international de statist. La Haye.

International migrations. I. Statistics. Compiled on behalf of the International labour office, Geneva with introduction and notes by Imre Ferenczy and edited on behalf of the National bureau of economic research by Walter F. Willcox, New-York, 1929.

Deuxième conférence internationale pour l'abolition des prohibitions et restrictions à l'importation et l'exportation. Genève, 3-19 juillet 1928. Comptes rendus de la conférence. Société des Nations. Genève.

Convention internationale pour la simplification des formalités douanières. Signée à Genève le 3 novembre 1923. Application de l'article 10, alinéa 8, et de l'article 11, No 2, de cette convention. Société des Nations. Genève. 1929.

Conférence internationale pour l'unification du droit en matière de lettres de change, billets à ordre et chèques. Genève, le 17 février 1930. Documents préparatoires. Projets élaborés par les experts de la Société des Nations. Remarques des gouvernements. Société des Nations. 1929.

Twaalfde internationale arbeidsconferentie. Gehouden te Genève, 30 mei — 21 juni 1929. Beknopt verslag van de secretaris der nederlandsche afvaardiging. 's-Gravenhage.

La situation mondiale du sucre. Rapport du Comité économique de la Société des Nations. Société des Nations. Genève.

En commémoration du vingt-cinquième anniversaire d'existence de l'Union internationale des ouvriers du bois. 1904-1929. Union intern. des ouvriers du bois. Amsterdam.

Magyarország. (*Hongrie.*) — *Annuaire statistique hongrois.* Nouveau cours. XXXV. (1927.) Office central royal hongrois de statist. Budapest.

Szél Tivadar dr.: *A mai Magyarország népmozgalma.* (1919-1925.) Budapest. 1929. Klny. a Magyar Statisztikai Közlemények 74. kötetéből.

Ausztria. (*Autriche.*) — *Kriminalstatistik*, 1927. Bundesamt für Statist. Wien. (Zahlenmäßige Darstellung der Rechtspflege. 10.)

Cseh-Szlovákia. (*Tchéco-Slovaquie.*) — *Sylviculture dans la République Tchécoslovaque.* Ouvrage arrangé par le ministère de l'agriculture, département du service de la surveillance forestière, en collaboration avec de nombreux sylviculteurs. Prague. 1926. (Publications du ministère de l'agriculture. 66.)

Anbau und Ernte der landwirtschaftlichen Fruchtgattungen, 1923 und landwirtschaftliche Industrie (Brauindustrie, 1923, Zucker- und Spiritusindustrie, 1922/1923) mit Anhang über die Bienenzucht, 1923 in der Čechoslovakischen Republik. Statist. Staatsamt. Prag. (Čechoslovakische Statistik. 26.)

Németbirodalom. (*Allemagne.*) — *Die Steuerkraft der Finanzamtsbezirke.* Statistisches Reichsamt. Berlin. (Einzelschriften zur Statistik des Deutschen Reichs. 7.)

Beiträge zum deutschen Bevölkerungsproblem. Der Geburtenrückgang im Deutschen Reich. Die allgemeine deutsche Sterbetafel, 1924/1926. Statist. Reichsamt. Berlin. (Sonderhefte zu Wirtschaft und Statistik. 5.)

Industrielle Produktionsstatistik. Sammlung produktionsstatistischer Ergebnisse bis zum Jahre 1928. Statist. Reichsamt. Berlin. (Sonderhefte zu Wirtschaft und Statistik. 6.)

Die Krankenversicherung, 1927. Statist. Reichsamt. Berlin. (Statistik des Reichsamt. 363.)

Landwirtschaftliche Betriebszählung. Personal-, Viehstand, Maschinenverwendung. (Volks-, Berufs- und Betriebszählung, 1925.) Statist. Reichsamt. Berlin. (Statistik des Deutschen Reichs. 410.)

Gewerbliche Betriebszählung. Die gewerblichen Betriebe und Unternehmungen im Deutschen Reich. I. Teil: Einführung in die gewerbliche Betriebszählung, 1925. Statist. Reichsamt. Berlin. (Statistik des Deutschen Reichs. 413. I.)

Statistik der Landwirtschaft im Freistaat Preussen, 1928 nebst den Ergebnissen in Waldeck. Preuss. statist. Landesamt. Berlin. (Preussische Statistik. 296.)

Die Rebenzuchtung in Preussen, 1927/1928. Bericht II. Preuss. Hauptlandwirtschaftskammer. Berlin. (Veröffentlichungen. 32.)

Labor legislation, 1927. Bureau of labor statist. Washington. (Bulletin. 470.)

Proceedings of the fifteenth annual meeting of the international association of public employment services. Held at Detroit, Mich. October 25-28, 1927. Bureau of labor statist. Washington. (Bulletin. 478.)

Brazília. (Brésil.) — *Recenseamento do Brazil,*

1920. IV/4. População. Diretoria geral de estatist. Rio de Janeiro.

Uruguay. (Uruguay.) — *Anuario estadístico de la República oriental del Uruguay.* 1927. I., III. Parte. Dirección general de estadíst. Montevideo.

Nyugat-Ausztrália. (Australie Occidentale.) — *Statistical register, 1927/8.* IV. Interchange. VI. Industrial establishment. (exclusive of mines) Government statistical office. Perth.

Folyóiratszemele.

Revues.

Allgemeines Statistisches Archiv (19. köt. 1. f., Jéna 1929, ném.) — *Fürst G.*: A német foglalkozási statisztika módszere. — *Vogelsang M.*: A német konszernstatisztika. — *Savorgnan F.*: Korszerinti felosztás és létszám a nemesi családokban. — *Staedtler F. A.*: Statisztikai módszerek a modern fizikában. — *Platzer H.*: A nemzetközi gazdaságstatisztikai konferencia Genfben, 1928. — *Griesmeier J.*: Zahn F. mint gyakorlati és tudományos statisztikus. — *Schmölders G.*: A két nem halálzási különbségének és okainak kérdése a háború előtti és utáni időkben. — *Isaac*: Az indexszámok jelentősége az üzemgazdasági statisztika számára. — (2. f.) — *Zahn F.*: A Szociális Haladás Nemzetközi Szövetségének családi politikai ankétje. — *Müller J.*: A házasságok termékenysége a német nagyvárosokban. — *Nathan O.*: Külföldi és világgazdasági gazdaság-megfigyelés. — *Lorenz P.*: A „trend” mint a gazdasági körök (görbék) vizsgálatának eszköze. — *Flaskämper P.*: Az „egyneműség” problémája a statisztikában. — *Kovács A.*: Az új magyar statisztikai törvény. — *Schullern*: Inama-Sternegg statisztikai szemináriuma. — *Vogel H. E.*: Gazdaságprognózis. — *Schwartz P.*: Üzemi statisztika Törökországban. — *Müller J.*: A Német Statisztikai Társaság 1929-i ülése. — *Morgenroth W.*: A német városi statisztikusok konferenciája Kölnben, 1929 május 13-án és 14-én. — *Zahn F.*: A Nemzetközi Statisztikai Intézet ülésezése Varsóban 1929-ben.

Archiv für Rassen- und Gesellschafts-Biologie (22. köt. 1. f., München 1929, ném.). — *Scheidt W.*: Rasszkeveredési vizsgálatok. — *Paull H.*: Konstitúció és szellemi képesség. — *Heller H.*: A tehetség és a szaporodás közti összefüggés.

Archiv für Sociale Hygiene und Demographie (3. köt. 3. f., Berlin-Charlottenburg 1929, ném.). — *Koralnik I.*: A zsidó kisebb halandóság problematikája. — *Reich W.*: Az erfurti iskolásgyermek egészségügyi és testi fejlődése 1923 óta. — *Roesle E.*: Az 1929.-i nemzetközi halálkeleti statisztika negyedik revíziójának előkészítése. — *Möl-*

lers B.: A német nép egészségi állapota. — *Schröder J.*: A sokgyermekes családok lakásellátása. — *Lehmann M.*: A kislakásépítés 1928-ban.

Bulletin de la Statistique générale de la France (18. köt. 3. f., Páris 1929, fr.). — Az élveszületések és a halandóság állampolgárság szerint 1927-ben. — A külkereskedelem terjedelmének indexei. — *Ulmer H.*: Az értékpapírki-bocsátás és a takarékoság Franciaországban.

Bulletin Périodique (71. sz., Liège 1929, fr.). — *Bunge A. E.*: Az utak problémája Argentínában. — *Heinsheimer A.*: Az osztrák-magyar monarchia utódállamainak pénzügyi rendszere. — *Baudhuin F.*: Az ismét gazdasági nagyhatalommá lett Belgium. — *Sonne C.*: A dán mezőgazdasági termelés és kereskedelmi forgalom. — *Harb M. T.*: Egyiptom gazdasági újjáalakulása. — *Serna J. G.*: Spanyolország gazdasági reneszánsza. — *Stamp J. C.*: A vasutak a brit nemzetközi kereskedelem fejlődésében. — *Drossopoulos J. A.*: Görögország gazdasági és pénzügyi helyzete 1928-ban. — *Weiss F.*: Magyarország közgazdasága 1928-ban. — *Einaudi L.*: Olaszország pénzügyi reformjának utolsó fázisa. — *Siecenieks P.*: A kereskedelmi kapcsolatok Belgium és Lettország közt. — *Dobkevicius I.*: Litvánia jelenlegi helyzete és gazdasági kilátásai. — *Due R.*: Norvégia általános gazdasági és pénzügyi helyzete 1928-ban. — *Kaufmann O.*: A hitellelőslás Romániában. — *Berka E.*: A szeszipar Cseh-Szlovákiában és egyéb országokban.

Bulletin Statistique de la République Tchecoslovaque (10. évf. 7-8. f., Prága 1929, cs.). — *Engliš K.*: Magyarázó megjegyzés az abszolút és relatív túlnépesedés fogalmához. — *Boháč A.*: Népeségi és statisztikai problémáink. — *Čechrák C.*: Adó a gazdasági konjunktúra anyagában való statisztikai kutatások számára. — *Smutný P.*: Új statisztikai ankét a részvény- és egyéb társaságokról. — *Ryba J.*: Előzetes kimutatás a külkereskedelmi statisztikáról. — *Boháč*: Demográfiai szemle. — *Reif*: Szociálstatisztikai szemle. — *Mráz J.*: A Nemzetközi Mezőgazdasági Intézet és az Intézet kilencedik nagygyűlése. — *Mráz*

J.: A gazdaságstatisztikusok szerepe a Nemzetközi Mezőgazdasági Intézet kilencedik nagygyűlésén.

Deutsches Statistisches Zentralblatt 21. évf. 7-8. sz., Lipcse 1929, ném.). — *Prinzing F.*: Az elmeógyógyintézetek statisztikája. — *Herlt G.*: A statisztika megszervezése Görögországban. — A német városi statisztikusok 37. konferenciája.

Jahrbücher für Nationalökonomie u. Statistik (131. köt. 76. köt. 1. f., Jéna 1929, ném.). — *Mann F. K.*: A pénzügyi gazdálkodás lényege. — *Žižek F.*: A statisztikai egységek. — *Dick E.*: A kamatelmélet meghasonlása. — *Ulrich H.* és *Haasen H.*: A magánbiztosítás ügye 1928-ban. — (2. f.). — *Engliš K.*: Weddigen szociológiai gazdaságelmélete. — *Carell E.*: A piacmechanizmus állása jelen gazdaságunkban. — *Eppstein P.*: Az átlagelmélet. (Teoretikus vizsgálat a statisztika methodológiájához.). — *Krebs W.*: A szövetkezeti ügy 1928-ban. — *Zurkuhlen H.*: A halálbüntetés problémájának története és statisztikája.

Közgazdasági Értesítő (24. évf. 30. sz., Budapest 1929, m.). — A kereskedelemügyi minisztérium ötéves beruházásai. — (31. sz.). — A kereskedelemügyi minisztérium ötéves beruházásai.

Közgazdasági Szemle (53. évf. 76. köt. 5. sz., Budapest 1929, m.). — *Laky D.*: Vargha Gyula (1853—1929). — *Judik J.*: A bankkövetelések valutapolitikai jelentősége. — *Künsztler Z.*: Pénzintézeteink újabb záloglevél-kibocsátásai. — *Vermes A.*: Törekvések Angliában az ipari béke megalapozására. — *Török Á.*: A külföldi kölcsön hatása a kereskedelmi mérleg alakulására. — (6-7. sz.). — *Laky G.*: Általános forgalmi, kereseti, jövedelem- és vagyonadónk újabb fejlődési irányai. — *Balogh F.*: A külföld rövidlejáratú követelése az Egyesült Államokban. — *Káldor Gy.*: A Young-terv. — *Andor E.*: A „Közszállítási Szabályzat“ reformja. — *Óvári Papp Z.*: A jegybanknál fennálló államadósság törlesztése Ausztriában. — *Sipos S.*: Az Egyesült Államok gazdasági prosperitása.

La Vie Économique des Soviets (5. évf. 98. sz., Páris 1929, fr.). — Behozatalunk lehetőségei. — *Torgov S.*: A kivitel ötévi programja. — *Larisky*: A szovjet mangántermelése. — *Khodorov A.*: Szovjet-Oroszország és a keleti gyapjúpiacok. — *Nilov N.*: Külföldi turisták Szovjet-Oroszországban.

Magyar Gazdák Szemléje (34. évf. 7-8. sz., Budapest 1929, m.). — *Ihrig K.*: A búza ára és az állam. — *Mailáth J.*: A magyar mezőgazdasági munkásság helyzete a háború előtt, alatt és után.

Magyar Kisebbség (8. évf. 14. sz., Lugos 1929, m.). — *Barabás E.*: A magyar tannyelvű iskolák számában beállott változások 1918-1928-ig. — *Nagy I.*: Európa kisebbségei. — *Asztalos M.*: Az er-

délyi állam iskolapolitikája (1556-1690.). — (15-16. sz.). — *Nagy I.*: Európa kisebbségei. — *Barabás E.*: Szemelvények Nagyrománia oktatásügyi statisztikájából. — *Asztalos M.*: Történelem és a politika. Az erdélyi állam iskolapolitikája. (1556-1690.). — *Fritz L.*: Az 1927. évi áprilisi „népszámlálás“ eredménye.

Mezőgazdasági Közönlöny (2. évf. 7-8. sz., Budapest 1929, m.). — *Spectator*: A mezőgazdasági válság kérdéséhez. — *Harmath J.*: A lucerna- és lóherevetőmag tisztaságának fontossága. — *Goscicki G.*: A lengyel mezőgazdaság. — Új német vámpolitikai program. — *Degen Á.*: A búzatermesztés válsága.

Munkaügyi Szemle (3. évf. 4. sz., Budapest 1929, m.). — *Hegedüs M.*: Kollektív bérszerződés és képességvizsgálat. — *Farkas E.*: Biztosítás sztrájk esetére. — (5. sz.). — *Nádújfalvy J.*: Az új francia szociális biztosítás. — *Csépai K.*: A társadalombiztosítás küzdelmének megszervezése a gyomorfekély ellen. — (6. sz.). — *Szeibert J.*: A mezőgazdasági gyermekmunka szociális vonatkozásai. — *Massanek G.*: Tuberkulózis és munkásbiztosítás. — *Pfeiffer S.*: Munkásvédelem a csiszológymunkáknál. — *Gellért E.*: Az üzemi baleset által okozott kár orvosi becslése a társadalombiztosításban. — (7. sz.). — A XII. nemzetközi munkaügyi konferencia. — *Horváth K.*: Az új német munkavédelmi törvény tervezete. — *Szeibert J.*: A mezőgazdasági gyermekmunka szociális vonatkozásai. — *Pfeiffer M.*: A társadalombiztosítás szerepe a megbetegedési statisztika adatszolgáltatásában.

Népegészségügy (10. évf. 14. sz., Budapest 1929, m.). — *Petz A.*: A kórházi gazdálkodás racionalizálásának kérdéséhez. — (15. sz.). — *Kollarits J.*: A magyar és külföldi tüdőbajos és gyenge szervezetű főiskolai tanulók gondozásügye. — *Kiss M.*: Népesedési problémánk.

Rapports Économiques et Statistiques Sociales (2. évf. 5. sz., Bern 1929, fr.). — A gyárak statisztikája Svájcban. — Svájc automobilállománya 1928 december 31-én. — A világ exportkereskedelme 1913-tól 1928-ig. — A svájci városok népmozgalma. — A szövetségi szubvenciók 1928-ban. — A szövetségi államkölcsönök 1928-ban. — (6. f.). — Az 1929 augusztus 22-i szövetségi üzemi számlálás nemzetgazdasági jelentősége. — Svájc gabonaellátása 1926-1928-ban. — A ki- és bevándorlás 1928-ban. — A szövetségi vasút-, posta- és táviróforgalom. — (4. melléklet.). — Cementtermelés és kereskedelem Svájcban. — (7. f.). — A kanton- és községi vagyon- és jövedelmi adók 1914 óta. — A svájci munkapiac 1929 első felében. — Sztrájkok és kizárások 1929 első felében. — Változások a svájci iparban 1913-tól 1928-ig.

Reichsarbeitsblatt (9. évf. 21. sz., Berlin 1929, ném.). — *Rawicz E.*: A biztosított nők rizikója a munkanélküliség elleni biztosításban. —

(22. sz.). — *Neitzel*: Az alkalmazottak munkaideje a 12. Nemzetközi Munkaügyi Konferencián. — *Stiller*: A balesetvédelem a genfi 12. Nemzetközi Munkaügyi Konferencián. — *Joachim R.*: A munkanélküliség kérdése Szovjet-Oroszországban.

Revue Internationale contre l'alcoolisme (37. évf. 3. sz., Berlin 1929, ang.-fr.-ném.). — *Stoddard C. F.*: Az alkohol és a narkotikumok káros hatásának jelenlegi oktatása az Egyesült Államok népiskoláiban. — *Don A.*: A pálinkaadóztatás. — *Hercod R.*: Az 1928 decemberi szavazás a rozspálinkakereskedésről a norvég városokban.

Revue internationale du Travail (19. köt. 4. sz., Genf 1929, fr.). — *Varlez L.*: A külföldi munkások elhelyezkedésére és szerződésére vonatkozó nemzetközi egyezmény általános elvei. — *Forchheimer K.*: A munkanélküliség elleni biztosítás pénzügyi problémái. — *Ayusawa I. F.*: A női munka Japán iparában. — Nemzetközi munkabérstatisztikai konferencia. — A szindikátusi szervezetek fejlődése Szovjet-Oroszországban 1925-től 1928-ig. — (20. köt. 1. sz.). — *Oudegeest I.*: A nemzetközi munkaügyi szervezet főadata. — *Liepmann K.*: Olcsó lakások építése. — *Bülow F. W.*: Az agrárreform szociális vonatkozásai Lettországban. — *Richardson I. H.*: Az Egyesült Államok és Kanada ipari kapcsolatai. — A női munka Németország, Franciaország és Cseh-Szlovákia mezőgazdaságában.

Schmollers Jahrbuch (53. évf. 3. f., München és Lipcse 1929, ném.). — *Engländer O.*: A kereslet elaszticitása. — *May R. E.*: Vegyesházasságok és válások. — *Wehrle E.*: Spanyolország legújabb gazdaságpolitikája.

Statistical Review-Revue Statistique (2. sz., Moszkva 1929, or.). — *Litochenko L.* és *Khotkevitch E.*: A pénzforgalom szezonizálódása a falusi gazdaságokban. — *Dubue E.*: A szovjetorosz kisiparosok specifikus része az ipari össztermelésben. — *Iliinsky V.*: A munkaév Szovjet-Oroszország nagyiparában (gyárak és kohók). — *Kalistratoff I.*: A munkafegyelem Szovjet-Oroszország iparában. — *Ivanoff G.*: A kereskedelmi forgalom és a fontosabb piacok (főképp a gabonapiac) helyzete az 1928-29. mezőgazdasági év első harmadában. — *Prozorovsky K.*: A gabonapiac és a gabonaárak az 1928/29. mezőgazdasági év második harmadában. — *Ignatovich K.*: A belföldi közlemények Szovjet-Oroszországban (1924/25—1927/28). — *Bounakoff E.*: A lakásszervezet és a lakásépítkezés pénzügyi ellátása. — *Peschansky V.* és *Kaploune M.*: A gyermekhalandóság. — *Rodine A.*: A vidék alkoholfogyasztása. — *Hübschmann A.*: A gépjárművek Szovjet-Oroszországban. — (3. sz.). — *Perovszky V.*: A dohánytermelés 1928-ban. — *Karpova L.*: A fix tőke a kőszéniparban. 1924/25-

1926/27. évek alatt. — *Polliak G.*: A munkabérek és a fogyasztás. — *Chental V.*: Szovjet-Oroszország külkereskedelme 1927/28-ban. — *Kaleda A.*: Magánárucikkek Szovjet-Oroszország vasúti szállításában. — *Trapeznikoff V.*: A kereskedelmi áruforgalom a belvízi hajóutakon. — *Bekunova S.* és *Kaplun M.*: A férfi és női halandóság közti különbség Szovjet-Oroszországban. — *Dmitrovsky V.*: Elválások Ukrajnában. — *Kaplunoff I.*: Az ukrán városok községi gazdálkodása.

Statistische Nachrichten (7. évf. 7. sz., Bécs 1929, ném.). — Ausztria széngazdasága. — A halálozások Ausztriában 1927-ben. — A születések 1927-ben Ausztriában. — A kantonális és községi vagyoni- és jövedelmi adók 1914 óta.

Vierteljahrshefte zur Konjunkturforschung (12. különf., Berlin 1929, ném.). — Orosz gazdaságkutatási munkálatok: *Wainskin L. A.*: Meteorológiai és gazdasági ciklusok, a gazdaságprognózis problémája. — *Perwusin S. A.*: A gazdasági konjunktúra egy elméletének kísérleti alkalmazása a háború előtti idők konjunktúra alakulására Oroszországban. — *Ignatieff M. W.*: A pénzforgalom árucseré és áringadozás kölcsönös viszonya.

Vierteljahrshefte zur Statistik des Deutschen Reichs (38. évf. 1. f., Berlin 1929, ném.). — A Birodalmi Statisztikai Hivatal munkaterülete. — Az 1928. évi termésstatisztika. — Német tengeri halászat 1928-ban. — Tengerihajóépítés 1928-ban. — Építkezések a német városokban 1928-ban. — Árstatisztika. — A német részvénytársaságok betéti állomány- és tőkeingadozásai 1928-ban. — Takarékpénztárak 1926-ban. — (1. kiegészítő füzet.). — A hallgatók a német főiskolákon 1928. nyári szemeszterében.

Weltwirtschaftliches Archiv (30. köt. 1. f., Kiel-Jéna 1929, ném.). — *Sombart W.*: Nemzetgazdaságtan. — *Donaldson J.*: Az Amerikai Egyesült Államok közgazdasági politikájának alapjai. — *Davidsohn R.*: A flórenci középkori világkereskedelem. — *Rappard W. E.*: Az 1928 december 14-i nemzetközi gazdaságstatisztikai egyezmény. — *Leontieff W.*: A kínálat és kereslet statisztikai analízisének kísérlete. — *Zweig K.*: A háború előtti angol külkereskedelem strukturális változásai és konjunktúra-lengései. — *Rappard W. E.*: Az 1928 december 14-i nemzetközi gazdaságstatisztikai egyezmény. (Függelék.). — *Lestschinsky J.*: A zsidó nép települése és rétegződése az utolsó évszázad alatt. — *Grünwald K.*: Transz-Jordánia, mint gazdasági terület. — *Robinson N.*: A litván külkereskedelem tíz éve 1918-1928. — *Steinert H.*: A világ hajóépítésének fejlődése a háború után. — *Roscher M.*: A nemzetközi levél- és táviratforgalom krónikája. — *Fehlinger H.*: A munkaidő nemzetközi szabályozása az iparban. — *Held J. H.*: A kereskedelmi szerződések 1925-1928-i krónikája.

A Nemzetközi Statisztikai Intézet Varsóban.

L'Institut International de Statistique à Varsovie.

Résumé. La XVIIIe Session de l'Institut International de Statistique a été tenue les 21, 22, 23 et 24 août courant à Varsovie, en présence de plus de 150 statisticiens. Outre d'institutions internationales s'occupant de statistique, 37 Etats y ont envoyé des délégués officiels; la Hongrie était représentée par MM. Gustave Thirring, président de la Société Hongroise de Statistique, Aloÿse Kovács, président de l'Office de statistique et Frédéric Fellner, professeur d'Université. L'organisation remarquable de la Session était due au Comité d'Organisation polonais, dont le président était le sénateur Joseph Buzek, directeur de l'Office central statistique de la Pologne, membre honoraire de la Société Hongroise de Statistique, et le secrétaire général actif, le professeur Jean Piekalkiewicz. Les membres présents de l'Institut (au nombre d'environ 60, parmi lesquels se trouvaient les trois délégués mentionnés de la Hongrie) et près de 100 statisticiens polonais et étrangers invités (de la part de la Hongrie MM. Alexandre Dobrovits, conseiller de section ministériel et Louis Thirring, rédacteur ministériel) s'occupèrent, en trois sections, des questions mises à l'ordre du jour par le Bureau de l'Institut et préparées avec soin par le Bureau et les Commissions. Des rapports figurant au programme préliminaire publié dans le dernier numéro de la Revue Hongroise de Statistique, ont été traités: Par la Ire section (méthodologie et démographie): quatre rapports présentés respectivement par MM. Huber, Gustave Thirring, Zahn et Gini; la section s'est occupée en outre d'un autre rapport de M. Zahn, relatif à la statistique du tourisme et d'une communication de statistique théorique faite hors de l'ordre du jour par M. Neyman-Splawa; par la IIe Section (statistique économique): les rapports de MM. Bowley, Zahn, Girard et Jensen et la communication de M. Piekalkiewicz, concernant les dépenses

et recettes des collectivités de droit public (le rapport de M. Néculcéa n'a pas été présenté); par la IIIe Section (statistique sociale): les rapports de MM. March, Feig, de Roos et Pribram (en l'absence du rapporteur, ce dernier a été exposé par M. Morgenroth). M. Meerwarth était empêché de se rendre à la Session et d'y lire sa communication; par contre, M. Hilton présenta ses propositions ne figurant pas à l'ordre du jour et ayant pour objet l'examen des statistiques du mouvement de l'état d'emploi et des salaires réels. Des rapports mentionnés, ceux de MM. Feig et Pribram furent remis pour décision à une des prochaines Sessions. Les présidents de Sections, élus pour la durée de la Session, étaient MM. Gini (Italie), Colson (France) et Julin (Belgique); M. Frédéric Fellner, statisticien hongrois, a été un des vice-présidents de la IIIe section.

L'Institut ayant reçu, relativement à la prochaine Session, deux invitations, l'une du Japon, l'autre de l'Espagne, l'Assemblée des membres a, sur la proposition du Bureau, décidé de tenir en 1930 une Session extraordinaire au Japon, tandis que la XIXe Session aura lieu en 1931 à Madrid. Les élections témoignèrent de la confiance absolue des membres pour le Bureau: le président, M. Delatour (France); les vice-présidents, MM. Zahn (Allemagne) et Wilcox (Etats-Unis); le secrétaire général et directeur actif de l'Office permanent, M. Methorst (Pays-Bas) furent réélus. M. Julin (Belgique) a été élu en remplacement du viceprésident Sauveur (Belgique), ancien président du Comité d'Organisation de la Session de Bruxelles, retiré pour raison de santé de ces fonctions, et M. Bowley (Grande-Bretagne) en celui du regretté trésorier, Sir Rew, mort au printemps dernier; ainsi le nouveau trésorier est également Anglais.

En même temps, l'Assemblée des membres a élu 8 membres honoraires: MM. Wagemann (Allemagne); Flux (Grande-Bretagne); Sauveur (Belgique);

Westergaard (Danemark); *Colson* (France); *March* (France); *Benini* (Italie); *Milliet* (Suisse). Il a été instituée, en outre, une Commission de 9 membres pour préparer l'importante question de la révision des statuts; cette Commission a un membre hongrois: M. Frédéric Fellner.

Parmi les nombreuses études et communications de grande valeur distribuées à la Session, se trouvaient, de la part de statisticiens hongrois, une étude de M. Frédéric Fellner, publiée par l'Institut: „La fortune nationale de la Hongrie“; l'étude élaborée par M. Gustave Thirring au sujet de l'organisation et la méthode de la statistique des logements à Budapest; l'article de M. Aloyse Kovács sur les problèmes de la statistique des nationalités; celui de M. Alexandre Dobrovits sur la réforme du service statistique officiel en Hongrie; on a distribué en outre le numéro 1—2 de 1929, comprenant 422 pages, du Journal de la Société Hongroise de Statistique.

Les intenses travaux scientifiques de la Session ont été agréablement complétés par de brillantes soirées et réceptions, au cours desquelles les statisticiens furent les hôtes aussi de M. Moscicki, président de la République Polonaise. Après la Session, deux instructives excursions, chacune de deux jours, eurent lieu à Poznan et à Cracovie.

★

A Nemzetközi Statisztikai Intézet XVIII. ülészaka, melynek előkészületeiről a Szemle múlt számában emlékeztünk meg¹⁾, augusztus végén zajlott le Varsóban s tudományos és társadalmi tekintetben egyaránt figyelemreméltó eredménnyel zárult. Miután az ülészak tudományos munkásságáról Szemlénk egy következő száma fog érdemben és behatóan beszámolni, ez alkalommal a feljegyzésre méltó fontosabb események és külsőségek egyszerű regisztrálására szorítkozhatunk.

Mint az Intézet korábbi kongresszusaira, a varsóira is a világ minden tájáról gyűltek össze a hivatalos és tudományos statisztika reprezentánsai: az Intézet tagjai közül mintegy hatvanan, valamint külön meghívás alapján a hivatalos, az egyetemi és a magán-

statisztika számos más művelője. Több mint másfélszáz statisztikus adott így egymásnak találkozt a lengyel köztársaság egykor szebb napokat látott, s most ismét erőteljes fejlődésnek indult, virágzó nemzeti élet középpontjában álló fővárosában.

Az Intézet felkérésére 37 állam delegált hivatalos kormányképviselőket a varsói kongresszusra; a statisztika ügye iránti megértés és érdeklődés világszerte való fokozódására mutat, hogy ezek között az államok között több exotikusabb országgal is találkozzunk, amelyekben eddig a statisztika csupán rendkívül szerény, vagy egyáltalában semmilyen szerepet sem játszott. Magyarországot a kongresszuson — miután a kormány által szintén kiküldött Földes Béla dr. volt miniszter, az Intézet tiszteletbeli tagja nem jelenhetett meg Varsóban — Thirring Gusztáv dr., a Magyar Statisztikai Társaság elnöke, Kovács Alajos dr., a Központi Statisztikai Hivatal elnöke és Fellner Frigyes dr. egyetemi professzor képviselte. Az Intézet hét magyar tagja közül ők hárman vettek részt a varsói ülészak munkálataiban, míg a meghívott statisztikusok népesebb csoportjában Dobrovits Sándor dr. min. osztálytanácsos és Thirring Lajos dr. min. fogalmazó is jelen voltak a varsói kongresszuson. — Feltűnően erős küldöttséggel jelent meg Varsóban Szovjet-Oroszország, mely — mint azt az egyes szakosztályok tárgyalásai is mutatták — a nemzetközi statisztikai élet érdemes régi intézményének munkásságába mind erősebben kíván bekapcsolódni. Az Intézet változatlanul őrzött előkelő tudományos pozíciójára, nemzetközi súlyára és tekintélyére mutat még az a tény, hogy a statisztika egyre szélesedő munkamezején munkálkodó nemzetközi intézmények: elsősorban a Nemzetek Szövetsége, valamint a római Nemzetközi Mezőgazdasági Intézet, a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal, a Szellemi Együttműködés Nemzetközi Intézete és a párizsi Nemzetközi Kereskedelmi Kamara hivatalos képviselők kiküldése útján kísérték figyelemmel az Intézet XVIII. ülészakának egyetemes érdekű munkálatait. S ez természetes is, hiszen az Intézet szaktekintélyét és mindig objektív, tisztán tudományos szempontok által vezérelt tanácsát a statisztika egyik nemzetközi szerve sem nélkülözhetette statisztikai tevékenységének megszervezése, vagy kibővítése alkalmával. Valóban nem indokolatlan büszkeséggel mutatható rá ezért Delatour elnök megnyitójában azokra a tudomá-

¹⁾ A Nemzetközi Statisztikai Intézet XVIII. ülészaka. Magyar Statisztikai Szemle VII. évf. (1929) 830. l.

nyos szolgálatokra, amelyekkel az Intézet és annak a statisztika többi nemzetközi szervével kooperáló néhány ú. n. vegyes bizottsága eredményesen segítette elő többek között legutóbb a genfi statisztikai egyezmény előkészítő munkálatait.

A varsói ülészak tárgyalásai augusztus 21-től 24-ig tartottak, tehát *négy napot vettek igénybe*. Ez a négy nap, mely körülbelül egyenlően oszlott meg a szakosztályi munka és a plénum ülései között, sajnos, némileg rövidnek bizonyult. Az Intézet tisztikara ugyan nagy gonddal készítette elő *Delatour* elnök és *Methorst* főtitkár irányítása mellett a napirendre tűzött kérdéseket, s az egyes problémák előzetes megvitatását végző vegyes és egyéb bizottságok is szinte végleges formában hozták a szakosztályok elé jelentéseiket és javaslatukat, mégis talán az idő rövideje volt a fő oka annak, hogy nem minden kérdésben sikerült a vitát befejezni. E tekintetben a XVIII. ülészak talán valamivel kisebb munkát végzett, kevesebb problémát oldott meg, mint a munkával túlhalmozott római és kairói kongresszus. Ennek ellenére és bár a referátumok közül néhány csupán informatív jelleggel bírt, a varsói tárgyalások eredményeképpen mégis tekintélyes plusz mutatkozik a nemzetközi statisztika tudományos mérlegén. Kétségtelen, hogy az ülészak tudományos sikere az elnökségen kívül a külföldi résztvevőkről egyébként is szeretetreméltó figyelemmel gondoskodó lengyel szervezőbizottság buzgó törekvéseinek tudható be nem csekély mértékben és elsősorban a bizottság jeles elnökének, *Buzek* József szenátornak, a lengyel Központi Statisztikai Hivatal igazgatójának — aki a Magyar Statisztikai Társaságnak is tiszteletbeli tagja — s munkatársának, a szervezőbizottság agilis főtitkárának, *Piekalkiewicz* János professzornak, a lengyel statisztikai hivatal osztályvezetőjének. Elsősorban nekik köszönhető, hogy két utólag benyújtott közleménytől eltekintve a programmon szereplő összes jelentések, sőt a varsói ülészakra készült egyéb elaborátumok is három hónappal a kongresszus megvívása előtt nyomtatásban az Intézet tagjainak és a meghívottaknak kezeihez jutottak, ami kétségkívül a viták alaposságát és színvonalának emelkedését eredményezte.

A kongresszuson napirendre tűzött kérdéseket ezúttal is *három szakosztályban* vitatták meg a Varsóban egybegyűlt statisztikusok.

Tudvalevő, hogy a *szakosztályok ad hoc elnökségét* rendszerint az első összes ülés választja meg egy-egy ülészak tartamára s itt örömmel jegyezhetjük fel, hogy a szakosztályvezetők közé ezúttal is beválasztott magyar statisztikus: *Fellner* Frigyes dr., aki az előző (kairói) ülészakon a gazdaságstatisztikai szakosztálynak volt egyik alelnöke, Varsóban pedig a szociális statisztikai szakosztály egyik alelnökévé választott. A két napon át igen intenzíven dolgozó három szakosztály elnöksége a tisztikar javaslata alapján Varsóban a következőképen ült össze:

I. osztály. Módszertan és demografia. Elnök: *Gini* (Olaszország); alelnökök: *Zahn* (Németország), *Verrijn-Stuart* (Németalföld), *Willcox* (Amerikai Egyesült Államok).

II. osztály. Gazdasági statisztika. Elnök: *Colson* (Franciaország); alelnökök: *Bowley* (Nagy-Britannia), *March* (Franciaország), *Wagemann* (Németország).

III. osztály. Szociális statisztika. Elnök: *Julin* (Belgium); alelnökök: *Fellner* (Magyarország), *Hilton* (Nagy-Britannia), gróf *Yanagisawa* (Japán).

A Szemle múlt számában¹⁾ felsorolt *jelentések és előadások* közül az *I. szakosztály* először *Huber* francia statisztikusnak a haláloki nomenklatura revíziójáról szóló jelentését tárgyalta; utána az ülészak egyetlen magyar előadójának, *Thirring* Gusztávnak beszámolójára került a sor a nagyvárosok statisztikai bizottságának munkálatairól, majd *Zahn* Frigyes (Németország) mutatta be a vándorlási statisztika alapelveiről szóló referátumát. Ehhez az előadásához kapcsolta azután *Zahn* az eredeti napirenden még nem szereplő kisebb jelentését az idegenforgalom statisztikájának alapelveiről. *Gini* olasz statisztikusnak a születéseknek az év utolsó periódusában való hiányos regisztrálásáról szóló jelentése zárta be az *I. szakosztály* napirendjét, mely után még *Neyman-Splawa* lengyel statisztikus mutatta be ülésen kívül a szakosztály tagjainak az elméleti statisztika tárgyköréből való egyik dolgozatát. A *II. szakosztály* munkaidejének legnagyobb részét *Bowley* angol statisztikusnak a gazdasági prevíziók szempontjából legtanulságosabb statisztikai sorok és elemek tanulmányozására alakított bizottság munkálatait összegezõ referátuma s több társelőadó

¹⁾ A 831. lapon.

ugyan ezen tárggyal foglalkozó felszólalása foglalta el. A német *Zahnnak* egy újabb referátuma a nők kereső tevékenységének statisztikájáról, a francia *Girardnak* a bel-földi szállítások statisztikájáról s *Jensennek* (Dánia) a kereskedelmi üzleti tranzakciók statisztikájáról szóló dolgozata egészítette ki a gazdaságstatisztikai osztály munkarendjét, melyen még *Piekalkiewicz* lengyel statisztikusnak a közjogi közületek bevételeiről és kiadásairól szóló közleménye is megvitattatott; ezzel szemben az előadó távolléte miatt elmaradt *Néculcéa* román statisztikus jelentése a gazdaságstatisztikai vegyes bizottság munkálatairól. A *III. szakosztályban* a francia *March* az intellektuális statisztikai vegyes bizottság munkálatainak továbbhaladásáról informálta a kongresszus résztvevőit, *Feig* (Németország) a munkabaleseti statisztika feladatairól és elemeiről számolt be, *de Roos* (Hollandia) pedig a bűnügyi statisztikai problémáját tette vita tárgyává. Ennek a szakosztálynak a napirendjét *Hilton* és *Bowley* angol statisztikusoknak az árhullámzás és a munkanélküliség összefüggéseinek kikutatása tárgyában tett — utólag beiktatott — javaslatai egészítették ki, viszont az előadó távolléte miatt elmaradt *Meerwarth* (Németország) nagy érdeklődéssel várt referátuma a statisztika egyetemi oktatásának állásáról és problémáiról s hasonlóképen az előadó — *Pribram* osztrák statisztikus — akadályoztatása miatt beható szakosztályi megbeszélés után a következő ülészsakra napoltatott el a városi lakásstatisztika kiépítésére irányuló rendkívül részletes javaslat, miután az előadó fáradságos szerepére csak az utolsó pillanatban beugró *Morgenroth* német statisztikus maga sem értett mindenben egyet *Pribram* tervezetével. Ezeket a szakosztályüléseken szereplő referátumokat a legtöbb esetben csak rövidebb vita követte, minthogy a vitás kérdések nagyobb része már az a túlnyomólag írásbeli úton folyó előzetes bizottsági tárgyalások során tisztázódott. Az egyes osztályok közül ezúttal is a gazdaságstatisztikai szakosztály ülései voltak a leglátogatottabbak. A kongresszus magyar résztvevői közül *Kovács* Alajos dr., — aki *Gini* jelentéséhez szolgáltatott előzetesen magyar és Sz. H. Sz. állambeli adatokat — főként az I. szakosztály ülésein vett részt, míg *Fellner* Frigyes dr. és *Dobrovits* Sándor dr. a szociális szakosztály ülésén *Feig* javaslataihoz fűztek néhány észrevételt, *Thirring* Gusztáv dr. pe-

dig előadói jelentésén kívül az idegenforgalomról és a városi lakásstatisztikáról folyó vitában több ízben is felszólalt.

A Nemzetközi Statisztikai Intézet tagjaira a *plenáris üléseken* a szakosztályi javaslatok feletti határozathozatalon, tehát a tulajdonképeni érdembevágó munkán kívül még több egyesületi jellegű, *adminisztratív és formális teendő* hárult. Nem ment egészen símán a *következő ülészsak helyének* kijelölése sem. Két állam versengett azért, hogy az 1931-re sorra kerülő XIX. ülészsakot megrendezhesse: Spanyolország, melynek meghívását az ország hivatalos statisztikájának vezetője *Arjona* S. A. tolmácsolta és a Távolkelet legkulturáltabb birodalma, Japán, melynek képviselőjében az Intézet egyik nagyrabecsült régi tagja, gróf *Yanagisawa* hívta meg az Intézetet. A taggyűlés végeredményben a tisztikar mindkét meghívó államot kielégítő javaslatát fogadta el s mérlegelve azt, hogy a nagy távolság miatt a Japánban megrendezendő ülészsak normális látogatottságra nem számíthat, kimondotta, hogy *1930-ban Tokióban rendkívüli kongresszust* rendez, míg a *XIX. ülészsak* színhelye a szokásos kétévi időköz után, tehát *1931-ben a spanyol főváros: Madrid lesz.*

Ugyancsak teljes ülésen került sor a *tisztikar újraválasztására és kiegészítésére.* Ismeretes, hogy sir *Rew*, az Intézetnek sok éven át fáradhatatlanul munkálkodó érdemes pénztárosa a folyó év tavaszán elhunyt, az egyik alelnök, a belga *Sauveur* pedig, aki a háború utáni első brüsszeli ülészsak tapintatos megrendezésével szerzett kiváló érdemeket, egészségi állapotára való tekintettel állásáról végleg lemondott. A két megüresedett tisztségre a tisztikar ismét angol, ill. belga tudóst jelölt s a jelöltek megválasztása, valamint az elnökség többi tagjainak újraválasztása azt igazolta, hogy a jelenlegi vezetőség ez idő szerint szinte még jobban élvezi az Intézet tagjainak bizalmát, mint két év előtt, mert elnökké jóformán egyhangulag ismét *Dela-tour* (Franciaország) választott s hasonlóképen jóformán egyhangulag lett a következő kétéves periódusra az Intézet alelnöke a német *Zahn* Frigyes, az amerikai *Willcox* Valter és a belga *Julin* Armand. Főtítkárrá természetszerűleg újból *Methorst* Henrik Vilmost (Németalföld), a tisztikar páratlanul tevékeny tagját választották meg, aki egyben fennállása óta igazgatója

az Intézet Állandó hivatalának, míg a pénztárosi tisztségre ezúttal is — miként az Intézet megalapítása óta mindig — angol tudós választott: *Bowley* Artúr londoni egyetemi professzor.

Mint hogy a *tiszteletbeli tagoknak* a háborús évek alatt rendkívül megritkult sora az újabb választások ellenére is még mindig nem érkezett el az alapszabályszerű határhoz, a Varsóban egybegyűlt tagok egyidejűleg nyolc újabb tiszteletbeli tagot választottak. Az új tiszteletbeli tagok névsora a következő: *Wagemann* (Németország), *Flux* (Nagy-Britannia), *Sauveur* (Belgium), *Westergaard* (Dánia), *Colson* (Franciaország), *March* (Franciaország), *Benini* (Olaszország) és *Milliet* (Svájc). Az utolsó kongresszus óta az Intézet három tiszteletbeli tagja: *sir Rew*, *sir Bateman* és *Yves Guyot* s kilenc rendes tagja: *Singer*, *Zimmermann*, *Bleicher*, *Ney*, *Hyde*, *sir Knibbs*, *Davis*, *Allyn Young* és *Vargha Gyula* húnyt el; e fájdalmas veszteségekkel szemben a taglétszám két év alatt új választások útján ismét jelentékenyen kiegészült s érdekes *Methorst* főtitkárnak az a megállapítása, hogy az Intézet ez idő szerinti 194 tiszteletbeli és rendes tagja közül 108 választott taggá a háború vége óta, az Intézet tagjainak 1913-ban közel 200 főnyi tábora, tehát a háború előtti periódus óta feltűnő mértékben kicserélődött.

Még egy általános érdeklődéssel, sőt némi feszültséggel fogadott súlyos probléma szerepelt az összes ülések napirendjén: az *alapszabályrevízió*. Részben az Intézet bizonyos korszerű módosításra szoruló régi alapszabályaiban és egész szerkezetében rejlő belső okok, részben a nemzetközi statisztika újabb keletű szerveinek egyre erőteljesebb térfoglalása az Intézet *feladatkörének, munkaterületének új körülhatárolását, célkitűzéseinek módosítását* teszi szükségessé. Külföldi statisztikai társulatok ülésein az Intézet egy-egy ülészakáról elhangzott beszámolókból már több ízben szóvá tették, — így 1925-ben a londoni Királyi Statisztikai Társaságban *sir Rew*, a Magyar Statisztikai Társaságban pedig *Dobrovits Sándor*¹⁾ — az Intézet alapszabályainak, munkásságának néhány mó-

dosításra szoruló mozzanatát. Magában a Nemzetközi Statisztikai Intézetben pedig *Willcox*, az Intézet egyik alelnöke tett javaslatot a római ülészakon az alapszabályok gondos áttanulmányozására s esetleges időszerű módosítására. Akkor a tagok körében még nem mutatkozott a megfelelő érdeklődés e nagy horderejű kérdés iránt. A statisztika nemzetközi szerveinek sok esetben azonos irányban haladó munkásságából folyó kisebb súrlódások és nézeteltérések s a munkakörök kellő megszabásának hiányában egyre fokozódó bizonytalanság azonban az elmúlt évben ismét az Intézet céljainak és szervezetének újabb megállapítására és szabályozására hívta fel a figyelmet. Valóságos irodalmi vita indult meg e tárgyban több előkező statisztikai folyóiratban, melyet tulajdonképpen *Thirring* Gusztávnak a Magyar Statisztikai Társaság 1928 február 14-i ülésén tartott s Szemlénkben,¹⁾ valamint a Társaság Journaljában²⁾ francia nyelven is közölt előadása vezetett be; ehhez az előadás-hoz fűzte azután észrevételeit, javaslatait és részben ellenvéleményét az *Allgemeines Statistisches Archiv* egy újabb számában *Pribram* Károly, valamint *Zahn* Frigyes,³⁾ míg legújabbban a belga *Jacquart* Kamill, a Magyar Statisztikai Társaság tiszteletbeli tagja ismét hazai társaságunk Journaljában foglalta össze és egészítette ki saját észrevételeivel a korábbi cikkekben felmerült gondolatokat és javaslatokat, *Würzburger* Jenő pedig a *Deutsches Statistisches Zentralblatt* most megjelent legfrisebb számában szólt hozzá, — részben a Journal és az Archiv cikkeitől függetlenül — ehhez a nyitvaálló kényes kérdéshez. Az Intézet taggyűlése ezúttal még nem foglalkozhatott behatóan az alapszabályrevízió problémájával, hanem utalva az 1925. évi első reformakció során befutott nyilatkozatokra és javaslatokra, valamint a fent felsorolt cikkekre, *Fellner* Frigyes és *Willcox* javaslatára egy *kilenc tagú bizottságot* rendelt ki a kérdés alapos, minden szempontra kiterjedő előkészítésére. Minden remény megvan arra, hogy a bizottság működésének

¹⁾ „Gondolatok a Nemzetközi Statisztikai Intézetéről“. Magyar Statisztikai Szemle VI. évf. (1928) 236. l.

²⁾ „Idées sur l'Institut International de Statistique“. Journal de la Société Hongroise de Statistique VI. évf. (1928) 1. l.

³⁾ Rajtuk kívül még *Platzer* János érintette ezt a kérdést az Archiv-ban megjelent egyik cikkében.

¹⁾ A Magyar Statisztikai Társaság 1925 december 15-i ülésén, úgyszintén az 1926 május 25-i ülésén. V. ö. Magyar Statisztikai Szemle III. évf. (1925) 428. l., ill. Revue de la Société Hongroise de Statistique III. évf. (1925) 166. l.

eredményeképen az Intézet esetleges új vagy módosított alapszabályai alapján a jövőben is meg fogja majd őrizhetni azt az előkelő helyet, melyet a nemzetközi statisztika porondján úgy tudományos problémák tárgyilagos és szakszerű megoldásával, mint gyakorlati adatgyűjteményeivel — főleg igen értékes népesedési és városstatisztikai közleményeivel — közel félszázad óta elfoglalt. Hiszen nemcsak *Delatour* elnök hangsúlyozhatta joggal, hogy a közelmúltban a nemzetközi statisztika mindegyik szerve rászorult a statisztikusok tudományos testületének tanácsára, de *Methorst* főtitkár is elégtétellel állapíthatta meg jelentésében, hogy a nemzetközi, az országos és az egyéb intézmények egyre gyakrabban fordulnak, — különösen hivataloknak, vagy adatgyűjtéseknek meg-, illetve újjászervezése alkalmával — az Intézet büroijához és Állandó hivatalához, vagyis a nemzetközi statisztika tanácsadásra hivatott központi intézménynek, a Nemzetközi Statisztikai Intézetnek informatív szerveihez. Bizonyos azonban, hogy a ma még több tekintetben válságosnak látszó helyzetben nehéz és rendkívül fontos feladat vár az alapszabályokat revideáló bizottságra s kétségkívül a magyar statisztika újabb sikereként könyvelhető el, hogy az egyhangulag megválasztott kilenc bizottsági tag: *Durand* (Egyesült Államok), *Fellner* (Magyarország), *Flux* (Nagy-Britannia), *Gini* (Olaszország), *Jahn* (Norvégia), *Julin* (Belgium), *March* (Franciaország), *Rappard* (Svájc) és *Wagemann* (Németország) között magyar tudós is helyet foglal. — Itt említhetjük meg, hogy az alapszabályrevízióval megbízott bizottsággal együtt a magyar statisztika ez idő szerint az Intézet öt bizottságában van képviselve, ú. m.: a) a nők kereső tevékenységének statisztikájával foglalkozó bizottságban (a bizottság tagja *Kovács Alajos* dr.), b) a nagyvárosi statisztikai bizottságban (a bizottság előadója *Thirring Gusztáv* dr.), c) a születéseknek az év utolsó időszakában való késedelmes bejegyzése elterjedésének és hatásainak kutatásával megbízott bizottságban (a bizottság tagja *Kovács Alajos* dr.), d) a lakásstatisztika tanulmányozásával foglalkozó bizottságban (a bizottság tagja *Thirring Gusztáv* dr.), e) az alapszabályrevíziós bizottságban (a bizottság tagja *Fellner Frigyes* dr.).

Régi szokás szerint az ülészak érdemleges munkásságát képező előterjesztéseken és jelentéseken kívül Varsóban is számos

egyéb tanulmány és szakkiadvány került szétszétásra a tagok és a meghívottak között. Ezek egy része az Intézetnek a varsói kongresszus munkálatairól beszámoló kötetében fog megjelenni s mintegy e kiadvány különlenyomataként került az ülészak elé. Az ilyen igen értékes és becses közlemények sorában publikálta többek között francia nyelven *Fellner Frigyes* dr. is még a háború előtti Bulletin-kötetekben közölt munkáinak mintegy folytatását alkotó legújabb terjedelmes tanulmányát „La fortune nationale de la Hongrie actuelle” címen. A szétszétolt önálló munkák értéke tekintetében egyébként alighanem hazánk foglalta el az első helyet. Elsősorban a „*Journal de la Société Hongroise de Statistique*”-nek közvetlenül az ülészak előtt elkészült és Varsóban mutatványszámként szétszétolt 422 oldalas 1929. évi 1—2. száma volt hivatva arra, hogy a magyar statisztika magas színvonaláról, aktuális problémáiról, hazai statisztikai irodalmunkról és egyben a megcsonkított ország legfontosabb közállapotairól a külföld statisztikusai előtt beszámoljon. Magyar részről a kiosztott munkák között szerepelt még *Dobrovits Sándor* dr.-nak a hivatalos statisztikai szolgálat újjászervezéséről szóló tanulmánya, *Kovács Alajos* dr.-nak a nemzetiségi statisztika problémáját tárgyaló cikke és *Thirring Gusztáv* dr.-nak a budapesti lakásstatisztika szervezetét elméleti szempontból megvilágító s a varsói ülészak egyik fontos tárgypontjához kapcsolódó dolgozata. A komoly színvonalon álló egyéb tanulmányok közül külön is említést érdemel a mexikói *Bojorquez*nek hazája statisztikai múltját és szervezetét tanulságosan egybefoglaló értekezése. Természetesen a lengyel statisztika is több tudományos és propaganda kiadvánnyal igazolta munkásságának sokoldalúságát és értékességét; különösen nagyterjedelmű és igen részletes legújabb évkönyvével, melyet a gondos organizáció már a határállomáson juttatott a lengyel vámközegek útján a Lengyelországba belépő statisztikusok kezei közé.

Néhány rendkívül jól sikerült fogadtatás, színházi előadás és kirándulás tette színesebbé, élvezetesebbé és változatosabbá a kongresszus egyébként teljesen komoly, tudományos munkásságát, a Varsóban jelenlévő statisztikusok családtagjainak szórakoztatásáról pedig külön rendező bizottság (hölgybizottság) gondoskodott. A fényes sikerű fogadtatások egyikén az ülészak védnöke, *Moscicki Ignác* köztársasági

elnök látta vendégül a kongresszusi résztvevőket a régi varsói királyi palotában, míg az estélyek hosszú sorát a miniszterelnöki fogadóest nyitotta meg. Két rendkívül tanulságos és élvezetes két-két napos *kirándulás* csatlakozott végül a tulajdonképeni kongresszusi napokhoz: az első *Pozenbe* vitte el augusztus 25-én és 26-án a kongresszus résztvevőit, ahol a lengyel köztársaság tízéves fejlődéséről beszámoló hatalmas kiállítás és ennek gazdag és tanulságos statisztikai és grafikai része állott az érdeklődés középpontjában, míg a másik kirándulás augusztus 27-én és 28-án az évszázados műemlékekben végtelenül gazdag Krakó városába, a lengyel mult legszebb századainak történelmi emlékei közé vezetett. S éppen itt, a Magyarországon és Lengyelországban egyaránt nemzeti hősként tisztelt Báthory István porait őrző régi városban emelte ki az Intézet elnöke, *Delatour* a Városháza ünnepi üléstermében elmondott beszédében a városi statisztika művelésének fontosságáról ejtett szavai során a *budapesti* statisztikai hivatal első két igazga-

tójának a nemzetközi városi statisztika érdekében kifejtett értékes törekvéseit.

A Nemzetközi Statisztikai Intézet varsói kongresszusa nemcsak tudományos eredményekben és sikerekben volt kielégítően gazdag. Varsóban, de főleg az ülészakot követő négynapos lengyelországi társas utazáson számos alkalom nyílt az egymástól távol élő, sőt más világrészekben lakó statisztikusok személyes eszmecserejére, bensőbb barátkozására, tehát a háborús elszigeteltség végső maradványainak eltüntetésére, ami szintén nem lebecsülendő eredménye az Intézet XVIII. szessziójának. Talán az a körülmény, hogy az egyes nemzeteket egymástól annyira elidegenítő világháborút már tízévi távlatban látjuk magunk mögött, de talán a lengyel vendéglátás közvetlen szívelyessége is hozzájárult ahhoz, hogy az Intézet egyik háború utáni statisztikai kongresszusa sem segítette elő annyira a világ statisztikusai körében a kölcsönös baráti viszony elmélyítését, mint éppen a varsói.

Thirring Lajos dr.

Kisebb közlemények.

Petites communications.

Személyi hírek. — *Nouvelles personnelles.*

Dans l'Etat Serbe-Croate-Slovène, le service statistique officiel a été réorganisé par la loi statistique du 1er mai dernier. En vertu de celle-ci, la Direction de la statistique d'Etat près le ministère de la Prévoyance sociale a été remplacée par la Statistique générale du Royaume des Serbes, Croates et Slovènes, placée directement sous la haute autorité du président du Conseil. Par suite de cette réorganisation, les rapports entre l'Office central et les organes statistiques particuliers en fonctionnement (Offices de statistique croate, bosniaque, etc.) seront à peu près analogues à ceux qui existent en Allemagne entre l'Office de statistique de l'Empire et les Offices des Pays du Reich; cependant, l'Office central de l'Etat S. H. S. aura un rôle plus décisif dans la direction des enquêtes. Le nouveau directeur de celui-là, M. Maximilien Birkovic, nommé le 25 mai 1929, est connu dans les milieux hongrois, ayant été auparavant chef du service statistique de la Bosnie-Herzégovine.

La réorganisation du service statistique de l'Etat S. H. S. a été bientôt suivie par la création de l'Office municipal de statistique de Zagreb, confié à la direction de M. Edouard Schreiber, ancien sous-directeur de l'Office croate de statistique.

A Szerb-Horvát-Szlovén állam hivatalos statisztikája a folyó évi május 1-i statisztikai törvénnyel újjászerveztetett. A törvény értelmében az eddigi statisztikai igazgatóság, mely a népjóléti minisztérium felügyelete alá tartozott, a Sz. H. Sz. állam központi statisztikai hivatalává alakult át. Az új központi hivatal a törvény rendelkezései szerint közvetlenül a miniszterelnök felügyelete alá tartozik. Az újjászervezés után a központi statisztikai intézmény és az ezidőszerint is működő partikuláris statisztikai szervek (horvát, bosnyák stb. statisztikai hivatal) közötti kapcsolat kb. olyan lesz, mint amilyen Németországban fennáll a birodalmi és az országos hivatalok között; a központi hivatal a Sz. H. Sz. államban azonban döntőbb szerepet fog játszani a felvételek irányításában. A hivatal igazgatójává 1929 május 25-én **Birkovic** Miksa neveztetett ki, akit magyar körökben mint Bosznia-Hercegovina hivatalos statisztikájának volt vezetőjét, még a Monarchia idejéből ismernek.

A Sz. H. Sz. állam hivatalos statisztikájának újjászervezését követte rövidesen **Zágráb** város statisztikai hivatalának megalapítása. E hivatal élére **Schreiber** Ede, a horvát statisztikai hivatal volt igazgatója került.

Összefoglaló helyzetjelentés.

Résumé de la situation en Hongrie.

Népmozgalom. — Munkanélküliség. — Gépjárműállomány. — Áralakulás. — Pénzüntézet betétek. — A részvények értéke. — Fizetési képességek. — Váltóóvások.

Gazdasági jelzőtábla.

Mouvement de la population. — Chômage. — Effectif des véhicules à moteur. — Formation des prix. — Dépôts en banque. — Indice des actions. — Insolvabilités. — Lettres de change protestées.

Tableau économique.

Mouvement de la population. En juillet 1929, on a contracté 3.231 mariages en Hongrie, soit 4,4 pour 1000 habitants. Le nombre des naissances vivantes (18.120) a été inférieur d'environ 1.183 au chiffre correspondant de juillet 1928. La proportion des naissances, calculée sur 1000 habitants, a été de 24,8. Le nombre des décès (11.409) a présenté une diminution de plus de 1.300 par rapport au mois correspondant de l'année précédente; la mortalité a été de 15,6 pour 1000 habitants. Les décès au-dessous de 1 an (3.130) ont été inférieurs de 1.155 à ceux de juillet 1928; l'amélioration de la mortalité a été due en majeure partie à la diminution de la mortalité de nourrissons. La proportion de celle-ci a été de 17,3 pour 100 nés-vivants contre 22,2 en juillet 1928. Le nombre des décès par tuberculose a été de 1.463, soit 2,2 pour 1000 habitants.

On comptait 800 émigrés et 50 rémigrés.

En fin de compte, l'accroissement naturel a été de 6.711 (soit 9,2 pour 1000 habitants.).

Chômage. Le nombre des chômeurs enregistrés en juillet 1929 par les Syndicats socialistes chrétiens et social-démocrates (14.765) a dépassé de 12,6% celui du mois correspondant de l'année précédente et de 0,4% celui de juin dernier. Tandis que, comparativement au mois précédent, la proportion des hommes (85,9%) y a diminué de 0,2%, celle des femmes s'est élevée de 4,1%. A Budapest, le nombre des sans-travail, représentant 55,7% du nombre total, s'est accru de 3,5%; dans le reste du pays, il a baissé de 3,3%. Le chômage augmenta le plus dans l'industrie de la reproduction (+ 15,0%) et dans celle de l'habillement (+ 7,1%); il a diminué notablement parmi les employés d'hôtels et de restaurants (—31,9%), dans l'alimentation (—8,2%) et parmi les travailleurs intellectuels (—3,8%).

Les Offices de placement ont enregistré 8.157 offres d'emploi, 15.035 demandes et 5.251 placements. Sur 100 offres il y a eu 213 demandes à Budapest et 145 en province. On a placé en juillet dernier 34,9% des individus ayant demandé du travail (29,6% à Budapest, 45,8% dans le reste du pays).

L'effectif des véhicules à moteur montait à la fin de juillet 1929 à 28.104 unités, dépassant de 752 (2,75%) celui du mois précédent. Comparativement à celui-ci, c'est le nombre des motos qui s'est le plus accru (+ 4,07%); aux autos de louage, l'accroissement a été de 3,32%; aux automobiles à personnes, 2,06%; aux camions automobiles, 1,90%.

De l'effectif total, Budapest avait 15.189 unités (54,04%).

Formation des prix. Pour calculer l'indice des prix de gros, l'Office hongrois de statistique a adopté une nouvelle méthode. Le changement le plus essentiel, c'est que, en tenant compte, dans le calcul des moyennes, de l'importance effective qu'ont les différentes marchandises pour la vie économique de la Hongrie, il publiera dorénavant des indices pondérés. D'autre part, le nouvel indice a pour but d'indiquer, d'une façon aussi nette et exacte que possible, l'écart existant entre la formation du prix des produits agricoles et des matières et produits de l'industrie.

D'après le nouvel indice des prix de gros, le niveau moyen des prix de gros était à 119 à la fin de juillet 1929, présentant une diminution de 3 points par rapport à la fin du mois précédent. L'indice des produits de l'agriculture et de l'élevage a baissé de 119 fin juin à 114 en juillet, tandis que celui des matières et produits de l'industrie (133) ne présentait pas de variation et était supérieur de 16,6% à l'indice agricole.

Nous faisons connaître d'autre part la méthode adoptée récemment par l'Office hongrois de statistique pour calculer l'indice des prix de gros.

En juillet 1929 l'indice du coût de la vie, en y comprenant le loyer, a diminué de 119,7 fin juin à 118,7 et sans le loyer de 130,2 à 128,9.

Dépôts en banque. Aux 13 principaux établissements de crédit budapestois et à la Caisse d'épargne postale, les dépôts d'épargne sont montés de 559,6 millions de pengős à 573,9 millions, s'élevant de 14,3 millions de pengős.

Les dépôts sur comptes courants y ont diminué de 893 millions de pengős à 889,6 millions. A la fin de juillet les dépôts d'épargne représentent de 57,3% de l'effectif de 1913, et les dépôts sur comptes courants 103,9%.

Aux monts-de-piété de la Caisse d'épargne postale (siège et intermédiaires) les prêts sur gages (en or, en argent, bijoux, autres objets) ayant représenté en juillet 4,9 millions de pengős et les dégagements (y compris les sommes provenant des

enchères) 3·9 millions, l'effectif des prêts montait à la fin du mois à 23 millions.

L'indice des actions, qui montre la formation de la valeur des actions cotées à la Bourse de Budapest, s'est élevé légèrement, passant de 16·6 à 16·9.

Insolvabilités. En juillet 1929, il y a eu 149 nouvelles insolvabilités, soit 55 de moins qu'au mois précédent. Le total des actifs a été de 8.905 mille pengős; celui des passifs, 13.122 mille. Le nombre des insolvabilités terminées (153) a été inférieur de 10 au chiffre correspondant du mois précédent; les actifs y montaient à 5,701.000 pengős et les passifs à 9.310 mille.

Des nouvelles insolvabilités 34 (22·8%) ont eu lieu à Budapest, avec 5,982.277 pengős d'actifs et 8,619.937 p. de passifs. On y a terminé 52 insolvabilités (34%), avec 2,976.225 pengős d'actifs et 4,852.506 p. de passifs.

Les lettres de change protestées en juillet 1929 ont fort dépassé, tant en nombre (14.686, soit 1.691 de plus qu'en juin) qu'en valeur (11.673 mille pengős, + 2,085 mille p. par rapport à juin), les chiffres correspondants du mois précédent.

A Budapest on a protesté 5.449 lettres de change (37·1% du nombre total), d'une valeur de 5,791.116 pengős.

★

Népmozgalom. Magyarországon 1929 július havában 3.231 házasságot kötöttek. A házassági arány e hónapban — 1000 lélekre számítva — 4·4. Az élveszületések száma 18.120, mintegy 1.183-mal kevesebb a múlt év ugyanezen hónapjában élveszületettek számánál. Az 1000 lélekre számított születési arány 24·8. Az idei év júliusában elhaltak száma (11.409) több, mint 1.300 halottal mutat kevesebbet a múlt év júliusával szemben. A halálozási arány ugyancsak 1000 lélekre 15·6. Csecsemőhalottunk volt 3.130, mely szám 1.155-el kisebb az 1928. év júliusában elhalt csecsemők számánál. Tehát a halálozásban mutatkozó javulás oroszországról a csecsemőhalálozásra esik. A 100 élveszületésre számított csecsemőhalálozási arány a folyó év júliusában 17·3 (1928 júliusában 22·2). Az összes halottak közül gümőkóros halott volt 1.463, ami 1000 lélekre számítva 20·2-es aránynak felel meg.

Kivándoroltak a szóbanforgó hónapban 800-an, visszavándoroltak 50-en.

Végeredményben a természetes szaporodás július hónapban 6.711 lélek (1000 lélekre 9·2) volt.

Munkanélküliség. A keresztényszociálista és szociáldemokrata szakszervezetek által kimutatott munkanélküliek száma 1929 július havában 14.765 volt, 12·6%-kal több, mint az előző év ugyanezen hónapjában és 0·4%-kal több, mint 1929 június havában. A munkanélküliek 85·9%-a férfi volt, 0·2%-kal kevesebb, mint az előző hónapban. Vi-

szont a nőké 4·1%-kal emelkedett az előző hónap fölé. A munkanélküliek 55·7%-a budapesti lakos. Budapesten növekedett a munkanélküliek száma 3·5%-kal, a vidékieké ezzel szemben 3·3%-kal esett. Legjobban emelkedett a munkanélküliség a sokszorosítóiparban (15·0%) és a ruházati iparban (7·1%). Jelentékenyen csökkent a munkanélküliség a szállodai és éttermi alkalmazottaknál (— 31·9%), az ételmezési iparban (— 8·2%) és a szellemi munkásoknál (3·8%).

A **Hatósági munkaközvetítők** 8.157 munkahelyet, 15.035 munkakeresőt és 5251 munkaközvetítést tartottak nyilván. Budapesten 100 munkahelyre 213, vidéken 145 munkakereső esett. A munkakeresők közül júliusban 34·9% volt elhelyezhető, Budapesten munkához jutott 29·6%, vidéken 45·8%.

Gépjárműállomány. Magyarország gépjárműállománya 1929 július havában 752 (2·75%-kal) darabbal növekedett, s ezzel a gépjárművek száma július végére 28.104 db. lett. Legjobban emelkedett a motorkerékpárok száma, 4·07%-kal, a bérautók száma 3·32%-kal, a személykocsiké 2·06%-kal, a teherkocsik állománya 1·90%-kal multa felül az előző hónap állományát.

Az összes magyarországi gépjárművek közül 15.189 drb. 54·04% Budapesthez tartozott.

Gépjárműállomány a hónap végén.

Effectif des véhicules à moteur en Hongrie, à la fin du mois.

M e g n e v e z é s Désignation	1929		Ebből Dont Buda- pest
	VI.	VII.	
Személykocsik — <i>Aut. à personnes</i>	11.125	11.354	5.998
Bérautók — <i>Aut. de louage</i>	1.415	1.462	1.022
Autóbuszok — <i>Autobus</i>	623	632	270
Teherkocsik — <i>Autocamions</i>	3.998	4.074	2.171
Egyéb gépkocsik — <i>Autres automob.</i>	643	645	453
Gépkocsik összesen — <i>Automobiles au total</i>	17.804	18.167	9.914
Motorkerékpárok — <i>Motocyclettes</i>	9.548	9.937	5.275
Géperejű járművek össz. <i>Automob. et motocycl. au total</i>	27.352	28.104	15.189

Áralakulás. A nagykereskedelmi áruk indexszámának számításánál a Statisztikai Hivatal teljesen új módszerre tért át és ezentúl csak az új módszer szerint számított indexszám fog közzététetni. Az indexszám kiszámításánál a leglényegesebb változás az, hogy ezentúl az index mérlegelt lesz, vagyis az átlagok kiszámításánál figyelembe vétetik az egyes árukak a magyar gazdasági élet szempontjából vett tényleges jelentősége. Másik célja az új index-

nek, hogy minél élesebben és a valóságnak minél megfelelőbben kidomboríttassék az agrártermékek és az ipari anyagok és termékek eltérő áralakulása.

Az új nagykereskedelmi index szerint a nagykereskedelmi árak átlagos színvonala július végén

A nagykereskedelmi árak indexszámai.

Indices des prix de gros en Hongrie,
(1913 = 100)

Megnevezés <i>Désignation</i>	1929						
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.
	hó végén — fin du mois						
Mezőgazdaság és állattenyésztés — <i>Agriculture et élevage</i> ..	130	137	136	134	120	119	114
Gyarmatarúk — <i>Dépôts coloniaux</i> ..	147	147	150	150	147	144	144
Malomipar és cukoripar <i>Minoteries et industrie du sucre</i> ..	110	111	111	109	104	102	111
Egyéb ipar — <i>Autres industries</i> ..	139	138	139	135	134	133	133
Átlag — <i>Moyenne</i> ..	132	136	136	135	123	122	119

119 volt, három ponttal alacsonyabb, mint az előző hó végén. A mezőgazdaság és állattenyésztés körébe tartozó termények árszínvonala 119-ről 114-re csökkent, míg a tulajdonképeni ipari anyagok és termékek indexe változatlanul 133 maradt. Az utóbbi tehát július végén 16,6%-kal múlja felül az agrárindexet.

A nagykereskedelmi index új számítási módszerének részletes ismertetését a Magyar Statisztikai Szemle e száma más helyen közli.

A létfenntartási költségek indexszáma július hó folyamán — lakbérrel együtt számítva — 119,7-ről 118,7-re csökkent, a lakbér nélküli index pedig 128,9 volt, az előző havi 130,2-vel szemben.

Egy négytagú munkáscsalád heti kiadásainak alakulása indexszámokban.

Formation des dépenses hebdomadaires d'une famille ouvrière de 4 membres, en nombres-indices.
(1913 = 100.)

Megnevezés <i>Désignation</i>	1924	1925	1926	1927	1928	1929		
	XII.					V.	VI.	VII.
	hó végén — fin du mois							
Élelmezés — <i>Alimentation</i>	145	115	115	123,2	125,5	133,5	129,1	127,2
Ruházat — <i>Habillement</i> ..	166	131	124	129,2	134,3	133,3	130,3	130,3
Fűtés és világítás <i>Chauffage, éclair.</i>	123	125	134	128,0	129,4	135,2	135,2	135,2
Lakás — <i>Logement</i>	25	46	60	75,0	86,3	86,3	86,3	86,3
Összes hetiköltség <i>Frais hebdomadaires totaux</i> ..	116	102	105	113,0	117,6	122,4	119,7	118,7
Összes hetiköltség a lakásbér nélkül <i>Frais hebdomadaires totaux, sans le loyer</i> ..	149	119	119	124,9	127,5	133,7	130,2	128,9

Pénzüntézet betétek. A budapesti 13 legnagyobb pénzüntézetnél és a postatakarékpénztárnál elhelyezett *takarékbetétek* összege júliusban 559,6 millió pengőről 573,9 millió pengőre, tehát 14,3 millió pengővel növekedett. Ugyanezeknél az intézeteknél a *folyószámlabetétek* álladéka 893 millió pengőről 889,6 millió pengőre csökkent. Július vé-

A betétek alakulása.¹⁾

Formation des dépôts.¹⁾

Betétek <i>Dépôts</i>	1924	1925	1926	1927	1928	1929			
	XII.					IV.	V.	VI.	VII.
	1,000.000 P — pengős								
Takarékbetétek — <i>Dépôts d'épargne</i> ..	30,6	143,0	231,9	364,8	495,9	539,5	546,5	559,6	573,9
Folyószámlabetétek — <i>Dépôts sur comptes courants</i> ..	237,5	378,2	502,3	682,2	892,4	904,8	907,8	893,0	889,6

¹⁾ A budapesti 13 legnagyobb pénzüntézetnél és a postatakarékpénztárnál. — *Aux 13 principaux établissements de crédit de Budapest et à la Caisse d'épargne postale.*

gén a takarékbetétek elérték az 1913. évi álladéknak 57,3%-át, a folyószámlabetétek pedig 103,9 százalékát.

A postatakarékpénztár központja és közvetítői július hó folyamán arany-, ezüst- és ékszertárgyakra és egyéb ingóságokra 4,9 millió pengő zálogkölcstől folyósítottak. A kiváltások összege ezzel szemben (az elárverezéssel együtt) 3,9 millió pengő volt s így a zálogkölcsonösszeg álladéka július hó végén 23 millió pengőre emelkedett.

A részvények értéke. A budapesti tőzsdén jegyzett részvények árfolyamalakulását jelző *tőzsdeindex* 16,6-ről 16,9-re emelkedett. Az árfolyamingadozások a hó folyamán általában szűk keretek között mozogtak.

Részvényindex.

Indice d'actions.

(1913 = 100)

Megnevezés <i>Désignation</i>	1924	1925	1926	1927	1928	1929				
	XII.					III.	IV.	V.	VI.	VII.
	hó végén — fin du mois									
Részvényes-index — <i>Indice d'actionnaires</i> ..	13,3	10,2	15,6	20,8	19,3	18,6	17,3	17,1	16,6	16,9
Vállalat-index <i>Indice d'entreprises</i> ..	18,0	14,0	22,4	30,5	29,8	28,9	27,0	26,9	26,3	26,7

Fizetésektelenségek. Magyarországon 1929 július havában az új *fizetésektelenségek* száma 149, 55-tel kevesebb, mint az előző hónapban. Az aktívák összege 8.905 ezer pengő a passzíváké 13.122 ezer pengő. A befejezett fizetésektelenségek száma 153, 10-zel kevesebb, mint június havában. Aktívái összege 5,701, a passzíváké 9,310 ezer pengő.

Fizetésektelenségek.
Insolvabilités.

Év, hó <i>Année, mois</i>	Az új fizetésektelenségek <i>Nouv. insolvab.</i>			A bef. fizetésektelenségek — <i>Insolv. termin.</i>		
	száma <i>nombre</i>	aktívái- nak <i>actifs</i>	passzi- válnak <i>passifs</i>	száma <i>nombre</i>	aktívái- nak <i>actifs</i>	passzi- válnak <i>passifs</i>
		összege P-ben <i>en pengős</i>			összege P-ben <i>en pengős</i>	
1928. VI.	164	6,250.859	11,248.040	83	2,192.097	4,136.203
VII.	115	3,376.188	5,419.582	85	2,777.133	4,917.539
VIII.	67	2,360.503	3,741.368	139	5,691.183	10,227.488
IX.	59	1,484.643	2,360.621	79	3,316.721	4,871.786
X.	105	4,253.029	6,909.390	62	1,148.717	3,044.701
XI.	114	5,657.069	8,897.314	95	1,940.700	3,604.810
XII.	120	4,061.180	7,066.628	159	4,312.613	7,695.158
1929. I.	164	4,499.221	7,431.819	116	5,720.098	9,494.265
II.	160	4,922.272	7,792.880	96	3,354.937	6,560.526
III.	164	5,483.868	8,381.813	174	4,438.359	7,644.244
IV.	175	6,760.107	10,453.079	122	4,592.932	6,968.668
V.	191	7,464.991	11,153.244	134	3,488.198	5,907.034
VI.	204	6,501.087	10,135.807	163	6,283.165	10,238.735
VII.	149	8,905.114	13,121.860	153	5,701.321	9,310.441

A magyarországi összes új fizetésektelenségek-
ből 34 (22·8%) Budapestre esett, 5,982.277 pengő
aktívával és 8,619.937 pengő passzívával. A befejezett
fizetésektelenségekből Budapestre esett 52 (34%),
2,976.225 pengő aktívával és 4,852.506 pengő passzi-
vával.

Váltóvások. Magyarországon 1929 július ha-
vában a bemutatott váltók úgy darabszámra, mint
értékre emelkedtek az előző hónappal szemben. A
váltók darabszáma 14.686, 1691-gyel több, mint jú-
niusban. A váltók értéke 11,673 ezer pengő, 2,085
ezer pengővel haladta túl az előző hónapban bemu-
tatott váltók értékét.

Az óvatolt váltók közül 5.449 darab (37·1%)
5,791.116 pengő értékkel Budapesten került bemu-
tatásra.

Óvatolt váltók.

Lettres de change protestées.

Év, hó — <i>Année, mois</i>	Száma <i>Nombre</i>	Értéke P <i>Valeur, pengős</i>
1928. VI.	9.335	5,837.878
VII.	9.789	6,354.609
VIII.	10.286	6,732.836
IX.	9.883	6,815.101
X.	10.714	8,454.783
XI.	9.870	6,827.261
XII.	10.283	6,657.317
1929. I.	10.312	7,863.123
II.	9.911	7,556.525
III.	10.990	7,237.645
IV.	11.788	7,857.584
V.	12.909	8,542.890
VI.	12.995	9,588.691
VII.	14.686	11,673.348

Gazdasági jelzőtábla.

Tableau économique.

Megnevezés Désignation	Egység Unité	1927. évhavi átlaga Moyen. mens. de 1927	1 9 2 8						1 9 2 9						
			VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.
1. Népmozgalom — Mouvem. de la population.															
Házasságkötés — Mariages ..	szám	6.419	3.025	3.927	5.466	7.941	13.486	5.960	7.926	7.237	3.631	6.047	8.389	5.031	3.231
1000 lélekre — Pour 1000	âmes	9.1	4.2	5.4	7.8	10.9	19.2	8.2	10.8	10.9	5.0	8.6	11.5	7.1	4.4
Élveszülött — Nés-vivants	"	18.212	19.303	19.873	18.745	18.067	16.640	15.985	17.857	17.384	18.890	16.811	18.087	16.250	18.120
1000 lélekre — Pour 1000	âmes	25.7	26.6	27.4	26.8	24.8	23.7	22.0	24.4	26.2	25.9	23.8	24.8	23.0	24.8
Halálozás — Décès ..	"	12.556	12.726	13.309	11.911	12.047	11.123	12.669	13.567	14.707	15.258	14.015	13.207	11.065	11.409
1000 lélekre — Pour 1000	âmes	17.8	17.6	18.4	17.0	16.6	15.8	17.4	18.6	22.2	20.9	19.8	18.1	15.7	15.6
Egy éven aluli elhalt — Décès	"	3.366	4.285	4.767	3.889	3.343	2.941	3.189	3.433	3.179	3.343	2.953	3.269	2.629	3.130
au-dessous de un an ..	"	18.5	22.2	24.0	20.7	18.5	17.7	19.9	19.2	18.3	17.7	17.6	18.2	16.2	17.3
100 élveszülöttre — Pour 100	nés-vivants	1.693	1.562	1.302	1.162	1.172	1.137	1.300	1.445	1.687	1.961	2.146	2.142	1.722	1.463
Gümőkórban elhalt — Décès	"	2.39	2.16	1.80	1.66	1.62	1.62	1.79	1.98	2.54	2.68	3.03	2.93	2.44	2.00
par tuberculose ..	"	5.656	6.577	6.564	6.834	6.020	5.517	3.316	4.290	2.677	3.632	2.796	4.880	5.185	6.711
1000 lélekre — Pour 1000	âmes	7.9	9.0	9.0	9.8	8.2	7.9	4.6	5.8	4.0	5.0	4.0	6.7	7.3	9.2
Természetes szaporodás —	"	293	718	395	210	171	254	191	159	267	1.187	1.015	985	1.294	800
Accroissement naturel	"	78	57	76	30	50	81	102	29	28	36	26	29	65	50
1000 lélekre — Pour 1000	âmes														
Kivándorolt — Emigrés ..	"														
Visszavándorolt — Emigrés	"														
revenus dans le pays ..	"														
2. Munkapiac. — Marché du travail.															
<i>Hatósági munkaközvetítők. — Offices publics de placement</i>															
Munkahelyek — Offres d'emploi	"	7.266	9.561	9.488	9.483	9.201	6.182	4.627	5.285	5.923	6.857	7.011	8.163	8.213	8.157
Munkakeresők — Demandes	"	13.881	15.177	14.837	14.997	15.857	14.927	13.074	13.819	13.100	13.897	15.201	15.701	14.801	15.035
100 munkahelyre esett munka-	"	191	158	156	158	172	241	282	261	221	202	217	192	180	184
kereső — Proportion des de-	"	4.200	6.122	6.086	6.040	6.158	4.343	3.237	3.744	3.886	4.735	4.570	5.324	5.447	5.251
mandes d'emploi pour 100	"	57.8	64.0	64.1	63.6	66.9	70.2	69.9	70.8	65.6	69.0	65.2	65.2	66.3	64.4
offres d'emploi	"														
Munkaközvetítés — Placements	"														
100 munkahelyre esett közve-	"														
tités — Proportion des place-	"														
ments pour 100 offres	"														
d'emploi ..	"														
<i>Munkanélküliek — Chômeurs¹⁾</i>															
Keresztényszocialista szakszerve-	"	1.326	875	832	818	1.003	841	825	691	825	838	768	787	787	801
zetek — Syndicats social-	"														
istes chrétiens ..	"														
Szociáldemokrata szakszerve-	"	13.983	12.242	12.523	12.134	12.112	12.313	14.362	16.421	18.165	16.330	14.565	13.266	13.921	13.964
zetek — Syndicats social-	"														
démocrates ..	"														
<i>Munkabérek — Salaires²⁾</i>															
Bádogos — Ferblantiers ..	órabér P	0.76	0.73	0.76	0.73	0.84	0.82	0.83	0.78	0.89	0.75	0.86	0.83	0.80	0.75
Asztalos — Menuisiers ..	salairé à	0.67	0.70	0.67	0.72	0.73	0.67	0.65	0.76	0.79	0.61	0.73	0.66	0.64	0.64
Szabó — Tailleurs ..	l'heure, p.	0.65	0.55	0.60	0.65	0.70	0.67	0.51	0.48	0.51	0.55	0.55	0.61	0.59	0.50
Kőműves — Maçons ..	"	0.81	0.83	0.95	0.96	0.91	0.89	0.77	1.03	—	0.92	0.91	0.90	0.83	0.80
Napszámos — Journaliers ..	"	0.47	0.45	0.42	0.47	0.48	0.49	0.48	0.54	0.51	0.47	0.48	0.55	0.49	0.44
Gyári munkásnő — Ouvrières	"	0.30	0.28	0.39	0.26	0.29	0.30	0.32	0.54	0.33	0.29	0.28	0.28	0.28	0.25
de fabr. ..	"	0.43	0.30	0.46	0.47	0.47	0.50	0.43	0.38	0.45	0.40	0.43	0.50	0.38	0.37
Napszámosnő — Journalières	"														
<i>Társadalmi biztosítás — Assurance sociale</i>															
Kötelezőleg biztosított tagok	havi átl.	1.030.1	1058.7	1066.2	1.076.0	1.083.3	1.091.5	1.056.7
száma — Nombre des mem-	moy.														
bres assurés obligatoirement	mens.														
1000	1000														

¹⁾ A hó végén. — A la fin du mois. — ²⁾ A munkaközvetítés alkalmával felajánlott munkabérek mérlegelt átlaga. Csak budapesti adatok. — Moyenne pondérée des salaires offerts aux Offices de placement. Données pour Budapest.

Megnevezés <i>Désignation</i>	Egység <i>Unité</i>	1927. év havi átlaga <i>Moyen mens. de 1927</i>	1928						1929						
			VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.
3. Termelés — Production															
Kőszén — <i>Houille</i> ¹⁾	1000 q	654	715	645	607	733	647	672	773	687	717	710	705	652	725
Barnaszén — <i>Lignite</i> ¹⁾	"	5.203	4.727	5.155	5.570	6.626	6.327	6.342	6.714	6.071	6.240	5.275	4.768	4.788	5.208
Szesz — <i>Alcool</i>	1000 hl	34.0	3.1	7.1	28.5	49.3	66.7	60.3	46.6	31.5	19.2	21.2	15.5	6.2	4.1
Cukor — <i>Sucre</i>	1000 q	152.7	0.0	4.4	68.1	671.9	822.3	535.6	87.8	1.0	0.0	5.5	0.0	0.0	5.8
4. Kereskedelem és közlekedés — Commerce et communic.															
Behozatal — <i>Importations</i>	1,000,000 P pengős	95.6	86.2	97.0	104.5	116.5	112.0	104.0	83.2	70.4	93.7	106.5	99.2	91.0	85.6
Kivitel — <i>Exportations</i>	"	66.7	57.5	75.1	71.9	80.4	82.5	83.4	53.4	52.7	77.3	74.5	69.4	70.4	83.5
Gépjárműállomány — <i>Véhicules à moteur</i> ²⁾	szám nombre	17.906	21.487	22.290	23.163	23.776	24.088	24.250	24.457	24.643	25.055	25.658	26.532	27.352	28.104
Rádióengedélyesek — <i>Abonnés au Radio</i> ³⁾	1000	83.3	113.4	117.9	124.5	134.5	148.8	168.6	190.5	205.7	219.7	229.2	234.7	237.8	240.4
5. Pénz és hitel — Monnaie et crédit²⁾															
A pengő zürichi árfolyama — <i>Cours du pengő à Zurich</i>	100 P = s.fr.-fr.s. 100 s.fr. fr.s. = P	90.57	90.54	90.57	90.58	90.62	90.53	90.45	90.65	90.66	90.60	90.52	90.57	90.68	90.68
Részvényindex — <i>Indice d'actions</i>	1913 = 100	20.4	19.8	19.9	19.5	18.8	19.1	19.3	19.4	19.1	18.6	17.3	17.1	16.6	16.9
Nagyker. index — <i>Indice de prix de gros</i> ⁴⁾	"	132	133	134	137	138	137	135	132	136	136	135	123	122	119
Megélhetési index — <i>Indice du coût de la vie</i>	"	110.9	117.8	120.1	121.1	119.3	118.3	117.6	117.6	120.6	121.4	120.8	122.4	119.7	118.7
Postatakarékpénztári betétek — <i>Dépôts à la Caisse d'épargne post.</i>	1,000 000 P	129.4	159.1	162.6	158.9	181.2	177.2	161.8	170.6	161.6	161.4	141.4	160.4	137.4	157.8
13 legnagyobb pénzüintézeti betétáll. — <i>Dépôts des 13 établis. de crédit les plus importants</i>	"	779.6	1.045.8	1.094.7	1.095.7	1.153.6	1.184.7	1.226.5	1276.7	1.281.3	1.279.4	1.302.9	1.293.9	1.315.1	1.305.7
Az új fizetéseptelenségek — <i>Nouvelles insolvabilités</i>	szám nombre	91	115	67	59	105	114	120	164	160	164	175	191	204	149
Óvatolt váltók értéke — <i>Valeur des lettres de change protestées</i> ⁵⁾	1000 P	7.166	6.355	6.733	6.815	8.455	6.827	6.657	7.863	7.557	7.238	7.858	8.543	9.589	11.673
Allami bevételek bruttó eredménye — <i>Recettes de l'Etat, résultat brut</i> ⁶⁾	1,000,000 P	74.6	59.4	90.1	82.2	83.5	103.7	91.9	75.3	82.6	64.1	62.4	89.0	70.6	56.7
Allami kiadások bruttó előirányzata — <i>Dépenses brutes prévues par l'Etat</i>	"	79.2	70.0	87.3	78.7	73.2	91.8	83.2	74.6	85.9	73.6	69.0	93.1	84.2	72.6
Magyar Nemzeti Bank Banque Nationale de Hongrie															
Érckészlet — <i>Encaisse métall.</i> (devizák és valuták — <i>devises et monnaies</i>)	"	284.4	264.9	272.6	252.1	260.7	266.7	263.6	260.3	257.7	236.2	219.8	205.1	203.6	208.6
Leszámított váltók és előlegek — <i>Traites escomptées et avances</i>	"	270.0	335.6	368.9	398.4	411.4	383.9	417.4	357.8	313.8	345.4	370.3	380.8	381.5	326.0
Jegyforgalom — <i>Billets de banque en circ.</i>	"	452.9	496.0	497.0	499.6	541.7	475.6	513.5	484.6	450.6	458.3	485.5	446.4	463.0	490.6
Kamatláb — <i>Taux en banque</i>	%	6	6	6	6	7	7	7	7	7	7	8	8	8	8

¹⁾ Bruttó termelés. — *Production brute.* ²⁾ Az állami bevételekre és kiadásokra vonatkozó adatok kivételével hó-, illetve évvégi adatok. — *Ces chiffres se rapportent à la fin du mois, respectivement de l'année, à l'exception de ceux relatifs aux recettes et aux dépenses de l'Etat.* ³⁾ A sőjvedékek és a külügyi tárcának közvetlenül kiadásokra felhasznált bevételei nélkül. — *A l'exception des recettes du monopole du sel et du ministère des Affaires étrang., employées directement par eux.* ⁴⁾ 1929 jan. 1-től új sorozat. — *A partir du 1er janv. 1929, nouvelle série.* ⁵⁾ 1927. XII.